

การเรียนรู้อย่างมีความสุข : การวิจัยรายกรณี
ครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา

นางสาววราศิริ วงศ์สุนทร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 974-13-1059-5

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PLEASANT LEARNING : A CASE STUDY RESEARCH OF
THAI LANGUAGE MASTER TEACHER AT THE ELEMENTARY EDUCATION LEVEL

MISS WARASIRI WONGSOONTORN

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Educational Research

Department of Educational Research

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-13-1059-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การเรียนรู้อย่างมีความสุข : การวิจัยรายกรณี ครูต้นแบบ
ด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา
โดย นางสาวราศิริ วงศ์สุนทร
สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์นิศา ชูโต

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูริย์ สิ้นสารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. สมหวัง พิธิยานุวัฒน์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์นิศา ชูโต)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ บวรกิติวงศ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร. ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ)

วราศิริ วงศ์สุนทร : การเรียนรู้อย่างมีความสุข : การวิจัยรายกรณี ครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนนิสิตภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา (PLEASANT LEARNING : A CASE STUDY RESEARCH OF THAI LANGUAGE MASTER TEACHER AT THE ELEMENTARY EDUCATION LEVEL). อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์นิศา ชูโต. 250 หน้า. ISBN 974-13-1059-5.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพฤติกรรมการสอนของครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนนิสิตภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา โดยเลือกกรณีศึกษาจากครูต้นแบบที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติยกย่องให้เป็นครูต้นแบบ เมื่อ พ.ศ.2541 การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาอยู่ในสนาม 9 เดือน โดยเป็นครูผู้ช่วยของครูต้นแบบ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ครูต้นแบบ นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน ครูในโรงเรียน และครูเครือข่ายของครูต้นแบบ การวิเคราะห์ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า ครูต้นแบบมีคุณลักษณะทั้งภายในและภายนอกที่เหมาะสมต่อการได้รับรางวัล และมีรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการมาจากทฤษฎีการเรียนรู้หลายทฤษฎีแล้วนำมาปรับใช้เป็นทฤษฎีของตนเอง โดยมีรูปแบบและพฤติกรรมการสอน ดังนี้คือ 1) ครูมีจิตวิญญาณของความเป็นครู ทุ่มเทให้กับงาน และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในการประพฤติปฏิบัติตน 2) ครูมีความเข้าใจในพฤติกรรมและธรรมชาติของเด็กแต่ละบุคคล 3) ครูมีความรอบรู้ในเนื้อหาที่สอน มีการวางแผนและเตรียมการสอนล่วงหน้า 4) ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เพื่อสร้างความสนใจของนักเรียน 5) ครูมีสื่อการสอนที่หลากหลาย ทำง่าย และสอดคล้องกับบทเรียน 6) ครูจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 7) ครูใช้วิธีการวัดและประเมินผลนักเรียนอย่างหลากหลาย และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน

จากรูปแบบและพฤติกรรมการสอนของครูสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน คือ นักเรียนเกิดความปิติจากการที่ได้เรียนและเกิดแรงบันดาลใจในการเรียนอันเนื่องมาจาก 1) นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการฝึกปฏิบัติ มีประสบการณ์ตรงที่สัมพันธ์และนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน 2) นักเรียนได้เลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ 3) นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและมีโอกาสแสดงความสามารถให้ปรากฏ 4) นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล เกิดความภูมิใจ ชื่นชม และยอมรับในผลงานทั้งของตนเองและผู้อื่น

ภาควิชา วิทยาลัยการศึกษา

ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา วิทยาลัยการศึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา 2543

4083768127 ; MAJOR EDUCATIONAL RESEARCH

KEYWORD : PLEASANT LEARNING / MASTER TEACHER / TEACHING BEHAVIOR

WARASIRI WONGSOONTORN : PLEASANT LEARNING : A CASE STUDY
RESEARCH OF THAI LANGUAGE MASTER TEACHER AT THE ELEMENTARY
EDUCATION LEVEL : THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. NISA XUTO. 250 pp.
ISBN 974-13-1059-5.

The purpose of this research was to study the teaching behavior of the Thai language Master Teacher at the elementary education level. The case study was selected from the pool of Master Teacher of the Office of Nation Education Commission, 1998. The qualitative approach was employed involving in field works, participant observation, interview various person and document analysis. Researcher was at the site for nine months as assistant Master Teacher. The key informants were the Master Teacher himself, pupils in his classes, administrators, his colleagues and the Master Teacher 's network. The data were analyzed by inductive analysis and presented in descriptive format.

It had evident this Master teacher had possessed internal and external factors, which helped him to be a Master Teacher rewarded. He had gained experiences in Thai language teaching from various theories and various models. These characteristics were summarized as the following: 1) Being a true teacher by hard working and being a good model for children. 2) Understanding children 's nature and behaviors. 3) Intellectually planning and preparing before teaching. 4) Arranging various activities to inspire the pupils. 5) Create diversified teaching materials which simple and appropriate. 6) Providing classroom atmosphere to meet pupils needs. 7) Using fit evaluation methods and allow pupils to participated in evaluation their own works.

The impacts of Master Teacher on teaching behavior were reflecting in pleasant learning of the pupils. These were 1) Pupils learnt by themselves through their own practicing. They had direct experiences and able to apply to their life. 2) Pupils were able to select their own activities in according to their interest and abilities. 3) Pupils had chances to express ideas. 4) Pupils have participated in evaluating, accepted and appreciate their work as well as respect the judgement from others.

Department Educational Research Student 's signature.....

Field of Study Educational Research Advisor 's signature

Academic year 2000

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยการสนับสนุนจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งและสำนึกในพระคุณของรองศาสตราจารย์นิศา ชูโต อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างยิ่ง ที่กรุณาให้คำแนะนำปรึกษาและตรวจประเมินการทำงานของผู้วิจัยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

อาจารย์ทุกท่านในภาควิชาวิจัยการศึกษาได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทั้งทางด้านวิชาการและให้การอบรมสั่งสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรองศาสตราจารย์สุวิมล ร่วงวานิช ที่กรุณาเป็นกำลังใจให้ด้วยดีเสมอมา รวมไปถึงเจ้าหน้าที่ในภาควิชาวิจัยการศึกษาที่ได้ให้ความอนุเคราะห์และช่วยอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานต่างๆเป็นอย่างดี

อาจารย์ ดร.อมรวิชัย นาคทรพรพ กรุณาแนะนำให้ผู้วิจัยรู้จักโครงการครุต้นแบบและแนะนำแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์

อาจารย์สุชพงศ์ ทักษณกุลกิจ ครูต้นแบบประจำปี 2541 ให้ความอนุเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลในฐานะที่เป็นกรณีศึกษาสำหรับการวิจัยครั้งนี้ พร้อมทั้งให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ให้ความช่วยเหลือ ดูแล และเป็นแบบอย่างที่ดีในความเป็นครูให้แก่ผู้วิจัย

อาจารย์ชุมพล พงษ์พิพัฒน์ อาจารย์ใหญ่ ตลอดจนคณะครู นักเรียน และเจ้าหน้าที่ ของโรงเรียนวัดฉัตรแก้วจงกลณี ได้ให้ความร่วมมือในการทำวิจัยเป็นอย่างดี รวมถึงคณาจารย์จากโรงเรียนต่างๆที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการวิจัยในฐานะที่เป็นครูเครือข่ายของครุต้นแบบ

พี่ๆในภาควิชาวิจัยการศึกษาทุกท่าน โดยเฉพาะพี่วิภา ลัคนาพรวิสิฐ ที่เป็นกำลังใจให้ด้วยดีเสมอมา

คุณพ่อสุธรรมและคุณแม่วารีย์ วงศ์สุนทร ผู้ซึ่งมีพระคุณอันสูงสุด ให้ทั้งความรัก ความอบอุ่น ห่วงใยดูแล ให้การสนับสนุนด้านกำลังใจ กำลังใจ และกำลังทรัพย์ ทำให้ผู้วิจัยสามารถศึกษาเล่าเรียนได้อย่างมีความสุขจนกระทั่งถึงทุกวันนี้

ทุนในการทำวิจัยครั้งนี้ ส่วนหนึ่งได้รับมาจากทุนอุดหนุนการวิจัย ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นอกจากนี้ ยังมีบุคคลและหน่วยงานอีกมากที่ผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวถึงได้ครบถ้วนทั้งหมด ทุกคนและทุกฝ่ายเหล่านี้เป็นผู้ที่อยู่ทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลังของความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณและขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

วราศิริ วงศ์สุนทร

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
สารบัญแผนผัง.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	10
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	10
ขอบเขตของการวิจัย.....	11
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
2 วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง	
ตอนที่ 1 การเรียนรู้.....	15
ตอนที่ 2 การเรียนรู้อย่างมีความสุข ตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ ในโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.....	27
ตอนที่ 3 โครงการครุต้นแบบด้านการเรียนการสอน.....	38
ตอนที่ 4 การเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียนประถมศึกษา.....	47
ตอนที่ 5 เต็กวัยประถมศึกษา (อายุ 6-12 ปี).....	71
ตอนที่ 6 โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร.....	75
ตอนที่ 7 การวิจัยรายกรณี.....	79
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
การศึกษาและรวบรวมข้อมูลก่อนลงภาคสนาม.....	94
การเริ่มต้นเข้าสู่สนาม.....	98
การปฏิบัติงานภาคสนาม.....	100
การเตรียมตัว.....	100
แผนการเข้าถึงข้อมูล.....	106
การสร้างความสัมพันธ์.....	106
แหล่งของข้อมูล.....	116

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	116
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	121
การจัดกระทำข้อมูล.....	122
การนำเสนอข้อมูล.....	126
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสนามในการศึกษา.....	127
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับครูต้นแบบ.....	133
รูปแบบและพฤติกรรมการสอนของครูต้นแบบ.....	156
พฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีความสุขของนักเรียน.....	179
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย.....	186
อภิปรายผล.....	197
ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย.....	203
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	205
รายการอ้างอิง.....	206
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก จดหมายขอความร่วมมือในการทำวิจัย.....	213
ภาคผนวก ข แบบรายงานผลงานครูผู้มีผลงานดีเด่นด้านการเรียนการสอน เพื่อเสนอชื่อคัดเลือกเป็นครูต้นแบบ.....	214
ภาคผนวก ค รายชื่อครูเครือข่ายเพื่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน.....	217
ภาคผนวก ง รายชื่อโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร.....	218
ภาคผนวก จ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	
1 แบบบันทึกภาคสนาม.....	228
2 แนวการสัมภาษณ์ครูต้นแบบ.....	229
3 แนวการสัมภาษณ์นักเรียน.....	232
4 แนวการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน.....	235
5 แนวการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูในโรงเรียน (ชุด 1).....	236
6 แนวการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูในโรงเรียน (ชุด 2).....	239
7 แนวการสัมภาษณ์ครูเครือข่าย.....	241
ภาคผนวก ฉ รายละเอียดการเก็บรวบรวมข้อมูลและกิจกรรมการวิจัย.....	243
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	250

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่	
1	ดัชนีชี้ระดับการศึกษาของประเทศไทยและประเทศชั้นนำอื่นๆ..... 3
2	สาเหตุที่ทำให้เด็กเบี่ยงเบนการเรียนตามความคิดเห็นของสมาชิกเด็ก..... 4
3	อัตราเวลาเรียนโดยประมาณของแต่ละมวลประสบการณ์แยกตามระดับชั้น..... 9
4	วิธีการเรียนรู้ของคน..... 25
5	รูปแบบการคงอยู่ของความรู้..... 25
6	ระยะเวลาการคงอยู่ของความรู้..... 25
7	กรอบจุดประสงค์การเรียนรู้กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย)..... 51
8	จำนวนประชากรครู-นักเรียน และจำนวนห้องเรียน ของโรงเรียน ประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร..... 77
9	วัตถุประสงค์ของวิธีการรายงานผลการวิจัยรายกรณีแต่ละประเภท..... 92
10	จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 โรงเรียนวัดฉัตรแก้วจกกลณี ในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2541..... 102
11	ระยะเวลาในการเดินทางเข้าสู่สนามโดยรถโดยสารประจำทางในแต่ละ ช่วงเวลา ใน 1 วัน..... 105
12	สถิตินักเรียน โรงเรียนวัดฉัตรแก้วจกกลณี ปีการศึกษา 2541..... 132
13	ตารางสอนวิชาภาษาไทยของครูต้นแบบ..... 142
14	ตารางเปรียบเทียบกำหนดเวลาเปิดและปิดภาคเรียน ในปีการศึกษา 2541 161
15	โครงการสอนวิชาภาษาไทยรายภาคเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 และ 6 ประจำปีการศึกษา 2541 ซึ่งครูต้นแบบออกแบบเอง เปรียบเทียบกับโครงการสอนทั่วไป..... 163

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	10
2 โครงสร้างหลักสูตรภาษาไทย.....	50
3 ขั้นตอนการเลือกกรณีศึกษา.....	97
4 ขั้นตอนการเดินหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัย ในระบบของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร.....	100
5 รูปแบบและพฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทยของครูต้นแบบ อันเนื่องมาจากปัจจัยภายในและภายนอก ซึ่งส่งผลให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข.....	185

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนผัง

หน้า

แผนผังที่

- 1 แผนผังแสดงบริเวณภายในของโรงเรียนวัดจักรแก้วจงกลณี..... 129

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการเรียนการสอนของไทยมีการพัฒนามากขึ้นทั้งรูปแบบและเนื้อหา แต่กิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆเกือบทั้งหมดยังคงอยู่ในห้องเรียนหรือภายในโรงเรียน ซึ่งเน้นครูเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ (teacher center) ทุกอย่างครูเป็นผู้กำหนด ความรู้ที่เด็กได้รับจะมาจากครูโดยตรง ครูทำหน้าที่เป็น “ผู้ให้” คอยบอก สอน และอธิบายเองทั้งหมด อำนาจทั้งหมดรวมอยู่ที่ครู โดยผ่านสื่อที่มีเพียงแค่ตัวครูเอง กระดานดำ และชอล์กเท่านั้น ส่วนเนื้อหาที่เรียนมักเป็นสูตรสำเร็จตายตัว เนื้อหาแต่ละส่วนไม่สัมพันธ์กัน ขาดวิธีการบูรณาการเชื่อมโยงแต่ละบทเรียนและแต่ละวิชาเข้าหากันอย่างเหมาะสม การเรียนการสอนจึงออกมาในลักษณะของการเรียนแบบท่องจำ สิ่งที่เกิดตามมาคือเด็กต้องเรียนอย่างเคร่งเครียดและเหน็ดเหนื่อย หากความสนใจของเด็กไม่ตรงกับสิ่งที่ครูสอนเด็กจะยิ่งเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียนเนื่องจากรูปแบบการสอนของครูไม่สามารถตอบสนองความต้องการของเขาได้ แม้กระทั่งในเด็กที่มีการปรับตัวกับการเรียนรูปแบบนี้ได้ดีคือเรียนแบบท่องจำได้เก่งก็จะเกิดผลกระทบตามมาคือเด็กไม่สามารถเรียนรู้โดยวิธีการอื่นที่นอกเหนือไปจากการท่องจำ อันได้แก่ การเลือกอ่าน การเลือกฟัง การค้นคว้า ฯลฯ ด้วยตัวเองเป็น

ปัญหาต่างๆเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะรูปแบบการจัดการศึกษาไทยที่กำเนิดขึ้นในโรงเรียนเป็นหลัก เมื่อเด็กอายุครบตามเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดชีวิตของเด็กที่เคยเป็นสุขสนุกอยู่กับบ้านและมีอิสระอย่างเต็มที่ทั้งวันนั้นจะหายไป เพราะเด็กจะถูกแยกตัวออกจากบ้านเพื่อไปศึกษาหาความรู้ในโรงเรียนโดยมีครูซึ่งเป็นข้าราชการทำหน้าที่สอนหนังสือตามเวลาราชการเหมือนกันทั่วประเทศ สิ่งที่เกิดขึ้นคือ เด็กจะต้องตื่นตั้งแต่เช้าทั้งที่ยังไม่อยากจะตื่น และต้องแบกกระเป๋าที่บรรจุสมุด หนังสือ และอุปกรณ์การเรียนต่างๆ ที่รวมกันแล้วมีน้ำหนักเกินกว่ามาตรฐานที่เด็กจะรับได้ไปโรงเรียนทุกวัน เมื่อเด็กย่างเท้าก้าวเข้าสู่โรงเรียนแล้วก็เป็นที่ทราบกันดีว่า ถ้าไม่มีเหตุอันจำเป็นจริงๆเด็กจะไม่มีโอกาสออกจากโรงเรียนอีกเลยจนกว่าจะถึงเวลาเลิกเรียน ชีวิตของการเรียนรู้ส่วนใหญ่ของนักเรียนจึงอยู่แต่ในห้องเรียน ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกต่อห้องเรียนหรือโรงเรียนเหมือนกับเป็นสถานที่ที่กักขังและปิดกั้นเขาจากโลกภายนอกที่เขาอยาก رؤ้อยากเห็น และการไปโรงเรียนก็คือหน้าที่ที่เขาจะต้องทำ ไม่ว่าจะอยากทำหรือไม่ก็ตาม

สำหรับในด้านรางวัลและประเมินผลก็เช่นเดียวกัน เด็กจะต้องทำการบ้านแบบฝึกหัด ใบงาน ฯลฯ ไปส่งครูตามแต่ครูจะกำหนด วันละหลายวิชา และวิชาละหลายๆ

ตามความเข้าใจของครูที่ว่า “ยิ่งทำมากก็จะยิ่งรู้มาก” อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของมหาวิทยาลัยดอร์แฮม ประเทศอังกฤษ มีข้อค้นพบในการทำวิจัยเรื่อง “การบ้านกับผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเด็ก” ว่า หากเด็กได้รับการบ้านมากเกินไปจะส่งผลร้ายต่อการเรียนรู้ของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในวัยประถม ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของคิงส์คอลเลจ ที่ระบุว่า เด็กอายุ 9 ขวบที่ทำการบ้านวิชาคณิตศาสตร์ 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเด็กที่ได้รับการบ้านน้อยกว่านั้น และเป็นไปตามผลการวิจัยของสถาบันการศึกษาแห่งกรุงลอนดอน (London’s Institute of Education) เมื่อปี 2541 ที่รายงานว่า การบ้านเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของเด็กประถมและทำให้เด็กเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ อีกทั้งยังไม่ได้มีส่วนช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเด็ก ตลอดจนเป็นต้นเหตุของความตึงเครียดภายในบ้านด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากทันทีที่เด็กกลับจากโรงเรียนผู้ปกครองก็มักจะเคี่ยวเข็ญเด็กให้รีบทำการบ้านให้เสร็จทุกอย่างที่เด็กอยากไปเล่นหรือทำอย่างอื่นมากกว่า (มูลนิธิสตรี-สฤตต์วงศ์, 2542) นอกจากนี้ การที่เด็กต้องทำการบ้านมาก ๆ ทุกวันจะทำให้เด็กรู้สึกเป็นทุกข์ เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า และเสียเวลาที่จะได้ทำกิจกรรมที่เด็กสนใจอย่างอื่น แม้บางครั้งการบ้านจะเป็นเพียงการคัดลอกข้อความตามตัวอย่าง ซึ่งไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้เท่าที่ควรเลยก็ตาม หากเด็กไม่ได้ทำการบ้านหรือทำการบ้านไม่เสร็จก็มักถูกลงโทษโดยวิธีต่างๆ หรือไม่ก็ถูกดุว่ากล่าวในฐานะที่ขาดความรับผิดชอบ ซึ่งนั่นย่อมก่อให้เกิดความทุกข์กับเด็กเป็นครั้งที่สอง

สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า และส่งผลอย่างมากต่อคุณภาพการศึกษาของเด็กไทย เป็นไปตามที่บรรดาหน่วยงานฝ่ายวางแผนการศึกษาได้ประเมินไว้ว่า เด็กไทยมีความรู้ความสามารถโดยเฉลี่ยอ่อนลง ทั้งในกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ อย่างมีเหตุผล การริเริ่มสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา รวมทั้งความรู้ทางวิชาการ ด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ตลอดจนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านลักษณะนิสัยต่างๆ (สำนักงานกฤษฎีกา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2538-2539) และสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ เด็กไม่มีความสุขในการเรียน

ปัญหาเด็ก (ระดับประถมศึกษา) ไม่มีความสุขในการเรียน นอกจากจะส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับเด็กในปัจจุบันแล้วยังอาจส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของเด็กในอนาคตอีกด้วย เนื่องจากการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ หมายความว่า ไม่ว่าจะอยากเรียนหรือไม่อยากเรียนก็จำเป็นต้องเรียนทุกคน ส่วนการที่จะศึกษาในระดับต่อไปหรือไม่นั้นจะขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้เรียนเองเป็นสำคัญ ดังนั้นหากการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นไปอย่างทุกข์ยากและขาดความสุขเช่นนี้แล้ว เมื่อผ่านพ้นออกมาได้ก็คงไม่มีใครที่ต้องการจะกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาต่อไปอีก และหากเป็นเช่นนั้นก็จะก่อให้เกิดปัญหาต่อการพัฒนาประเทศตามมา ดังจะเห็นได้จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรเมื่อเดือนสิงหาคม (รอบที่ 3) พ.ศ. 2540 ที่พบว่า ร้อยละ 75.2 ของแรงงานไทยทั่วประเทศจบการศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, กองคลังข้อมูลและสนเทศ

สถิติ, 2540) รวมถึงปัญหาในการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมของประเทศซึ่งต้องอาศัยแรงงานคนเป็นกำลังสำคัญ จากการศึกษาพบว่าแรงงานไทยมีระดับการศึกษาต่ำเมื่อเทียบกับประเทศชั้นนำทางอุตสาหกรรมอื่นๆ ซึ่งมีผลให้ศักยภาพในการพัฒนาความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่ในระดับที่ต่ำเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 1 ดัชนีชี้ระดับการศึกษาของประเทศไทยและประเทศชั้นนำอื่นๆ

กลุ่มประเทศ	ระดับการศึกษาของแรงงาน (จำนวนปีที่มีโอกาสเข้าโรงเรียน)
อุตสาหกรรมชั้นนำ	
สหรัฐอเมริกา	12.3
เยอรมนี	11.1
อังกฤษ	11.5
ฝรั่งเศส	11.6
ญี่ปุ่น	10.7
อุตสาหกรรมใหม่	
เกาหลี	8.8
ฮ่องกง	7.0
ประเทศไทย	3.8

ที่มา : คณะอนุกรรมการโครงการชูเศรษฐกิจไทยในสากล (2539)

จากตารางดัชนีชี้ระดับการศึกษาของประเทศไทยและประเทศชั้นนำอื่นๆ จะเห็นได้ว่า ระดับการศึกษาของแรงงานไทยยังอยู่ในขั้นที่ต่ำมาก คือมีการศึกษาโดยเฉลี่ยเพียงระดับประถมต้น ในขณะที่ประเทศที่เจริญแล้วมีแรงงานที่มีระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยถึงระดับมัธยมปลาย ดังนั้นประเทศชาติจึงไม่อาจพัฒนาได้หากขาดประชาชนที่มีคุณภาพ

ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนแล้วเป็นทุกข์ เรียนแล้วไม่มีความสุขนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ร่วมกับองค์การยูนิเซฟ และสถาบันศิลปวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา (มายา) ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของสมัชชาเด็ก อันประกอบด้วยเด็กจาก 76 จังหวัดทั่วประเทศจำนวน 304 คน เมื่อวันที่ 27-29 พฤศจิกายน 2541 โดยเก็บข้อมูลจากป้ายนิทรรศการ 64 แผ่น กลุ่มเงาเรื่องครูที่ชอบ-ครูที่ไม่ชอบ 56 กลุ่ม และภาพผนังเรื่องวิชาที่ชอบ-วิชาที่ไม่ชอบ 28 ผืน ที่เด็กๆร่วมกันจัดทำ ผลการสำรวจพบว่า เด็กเบื่อการเรียนและเรียนอย่างไม่มีความสุขจากสาเหตุด้านรูปแบบการเรียนมากที่สุด ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สาเหตุที่ทำให้เด็กเบื่อการเรียนตามความคิดเห็นของสมาชิกเด็ก

สาเหตุ	ร้อยละ
รูปแบบการเรียน	26.19
รูปแบบและวิธีการเรียนการสอนไม่ดี เรียนไม่สนุก เน้นการท่องจำเป็นหลัก	
สถานที่เรียน	23.81
สถานที่เรียนแออัดคับแคบ อากาศไม่ถ่ายเท อยู่ในทำเลที่ตั้งไม่เหมาะสม	
สาเหตุอื่นๆ	23.81
ไม่ชอบวิชาเรียน อุปกรณ์การเรียนไม่ครบ ฯลฯ	
ครูผู้สอน	16.67
บุคลิกภาพไม่ดี ต้มเหล้า สูบบุหรี่ พูดจาหยาบค้าย ใช้การลงโทษไม่เหมาะสม	
เพื่อน	9.52
เพื่อนเกเร ขอบรังแก กลั่นแกล้ง และรบกวนการเรียน	
รวม	100.00

ที่มา : มุลนิธิสตศวี-สฤษต์วรงค์ (2541)

จากประเด็นดังกล่าว เมื่อนำมาพิจารณาแล้วจะพบว่ารูปแบบการเรียนจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการสอนของครูเป็นสำคัญ หากครูได้รับการพัฒนา หรือมีการพัฒนาตนเองในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว ปัญหาเด็กเบื่อการเรียนและไม่มีความสุขในการเรียนก็จะลดลงได้

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ซึ่งมีแนวคิดหลักว่า การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต ให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพ ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาการศึกษาเป็น 5 ด้าน คือ

1. เร่งขยายและยกระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนทั้งมวลให้กว้างขวาง และสูงถึงระดับมัธยมศึกษาอย่างเสมอภาค
2. ปฏิรูปการเรียนการสอนให้ผู้เรียนพัฒนาขีดความสามารถได้เต็มตามศักยภาพ ตามจุดประสงค์ของการศึกษาแต่ละระดับ โดยมีทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะพื้นฐานที่เข้มแข็ง รวมทั้งมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
3. ปฏิรูประบบการผลิตและพัฒนาครู ให้ครูมีศักยภาพ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และอบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุข รวมทั้งพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ยอมรับในสังคม

4. เร่งผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางและสูง เพื่อสร้างศักยภาพและความก้าวหน้า ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศในประชาคมโลก บนฐานแห่งความเป็นไทยและการพึ่งพาตนเอง

5. ปฏิรูประบบบริหารและการจัดการการศึกษาให้มีอิสระมากขึ้น กระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมและรับผิดชอบการจัดการศึกษาให้มีรูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย มีคุณภาพ และสร้างความเป็นธรรมแก่ทุกคน (สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2538-2539)

เพื่อให้มีแนวทางการจัดการศึกษาตามนโยบายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมขึ้น จึงได้มีการกำหนดเป็นแผนงานหลักและเป้าหมายการดำเนินงานไว้ 9 แผนงาน ดังต่อไปนี้

แผนงานหลักที่ 1 การยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนได้รับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน เร่งรัดให้กลุ่มเป้าหมายเฉพาะต่างๆ เข้าถึงบริการการศึกษาอย่างกว้างขวาง รวมทั้งเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและประชาชน

แผนงานหลักที่ 2 การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาขีดความสามารถของตนได้เต็มตามศักยภาพ และมีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ปัญญา จิตใจ และสังคม เป็นผู้รู้จักคิดวิเคราะห์ ใช้เหตุและผล เชิงวิทยาศาสตร์ มีความคิดรวบยอด รักการเรียนรู้ ภูมิวิธีการ และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีเจตคติที่ดี มีวินัย มีความรับผิดชอบ และมีทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาตน พัฒนาอาชีพ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

แผนงานหลักที่ 3 การพัฒนาการผลิตครูและการฝึกอบรม และพัฒนาครูประจำการ

เพื่อพัฒนาระบบการผลิตครูให้ได้ครูที่เก่ง ดี มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอ อีกทั้งพัฒนาครูประจำการให้มีศักยภาพในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และอบรมสั่งสอนผู้เรียน

แผนงานหลักที่ 4 การผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและด้านสังคมศาสตร์

เพื่อผลิตและพัฒนาทักษะกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและด้านบริการ ให้เพียงพอกับความต้องการในการพัฒนาประเทศ และเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี รวมทั้งพัฒนาคุณภาพการผลิตกำลังคนด้านสังคมศาสตร์

แผนงานหลักที่ 5 การวิจัยและพัฒนา เพื่อจัดขีดความสามารถในการวิจัยและพัฒนาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาให้มีสมรรถนะเข้มแข็งในการสร้างนักวิจัยและงานวิจัย ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ

แผนงานหลักที่ 6 การพัฒนาระบบการบริหารและการจัดการ
เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของผู้บริหารการศึกษา และมุ่งปรับระบบการ
บริหารและการจัดการให้การศึกษาตอบสนองความต้องการการพัฒนาของบุคคล ชุมชน และ
สังคมได้อย่างเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

แผนงานหลักที่ 7 การพัฒนาระบบอุดมศึกษา
เพื่อให้การอุดมศึกษามีเอกภาพเชิงนโยบาย และจัดการศึกษาได้มาตรฐาน
แต่ละสถาบันมีอิสระทางวิชาการ มีการบริหารจัดการภายในที่คล่องตัว สามารถสร้างความ
เป็นเลิศทางวิชาการ และจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาประเทศ

แผนงานหลักที่ 8 การระดมสรรพกำลังเพื่อจัดการศึกษา
เพื่อระดมทรัพยากรทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชน ใน
การจัดการศึกษา และฝึกอบรมแก่คนทั้งมวลอย่างมีคุณภาพ

แผนงานหลักที่ 9 การพัฒนาระบบสารสนเทศ
เพื่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศให้เป็นเครือข่าย สามารถ
เชื่อมโยง แลกเปลี่ยนข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการวางแผนการบริหารและการจัดการศึกษาได้
อย่างมีประสิทธิภาพ

จากทั้ง 9 แผนงานดังกล่าว คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจึงได้จัดทำ
โครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของครูชั้น โดยนำแผนงานหลักที่ 2 คือ แผนการ
พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ไปสู่การปฏิบัติ

การดำเนินโครงการดังกล่าวในระยะที่หนึ่ง ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่
ตุลาคม 2539 ถึงเดือนกันยายน 2540 กิจกรรมที่ได้ดำเนินการไปแล้ว คือ การพัฒนา
ทฤษฎีการเรียนรู้ 5 ทฤษฎี เป็นการนำทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอนทั้งที่เป็นแบบไทยและ
แบบสากลมาจัดสาระกระบวนการใหม่ให้ง่ายขึ้น เพื่อให้ครูสามารถนำไปปฏิบัติได้ ประกอบ
ด้วย

1. ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข
โดยมี ผศ.กิตติวดี บุญชื้อ เป็นหัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญ
2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
โดยมี รศ.ดร.สุมณฑา พรหมบุญ เป็นหัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญ
3. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด
โดยมี รศ.ดร.ทศนา แชมมณี เป็นหัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญ
4. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ : ศิลปะ ดนตรี และกีฬา
โดยมี รศ.ดร.สุกรี เจริญสุข เป็นหัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญ
5. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัย : การฝึกฝนกาย วาจา ใจ
โดยมี ศาสตราจารย์กิตติคุณอำไพ สุจริตกุล เป็นหัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญ

เพื่อยืนยันคุณภาพของทฤษฎีการเรียนรู้ทั้ง 5 ทฤษฎีนี้ ศูนย์พัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 ท่าน มาแสดงความคิดเห็น โดยประเมินจากการอ่านเอกสารทฤษฎี ตัวอย่างกิจกรรม และเข้าร่วมสังเกตวิธีการนำเสนอทฤษฎีของผู้เชี่ยวชาญ มีข้อสรุปคือ ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ แสดงความพึงพอใจต่อแนวคิดดังกล่าวนี้ในระดับมากถึงมากที่สุด ทางศูนย์ฯจึงได้นำทั้ง 5 แนวคิดนี้ออกเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติและขยายผลต่อไป

สำหรับโครงการระยะที่ 2 ซึ่งดำเนินการในปีงบประมาณ 2541 กิจกรรมที่ ดำเนินการ คือ การนำทฤษฎีการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ และจัดทำตัวบ่งชี้ที่เห็นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง โดยบูรณาการจากทฤษฎีการเรียนรู้ทั้ง 5 ทฤษฎี เพื่อใช้เป็นฐานที่จะนำลงสู่การ ปฏิบัติและใช้เป็นเกณฑ์ในการสืบค้นครุต้นแบบต่อไป

“โครงการครุต้นแบบด้านการเรียนการสอน” เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ดำเนินการ ในโครงการระยะที่ 2 โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสืบค้นครุที่มีผลงานดีเด่นด้านการเรียน การสอนที่เห็นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข เพื่อที่จะได้นำมาเป็น ต้นแบบเผยแพร่และขยายผลให้ครูโดยทั่วไปได้ศึกษาและปฏิบัติตาม

บุคคลที่จะได้รับการคัดเลือกให้เป็นครุต้นแบบจะต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนตาม ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกำหนด กล่าวคือ เป็นครุผู้ปฏิบัติงานสอนใน สถานศึกษา มีบุคลิกภาพความเป็นครุ ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ตลอดจน จรรยาบรรณครูอย่างเคร่งครัด และที่สำคัญคือต้องมีผลงานดีเด่นด้านการเรียนการสอนที่เห็น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข ตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้ของศูนย์พัฒนา คุณภาพการเรียนการสอน

ขั้นตอนและวิธีการคัดเลือกครุต้นแบบ จะได้จากการประชาสัมพันธ์ทาง สื่อมวลชนและการรวบรวมรายชื่อครุผู้มีผลงานดีเด่นจากแหล่งข้อมูลต่างๆ จากนั้นจะมีการ สังเกตการสอนและการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสิน รอบสุดท้ายต่อไป

ผลจากโครงการนี้สามารถคัดเลือกครุต้นแบบประจำปี 2541 ได้ตามเป้าหมาย ทั้งระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา รวมทั้งสิ้น 30 คน จำแนกตาม รายวิชา 5 วิชาได้เป็น ครูคณิตศาสตร์ 6 คน ครูวิทยาศาสตร์ 8 คน ครูภาษาไทย 7 คน ครูภาษาอังกฤษ 6 คน และครุดนตรี 3 คน

ในระดับชั้นประถมศึกษา ปีการศึกษา 2541 มีครุที่ได้รับการยกย่องให้เป็น ครุต้นแบบจำนวนทั้งสิ้น 21 คน จำแนกตามรายวิชาได้เป็น ครูคณิตศาสตร์ 4 คน

ครูวิทยาศาสตร์ 6 คน ครูภาษาไทย 5 คน ครูภาษาอังกฤษ 3 คน และครูดนตรี 3 คน

ครูที่ได้รับการคัดเลือกและยกย่องให้เป็นครูต้นแบบจะได้รับเงินสนับสนุนจำนวน 5,000 บาท เป็นเวลา 4 เดือนติดต่อกัน เพื่อใช้เป็นทุนในการดำเนินการเผยแพร่แนวทางการปฏิบัติการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความสุขให้กับครูเครือข่ายของตนเองอีก 10 คน ตามเงื่อนไขของโครงการ

จากโครงการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบในระดับประถมศึกษา ซึ่งได้รับการยกย่องจากคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติว่าเป็นครูผู้มีความสามารถด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี ของคณะผู้เชี่ยวชาญในโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนมาเป็นกรอบในการวิจัย การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้ง ผู้วิจัยจึงเลือกกรณีศึกษาเป็นครูต้นแบบวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา ทั้งนี้ด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง การที่เด็กจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ตามเป้าหมายของกระทรวงศึกษาธิการและมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนในระดับต่อไป ขึ้นอยู่กับการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาเป็นสำคัญ หากเด็กมีความสุขในการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในปัจจุบันก็จะดี และในขณะเดียวกันความต้องการในการศึกษาต่อก็จะมีมากขึ้นด้วย

ประการที่สอง วิชาภาษาไทยเป็นวิชาในกลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความสำคัญทั้งในฐานะที่เป็นภาษาประจำชาติ เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2535) ดังจะเห็นได้จากการที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้กลุ่มวิชาทักษะ อันประกอบด้วยวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์ เป็นกลุ่มวิชาที่นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ซึ่งเป็นวัยเริ่มเรียน ต้องใช้เวลาเรียนเป็นอัตราถึงร้อยละ 50 ของเวลาเรียนทั้งหมด ดังตารางที่

ตารางที่ 3 อัตราเวลาเรียนโดยประมาณของแต่ละมวลประสบการณ์แยกตามระดับชั้น

มวลประสบการณ์	อัตราเวลาเรียนโดยประมาณ					
	ป. 1 - 2		ป. 3 - 4		ป. 5 - 6	
	ร้อยละ	คาบ/ปี	ร้อยละ	คาบ/ปี	ร้อยละ	คาบ/ปี
1. กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้	50	1500	35	1050	25	750
2. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต	15	450	20	600	25	750
3. กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย	25	750	25	750	20	600
4. กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ	10	300	20	600	30	900
รวม	100	3000	100	3000	100	3000
5. กลุ่มประสบการณ์พิเศษ	-	-	-	-	-	600

ที่มา : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2535)

และประการสุดท้าย จากเกณฑ์คุณสมบัติของครูต้นแบบที่จะใช้เป็นที่ฝึกสอน คือ เป็นครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยและสอนในระดับชั้นประถมศึกษา พบว่ามีครูต้นแบบในปี 2541 ที่มีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์นี้ทั้งสิ้น 5 คน ปฏิบัติงานกระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ได้แก่ ยะลา มุกดาหาร สุพรรณบุรี เชียงใหม่ และกรุงเทพมหานคร จังหวัดละ 1 คน ด้วยเหตุที่ผู้วิจัยเป็นนิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยจึงเลือกครูต้นแบบที่ปฏิบัติงานอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นที่ฝึกสอน และตัวครูต้นแบบเองรวมทั้งโรงเรียนในกรุงเทพมหานครซึ่งใช้เป็นสนามในการวิจัยก็ได้อนุญาตให้ผู้วิจัยทำการศึกษาและเก็บข้อมูลได้

การศึกษาในครั้งนี้ จะช่วยให้ครูสามารถมองเห็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในระดับประถมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยความสุขได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนมากยิ่งขึ้น ตลอดจนจนเป็นการชี้ให้เห็นถึงผลของโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่ได้ทำการขยายผลของโครงการไปสู่ภาคปฏิบัติ อันจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมทางการศึกษาในวิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษา ให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมากที่สุด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยความสุขและเกิดความเจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ไปอย่างสมดุลพร้อมกัน

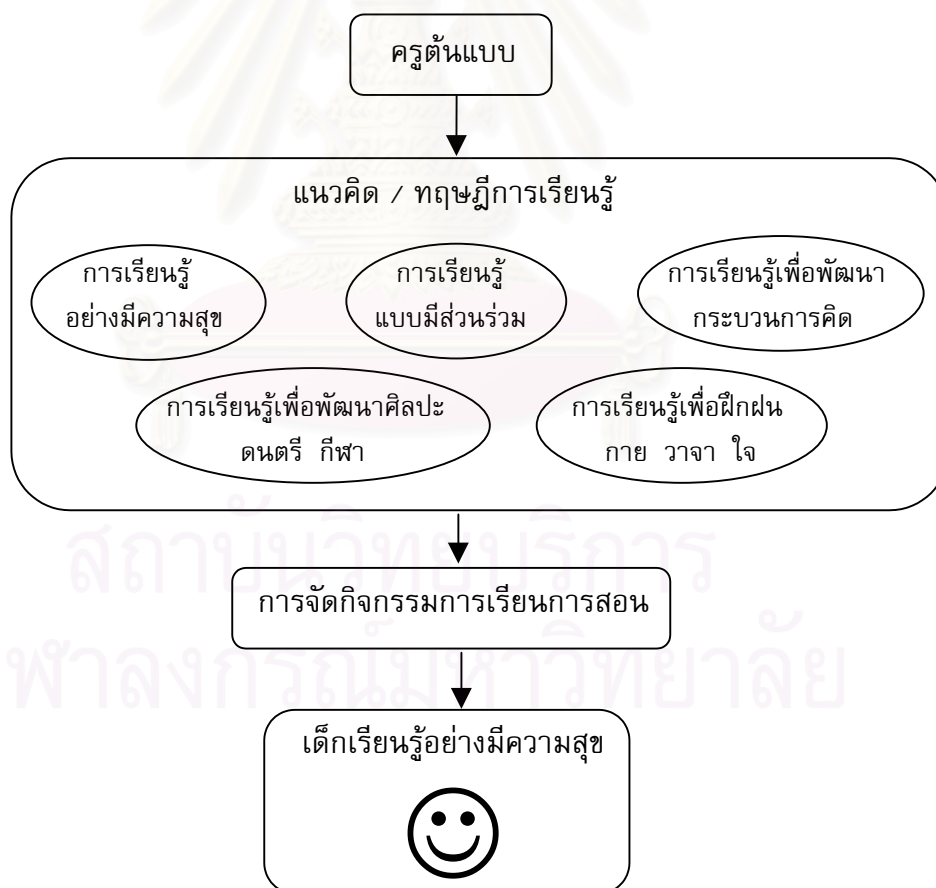
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และพฤติกรรมการสอน ของครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา เกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข ตามแนวคิดทฤษฎีการปฏิรูปการเรียนรู้ ในโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่สอนโดยครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยว่าเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขได้อย่างไร

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ ในโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งดำเนินการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540) โดยพิจารณาในด้านที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยรายกรณี (case study research) ในระบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผู้วิจัยจึงเลือกกรณีศึกษาเป็นครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา ประจำปี 2541 ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีเพียงท่านเดียว คือ อาจารย์สุชพงศ์ ทัศนกุลกิจ สนามในการศึกษา คือ โรงเรียนวัดฉัตรแก้วจกกลณี เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นสถานที่ปฏิบัติงานของกรณีศึกษา

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ และการเก็บข้อมูลจากเอกสาร โดยใช้ระยะเวลาในการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนามรวมทั้งสิ้นประมาณ 5 เดือน คือ ตั้งแต่วันที่ 21 ธันวาคม 2541 ถึง 31 พฤษภาคม 2542

3. แหล่งข้อมูลในการศึกษามาจากแหล่งข้อมูลที่เป็นตัวบุคคล ได้แก่ ครูต้นแบบ 1 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ปีการศึกษา 2541 จำนวนทั้งสิ้น 100 คน ผู้บริหารและครูโรงเรียนวัดฉัตรแก้วจกกลณี ผู้ปกครองนักเรียน และครูเครือข่ายของครูต้นแบบ จำนวน 10 คน รวมทั้งแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง

4. ประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา ได้แก่

4.1 รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และพฤติกรรมการสอนของครูต้นแบบ โดยพิจารณาตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ ในโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ด้านการเรียนรู้อย่างมีความสุข

4.2 พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในปีการศึกษา 2541 ซึ่งเรียนวิชาภาษาไทยกับครูต้นแบบ ว่าเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขได้อย่างไร

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การเรียนรู้อย่างมีความสุข หมายถึง การที่เด็กสามารถเรียนวิชาภาษาไทย และทำกิจกรรมต่างๆเกี่ยวกับภาษาไทยที่ครูต้นแบบกำหนดให้ ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ ในโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีแนวคิด 5 ทฤษฎี ได้แก่

ทฤษฎีที่ 1 การเรียนรู้อย่างมีความสุข

ทฤษฎีที่ 2 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ทฤษฎีที่ 3 การเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด

ทฤษฎีที่ 4 การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ : ศิลปะ ดนตรี กีฬา

ทฤษฎีที่ 5 การเรียนรู้เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัย : การฝึกฝนกาย วาจา ใจ

อันจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความสุข ซึ่งพิจารณาได้จากปัจจัย 2 ประการ คือ ปัจจัยภายนอก อันได้แก่รูปแบบและพฤติกรรมการสอนของครู และปัจจัยภายใน อันได้แก่การที่นักเรียนเกิดความปิติที่ได้เรียนและเกิดแรงบันดาลใจในการเรียน โดยพิจารณาจากตัวบ่งชี้ด้านการเรียนของนักเรียน 9 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน, 2541) คือ

- (1) นักเรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - (2) นักเรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง
 - (3) นักเรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม
 - (4) นักเรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล
 - (5) นักเรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบแก้ปัญหาทั้งด้วยตนเองและร่วมด้วยช่วยกัน
 - (6) นักเรียนได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูล และสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง
 - (7) นักเรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
 - (8) นักเรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน
 - (9) นักเรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเอง และยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง
- และนอกจากนี้ นักเรียนยังต้องมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาภาษาไทยร้อยละ 50 ขึ้นไปตามเกณฑ์ผ่านของกระทรวงศึกษาธิการ

ครูต้นแบบ ในความหมายของศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน (ศูนย์พ.คร.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ หมายถึง ครูผู้ปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษา ทั้งของภาครัฐและเอกชน ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา ที่ปฏิบัติการสอนวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ หรือดนตรี มีผลงานดีเด่นด้านการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความสุข และได้รับคัดเลือกให้เป็นครูต้นแบบโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ครูต้นแบบ หมายถึง อาจารย์สุขพงศ์ ทักษณกุลกิจ ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีผลงานดีเด่นด้านการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและผู้เรียนเรียนรู้ที่มีความสุข จนได้รับการยกย่องให้เป็นครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ประจำปี 2541 โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอน หมายถึง กระบวนการหรือขั้นตอน การปฏิบัติ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูต้นแบบ ที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียน รู้อย่างมีความสุข

พฤติกรรมการสอน หมายถึง การแสดงออกของครูต้นแบบในการสอนวิชา ภาษาไทยและจัดกิจกรรมต่างๆเกี่ยวกับภาษาไทย ทั้งก่อนการสอน ขณะสอน และหลังการ สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ซึ่งพิจารณาได้จากตัวบ่งชี้ด้านการสอนของ ครู 10 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ศูนย์พัฒนาคุณภาพการ เรียนการสอน, 2541) คือ

- (1) ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ
- (2) ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลุกเร้า จูงใจ และเสริมแรงให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้
- (3) ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อนักเรียน อย่างทั่วถึง
- (4) ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้นักเรียนได้แสดงออกและคิดอย่าง สร้างสรรค์
- (5) ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง
- (6) ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดี และปรับปรุงส่วนด้อยของนักเรียน
- (7) ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้
- (8) ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง
- (9) ครูฝึกฝนกิจกรรมรายาทและวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย
- (10) ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นแบบอย่างในการปรับปรุงรูปแบบการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยสำหรับครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิชาภาษาไทย ระดับประถมศึกษา เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ในวิชาภาษาไทยอย่างมีความสุข
2. เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูภาษาไทยเกิดการตื่นตัวในการ ปรับปรุงรูปแบบและพฤติกรรมการเรียนการสอนของตนเองตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข
3. เป็นข้อมูลย้อนกลับให้กับศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เกี่ยวกับผลของโครงการที่มีต่อครูผู้ได้รับรางวัล ครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับประถมศึกษา

4. เป็นแนวทางและเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทำวิจัยในลักษณะเดียวกันนี้ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การเรียนรู้อย่างมีความสุข : การวิจัยรายกรณี ครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การเรียนรู้ (learning)

ตอนที่ 2 การเรียนรู้อย่างมีความสุข ตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้
ในโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ตอนที่ 3 โครงการครูต้นแบบด้านการเรียนการสอน

ตอนที่ 4 การเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียนประถมศึกษา

ตอนที่ 5 เด็กวัยประถมศึกษา (อายุ 6-12 ปี)

ตอนที่ 6 โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 7 การวิจัยรายกรณี (case study research)

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 การเรียนรู้ (learning)

ความหมายของการเรียนรู้

นักจิตวิทยาได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ และได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ดังต่อไปนี้คือ

สุรางค์ โค้วตระกูล (2533) ได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้ว่า

“....การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนปริมาณความรู้ของผู้เรียน....”

ประสาธ อิศรปรีดา (2538) ได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า

“....การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือศักยภาพของพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากประสบการณ์....”

อารี พันธุ์ณี (2534) ได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้ว่า
 “...การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ หรืออู่อุปนิสัย หรือ...ต่างๆ หรืออุบัติเหตุ หรือความบังเอิญ”

เมคินิค (อ้างถึงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2534) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า

1. การเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
2. การเรียนรู้เป็นผลจากการฝึกฝน
3. การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรจนเกิดเป็นนิสัย มิใช่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชั่วคราวชั่วครู่เท่านั้น
4. การเรียนรู้มีอาจสังเกตได้โดยตรง เราทราบแต่การกระทำที่เกิดจากการเรียนรู้แล้วเท่านั้น

จากความหมายของการเรียนรู้ที่นักจิตวิทยาหลายท่านดังกล่าวได้ให้ไว้ จึงอาจสรุปความหมายของการเรียนรู้ได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลจากพฤติกรรมเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร อันเนื่องมาจากประสบการณ์ของการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือจากการฝึกหัด พฤติกรรมดังกล่าวอาจเป็นเรื่องของการอ่าน การเขียน การคิด หรือการฝึกทักษะต่างๆได้ทั้งสิ้น

ประเภทและระดับของการเรียนรู้

มนุษย์เกิดการเรียนรู้ เนื่องมาจากประสบการณ์ของการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ผลของการเรียนรู้ทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้หลายด้าน ขึ้นอยู่กับลักษณะของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ซึ่งได้มีผู้จัดประเภทของการเรียนรู้และระดับของการเรียนรู้ไว้ในแง่มุมต่างๆกัน ดังต่อไปนี้

ประเภทและระดับการเรียนรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีของบลูม (Bloom)

บลูมและคณะ (B.S. Bloom et. Al., 1956 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี, 2540) ได้แบ่งประเภทของการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัย

1. **ด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) หรือปริยัติ** เป็นการเรียนรู้ด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด ซึ่งเกี่ยวกับความสามารถทางสติปัญญา เช่น ความจำ ความคิด การเลือกวิธีแก้ปัญหา การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ การคิดรูปแบบ การตัดสินใจของสิ่งต่างๆ เป็นต้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในส่วนของสมอง

บลูมและคณะได้ศึกษาวิจัยการเรียนรู้ด้านความรู้-ความคิดของมนุษย์ พบว่าโครงสร้างของพุทธิพิสัยประกอบด้วยความสามารถทางสติปัญญาจากง่ายสู่สิ่งที่ซับซ้อน และจากรูปธรรมสู่นามธรรม ซึ่งสามารถจำแนกขั้นตอนการเรียนรู้ได้เป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

(1) **ความรู้ความจำ (knowledge)** เป็นความสามารถในการจดจำหรือระลึกถึงสิ่งของ เรื่องราว กระบวนการหรือหลักการต่างๆ ตามเนื้อหาที่ได้เรียนหรือได้มีประสบการณ์ไปแล้ว

(2) **ความเข้าใจ (comprehension)** เป็นความสามารถในการแปลความหมาย ตีความหมาย หรือขยายความ ชำรุดสาร แนวคิดในรูปแบบอื่น สรุปความด้วยคำพูดตนเอง หรือสรุปแนวโน้มจากข่าวสารที่ได้

(3) **การนำไปใช้ (application)** เป็นความสามารถในการเลือกใช้กฎ หลักการ หรือกระบวนการที่เหมาะสม สำหรับแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ใหม่

(4) **การวิเคราะห์ (analysis)** เป็นความสามารถในการแยกแยะส่วนประกอบ ความสัมพันธ์ หรือหลักการ แยกออกจากกันเป็นส่วนประกอบย่อยๆจนเห็นลำดับขั้นของความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบย่อยๆอย่างชัดเจน

(5) **การสังเคราะห์ (synthesis)** เป็นความสามารถในการจัดการรวมส่วนประกอบย่อยๆ ข้อความ แผนงาน หรือหลักการ รวมเข้าด้วยกันเป็นรูปแบบโครงสร้าง หรือแนวคิดใหม่ที่มีความหมายหรือความสำคัญแบบที่ไม่เคยเป็นมาก่อน

(6) **การประเมินผล (evaluation)** เป็นความสามารถในการตัดสินคุณค่าของสิ่งของ กระบวนการ ผลผลิต หรือแนวคิด โดยใช้หลักการแห่งเหตุผลภายในหรือพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานจากภายนอก

2. **ด้านเจตพิสัย (affective domain) หรือปริเวท** เป็นการเรียนรู้ด้านอารมณ์-ความรู้สึก ซึ่งเกี่ยวกับค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม เจตคติ เป็นต้น

แครธวอล บลูม และมาเซีย (Krathwohl, Bloom, and Masia, 1964 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี, 2540) ได้ศึกษาวิจัยการเรียนรู้ด้านอารมณ์-ความรู้สึกของมนุษย์ อันเป็นกระบวนการทางจิตใจที่เกิดขึ้นภายในแต่ละบุคคล แครธวอลและคณะได้แบ่งระดับการเรียนรู้ด้านเจตพิสัยที่พัฒนาขึ้นในตัวบุคคลจากระดับต่ำจนถึงระดับสูงไว้ 5 ระดับ ซึ่งการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นจะต้องอาศัยพื้นฐานระดับการเรียนรู้ที่ต่ำกว่าดังต่อไปนี้

(1) **การรับรู้หรือการใส่ใจต่อสิ่งเร้า (receiving or attending)** คือ การที่บุคคลถูกกระตุ้นให้รับรู้ต่อสิ่งเร้าหรือปรากฏการณ์บางอย่างที่อยู่รอบตัว ทำให้เกิดความตระหนัก ความตั้งใจ ที่จะรับรู้และให้ความสนใจต่อสิ่งเร้านั้น

(2) การตอบสนอง (responding) เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าจนเกิดความสนใจอย่างเต็มที่ บุคคลจึงยินยอมหรือเต็มใจที่จะตอบสนองและสร้างความพึงพอใจจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น

(3) การเห็นคุณค่า (valuing) การที่บุคคลมีความเชื่อว่าสิ่งนั้นมีคุณค่าสำหรับตน แสดงความชอบสิ่งนั้นมากกว่าสิ่งอื่น และสร้างความผูกพันที่จะอุทิศตนเพื่อค่านิยมนั้น

(4) การจัดระบบค่านิยม (organization) เมื่อบุคคลยอมรับและเห็นคุณค่าของค่านิยมนั้นแล้ว บุคคลจะรวบรวมค่านิยมต่างๆ ที่สัมพันธ์กันให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน อาจทำการเปรียบเทียบจัดลำดับความสำคัญของค่านิยม พร้อมทั้งกำหนดแนวทางของพฤติกรรมหรือการแสดงออก

(5) การแสดงลักษณะตามค่านิยม (characterization) การที่บุคคลนำระบบค่านิยมที่สร้างขึ้นมาสอดคล้องเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพและปรัชญาชีวิต ค่านิยมนั้นจึงเป็นแรงขับภายในที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงออกทางพฤติกรรมตามค่านิยมนั้น

3. ด้านทักษะ ความชำนาญ (psychomotor domain / skill domain) หรือปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้ด้านทักษะ-การปฏิบัติ ซึ่งเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ของร่างกาย การประสานงานของการใช้วัยวะต่างๆ เช่น การเขียน การอ่าน การพูด การวาดภาพ การว่ายน้ำ การเล่นฟุตบอล เป็นต้น

ทักษะพิสัยเป็นทักษะทางร่างกายเกี่ยวกับการประสานงานของประสาท (สมอง) และกล้ามเนื้อ ซึ่งเน้นความคล่องแคล่ว รวดเร็ว ถูกต้อง และชำนาญ ตามความเป็นจริงแล้วทักษะพิสัยรวมอยู่ในการเรียนรู้ทุกอย่าง สำหรับการจำแนกระดับการเรียนรู้ทางด้านทักษะการปฏิบัติ ได้มีนักวิจัยเสนอไว้หลายแนวทาง เช่น แรกส์เดล (Ragsdale, 1950) ซิมป์สัน (Simpson, 1966) เดฟ (Dave, 1970) คิบเลอร์ (Kibler et. Al., 1970) เป็นต้น (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2540) ซึ่งงานวิจัยของซิมป์สันได้มีการสร้างระบบจำแนกพัฒนาการทางทักษะ-การปฏิบัติไว้อย่างเป็นลำดับขั้น จากระดับง่ายไปจนถึงระดับซับซ้อน โดยจำแนกเป็น 7 ระดับดังนี้

(1) การรับรู้ของระบบประสาทและกล้ามเนื้อ (perception) การใช้ระบบประสาททั้ง 5 ได้แก่ หู ตา ปาก จมูก ลิ้น และผิวหนัง ในการรับรู้และแปลความหมายสิ่งเร้าที่ประสบ จัดนำมาสัมพันธ์กันเพื่อจะได้นำไปปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ

(2) ความพร้อมที่จะปฏิบัติ (set) การเตรียมความพร้อมทางด้านสมอง อารมณ์ และร่างกาย ที่จะปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ

(3) การปฏิบัติตามข้อแนะนำ (guided response) การลงมือปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการเลียนแบบและการลองถูกลองผิด

(4) การปฏิบัติจนเป็นนิสัย (mechanism) ปฏิบัติการตามลำดับขั้นได้อย่างต่อเนื่องด้วยความมั่นใจจนเกิดความเคยชินติดเป็นนิสัย

(5) การปฏิบัติที่สลับซับซ้อน (complex overt response) ปฏิบัติกิจกรรมที่สลับซับซ้อนขึ้นโดยไม่ต้องใช้ความคิดมากนัก และกระทำได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ

(6) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการ (adaptation) ปรับเปลี่ยนหรือพลิกแพลงพฤติกรรมการให้เข้ากับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม

(7) การสร้างพฤติกรรมการใหม่ (origination) การสร้างพฤติกรรมการขึ้นมาใหม่ด้วยตนเอง โดยอาศัยการปรับปรุงพฤติกรรมการเก่าที่เคยทำมา

การเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านตามแนวของบลูมและคณะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์และต่อเนื่องกันอย่างใกล้ชิด ซึ่งสามารถรวมตัวส่งเสริมซึ่งกันและกันได้ อันจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ในที่สุด

ประเภทและระดับการเรียนรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีของกาเย่ (Gagne')

กาเย่ (R.M.Gagne', 1985 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี, 2540) ได้จำแนกประเภทของการเรียนรู้ตามสมรรถภาพที่เป็นผลของการเรียนรู้ออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะทางสติปัญญา สารสนเทศจากถ้อยคำ ยุทธศาสตร์ทางปัญญา ทักษะทางกลการ และทัศนคติ ซึ่งการเรียนรู้ทั้ง 5 ประเภทนี้ต่างมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

1. *ทักษะทางสติปัญญา (intellectual skills)* ผลของการใช้สัญลักษณ์ (symbols) ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดทักษะทางสติปัญญา อันเป็นทักษะขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ทักษะทางสติปัญญาจัดเป็น “ความรู้เกี่ยวกับวิธีการ” (procedural knowledge) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้อธิบายหรือทำนายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่มนุษย์ประสบพบเห็น

ทักษะทางสติปัญญาสามารถจำแนกเป็นลำดับขั้นจากทักษะง่ายที่เป็นพื้นฐานสู่ทักษะที่ยากและมีความซับซ้อนได้ 4 ระดับ ดังนี้

(1) การจำแนก (discrimination) การเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการจำแนกเป็นระดับขั้นการเรียนรู้ทางสติปัญญาขั้นพื้นฐานที่สุด การจำแนกเป็นความสามารถของการเรียนรู้ว่าสิ่ง 2 สิ่งมีความเหมือนกันหรือต่างกัน การจำแนกเป็นการเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างสิ่งเร้าต่างประเภทหรือสิ่งเร้าประเภทเดียวกันที่คล้ายคลึงกัน และสามารถแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้นๆ ได้แตกต่างกัน

(2) การใช้แนวคิด (concepts) การเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ความคิดหรือมโนภาพสำหรับจำแนกแยกประเภทสิ่งต่างๆ ซึ่งมีลำดับขั้นของการใช้แนวคิด 2 ระดับดังนี้

(2.1) แนวคิดเชิงรูปธรรม (concrete concepts) การใช้แนวคิดเชิงรูปธรรมเป็นความสามารถในการจำแนกแยกประเภทสิ่งของตามคุณลักษณะทางกายภาพหรือตามคุณสมบัติที่มองเห็น การเรียนรู้สำหรับการใช้แนวคิดเชิงรูปธรรม จะเกิดขึ้น

ได้ต้องอาศัยการจดจำ การจัดเข้าพวก และการสรุปทั่วไป โดยอาศัยการจดจำลักษณะเฉพาะของสิ่งเหล่านั้น และสรุปว่าสิ่งนั้นจัดเป็นพวก (class) ไหน

(2.2) แนวคิดเชิงนิยาม (defined concepts) การใช้แนวคิดเชิงนิยาม เป็นความสามารถในการจำแนกประเภทสิ่งของ เงื่อนไข เหตุการณ์ต่างๆ ตามลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆที่ทำการสังเกต

(2.3) การใช้กฎเกณฑ์ (rules) กฎเกณฑ์เกิดจากการนำแนวคิดตั้งแต่ 2 แนวคิดขึ้นไปมาเชื่อมโยงความสัมพันธ์กัน กฎเกณฑ์เป็นข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติต่อสิ่งเร้า เพื่อให้มนุษย์ตอบสนองต่อสิ่งเร้าไปในทิศทางที่พึงปรารถนา มนุษย์จึงพยายามทำตามกฎเกณฑ์เพื่อให้เกิดทักษะที่ถูกต้อง

(2.4) การใช้หลักการ (principles) เกิดจากการนำกฎเกณฑ์ตั้งแต่ 2 กฎเกณฑ์ขึ้นไปมาเชื่อมโยงความสัมพันธ์กัน หลักการเป็นสิ่งที่ใช้อธิบายหรือทำนายผลลัพธ์ที่น่าจะเกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ การเรียนรู้ถึงวิธีการใช้หลักการจะเป็นเครื่องมือช่วยอธิบายสาเหตุของการเกิดเหตุการณ์หรือความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆได้

2. สารสนเทศจากถ้อยคำ (verbal information) การเรียนรู้เกี่ยวกับสารสนเทศจากถ้อยคำเป็นระดับของการเรียนรู้จากการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งของ เหตุการณ์ สัญลักษณ์ หรือเงื่อนไข กับชื่อของสิ่งเหล่านั้น แล้วทำการจดจำข้อเท็จจริง เหตุการณ์ หรือความคิดเหล่านั้นได้ สารสนเทศที่ได้รับจากการสื่อสารถ้อยคำนี้จัดเป็นความรู้ประเภทที่ได้มีการศึกษารวบรวมไว้แล้ว (declarative knowledge) ความรู้ส่วนใหญ่ที่เด็กได้รับจากโรงเรียนจัดเป็นผลการเรียนรู้ประเภทนี้

การเรียนรู้ทักษะทางสติปัญญาและสารสนเทศจากถ้อยคำมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การเรียนรู้สารสนเทศจากถ้อยคำช่วยให้เราสามารถสื่อทักษะทางสติปัญญาออกมาได้อย่างมีความหมาย ในขณะเดียวกัน ทักษะทางสติปัญญาช่วยให้เราเรียนรู้การจัดระบบโครงสร้างของสารสนเทศจากถ้อยคำ ถึงแม้ว่าการเรียนรู้สารสนเทศจากถ้อยคำน่าจะเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ที่ง่ายกว่าทักษะทางสติปัญญา แต่ไม่จำเป็นว่าการเรียนรู้สารสนเทศจากถ้อยคำจะต้องเป็นการเรียนรู้ในระดับที่ต่ำกว่าทักษะทางสติปัญญา

3. ยุทธศาสตร์ทางปัญญา (cognitive strategies) ความสามารถด้านยุทธศาสตร์ทางปัญญาเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างความสนใจ การเลือกรับรู้ จดจำ สารสนเทศ ประมวลสารสนเทศ โดยการจัดเก็บสารสนเทศเป็นองค์แห่งความรู้ และคิดค้นวิธีเรียกใช้สารสนเทศเหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อใช้วิเคราะห์ปัญหา แปลความหมาย และคิดวางแผนแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม การเรียนรู้เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ทางปัญญาจึงเป็นการเรียนรู้ที่ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆด้วยตนเองอย่างอิสระ

4. ทักษะทางกลการ (motor skills) ทักษะทางกลการเป็นกระบวนการประสานงานของการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อของส่วนต่างๆของร่างกายอย่างคล่องแคล่วและถูกต้อง

เช่น การเดิน วิ่ง กระโดด การเขียน การอ่าน การร้องเพลง การวาด ปั้น การใช้ เครื่องมือ การเล่นดนตรี เล่นกีฬา การช้รถยนต์ เป็นต้น ทักษะทางกลการสามารถฝึกฝน ให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน ส่วนใหญ่สามารถแยกเป็นทักษะเฉพาะส่วนและฝึก บูรณาการเข้าด้วยกันเป็นทักษะรวมที่สมบูรณ์ การเรียนรู้ทักษะทางกลการจึงต้องอาศัยความรู้ เกี่ยวกับขั้นตอนของการปฏิบัติและการลงมือฝึกปฏิบัติ

5. **ทัศนคติ (attitudes)** ทัศนคติเป็นสภาวะทางจิตใจซึ่งเป็นคุณลักษณะ ภายในของบุคคล มีอิทธิพลต่อการเลือกแนวทางการแสดงออกเป็นพฤติกรรมของแต่ละบุคคล กาเย่มีความเชื่อว่า ทัศนคติมืองค์ประกอบ 3 ส่วน ดังนี้

(1) องค์ประกอบด้านจิตใจ (affective component) เป็น ความรู้สึกทางบวกหรือทางลบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

(2) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (behavioral component) เป็น ลักษณะอาการที่บุคคลแสดงออกอันเป็นผลเนื่องมาจากความรู้และความรู้สึกต่อสิ่งนั้น

(3) องค์ประกอบด้านปัญญา (cognitive component) เป็น ความรู้ที่ครอบคลุมทักษะทางสติปัญญา สารสนเทศจากถ้อยคำ และทักษะทางกลการ รวมทั้ง ความรู้เกี่ยวกับความคาดหวังทางสังคม ผลตอบแทนที่จะได้รับ และผลที่ตามมาจากการกระทำที่แสดงออก

การเรียนรู้ทั้ง 5 ประเภทตามแนวคิดและทฤษฎีของกาเย่ต่างมีความเกี่ยวข้อง สัมพันธ์และส่งเสริมซึ่งกันและกัน การเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะทางสติปัญญาทำให้เกิดความ สามารถทางการคิดและวิธีการซึ่งจะช่วยเกื้อหนุนให้การเรียนรู้เกี่ยวกับสารสนเทศจากถ้อยคำ ให้ดำเนินไปอย่างมีความหมายและเป็นระบบ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์ทางปัญญาและทักษะทางกลการตามลำดับ ผลของการเรียนรู้ดังกล่าวประกอบกัน จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาทัศนคติของผู้เรียนให้เป็นที่พึงประสงค์ในที่สุด

นอกจากกลุ่มและคณะ และกาเย่แล้ว ยังมีผู้ที่ได้ให้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ ระดับการเรียนรู้ไว้ดังต่อไปนี้

ระดับขั้นการเรียนรู้ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าได้จัดขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1. **การฟัง (สุตมยปัญญา)** ก่อนจะเรียนรู้ได้ ผู้เรียนจะต้องตั้งใจฟังจาก ครูหรือจากสิ่งเร้าอื่นๆที่ปรากฏเสียก่อน

2. **การจำ (สัณญาปัญญา)** หลังจากที่ได้รับฟังข้อมูลหรือคำสอนมาแล้ว ผู้เรียนจะต้องจำให้ได้

3. *การคิด (จินตมยปัญญา)* ผู้เรียนจะต้องรู้จักคิดในสิ่งที่รับฟังมา ว่าสิ่งนั้นคืออะไร และมีรายละเอียดอย่างไร
4. *การตรวจสอบ (ภาวนามยปัญญา)* ผู้เรียนจะต้องตรวจสอบสิ่งที่ได้รับฟังมา ว่ามีความถูกต้อง และเป็นไปได้หรือไม่ เพียงใด
5. *ความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง (วิปัสสนาปัญญา)* หลังจากที่ผู้เรียนได้รับฟัง จดจำ คิด และตรวจสอบข้อมูลหรือคำสอนเป็นอย่างดีแล้ว ในขั้นสุดท้ายจะเกิดเป็นความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ที่เรียกว่า “รู้แจ้งเห็นแจ้ง” หรือพิสัยญาณ (insight)

ระดับขั้นการเรียนรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีของบรูเนอร์ (Bruner อ้างถึงในสงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2532)

บรูเนอร์ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ว่าประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. *การรับความรู้ (acquisition)* เป็นขั้นตอนของการรับความรู้ใหม่
2. *การเปลี่ยนแปลงรูปของความรู้ (transformation)* เป็นขั้นตอนของการแปลงรูปความรู้ที่ได้รับมาให้สัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมหรือเหตุการณ์ปัจจุบัน
3. *การประเมินผล (evaluation)* เป็นขั้นตอนของการประเมินผลว่าสิ่งที่ได้รับมาเป็นความรู้ใหม่ เมื่อผ่านขั้นตอนการแปลงรูปของความรู้แล้วว่าดีหรือไม่ หรือทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ก้าวหน้าขึ้นเพียงใด

ระดับขั้นการเรียนรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีของครอนบาค (Cronbach, 1963)

ครอนบาคได้กล่าวถึงการเรียนรู้ว่ามีขั้นตอนดังนี้

1. *ความมุ่งหมาย (goal)* หมายถึง สิ่งที่ผู้เรียนควรจะได้รับจากการเรียน
2. *ความพร้อม (readiness)* หมายถึง ระดับวุฒิภาวะและความสามารถในการเรียน
3. *สถานการณ์ (situation)* หมายถึง ตัวครู บทเรียน วิธีสอน สื่อการสอน กิจกรรม บรรยากาศในการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมอื่นๆ
4. *การแปลความหมาย (interpretation)* หมายถึง การพิจารณาและตีความหมายในสถานการณ์ที่ได้รับรู้มา
5. *การตอบสนอง (response)* หมายถึง การลงมือแสดงพฤติกรรมต่อสถานการณ์ที่ได้รับรู้มา

6. *ผลที่ตามมา (consequence)* หมายถึง ผลที่เกิดจากการตอบสนองว่าสอดคล้องกับความมุ่งหมายหรือไม่ ถ้าสอดคล้องถือว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นแล้ว ถ้ายังไม่สอดคล้องแสดงว่ายังไม่มีการเรียนรู้เกิดขึ้น

7. *ปฏิกิริยาต่อความผิดหวัง (reaction to thwarting)* หมายถึง การพบกับความผิดหวัง จึงต้องไปตั้งต้นในขั้นที่หนึ่งใหม่

การจัดประเภทและระดับขั้นการเรียนรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีของนักจิตวิทยาและผู้รู้ท่านต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ทราบว่า การเรียนรู้นั้นมีได้หลายระดับ การที่บุคคลจะสามารถเกิดการเรียนรู้ได้ในระดับใดก็ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของการเรียนรู้เป็นสำคัญ

องค์ประกอบของการเรียนรู้

การเรียนรู้ของบุคคลมี 2 องค์ประกอบ ได้แก่

1. องค์ประกอบภายในตัวผู้เรียน ภายในตัวผู้เรียนมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ คือ

(1) *วุฒิภาวะ (maturation)* หมายถึง สภาพความเจริญเติบโตของเด็กในวัยหนึ่ง ๆ เช่น เด็กอายุ 6 ขวบ ย่อมมีวุฒิภาวะหรือมีความเจริญเติบโตพอที่จะเข้าโรงเรียนได้แล้ว เป็นต้น

วุฒิภาวะจำแนกได้หลายอย่าง เช่น วุฒิภาวะทางร่างกาย ทางอารมณ์ ทางสังคม ทางเพศ เป็นต้น ฉะนั้นเด็กจะเรียนได้ดีถ้ามีวุฒิภาวะที่เหมาะสม

(2) *ความพร้อม (readiness)* หมายถึง สภาพความเจริญเติบโตของร่างกายบวกกับความสนใจและความรู้พื้นฐานที่จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดี

องค์ประกอบที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม ได้แก่

(2.1) องค์ประกอบภายในตัวผู้เรียน ได้แก่ วุฒิภาวะ ความสนใจ และความรู้พื้นฐานหรือประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

(2.2) องค์ประกอบภายในโรงเรียน ได้แก่ สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน เช่น บุคลิกภาพของครู การจัดบทเรียน การจัดสนามและบริเวณโรงเรียน เป็นต้น

(3) *การฝึก (training)* หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่ได้เรียนรู้มาแล้วซ้ำ ๆ อีก เพื่อให้เกิดทักษะหรือความชำนาญ หรือเป็นนิสัยติดตัวไป เช่น เมื่อได้เรียนรู้บทเรียนมาแล้วก็ควรจะได้มีการทำแบบฝึกหัดหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ในการฝึก ควรยึดถือหลักการดังนี้

- (3.1) เริ่มฝึกเมื่อเด็กมีความพร้อมเสียก่อน
- (3.2) ควรคำนึงถึงความยากง่ายของสิ่งที่ฝึก
- (3.3) กำหนดระยะเวลาการฝึกให้เหมาะสม ไม่นานเกินไป หรือมากเกินไป
- (3.4) ถ้ามีการฝึกมากๆ ต้องแบ่งเป็นช่วงๆ
- (3.5) ควรให้เด็กได้ทราบผลความก้าวหน้าในการฝึก

2. องค์ประกอบภายนอกตัวผู้เรียน ได้แก่

- (1) ความยาวของบทเรียน (*length of material*) บทเรียนที่มีความยาวมากหรือตำราเล่มหนาๆ ย่อมจะเรียนรู้ได้ช้ากว่าตำราเล่มบางๆ เป็นต้น
- (2) ความยากง่ายของบทเรียน (*difficult of material*) บทเรียนที่มีความยากง่ายจะช่วยให้การเรียนรู้ได้เร็วกว่าบทเรียนที่ยากๆ
- (3) ความหมายของบทเรียน (*meaningfulness of material*) บทเรียนที่มีความหมายจะช่วยให้การเรียนรู้ได้ดีกว่าบทเรียนที่ไม่มี ความหมาย
- (4) การรบกวน (*interference*) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่มีผลรบกวนการเรียนรู้ของบุคคล เช่น กิจกรรมก่อนเรียน กิจกรรมขณะกำลังเรียน และกิจกรรมภายหลังจากการเรียน
- (5) เครื่องล่อใจ (*incentive*) หมายถึง สิ่งของหรือสถานการณ์ที่จะกระตุ้นหรือจูงใจให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้เร็วขึ้น เช่น การให้รางวัลและการแข่งขัน เป็นต้น
- (6) การแนะแนวในการเรียน (*guidance*) ถ้าผู้เรียนได้รับการแนะแนวในการเรียนที่ดี จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น
- (7) ช่วงเวลาในการเรียน (*time*) ถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้ในช่วงเวลาที่เหมาะสม เช่น ช่วงเช้า จะช่วยให้เรียนรู้ได้เร็วกว่าช่วงบ่าย
- (8) ครู (*teacher*) ถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้จากครูที่ดี จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีและเร็วขึ้น
- (9) สิ่งแวดล้อม (*environment*) ถ้าผู้เรียนอยู่ในสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ดี จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีและเร็วขึ้น

แนวคิดของการเรียนรู้

กิต้า ราณี ลอล และเบอร์นาร์ต เอ็ม ลอล (2534 อ้างถึงใน ชาตรี สำราญ, 2544) ได้กล่าวถึงแนวคิดของการเรียนรู้ว่า

“....นักการศึกษาจะต้องจำไว้ว่า เด็กทุกคนมีวิธีการเรียน การอ่านที่ไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นขั้นตอนที่ครูควรทำ คือ ค้นหา วิธีที่เด็กแต่ละคนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด เพราะการเรียนรู้นั้นเป็น กระบวนการเฉพาะของแต่ละบุคคล....”

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงวิธีการเรียนรู้ของคน รูปแบบการคงอยู่ของความรู้และ ระยะเวลาการคงอยู่ของความรู้ไว้ดังนี้คือ

ตารางที่ 4 วิธีการเรียนรู้ของคน

วิธีการเรียนรู้	ร้อยละ
เกิดการเรียนรู้จากการมองเห็น	83
เกิดการเรียนรู้จากการฟัง	11
เกิดการเรียนรู้จากการรับรสชาติ	4
เกิดการเรียนรู้จากการดมกลิ่น	3 - 3.5
เกิดการเรียนรู้จากการสัมผัส	1 - 1.5

ตารางที่ 5 รูปแบบของการคงอยู่ของความรู้

วิธีที่ทำให้ความรู้คงอยู่	ร้อยละ
การพูดและทำพร้อมกัน	90
การพูด	70
การมองเห็นและฟังพร้อมกัน	50
การมองเห็น	30
การฟัง	20
การอ่าน	10

ตารางที่ 6 ระยะเวลาการคงอยู่ของความรู้

วิธีการสอน	3 ชั่วโมงผ่านไป	3 วันผ่านไป
	จำได้ร้อยละ	จำได้ร้อยละ
การแสดง (หรือสาธิต) และการบรรยาย	85	65
การแสดง (หรือสาธิต)	72	20
การบรรยาย	70	10

จากตารางที่ 4-6 อาจกล่าวได้ว่า เมื่อเด็กแต่ละคนมีวิธีการเรียนรู้ตามแนวทางของตนเอง ครูจึงควรมีวิธีการสอนที่หลากหลายและเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัสด้วยประสาทสัมผัสทุกอย่าง แล้วนำมาพูดมาทำพร้อมกัน ก็จะช่วยให้เด็กมีความรู้ที่คงทนได้

จากหลายแนวคิดและทฤษฎี ร่วมกับการศึกษาองค์ประกอบของการเรียนรู้ดังกล่าว สุชา จันทรเอน (2533) ได้สรุปไว้ว่า การเรียนรู้เกิดได้ดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลเรียนรู้โดยได้ร่วมกระทำโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือได้ลงมือกระทำสิ่งที่จะเรียนรู้นั้นจริง

2. การเรียนรู้ที่แท้จริงจะมีได้เมื่อผู้เรียนได้บรรลุจุดประสงค์หรือได้รับสิ่งที่ตนต้องการ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีความสนใจหรือมีความต้องการในบางสิ่งบางอย่าง ผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมโดยตั้งใจ เพราะมีความสนใจในสิ่งนั้นหรือได้รับสิ่งที่ตนต้องการ

3. การเรียนรู้เก่าหรือประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้ว จะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆขึ้น โดยเฉพาะกับประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วนั้นเป็นสิ่งที่สมปรารถนาและน่าตื่นเต้น การเรียนรู้ใหม่ๆที่สะสมขึ้นเนื่องจากประสบการณ์ก่อนๆหรือที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ก่อนๆนี้ เป็นหลักสำคัญของการเรียนรู้ทุกชนิด

4. การเรียนรู้ทักษะและทัศนคติใหม่ๆเป็นเรื่องของบุคคลแต่ละคนจะต้องเรียนรู้อย่างเดียว เราอาจเรียนรู้เป็นหมู่เป็นกลุ่มได้ แต่การเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความคิดเห็นเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล

5. การสอนเป็นการแนะนำที่จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักช่วยตัวเอง เป็นการแนะนำทางให้การเรียนดำเนินไปด้วยดี

การเรียนรู้เป็นกระบวนการอันหนึ่งที่บุคคลจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความรู้สึก ความคิดเห็น และการกระทำของตนเอง โดยได้ลงมือปฏิบัติจริงๆ การเรียนเป็นกิจกรรมที่จะทำให้บุคคลเปลี่ยนแปลงไป เพราะได้เรียนบางสิ่งบางอย่าง ทำให้เกิดการเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงความรู้ที่มีอยู่เก่า กระทำหรือดำเนินกิจกรรมบางอย่างผิดจากแต่ก่อน หรือเปลี่ยนทัศนคติ ความคิดเห็น ในเรื่องบางเรื่อง

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับคนทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่กำลังศึกษาเล่าเรียน การเรียนรู้เป็นสิ่งที่สามารถฝึกหัดให้เกิดมีขึ้นมาได้ โดยอาศัยปัจจัยภายนอกอื่นๆหลายปัจจัย เช่น ลักษณะของบทเรียนที่เรียน เครื่องล่อใจต่างๆ สิ่งแวดล้อมรอบตัว การแนะนำในการเรียน และครูผู้สอน อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับตัวผู้เรียนเองเป็นสำคัญ ดังนั้นศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียน

การสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงมีความพยายามที่จะสรรหาวิธีการอันจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีความสุขของผู้เรียน โดยได้ดำเนินการพัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้ขึ้นมา 5 ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและผู้เรียนเรียนรู้มีความสุข ดังรายละเอียดในตอนต่อไป

ตอนที่ 2 การเรียนรู้ที่มีความสุข ตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี ในโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ความเป็นมาของโครงการและความเป็นมาของทฤษฎี

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นแผนที่มุ่งพัฒนาการศึกษาให้เป็นการสร้างรากฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน โดยได้กำหนดแผนงานหลักไว้ 9 แผนงาน ซึ่งหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา คือ การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนได้ถูกกำหนดไว้ในแผนงานหลักที่ 2 โดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งสร้างกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีหลากหลาย และเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน การจัดการกระบวนการเรียนการสอนยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาคนให้มีลักษณะ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้” เนื่องจากการศึกษาในชั้นเรียนได้ล้อมกรอบตัวเองออกจากชุมชนและสังคม วิธีการเรียนการสอนยังมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชา มากกว่าการเรียนรู้จากสภาพที่เป็นจริง และไม่เน้นกระบวนการที่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้าน การคิด วิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังขาดการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีที่ทันสมัยต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมและสภาพแวดล้อม (สุนทรวิวัฒน์, 2541)

ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน (ศูนย์ พ.คร.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีภารกิจในการนำแผนงานหลักที่ 2 ไปสู่การปฏิบัติ จึงได้ดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการหลักในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนขึ้น โดยการดำเนินงานได้เริ่มจากการวางแผนแนวคิดของกระบวนการเรียนรู้ การสร้างทฤษฎีการเรียนรู้

เพื่อนำลงสู่การปฏิบัติ การนำเสนอทฤษฎี การสรุปผลทฤษฎี การติดตามผลเครือข่าย การประสานงานกับกระทรวง กรม กอง และหน่วยงานต่างๆ ที่มีสถานศึกษาในสังกัด การเผยแพร่เอกสารและจัดทำวีดิทัศน์ ตลอดจนการประเมินผล ทั้งนี้เพื่อเตรียมคนให้สามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษา และเอื้อประโยชน์แก่สังคมได้ดี

ระยะที่หนึ่งของโครงการฯ ซึ่งเริ่มดำเนินงานตั้งแต่เดือนตุลาคม 2539 ถึงเดือนเมษายน 2540 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทฤษฎีทำการรวบรวมแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทั้งของไทยและสากล นำมาจัดสาระและกระบวนการ เพื่อนำเสนอแก่ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร และครู จาก 5 หน่วยงาน คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กรมสามัญศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร และสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (เทศบาล) โดยเสนอทฤษฎีละ 2 รุ่น 5 ทฤษฎี รวม 10 รุ่น มีผู้ได้รับความรู้ทั้งสิ้น 488 คน ในการให้ความรู้จะให้ในรูปแบบของทฤษฎี เนื้อหาสาระ ตลอดจนตัวอย่างกระบวนการ แล้วให้ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร และครู นำไปพัฒนาวิธีการขึ้นเองเพื่อที่จะนำไปถ่ายทอดแก่ครูผู้สอนต่อไป โดยใช้แนวทางและกรอบกิจกรรมที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละทฤษฎีได้เสนอแนะไว้

แนวคิดและทฤษฎีที่ผู้เชี่ยวชาญได้ศึกษาและนำเสนอ มี 5 ทฤษฎี ได้แก่

1. ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข
มี ผศ.กิตติยวดี บุญชื้อ เป็นหัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญ
2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
มี รศ.ดร.สุมณฑา พรหมบุญ เป็นหัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญ
3. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด
มี รศ.ดร.ทศนา แซ่มณี เป็นหัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญ
4. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ : ศิลปะ ดนตรี และกีฬา
มี รศ.ดร.สุกรี เจริญสุข เป็นหัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญ
5. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัย : การฝึกฝนกาย วาจา ใจ
มี ศาสตราจารย์กิตติคุณอำไพ สุจริตกุล เป็นหัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญ

ในการพัฒนาทฤษฎีและแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ศุภชัย พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้วางแนวทางเพื่อความเข้าใจร่วมกันของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คณะ ดังต่อไปนี้

1. การเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่ครูและนักเรียนปฏิบัติต่อกันเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ทั้งครูและนักเรียนต่างก็มีวิญญาณ ความรู้สึก มีความคิด ความสนใจ และความสามารถของตนเอง ไม่มีใครที่จะบังคับให้ครูสอนตามรูปแบบของผู้อื่นได้ทุกประการ และไม่มีใครที่จะบังคับให้ผู้เรียนรับรู้และรับเอาการสั่งสอนของครูไปได้ทุกถ้อยคำ ทุกคนต่างมีความคิดและวิธีการเป็นของตนเอง

2. แนวคิดพื้นฐานของกระบวนการเรียนการสอนทั้ง 5 แนวคิด ที่ศุภชัย พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้วางไว้ เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเอกสารทฤษฎี เมื่อนำแนวคิดเหล่านี้มาใช้ในเอกสารทฤษฎีแต่ละด้าน คณะผู้เชี่ยวชาญจึงต้องดึงเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ลักษณะของทฤษฎี มิได้มีลักษณะสำเร็จรูป และมีใช้การคิดขั้นตอนหรือองค์ประกอบต่างๆเพื่อบอกต่อกันไป แต่ในทางตรงกันข้าม กลับมุ่งเสนอแนวคิดใหม่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เสนอองค์ประกอบ ขั้นตอน ตลอดจนกระบวนการ เพื่อให้เกิดผลแก่ผู้เรียน โดยให้รอบกว้างๆ ให้ตัวอย่างกิจกรรม สาธิตวิธีการ และกระตุ้นให้ผู้รับการนำเสนอทฤษฎีตระหนักในความสำคัญของตน สามารถริเริ่ม ออกแบบ วิธีการเรียนการสอนในเรื่องที่ตนสนใจและมีความถนัดได้

4. กรอบทฤษฎีในเรื่องของการเรียนรู้อย่างมีความสุข การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การพัฒนากระบวนการคิด การพัฒนาสุนทรียภาพ และการฝึกฝนกาย-วาจา-ใจ นั้น มิได้ตัดตอนแบ่งแยกกันเด็ดขาด หากแต่มีความเหลื่อมล้ำซ้ำเสริมกันและกันได้ เพียงแต่ทฤษฎีหนึ่งๆจะมีจุดเน้นเด่นชัดในทฤษฎีที่มุ่งหมาย

5. การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงคุณภาพการเรียนการสอน

- จากบรรยากาศที่น่าเบื่อ ไปสู่ บรรยากาศที่แจ่มใสมีชีวิตชีวา
- จากการศึกษาที่ผู้เรียนเป็นผู้รับ ไปสู่ ผู้เรียนเป็นผู้ร่วมเรียนรู้และได้เรียนรู้ร่วมกัน
- จากการศึกษาที่จำกัดเฉพาะในห้องเรียน ไปสู่ การขยายวงกว้างสู่แหล่งเรียนรู้เพิ่มขึ้น
- จากกิจกรรมการเรียนที่เฉื่อยชาซ้ำซาก ไปสู่ กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย
- จากการใช้สื่อประกอบการบรรยาย ไปสู่ มิติใหม่ของการใช้สื่อที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้

- จากความสัมพันธ์ที่เป็นปฏิปักษ์ระหว่างครูกับนักเรียน ไปสู่ความเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน
- จากการสอบที่มีผลเป็นการดีตราสถานะของนักเรียน ไปสู่การสอบเพื่อเราให้เกิดการเรียนรู้และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
- ฯลฯ

ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

6. การพัฒนาทฤษฎีนั้น ผู้เชี่ยวชาญจะให้แนวทางที่ประกอบด้วยแนวคิดกว้างๆ โดยให้แนวคิดพื้นฐาน การเชื่อมประสานระหว่างทฤษฎีและประสบการณ์การจัดกระบวนการเรียนรู้ การเสนอจุดเน้นและจุดประสงค์หลัก คือ การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอันจะนำไปสู่คุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน

ผู้เชี่ยวชาญมีเสรีภาพที่จะพัฒนาทฤษฎีตามลีลาของตน เพื่อให้ผู้รับการนำเสนอได้รับรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ทฤษฎีจะเสนอทางเลือกที่ผู้รับการนำเสนอจะประยุกต์สร้างสรรค์ให้เหมาะกับวัย ช่วงอายุ ชั้นเรียน และวิชา ที่ตรงกับสายงานและความสนใจของตน

คณะผู้เชี่ยวชาญได้พัฒนาทฤษฎี และดำเนินการนำเสนอทฤษฎีแก่คณะผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และครู จาก 5 หน่วยงาน คือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร และสำนักบริการการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (เทศบาล) โดยเสนอทฤษฎีละ 2 รุ่น 5 ทฤษฎี รวม 10 รุ่น มีผู้ได้รับความรู้ทั้งสิ้น 488 คน ในการให้ความรู้ จะให้รายละเอียดของทฤษฎี เนื้อหาสาระ ตลอดจนตัวอย่างกระบวนการแล้วให้ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร และครู นำไปพัฒนาวิธีการขึ้นเอง เพื่อที่จะนำไปถ่ายทอดแก่ครูผู้สอนต่อไป นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญทฤษฎีการเรียนรู้แต่ละทฤษฎียังได้รับการติดต่อจากหน่วยงานทางการศึกษาหลายแห่งให้นำทฤษฎีไปเผยแพร่ จำนวนผู้ได้รับการเผยแพร่ทฤษฎีการเรียนรู้ (การเข้ารับการนำเสนอทฤษฎีด้วยตนเองและได้รับความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี) จนถึงวันที่ 20 มิถุนายน 2540 มีจำนวนทั้งสิ้น 1,739 คน

ในด้านคุณภาพของทฤษฎีการเรียนรู้ทั้ง 5 ทฤษฎีที่ผู้เชี่ยวชาญได้พัฒนาขึ้นนี้ ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน เพื่อมาแสดงความคิดเห็น โดยประเมินจากการอ่านเอกสารทฤษฎี ตัวอย่างกิจกรรม และเข้าร่วมสังเกตวิธีการนำเสนอทฤษฎีของผู้เชี่ยวชาญ มีข้อสรุปคือ ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่แสดงความพึงพอใจในการนำเสนอทฤษฎีในระดับมากถึงมากที่สุด และได้ให้ข้อสังเกตเพิ่มเติมในแต่ละทฤษฎี คือ

วิธีการในการนำเสนอทฤษฎีและกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้บริหาร ศึกษานิเทศน์ และครู เป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่ต้องใช้เวลาที่จะให้ถึงตัวครูและนักเรียน ในส่วนของเนื้อหาทฤษฎี ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ประเมินค่าว่ามีความถูกต้อง แต่ควรมีการนำเสนอในลักษณะที่เป็น รูปธรรมให้มากขึ้น เช่น ใช้วีดิทัศน์ประกอบในการนำเสนอ เพื่อให้รวดเร็วขึ้นและทันกับ เหตุการณ์ที่จะให้ครูได้นำไปใช้ ในขณะเดียวกัน ผู้ทรงคุณวุฒิมีความห่วงใยบุคลากรที่อยู่ใน ส่วนภูมิภาค ที่ควรจะได้รับคำแนะนำอย่างทั่วถึง เป็นการขยายผลการนำทฤษฎีการเรียนรู้ ไปใช้ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

ผลการประเมินทฤษฎีจากผู้เข้ารับคำแนะนำ มีข้อสรุปว่า ผู้เข้าร่วม กิจกรรมการนำเสนอทฤษฎีการเรียนรู้แทบทุกท่านมีความพึงพอใจในความรู้และตัวอย่าง กิจกรรมที่ได้รับในระดับมากถึงมากที่สุด และจะนำไปปรับใช้ในหน่วยงานของตนต่อไป พร้อมกับได้เสนอแนะให้เผยแพร่ทฤษฎีการเรียนรู้ไปยังหน่วยงานทางการศึกษาที่มีสถานศึกษา ในสังกัดให้มากขึ้น

สำหรับการวิจัย เรื่อง การเรียนรู้อย่างมีความสุข ครั้งนี้ ใช้กรอบแนวคิด เกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎีดังกล่าว ซึ่งแต่ละทฤษฎีมีรายละเอียดดังนี้

ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข (กิตยวดี บุญชื้อ และคณะ, 2540)

ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่ช่วย ให้การเรียนของเด็กดำเนินไปอย่างมีความสุขด้วยแนวคิดสำคัญ 6 ประการ คือ

1. เด็กแต่ละคนได้รับการยอมรับจากเพื่อนและครู

เด็กได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีหัวใจและสมอง เด็กจึงควรมีสติที่ จะเป็นตัวของตัวเองที่ไม่จำเป็นต้องเหมือนใคร สามารถมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความคิด ความสนใจ ในสิ่งต่างๆ ได้ มีความรู้สึก รัก โกรธ ตีใจ หรือเสียใจ เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ตัวโตๆ มีความสามารถเฉพาะตัว มีจุดเด่น จุดด้อย ที่แตกต่างไปจากคนอื่น สติที่ดีได้รับการปฏิบัติ จากผู้ใหญ่อย่างมนุษย์คนหนึ่ง ที่สำคัญที่สุด คือ เด็กควรมีโอกาสได้เลือกเรียนตาม ความถนัดและความสนใจ ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการเลือกอนาคตให้กับตนเอง ผู้ใหญ่ไม่ว่าจะเป็น พ่อ แม่ ครู หรือญาติพี่น้อง ควรจะเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำที่ดีกับเด็ก ไม่ใช่

ผู้ออกคำสั่งหรือผู้คอยบงการชีวิต การตัดสินใจเลือกเรียนเพื่อการดำเนินชีวิตต่อไปควรเป็นสิทธิ์โดยชอบธรรมของเด็ก

เมื่อเด็กแต่ละคนได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีหัวใจและสมอง เพียงแต่อ่อนเยาว์กว่าผู้ใหญ่ทั้งหลาย เด็กย่อมต้องการที่จะมีความสุขในชีวิต ความต้องการของเด็กอาจเป็นเพียงเรื่องพื้นๆไม่ซับซ้อน เด็กต้องการชีวิตที่ร่าเริง สนุกสนาน แจ่มใส ต้องการมีจิตใจที่เบิกบาน สดชื่น มีร่างกายแข็งแรง มีพลังทั้งทางกายและใจ ที่จะพัฒนาตัวเองไปสู่ความมีศักยภาพทางการคิดและสติปัญญา มีสุขภาพจิตที่ดี และมีความหวังในชีวิต

2. ครูมีความเมตตา จริงใจ และอ่อนโยนต่อเด็กทุกคนโดยทั่วถึง

ครูต้องมีความเข้าใจในทฤษฎีแห่งพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็กทุกคน เข้าถึงความรู้สึกละเอียดอ่อน ความคิดอันไร้ขอบเขต และความฝันอันกว้างไกลของเด็กแต่ละคน และเปิดโอกาสให้เขาได้สานความฝัน และดำเนินไปตามความใฝ่ฝันนั้นจนบรรลุเป้าหมายของชีวิต ครูควรจะให้ความเอาใจใส่ต่อเด็กทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่เลือกชั้นวรรณะ ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง มีความยุติธรรม สม่ำเสมอ และวางตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีอารมณ์มั่นคง สดชื่นแจ่มใส มีสำนึกในการเป็นผู้ให้ มีการเตรียมตัวเพื่อการสอนให้มีคุณภาพ อยู่เสมอ มีความเสียสละและอดทน มีความมุ่งมั่นที่จะช่วยเด็กให้รู้จักตัวเอง รู้จักแก้ปัญหา และเรียนรู้วิธีที่จะนำตัวเองไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองอย่างมีสติและเพียบพร้อมด้วยคุณธรรม

ในโรงเรียน ครูคือผู้ที่รับช่วงการอบรมเลี้ยงดูเด็กต่อจากพ่อแม่ โดยแบ่งภาระหน้าที่ให้ครูเป็นผู้ให้ความรู้ ให้โอกาส ให้ความเข้าใจ ให้อภัย และให้ศรัทธาต่อโลกมนุษย์ ถ้าพ่อแม่และครูจับมือกัน เข้าใจกัน เด็กก็มีความสุข

ครูคือผู้ที่ร่ำเรียนมาเพื่อจะให้ความรู้แก่เด็กด้วยวิธีการอันชาญฉลาด และน่าสนใจ ให้ความเป็นมิตร และให้หลักในการดูแลตัวเอง เด็กจะมีความสุขเมื่อได้เรียนกับครูที่เข้าใจและร่วมคิดไปด้วยกัน สามารถจูงใจเขาให้ตื่นตัวไปกับบทเรียนแต่ละบทรวมถึงกิจกรรมแต่ละขั้นตอน ให้เด็กมีกำลังใจที่จะแสวงหาความรู้ใหม่ๆมาแลกเปลี่ยนกัน และให้มีความรักต่อสิ่งที่เรียน ต่อเพื่อน ต่อครู และต่อธรรมชาติที่แวดล้อม ให้มีศรัทธาต่อการดำรงชีวิต ให้รู้จักสร้างความหวังเพื่อนอนาคตของตนเอง

ครูจึงต้องมี “ศาสตร์” คือ ความรู้พื้นฐานในเรื่องต่างๆมากพอที่จะถ่ายทอดให้เด็กได้ตามวัยของเขา และยังมี “ศิลป์” คือ วิธีการที่จะถ่ายทอด ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานะและวุฒิภาวะของผู้เรียน ในรูปแบบของกิจกรรมที่หลากหลาย นอกจากนั้นยังต้องมีใจที่รักในความเป็นครู รักในสิ่งที่สอน และรักผู้เรียน มีจิตสำนึกในบทบาทและหน้าที่ของตน ครูที่มีคุณภาพจึงต้องมีคุณสมบัติทั้ง 3 ประการนี้อยู่ในตัว จึงจะสร้างศรัทธาและทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการเรียนได้ คุณสมบัติเหล่านี้หากมีอยู่ในครูท่านใดย่อมจะเป็นที่รักของนักเรียนและประสบความสำเร็จอย่างสูงในการสอน

3. เด็กเกิดความรักและภูมิใจในตนเอง รู้จักปรับตัวได้ทุกที่ ทุกเวลา

เด็กรู้จักตัวเอง เห็นคุณค่าของชีวิตและความเป็นมนุษย์ของตน รับผิดชอบต่อความหมายของการมีชีวิตอยู่ ยอมรับทั้งจุดดีและจุดด้อยของตนเอง และคิดหาวิธีปรับปรุงแก้ไข เข้าใจธรรมชาติของความเปลี่ยนแปลงและรู้วิธีปรับตนเองให้อยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นๆ ได้โดยไม่เสียสุขภาพจิต รู้จักเกรงใจและให้เกียรติผู้อื่น มีเหตุผลและใจกว้าง พร้อมทั้งจะดำเนินชีวิตในบทบาทของผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบ

ความภูมิใจของเด็กจะเกิดขึ้นเมื่อเด็กได้แสดงความสามารถบางสิ่งบางอย่างให้ผู้อื่นได้รับรู้ การที่เด็กได้ทำสิ่งที่ชอบและถนัดและเมื่อประสบความสำเร็จย่อมนำความภูมิใจมาให้ตัวเองและเกิดกำลังใจที่จะพัฒนาฝีมือให้ก้าวหน้าขึ้นไปอีก งานใดที่เด็กทำแล้วเกิดความภาคภูมิใจ เด็กก็จะรักงานนั้นและอยากทำให้ดียิ่งๆขึ้นไปอีก และเมื่อเด็กรักงานนั้นแล้ว ก็ย่อมจะรักผู้ร่วมงาน แล้วแผ่ขยายไปถึงผู้อื่น กลุ่มอื่น และอยากให้เขาประสบความสำเร็จบ้าง ดังนั้น ภาระอีกประการหนึ่งของครูก็คือ การช่วยให้เด็กค้นพบความสามารถของตนเองและเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถนั้นๆออกมา

การที่ครูช่วยให้เด็กค้นพบความสามารถของตัวเอง นอกจากจะสร้างความภูมิใจให้เด็กแล้ว ยังช่วยให้เด็กได้รู้จักตัวเองมากขึ้น เห็นคุณค่าของตัวเอง และรักตัวเองมากขึ้น เกิดภาพพจน์ที่ดีต่อตัวเอง ในขณะเดียวกันก็เกิดความเห็นอกเห็นใจผู้ที่ยังไม่ประสบความสำเร็จและอยากจะช่วยเพื่อให้เขาประสบความสำเร็จบ้าง

4. เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสเลือกเรียนได้ตามความถนัดและความสนใจ

การให้เด็กแต่ละคนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ ก็เพื่อให้เด็กได้ค้นพบความสามารถของตนเองที่ซ่อนเร้นและรอการพัฒนาอยู่ ทำให้เด็กมีกำลังใจเรียน ได้มีโอกาสรับรู้ว่าวิทยาการแขนงต่างๆจะเป็นประโยชน์ได้ทั้งนั้น ถ้าเขาใส่ใจ มุ่งมั่น ให้เขาได้มีโอกาสเรียนเพื่อรู้อย่างลึกซึ้งและกว้างไกล (learn to know) เรียนให้เข้าใจและทำได้ รู้เคล็ดลับของการทำสิ่งต่างๆให้ประสบผลสำเร็จ (learn to do) และเรียนจนรู้จักและเข้าใจวิธีคิดและวิธีปฏิบัติของคนในอาชีพนั้นๆ เสมือนเป็นคนที่อยู่ในอาชีพนั้นจริงๆ (learn to be) ทั้งยังสามารถนำความรู้ที่ได้รับนั้นมาประยุกต์เข้ากับตัวเองได้อย่างกลมกลืนและสร้างสรรค์เพื่อความสุขของตนเองและคนรอบข้าง

เมื่อเด็กมาโรงเรียนนั้น ศักยภาพของเด็กจะเกิดการพัฒนาขึ้น เด็กแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู และความสามารถที่ติดตัวเด็กมาตั้งแต่เกิด เมื่อเด็กเติบโตขึ้น ศักยภาพหรือความสามารถพิเศษเหล่านั้นก็จะเริ่มขยายตัวและแสดงออกมา หากเขาได้รับโอกาส จังหวะ และแรงกระตุ้นที่เหมาะสม ในที่สุดความสามารถ ความถนัด และความสนใจพิเศษของเด็กก็จะปรากฏเด่นชัดขึ้นเป็นลำดับ การจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้เด็กได้เลือกทำตามที่เขาชอบและสนใจ จะช่วยให้เขาได้พัฒนาตัวเองในด้านนั้นๆได้มากขึ้น

5. บทเรียนสนุก แปลกใหม่ จูงใจให้ติดตาม และเร้าให้อยากค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองในสิ่งที่สนใจ

การที่เด็กได้เรียนบทเรียนที่สนุก แปลกใหม่ และเร้าความสนใจนั้น จะทำให้เด็กได้รู้จักคิดและพัฒนาความคิดจากความรู้ที่ได้รับ ขยายวงไปสู่ความรู้ใหม่ เกิดความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลองเพื่อให้เห็นผลที่สมจริง อยากศึกษาให้ลึกซึ่งเพิ่มเติม เกิดความตื่นเต้นและภาคภูมิใจในข้อค้นพบใหม่ๆหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ และสามารถถ่ายทอดแนวความคิดเหล่านี้ให้ผู้อื่นทราบด้วยความภูมิใจ รักการเรียน มีระบบในการเรียน และเห็นประโยชน์ในการเรียน ซึ่งไม่ได้ขีดวงจำกัดอยู่แต่ในห้องเรียน แต่อาจสัมพันธ์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความเป็นไปในชีวิตและปรากฏการณ์ต่างๆที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่น

ในส่วนของครู ครูต้องมีความตื่นตัวที่จะเปิดใจให้กว้างเพื่อพัฒนาตนเองให้ทันกับเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น การจัดบทเรียนเพื่อเด็กจึงต้องคำนึงถึงเด็กเป็นส่วนใหญ่ โดยครูจะต้องมีความตื่นตัวและเพิ่มความระมัดระวังมากขึ้น การเลือกบทเรียนเข้ามาในโครงการเรียนจะต้องคำนึงถึงเด็กเป็นสำคัญ ครูต้องทำโรงเรียนให้เป็นสถานที่ที่ไม่น่ากลัว ไม่เกิดความเครียด เพื่อให้เด็กทุกคนอยากมาโรงเรียน ครูที่มีคุณภาพคือครูที่สามารถดึงความสุขเข้ามาไว้ในห้องเรียน หรือดึงบทเรียนไปสัมพันธ์กับสิ่งนอกห้องได้

โดยแท้จริงแล้ว บทเรียนที่มีคุณภาพจะประกอบขึ้นด้วยข้อปลีกย่อยหลายข้อ แต่ละข้อจะส่งผลให้เด็กเห็นประโยชน์และคุณค่าของสิ่งที่เรียนได้

บทเรียนที่มีคุณภาพ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

- (1) ส่วนเนื้อหาและกิจกรรม
 - (1.1) มีความแปลกใหม่ที่น่าตื่นเต้น
 - (1.2) เร้าใจให้อยากติดตามไม่อยากขาดเรียน
 - (1.3) มีการเชื่อมโยงความรู้จากเก่าไปใหม่
 - (1.4) มีกิจกรรมสนุกๆไม่น่าเบื่อ
 - (1.5) ตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น
- (2) ส่วนพัฒนาตน
 - (2.1) ขยายวงความรู้ออกไปสู่โลกกว้าง
 - (2.2) จูงใจให้ใฝ่หาความรู้ด้วยตนเอง
 - (2.3) เรียนรู้การทำงานที่สร้างสรรค์
 - (2.4) เรียนรู้วิธีทำงานเป็นกลุ่ม
 - (2.5) ใจกว้างและรู้จักการยอมรับ
- (3) ส่วนสร้างเสริมทัศนคติ
 - (3.1) ได้ค้นพบตัวเองและความสามารถของตน
 - (3.2) เข้าใจชีวิตและธรรมชาติตามวัยที่จะรับได้
 - (3.3) เห็นค่าของความเป็นมนุษย์

- (3.4) เข้าใจและเห็นคุณค่าท้องถิ่นของตน
 (3.5) รักและเห็นประโยชน์ของการเรียน

นอกจากแนวการจัดการเรียนการสอนที่ครูจะต้องปรับเปลี่ยนแล้ว แนวการประเมินพัฒนาการของเด็กก็จะต้องเปลี่ยนไปด้วย ดังนั้น ในการประเมินพัฒนาการของเด็กในทุกๆระดับ การมุ่งความสนใจไปสู่การสอบและเน้นด้านวิชาการเพียงด้านเดียวจึงเป็นเสมือนการประเมินค่าของคนเพียงด้านเดียว แต่ด้านอื่นๆถูกลดความสนใจลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตระหนักในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ คุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณี และศิลปะของความเป็นไทย คุณค่าของความรักและอาหารต่อมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญที่สุดคือคุณค่าและความสามารถของตัวเองในการที่จะเกิดความรู้ความคิด รู้จักไตร่ตรอง การควรไม่ควร รู้จักปรับบุคลิกภาพให้สง่างามและเหมาะสม รู้จักวางตัวอย่างถูกกาลเทศะ มีสุนทรียภาพ มีความสุขุมรอบคอบ และเพียบพร้อมด้วยคุณธรรม ฟังตนเองได้ และเป็นที่ฟังของผู้อื่นได้

ด้วยเหตุนี้ การประเมินผลพัฒนาการของเด็กแต่ละคนจึงต้องประเมินในภาพรวมของความเป็นเด็กผู้นั้น และประเมินต่อเนื่องตั้งแต่แรกเข้า จนวันที่เขาออกจากโรงเรียนไป และจะต้องเป็นการประเมินที่ไม่ทำให้เด็กเกิดความเครียด เพราะเขาจะได้มีโอกาสในการประเมินตนเอง และประเมินเพื่อนด้วย

6. สิ่งที่เรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

สิ่งที่เด็กได้เรียนรู้ต้องสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ไม่จำกัดอยู่เฉพาะในบทเรียน แต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในสภาพความเป็นจริง เกิดประโยชน์และมีความหมายต่อตัวเด็ก ทั้งยังสามารถพยากรณ์ คาดคะเน หรือตั้งข้อสันนิษฐานต่างๆ อันจะนำไปสู่การค้นคว้าเพื่อพิสูจน์ความเป็นจริง รู้จักสืบเสาะหาคำตอบต่อข้อสงสัยต่างๆ จากแหล่งวิทยาการ รู้จักวิเคราะห์เหตุการณ์หรือสภาพการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล มีความคิดเป็นของตนเอง มีจุดยืนที่แน่นอน และมีความเชื่อมั่นในตนเองพอที่จะไม่ตกเป็นเครื่องมือของใครหรือเป็นเหยื่อของผู้ไม่ประสงค์ดี รู้วิธีดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า และสามารถให้ความช่วยเหลือและแนะนำผู้อื่นได้เมื่อเขาเติบโตขึ้น

ในชีวิตของคนเรา ย่อมต้องเผชิญกับสภาวะการณ์ที่อยู่ล้อมรอบตัวเรา ซึ่งมีทั้งที่เป็นปัญหาและเป็นความสำเร็จอันน่าชื่นชมยินดี เมื่อเราเกิดมาและเจริญเติบโตขึ้นก็ไม่ได้รู้ทุกอย่าง หากแต่จะเก็บเกี่ยวจากการเรียนรู้ ซึ่งจะได้จากบ้าน โรงเรียน สังคม และธรรมชาติ ที่แวดล้อมตัวเราอยู่ เหตุการณ์ต่างๆที่เราได้ประสบไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม หากเรารู้จักแยกแยะและจับประเด็นก็จะสามารถนำมาเป็นบทเรียนได้ทั้งนั้น หน้าที่สำคัญของครูก็คือ การพิจารณาบทเรียนต่างๆที่มีทั้งในและนอกหลักสูตร พยายามให้บทเรียนแต่ละเนื้อหา มีความหมายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการของครูที่จะให้เด็กเข้าใจและช่วยกันค้นหาแล้วสรุปหลักการนำไปใช้

จากแนวคิดและองค์ประกอบต่างๆดังกล่าวข้างต้น นำโยงไปสู่แนวทางของ กระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กเกิดความสุขในการเรียนได้ดังนี้

1. บทเรียนเริ่มจากง่ายไปยาก คำนึงถึงวุฒิภาวะและความสามารถในการยอมรับของเด็กแต่ละวัย มีความต่อเนื่องในเนื้อหาวิชาและขยายวงไปสู่ความรู้แขนงอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจต่อชีวิตและโลกรอบตัว
2. วิธีการเรียนสนุก ไม่น่าเบื่อ และตอบสนองของความสนใจใคร่รู้ของนักเรียน การนำเสนอเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ยัดเยียดหรือกดดัน เนื้อหาที่เรียนไม่มากเกินไปจนเด็กเกิดความล้า และไม่น้อยเกินไปจนเด็กหมดความสนใจ
3. ทุกขั้นตอนของการเรียนรู้มุ่งพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการคิดในแนวต่างๆของเด็ก รวมทั้งความคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ จากการประมวลข้อมูลและเหตุผลต่างๆ คิดปัญหาอย่างมีระบบ
4. แนวการเรียนรู้สัมพันธ์และสอดคล้องกับธรรมชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัสความงามและความเป็นไปของสรรพสิ่งรอบตัว บทเรียนไม่จำกัดสถานที่หรือเวลา และทุกคนมีสิทธิ์เรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน
5. มีกิจกรรมหลากหลาย สนุก ชวนให้นักเรียนเกิดความสนใจต่อบทเรียนนั้นๆ เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ ภาษาที่ใช้เข้าใจเด็ก ชุ่มนวล ให้กำลังใจ และเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์
6. สื่อที่ใช้ประกอบการเรียนทำให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจตรงตามเป้าหมาย ซึ่งกำหนดไว้อย่างชัดเจน คือ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนจนรู้ชัด (learn to know) เรียนจนทำได้ (learn to do) และเรียนเพื่อจะเป็น (learn to be)
7. การประเมินผล มุ่งเน้นพัฒนาการของเด็กในภาพรวมมากกว่าจะพิจารณาจากผลการทดสอบทางวิชาการ และเปิดโอกาสให้เด็กได้ประเมินผลตนเองด้วย

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (สุเมธธา พรหมบุญ และคณะ, 2540)

เป็นการนำเสนอมิติใหม่ของการเรียนการสอนที่เรียกว่า “การศึกษา 100%” หมายถึง การเรียนรู้เต็ม 100% ของเวลาของผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้จัดการให้เกิดการเรียนรู้ให้เต็มร้อยนั้น ศูนย์กลางของการเรียนรู้จึงอยู่ที่ผู้เรียนมิใช่ผู้สอน

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมก็คือการที่เด็กแต่ละคนมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมก็คือการที่เด็กเอาจิตใจร่วม ทำให้ตัวเขาเองเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ครูอยากจะให้รู้ ไม่โดยทางตรงก็ทางอ้อม

ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด (ทศนา แชมมณี และคณะ, 2540)

การสอนกระบวนการคิดหรือการสอนให้ผู้เรียนคิดเป็นยังเป็นเรื่องที่มีความคลุมเครืออยู่มาก เนื่องจากกระบวนการคิดไม่ได้มีลักษณะเป็นเนื้อหาที่ครูจะสามารถเห็นได้ง่ายและสามารถนำไปสอนได้ง่าย การคิดมีลักษณะเป็นกระบวนการ ดังนั้นการสอนจึงต้องเป็นการสอนกระบวนการ

จากกรอบความคิดเกี่ยวกับการคิด ประกอบกับการศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้เกี่ยวกับการคิด สามารถจัดเป็นมิติของการคิดได้เป็น 6 ด้าน คือ

1. ด้านข้อมูลหรือเนื้อหาที่ใช้ในการคิด
2. ด้านคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิด
3. ด้านทักษะการคิด
4. ด้านลักษณะการคิด
5. ด้านกระบวนการคิด
6. ด้านการควบคุมและประเมินการคิดของตน

ในการคิดใดๆก็ตาม ทั้ง 6 ด้านนี้จะปรากฏขึ้นในกระบวนการคิด ซึ่งหากเกิดขึ้นอย่างครบถ้วนและมีคุณภาพ ก็จะส่งผลให้การคิดนั้นเกิดคุณภาพตามไปด้วย

ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ : ศิลปะ ดนตรี กีฬา (สุกรี เจริญสุข และคณะ, 2540)

ดนตรี เป็นเรื่องของความไพเราะของเสียง ต้องอาศัยการเรียนรู้จากความเหมือนไปสู่ความแตกต่าง และจะต้องอยู่บนความเป็นฉัน ที่เป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรม

ศิลปะ เป็นเรื่องของความงาม ต้องอาศัยการเลียนแบบเพื่อเรียนรู้มาตรฐานของความงาม แล้วนำไปสู่ความเป็นตัวของตัวเอง การเห็นต้องเห็นในสิ่งที่ดี

กีฬา เป็นศิลปะของการเคลื่อนไหว อาศัยการเห็นและการสัมผัสอย่างซึ่มซับ

ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัย : การฝึกฝนกาย วาจา ใจ (อำไพ สุจริตกุล, 2540)

การสร้างลักษณะนิสัยในการเรียน สามารถทำได้โดย

- ให้นักเรียนเกิดสมาธิในการเรียนด้วยวิธีการใหม่ๆที่เข้าถึงรสนิยมของเด็ก
- การเรียนรู้ด้วยการเล่น การใช้เกม ละคร และกิจกรรมสนุกๆ ที่แฝงสาระ และแง่คิดทางคุณธรรมจริยธรรม
- การเรียนรู้จากชีวิตจริง
- การประเมินผลอย่างต่อเนื่องด้วยการเอาใจใส่เด็กเป็นรายบุคคล

จากแผนงานระยะที่ 1 ของศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในปี 2539 ซึ่งได้พัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้ขึ้นมา 5 ทฤษฎีดังกล่าวมาแล้วนั้น ต่อมาในปี 2541 ได้มีการดำเนินแผนงานระยะที่ 2 ตามมา คือ การนำทฤษฎีการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ และจัดทำตัวบ่งชี้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยบูรณาการจากทฤษฎีการเรียนรู้ทั้ง 5 ทฤษฎี เพื่อใช้เป็นฐานที่จะนำลงสู่การปฏิบัติ และใช้เป็นเกณฑ์ในการสืบค้นครุต้นแบบ ซึ่งการสืบค้นครุต้นแบบนี้ก็เป็นกิจกรรมหนึ่งในการดำเนินตามแผนงานระยะที่ 2

ตอนที่ 3 โครงการครุต้นแบบด้านการเรียนการสอน

ความเป็นมา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน โดยนำแผนงานหลักที่ 2 (การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน) ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ไปสู่การปฏิบัติ การดำเนินโครงการดังกล่าวในระยะที่หนึ่ง ได้เริ่มดำเนินงานตั้งแต่เดือนตุลาคม 2539 ถึงเดือนกันยายน 2540 กิจกรรมที่ได้ดำเนินไปแล้ว คือ การพัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้ 5 ทฤษฎี เป็นการนำทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนทั้งที่เป็นแบบไทยและสากลมาจัดสาระกระบวนการใหม่ให้ง่ายขึ้น เพื่อให้ครูสามารถนำไปปฏิบัติได้ ประกอบด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ : ศิลปะ ดนตรี กีฬา และทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อ

พัฒนาลักษณะนิสัย : การฝึกฝนกาย วาจา ใจ โดยได้มีการนำเสนอและเผยแพร่ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติและขยายผลในระดับหนึ่งแล้ว

ในปีงบประมาณ 2541 ซึ่งเป็นการดำเนินโครงการระยะที่สอง กิจกรรมที่ได้ดำเนินการ คือ การนำทฤษฎีการเรียนรู้ลงสู่การปฏิบัติ และจัดทำตัวบ่งชี้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยบูรณาการจากทฤษฎีการเรียนรู้ทั้ง 5 ทฤษฎี เพื่อใช้เป็นฐานที่จะนำลงสู่การปฏิบัติ และใช้เป็นเกณฑ์ในการสืบค้นครุต้นแบบ ซึ่งการสืบค้นครุต้นแบบนี้เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ได้ดำเนินการในโครงการระยะที่สอง โดยมีแนวดำเนินการมุ่งการสืบค้นครุที่มีผลงานดีเด่นด้านการเรียนการสอนที่เกิดจากการปฏิบัติงานบนพื้นฐานความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยเฉพาะรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความสุข เพื่อนำมาเป็นต้นแบบเผยแพร่และขยายผลให้ครูทั่วไปสามารถนำไปศึกษาและปฏิบัติเป็นการขยายเครือข่ายการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอีกทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสืบค้นครุที่มีผลงานดีเด่นด้านการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและผู้เรียนมีความสุข
2. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูมีผลงานดีเด่นในข้อ 1 ได้เผยแพร่วิธีการเรียนการสอนในลักษณะกัลยาณมิตรนิเทศ เป็นต้นแบบที่ดีของเพื่อนครูในสถานศึกษาต่างๆ และการสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้แก่เพื่อนครู ซึ่งจะเกิดผลดีต่อการเรียนรู้ของนักเรียน
3. เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติครูที่สร้างคุณประโยชน์ในด้านการศึกษา โดยเฉพาะด้านการเรียนการสอนให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคม
4. เป็นขั้นเริ่มต้นของการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปสู่โครงการครูแห่งชาติต่อไป

การดำเนินงานตามโครงการ

1. กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการยกย่องให้เป็นครุต้นแบบ

ผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นครุต้นแบบ จะต้องมียุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้

(1) เป็นผู้ปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษา ทั้งในสถานศึกษาของ ภาครัฐและเอกชน ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา ที่ปฏิบัติการ สอนวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ หรือดนตรี

(2) เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพความเป็นครูและมีมนุษยสัมพันธ์ดี

(3) เป็นผู้ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ.2537 และ ปฏิบัติตามจรรยาบรรณครู พ.ศ.2539 อย่างเคร่งครัด

(4) มีผลงานดีเด่นด้านการเรียนการสอนที่เห็นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางและผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความสุข ตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้ของศูนย์พัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอน และเหมาะสมในการเป็นต้นแบบที่จะนำไปเผยแพร่แก่ครู เป็นที่ยอมรับได้ หลังจากที่ได้มีการติดตามประเมินผลแล้ว

2. ขั้นตอนและวิธีการในการคัดเลือกครูต้นแบบ

การสืบค้นครูต้นแบบมีขั้นตอนและวิธีการ ดังนี้

(1) การประชาสัมพันธ์ทางสื่อมวลชน ทั้งสิ่งสิ่งพิมพ์ และสื่อ โทรทัศน์ เพื่อเชิญชวนให้ครูและบุคคลทั่วไปเสนอรายชื่อครูผู้สมควรได้รับการยกย่องให้เป็น ครูต้นแบบ

(2) รวบรวมครูผู้มีผลงานดีเด่นจากแหล่งต่างๆ ดังนี้

(2.1) จากการแนะนำของครูและบุคคลทั่วไป รวมทั้ง ผู้บังคับบัญชาของครู เพื่อนร่วมงานของครู และจากการเสนอชื่อตนเอง

(2.2) จากแหล่งข้อมูลผู้ได้รับรางวัลผลงานดีเด่นของ หน่วยงานหรือมูลนิธิต่างๆ เช่น ครูดีเด่นของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ, กรมสามัญศึกษา, สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร, สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน, รางวัลครูดีเด่นของคุรุสภา, รางวัลผู้มีผลงานดีเด่นของมูลนิธิสยาม-คุณหญิง เบญจมา สยามมณี, มูลนิธิซีเมนต์ไทย และครูผู้มีผลงานริเริ่มด้านการสอนที่ได้รับการเผยแพร่ ทางสื่อมวลชนแขนงต่างๆ

(3) รวบรวมประวัติและผลงานด้านการเรียนการสอนของ ครูต้นแบบจากแหล่งทุติยภูมิและแหล่งตติยภูมิต่างๆ นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติได้จัดส่งเอกสารแบบรายงานผลงานครู (ภาคผนวก) และเอกสารประกอบ อื่นๆ ให้ครูกรอกรายละเอียดและส่งกลับคืนเพื่อใช้ประกอบการพิจารณา

(4) พิจารณาคัดเลือกครูต้นแบบรอบแรกจากประวัติ ผลงาน และเกณฑ์ตัวบ่งชี้พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน และพฤติกรรมการสอนของครูที่เห็นผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง

(5) เก็บข้อมูลปฐมภูมิ โดยคณะทำงานเดินทางไปรวบรวมข้อมูล ครูผู้ผ่านเกณฑ์รอบแรก โดยสังเกตวิธีการสอนของครู สอบถามข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับครู จากผู้บริหาร เพื่อนครู ชุมชน และนักเรียน

(6) พิจารณากลับกรองครูต้นแบบรอบสุดท้ายโดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิ เพื่อให้ได้ครูต้นแบบตามจำนวนที่ต้องการ

เกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกครูต้นแบบ

เกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติใช้ในการคัดเลือก ครู ต้นแบบ ประกอบด้วย 4 เกณฑ์หลัก ได้แก่ ตัวบ่งชี้การเรียนของนักเรียน ตัวบ่งชี้ การสอนของครู เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ.2537 และจรรยาบรรณครู พ.ศ.2539 ซึ่งได้ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อสรรหา โดยพิจารณาตามรายละเอียดในแต่ละเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ตัวบ่งชี้การเรียนของนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, ม.ป.ป.)

- (1) นักเรียนมีประสบการณ์ตรง สัมพันธ์กับธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม
- (2) นักเรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง
- (3) นักเรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม
- (4) นักเรียนฝึกคิดอย่างหลากหลาย และสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล
- (5) นักเรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบ แก้ปัญหาทั้งด้วย ตนเองและร่วมด้วยช่วยกัน
- (6) นักเรียนได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูล และสร้างสรรค์ความรู้ด้วย ตนเอง
- (7) นักเรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และ ความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข
- (8) นักเรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน
- (9) นักเรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเอง และยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง

2. ตัวบ่งชี้การสอนของครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

- (1) ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ
- (2) ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้า จูงใจ และเสริมแรงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้
- (3) ครูเอาใจใส่ให้นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงเมตตาต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง
- (4) ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้นักเรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์
- (5) ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง
- (6) ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดี และปรับปรุงส่วนด้อยของนักเรียน
- (7) ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้
- (8) ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง
- (9) ครูฝึกฝนกิจกรรมมารยาทและวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย
- (10) ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

3. เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ.2537 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

- มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ
- มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆโดยคำนึงถึงผลที่เกิดกับผู้เรียน
- มาตรฐานที่ 3 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ
- มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง
- มาตรฐานที่ 5 พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ
- มาตรฐานที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน
- มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ

- มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน
 มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์
 มาตรฐานที่ 10 ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน
 มาตรฐานที่ 11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

4. จรรยาบรรณครู พ.ศ.2539 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
 แห่งชาติ, ม.ป.ป.)

- (1) ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือ
 ส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า
- (2) ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะ
 และนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ
- (3) ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย
 วาจา และจิตใจ
- (4) ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย
 สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์
- (5) ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ ใน
 การปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใดๆอันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตน
 โดยมิชอบ
- (6) ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และ
 วิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ
- (7) ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีของ
 องค์การวิชาชีพครู
- (8) ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์
- (9) ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนา
 ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

เป้าหมาย

ผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นครูต้นแบบในปีงบประมาณ 2541 มีจำนวน
 ทั้งสิ้น 30 คน จำแนกตามรายวิชา 5 วิชา ดังนี้

คณิตศาสตร์	จำนวน	6	คน
วิทยาศาสตร์	จำนวน	8	คน
ภาษาไทย	จำนวน	7	คน
ภาษาอังกฤษ	จำนวน	6	คน
ดนตรี	จำนวน	3	คน

เงื่อนไขของการเป็นครูต้นแบบ

ผู้ได้รับการยกย่องเป็นครูต้นแบบจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขดังนี้

1. นำเสนอผลงานรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนได้พิจารณาและยอมรับแล้ว
2. สร้างเครือข่ายโดยเผยแพร่แนวทางและรูปแบบการปฏิบัติการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขในฐานะกัลยาณมิตรนิเทศให้แก่เพื่อนครูไม่น้อยกว่า 10 คน เพื่อให้สามารถปฏิบัติการเรียนการสอนได้เช่นเดียวกับครูต้นแบบ
3. จัดทำรายงานผลการดำเนินงานการสร้างเครือข่าย ตลอดจนผลการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนที่ร่วมดำเนินการกับเพื่อนครูเครือข่าย

แนวปฏิบัติงานกัลยาณมิตรนิเทศของครูต้นแบบ

หลักการ

ครูต้นแบบเป็นผู้ที่ได้รับเกียรติและได้รับการยกย่องว่ามีความสามารถ มีความคิดริเริ่มทางการสอน มีรูปแบบสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูต้นแบบมีขั้นตอนการสอนที่ชัดเจน ซึ่งครูผู้สนใจพัฒนาประสิทธิภาพการสอนจะสามารถเรียนรู้และเลียนแบบได้

การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนที่ได้ผลนั้นเริ่มต้นจากศรัทธาที่ครูมีความตั้งใจปรับปรุงวิธีการสอนของตนเอง ผู้บริการและศึกษานิเทศก์เป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมแนะนำวิธีการต่าง ๆ ด้านการเรียนการสอน ทั้งนี้หากได้มีแรงหนุนอีกด้านหนึ่ง คือ การแนะนำ ช่วยเหลือ ให้แบบอย่าง จากเพื่อนครูด้วยกันในรูปแบบกัลยาณมิตรนิเทศ ก็จะช่วยครูให้ได้เห็นวิธีการและขั้นตอนการสอนที่เป็นจริงชัดเจน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนของตนเองได้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูต้นแบบจัดระบบข้อมูลขั้นตอนของการสอนที่ปฏิบัติอยู่ให้เป็นเอกสารชัดเจน เพื่อที่เพื่อนครูเครือข่ายจะสามารถศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้ได้
2. เพื่อให้ครูต้นแบบได้ปฏิบัติหน้าที่ “กัลยาณมิตรนิเทศก์” ดำเนินการชี้แนะและช่วยเหลือเพื่อนครู จำนวน 10 คน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

ภารกิจของครูต้นแบบ

ครูต้นแบบ 1 คน มีภารกิจเผยแพร่แบบวิธีสอนของตนแก่ครูเครือข่าย 10 คน ให้สามารถพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถประเมินผลได้ชัดเจน

การแสวงหาครูเครือข่าย

1. ครูเครือข่ายอาจสอนในโรงเรียนเดียวกันส่วนหนึ่ง และสอนในโรงเรียนอื่นๆที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากโรงเรียนของครูต้นแบบอีกส่วนหนึ่ง หรือเป็นครูในโรงเรียนอื่นๆทั้งหมด โดยครูเครือข่ายอาจเป็นครูที่สอนในโรงเรียนที่ต่างสังกัดจากครูต้นแบบก็ได้
2. ครูเครือข่ายเป็นครูที่สอนชั้นเดียวกันหรือระดับเดียวกันกับครูต้นแบบ มีความสนใจและสมัครใจที่จะพัฒนาการเรียนการสอนวิชานั้นๆ
3. เมื่อแสวงหาครูเครือข่ายได้แล้ว ครูต้นแบบจะส่งรายชื่อ โรงเรียน และสังกัด พร้อมทั้งสถานที่ติดต่อกลับไปยังศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน เพื่อทำหนังสือแจ้งผู้บังคับบัญชาต้นสังกัดต่อไป

การปฏิบัติงานของครูต้นแบบร่วมกับครูเครือข่าย

ปฐมนิเทศ	-	สร้างความสัมพันธ์
	-	บอกความมุ่งหมาย
	-	กำหนดวิธีการ
ประชุม	-	แนะนำรูปแบบวิธีการสอน
	-	แนะนำสื่อการสอน
	-	แนะนำแผนการสอน
	-	แนะนำการประเมินผล
ปฏิบัติ	-	ครูเครือข่ายสร้างสื่อ
	-	ครูเครือข่ายปฏิบัติการสอน
ประเมินผล	-	การประเมินตนเอง
	-	การประเมินโดยครูต้นแบบ
	-	การประเมินร่วมกัน
	-	ฯลฯ
กัลยาณมิตรนิเทศ	-	ครูต้นแบบแวะเยี่ยมห้องเรียน
	-	สนทนาปรึกษาหารือ
	-	แนะนำสื่อและวิธีการ

ระยะเวลาในการดำเนินงานโครงการครูต้นแบบ

ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2540 – เดือนกันยายน 2541

กิจกรรม	2540		2541									
	พย	ธค	มค	กพ	มีค	เมย	พค	มิย	กค	สค	กย	
1. ประชาสัมพันธ์เชิญชวนทางสื่อมวลชน												
2. รวบรวมครูต้นแบบจากแหล่งต่างๆ												
3. รวบรวมประวัติและผลงานจากแหล่ง วิทยุภูมิและตติยภูมิ												
4. คัดเลือกครูต้นแบบรอบแรก												
5. เก็บข้อมูลปฐมภูมิ												
6. คัดเลือกครูต้นแบบรอบสุดท้าย												
7. เปิดตัวครูต้นแบบ												
8. ครูต้นแบบขยายผลวิธีสอน												
9. ติดตามและประเมินผล												
10. สรุปผลการดำเนินงาน												
11. ส่งข้อมูลไปโครงการครูแห่งชาติ												

ผลตอบแทนที่ครูต้นแบบจะได้รับ

ผู้ที่ได้รับการยกย่องเป็นครูต้นแบบจะได้รับผลตอบแทน ดังนี้

1. ได้รับการประกาศเกียรติคุณเผยแพร่ทางสื่อมวลชน
2. ได้รับเกียรติบัตรและเข็มเชิดชูเกียรติจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
3. ได้รับความช่วยเหลือจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในการเผยแพร่รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการเรียนรู้อย่างมีความสุข เป็นค่าใช้จ่ายเดือนละ 5,000 บาท เป็นเวลา 4 เดือน รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 20,000 บาท
4. ได้รับการเสนอชื่อเข้าเครือข่ายข้อมูลโครงการครูแห่งชาติในปีงบประมาณต่อไป

จากกระบวนการทั้งหมดดังที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าบุคคลที่จะได้รับการยกย่องให้เป็นครูต้นแบบได้นั้นต้องผ่านกระบวนการสรรหาและคัดเลือกอย่างละเอียดถี่ถ้วนหลายขั้นตอน จนกระทั่งได้จำนวนครูต้นแบบตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ทั้งสิ้น 30 คน ในจำนวนนี้เป็นครูต้นแบบที่สอนวิชาภาษาไทย 7 คน ซึ่งเมื่อพิจารณาตามเป้าหมายที่วางไว้จะพบว่า มีจำนวนครูต้นแบบวิชาภาษาไทยมากเป็นอันดับที่ 2 รองจากวิชาวิทยาศาสตร์ (8 คน) แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวิชาภาษาไทยอันเป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาหาความรู้ที่จำเป็นจะต้องมีครูผู้สอนที่เป็นแบบอย่างที่ดีเป็นจำนวนมาก เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมให้แก่เพื่อนครูได้ต่อไป

ตอนที่ 4 การเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียนประถมศึกษา

ความสำคัญของภาษาไทย

ภาษาไทยมีความสำคัญในฐานะที่เป็นภาษาประจำชาติ เป็นสิ่งที่แสดงความเป็นไทย ซึ่งมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารระหว่างคนในชาติเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน สุมณ อมรวิวัฒน์ (2527) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภาษาไทยในแง่ที่เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ไว้ว่า “ภาษาไทยเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแสวงหาความรู้เพิ่มพูนสติปัญญา ถ้าหากเยาวชนไทยของเราไม่สามารถใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือเพิ่มพูนสติปัญญาอย่างฉลาดแล้ว เขาก็จะสูญเสียโอกาสไปอย่างน่าเสียดาย” นอกจากนี้ภาษาไทยยังเป็นเอกลักษณ์ของชาติและวัฒนธรรมประจำชาติอย่างหนึ่งที่น่าภาคภูมิใจ ควรแก่การธำรงรักษาไว้ ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลปัจจุบันตอนหนึ่งว่า “ภาษาเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของชาติ..... ประเทศไทยนั้นมีภาษาของเราเองซึ่งต้องหวงแหน..... เรามีโชคดีที่มีภาษาของตนเองมาแต่โบราณกาล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาไว้” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, 2505 อ้างถึงใน สุจริต เพียรชอบ, 2531)

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว สามารถสรุปความสำคัญและคุณค่าของภาษาไทยเป็นข้อๆได้ ดังนี้

1. ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ ใช้ในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน ทั้งที่ใช้ติดต่อสื่อสารกันธรรมดาและใช้เป็นภาษาราชการ ทำให้มีความเข้าใจตรงกัน

2. ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติ และเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ แสดงความเป็นเอกราชของชาติไทย
3. ภาษาไทยเป็นสิ่งแวดล้อมความเป็นไทยแสดงความเป็นพวกเดียวกัน ทำให้เกิดความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว
4. ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการศึกษาเล่าเรียนและการแสวงหาความรู้ ไม่ว่าจะเรียนรู้สิ่งใดย่อมต้องอาศัยทักษะของภาษาไทยทั้งสิ้น ทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน
5. ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะบุคคลที่มีความสามารถทางภาษา อาจใช้ความสามารถทางภาษานี้ประกอบเป็นอาชีพได้โดยตรง เช่น นักเขียน นักประพันธ์ นักหนังสือพิมพ์ นักพูด ครู-อาจารย์ เป็นต้น
6. ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรมความเจริญต่างๆ จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง
7. ภาษาไทยมีความสำคัญต่อการปกครอง ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การปกครองระบอบนี้จะดำเนินไปได้ด้วยดีต้องอาศัยประชาชนที่ได้รับการศึกษาดี และมีความรู้ในภาษาไทยเป็นอย่างดี สามารถทำความเข้าใจนโยบายและคำสั่งแห่งของรัฐบาลได้เข้าใจตรงกัน ในทำนองเดียวกัน ผู้ทำหน้าที่บริหารประเทศก็ต้องสามารถสื่อความได้ตรงและชัดเจน
8. ภาษาไทยเป็นศูนย์รวมหัวใจ แสดงความเป็นไทย ความเป็นชาติไทย ทำให้เกิดพลัง เกิดความรู้สึกสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

เนื่องจากภาษาไทยมีความสำคัญดังที่กล่าวมา หลักสูตรการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา จึงกำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนวิชาภาษาไทยเป็นวิชาพื้นฐาน แม้กระทั่งการสอบคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ทั้งระดับปริญญาบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต ต่างก็ต้องสอบวิชาภาษาไทยเป็นวิชาพื้นฐานเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เรียนจะต้องมีการเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาไทยมาตั้งแต่แรกเริ่ม คือ ในระดับประถมศึกษา ซึ่งหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ได้บรรจุวิชาภาษาไทยไว้ในกลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะกระทรวงศึกษาธิการเล็งเห็นว่า วิชาภาษาไทยเป็นวิชาที่ต้องอาศัยการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญในการนำไปใช้ โดยมีจุดประสงค์ของการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2535)

1. มีทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยมีความรู้ความเข้าใจหลักเกณฑ์อันเป็นพื้นฐานของการเรียนภาษา
2. สามารถใช้ภาษาติดต่อสื่อสาร ทั้งการรับรู้และถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดอย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล
3. สามารถใช้ภาษาได้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล ตลอดจนสามารถใช้ภาษาไทยในเชิงสร้างสรรค์ได้
4. มีนิสัยรักการอ่าน รู้จักเลือกหนังสืออ่านและใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสือ สื่อมวลชน และแหล่งความรู้อื่นๆ
5. สามารถใช้ประสบการณ์จากการเรียนภาษาไทยมาช่วยในการคิดตัดสินใจ แก้ปัญหา และวินิจฉัยเหตุการณ์ต่างๆอย่างมีเหตุผล
6. มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ถูกต้อง ต่อการเรียนภาษาไทย และวรรณคดี ทั้งในด้านวัฒนธรรมประจำชาติ และการสร้างเสริมความงามในชีวิต

จากจุดประสงค์ข้างต้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักสูตรมุ่งให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางภาษา ทั้งในด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียน ตามควรแก่วัย เห็นคุณค่าของภาษา สามารถใช้เป็นเครื่องมือสื่อความคิด ความเข้าใจ รักการอ่าน แสวงหาความรู้ และมีเหตุผล

จุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ระดับชั้นประถมศึกษา

ในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งใช้เป็นเป้าหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนนั้น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการโดยนำจุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์ คือ กลุ่มทักษะ มาวิเคราะห์ตามลักษณะของพฤติกรรม 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ว่าต้องพัฒนาผู้เรียนในเรื่องใดบ้าง สิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์นี้ เรียกว่า “สมรรถภาพ” แล้วจึงนำไปสร้างเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ของชั้นเรียนต่างๆต่อไป

จุดประสงค์การเรียนรู้ที่สร้างขึ้นนี้ ได้กำหนดให้เป็นจุดประสงค์ของช่วงชั้น คือ ช่วงประถมศึกษาปีที่ 1-2, ประถมศึกษาปีที่ 3-4 และประถมศึกษาปีที่ 5-6 (ตั้งแผนภูมิที่ 2) โดยแต่ละช่วงชั้นจะมีความแตกต่างกันในระดับชั้นของพัฒนาการ

แผนภูมิที่ 2 โครงสร้างหลักสูตรภาษาไทย

จุดประสงค์ของการเรียนรู้แต่ละข้อจะบ่งบอกถึงสิ่งที่พัฒนาให้กับผู้เรียนใน 3 ลักษณะ คือ ด้านของพัฒนาการ ระดับชั้นของพัฒนาการ และลักษณะสมรรถภาพที่จะพัฒนา

ตารางรอบจุดประสงค์การเรียนรู้ต่อไปนี้ แสดงให้เห็นสมรรถภาพในด้านต่างๆของกลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) และจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละช่วงชั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7 กรอบจุดประสงค์การเรียนรู้กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย)

สมรรถภาพ	จุดประสงค์การเรียนรู้ชั้น ป.1-2	จุดประสงค์การเรียนรู้ชั้น ป.3-4	จุดประสงค์การเรียนรู้ชั้น ป.5-6
การฟัง			
1. ฟังแล้วปฏิบัติตามได้	1. ฟังคำ วลี ประโยค ประกาศ คำสั่ง แล้วปฏิบัติตาม		
2. ฟังแล้วเข้าใจ	2. ฟังเรื่องสั้นและง่ายแล้วเข้าใจ	1. ฟังเรื่องราว ชั่ว เหตุการณ์ ฯลฯ แล้วสามารถจับใจความสำคัญ เปรียบเทียบ แยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นได้	1. ฟังเรื่องราว บทความ ชั่ว การอภิปราย ฯลฯ แล้วสามารถวิเคราะห์หาหลักการ เจตนารมณ์ และนัยของข้อความและเรื่อง
3. ร่วมกิจกรรมการฟังด้วยความเพลิดเพลิน	3. มีความเพลิดเพลินในการฟัง	2. หาความบันเทิงจากการฟัง	2. หาความบันเทิงจากการฟัง
4. เห็นคุณค่าของการฟัง	4. เพิ่มพูนทักษะ/ประสบการณ์ทางภาษา โดยการฟัง	3. ใช้ทักษะการฟังในการเพิ่มพูนความรู้ ความคิด	3. ใช้ทักษะการฟังในการเพิ่มพูนความรู้ ความคิด
5. มีนิสัยที่ดีในการฟัง	5. ฟังอย่างตั้งใจ	4. ให้ความสนใจเรื่องที่ฟัง	4. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีนิสัยที่ดีในการฟัง
การพูด			
1. พูดสื่อความได้	6. พูดสื่อความชัดเจนและถูกต้อง	5. พูดสื่อความชัดเจน ถูกต้อง และ คล่องแคล่ว	5. พูดสื่อความชัดเจน ถูกต้อง คล่องแคล่ว และมีวิจารณญาณ
2. ใช้น้ำเสียง คำพูด ได้ถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล			6. ใช้น้ำเสียง คำพูด ได้ถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล

ตารางที่ 7 กรอบจุดประสงค์การเรียนรู้กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) (ต่อ)

สมรรถภาพ	จุดประสงค์การเรียนรู้ชั้น ป.1-2	จุดประสงค์การเรียนรู้ชั้น ป.3-4	จุดประสงค์การเรียนรู้ชั้น ป.5-6
3. พูดยุติแสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์ และสรุปความได้		6. พูดยุติแสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์ และสรุปความ	7. พูดยุติแสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์ และสรุปความ
4. มีมารยาทและบุคลิกภาพที่ดีในการพูด	7. ปฏิบัติตนตามคำแนะนำเกี่ยวกับมารยาทและบุคลิกภาพในการพูด	7. ปฏิบัติตนตามวิธีการที่เหมาะสมเกี่ยวกับมารยาทและบุคลิกภาพ	8. เลือกปฏิบัติตนเกี่ยวกับมารยาทและบุคลิกภาพในการพูดในโอกาสต่างๆ อย่างเหมาะสม
การอ่าน			
1. มีความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การอ่าน	8. มีความรู้ หลักเกณฑ์การอ่านเกี่ยวกับรูปและเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ การแจกลูก สะกดคำ การผันอักษร ฯลฯ	8. มีความรู้ หลักเกณฑ์การอ่านเกี่ยวกับคำพ้อง อักษรย่อ คำราชาศัพท์ ภาษิต ฯลฯ	9. มีความรู้ หลักเกณฑ์การอ่านเกี่ยวกับคำสุภาพ ภาษิต คำพังเพย เครื่องหมายและสัญลักษณ์ในการอ่านแผนที่ แผนที่ ฯลฯ
2. อ่านออกเสียง	9. อ่านออกเสียงถูกต้องและชัดเจน	9. อ่านออกเสียงถูกต้อง คล่องแคล่ว และชัดเจน	10. อ่านออกเสียงได้ถูกต้อง คล่องแคล่ว และใช้น้ำเสียงเหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่อ่าน
3. อ่านในใจและจับใจความของเรื่องที่อ่าน	10. จับใจความของเรื่องที่อ่าน 11. ระบุนัยสำคัญของเรื่องที่อ่าน	10. จับใจความ สรุปสาระสำคัญของข้อความและเรื่องที่อ่าน	11. จับใจความ สรุปสาระสำคัญของข้อความและเรื่องที่อ่าน
4. อ่านอย่างมีวิจารณญาณ		11. วิเคราะห์ความสำคัญของข้อความและเรื่องที่อ่าน	12. วิเคราะห์ความสำคัญความสัมพันธ์ของประเด็นต่างๆ ในข้อความและเรื่องที่อ่าน

ตารางที่ 7 กรอบจุดประสงค์การเรียนรู้กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) (ต่อ)

สมรรถภาพ	จุดประสงค์การเรียนรู้ชั้น ป.1-2	จุดประสงค์การเรียนรู้ชั้น ป.3-4	จุดประสงค์การเรียนรู้ชั้น ป.5-6
		12. แสดงความคิดเห็น สนับสนุน คัดค้าน ข้อความและเรื่องที่ย่านได้อย่างมีเหตุผล	13. แสดงความคิดเห็น สนับสนุน คัดค้าน ข้อความและเรื่องที่ย่านอย่างมีเหตุผล
5. รักการอ่าน	12. มีความพอใจในการอ่าน	13. เห็นความสำคัญของการอ่าน	14. อ่านเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมและเพื่อความบันเทิงอย่างสม่ำเสมอ
6. มีนิสัยที่ดีในการอ่าน	13. ปฏิบัติตนเกี่ยวกับการอ่าน การใช้มุมหนังสือและห้องสมุด ตามคำแนะนำ	14. ปฏิบัติตนเกี่ยวกับการอ่าน การใช้พจนานุกรม การเลือกใช้และการเก็บรักษาหนังสือตามวิธีการที่ถูกต้อง	15. ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอเกี่ยวกับการอ่าน การใช้พจนานุกรม การเลือกใช้ การเก็บรักษาหนังสือและการใช้ห้องสมุด
การเขียน			
1. เขียนได้ถูกต้อง สวยงาม	14. เขียนสะกดคำโดยใช้คำพื้นฐานที่กำหนดให้ได้ถูกต้อง 15. คัดลายมือได้ถูกต้องและสวยงาม	15. เขียนสะกดคำโดยใช้คำพื้นฐานที่กำหนดให้ 16. คัดลายมือถูกต้อง รวดเร็ว เป็นระเบียบ และสวยงาม	16. เขียนคำ วลี ประโยค ที่กำหนดให้ถูกต้อง 17. คัดลายมือถูกต้อง รวดเร็ว เป็นระเบียบ และสวยงาม
2. เขียนโดยลำดับความคิด เหตุการณ์ ได้อย่างต่อเนื่อง	16. เขียนอธิบายภาพ เล่าเรื่อง แสดงความนึกคิด โดยลำดับความคิดและเหตุการณ์	17. เขียนตามรูปแบบที่กำหนดโดยลำดับความคิด เหตุการณ์ ได้อย่างต่อเนื่อง	18. เขียนตามรูปแบบที่กำหนดโดยลำดับความคิด เหตุการณ์ ได้อย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 7 กรอบจุดประสงค์การเรียนรู้กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) (ต่อ)

สมรรถภาพ	จุดประสงค์การเรียนรู้ชั้น ป.1-2	จุดประสงค์การเรียนรู้ชั้น ป.3-4	จุดประสงค์การเรียนรู้ชั้น ป.5-6
3. เขียนแสดงความคิดอย่าง เสรีและเชิงสร้างสรรค์ได้		18. เขียนแสดงความคิดอย่างเสรีและเชิง สร้างสรรค์	19. เขียนแสดงความคิดอย่างเสรีและเชิง สร้างสรรค์
4. เขียนแสดงความคิดเห็นเชิง วิเคราะห์วิจารณ์ และเขียน อย่างมีวิจารณญาณได้			20. เขียนแสดงความคิดเห็นเชิงวิเคราะห์ วิจารณ์ และเขียนแสดงความคิดอย่าง เป็นเหตุเป็นผล
5. รักการเขียน	17. มีความพอใจในการเขียน	19. เห็นความสำคัญของการเขียน	21. นำการเขียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน อย่างสม่ำเสมอ
6. มีนิสัยที่ดีในการเขียน	18. ปฏิบัติตามคำแนะนำที่ได้รับในการ เขียน	20. ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามวิธีการ เขียน	22. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีนิสัยที่ดีในการเขียน

ที่มา : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2535)

ลักษณะเนื้อหาของกลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ในหลักสูตรประถมศึกษา
พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ในหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) กำหนดเนื้อหาและกิจกรรมในแต่ละช่วงชั้นไว้ดังนี้

ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-2

การเตรียมความพร้อม

1. ฝึกฟังคำสั่ง คำสนทนาของครูและเพื่อน
2. ฝึกพูดแนะนำตนเอง แนะนำผู้อื่น บอกที่อยู่ของตนเอง บอกชื่อวัสดุ และสิ่งของที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน สนทนาเรื่องราวต่างๆ ตอบคำถามง่ายๆ ได้ กล่าวคำสวัสดิ์ ขอขอบคุณ ขอโทษ และขออนุญาต
3. ฝึกพูดเกี่ยวกับสิ่งที่มีอยู่ในภาพ สังเกต จำแนก และจัดหมวดหมู่รูปภาพ สิ่งของ
4. ฝึกลากเส้นตามแบบ เขียนรูปร่างๆตามแบบ
5. ฝึกระบายสีลงในภาพ
6. ฝึกปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในการทำงาน เล่น และอยู่ร่วมกันในห้องเรียน

การฟัง

ฝึกให้ฟังและอธิบาย แสดงและปฏิบัติตามความหมายของคำ วลี ประโยค นิทาน เกม ประกาศ คำสั่ง จากบทเรียน ข่าว เหตุการณ์ประจำวัน เพลง คำคล้องจอง บทร้อยกรอง สิ่งบันเทิงจากมวลชนซึ่งเป็นเรื่องสั้นๆและง่ายๆ รวมทั้งฝึกปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในการฟัง โดยเน้นการฟังอย่างตั้งใจ

การพูด

1. ฝึกออกเสียงคำ วลี ประโยค ให้สัมพันธ์กับความหมายและเรื่องที่ฟัง

2. ฝึกเล่าเรื่อง นิทาน ข่าว และเหตุการณ์ต่างๆ ท่องบทร้อยกรอง รายงาน สนิทสนม และอภิปรายตามหัวข้อเรื่องที่กำหนดให้ในช่วงเวลาสั้นๆ
3. ฝึกร้องเพลง แสดงบทบาทสมมุติ เล่นเลียนแบบ แสดงละคร เล่นปริศนาคำทาย เล่นเกม และเล่นการเล่นของเด็กที่มีบทร้องในท้องถิ่น
4. อภิปราย ชักถาม เกี่ยวกับความหมายของเรื่องราวที่พูด โดยเน้นการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในการพูด

การอ่าน

1. ฝึกอ่านออกเสียงคำ วลี ประโยค ตามหลักเกณฑ์การอ่านเกี่ยวกับรูป และเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ การแจกลูกสะกดคำ การผันอักษร คำควบกล้ำ อักษรนำ เครื่องหมายวรรคตอน คำสัมผัสคล้องจอง และบทร้อยกรองง่ายๆ โดยใช้คำพื้นฐานประมาณ 450 คำ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และประมาณ 800 คำ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และคำที่เป็นคำศัพท์ที่จำเป็นต้องใช้ในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ
2. ฝึกอ่านออกเสียงและอ่านในใจในเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเอง ครอบครัว โรงเรียน สังคม ชุมชน นิทานแฝงคติธรรม นิทานพื้นบ้าน คำคล้องจอง และบทร้อยกรองง่ายๆ โดยเน้นการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในการอ่าน รวมทั้งการเก็บและรักษาหนังสือ
3. อภิปราย ชักถาม เกี่ยวกับความหมายของเรื่องราวที่อ่าน
4. ฝึกปฏิบัติตนเกี่ยวกับการช่วยจัดมุมหนังสือ การใช้มุมหนังสือและห้องสมุด

การเขียน

1. ฝึกคัดลายมือ เขียนสะกดคำ ประสมอักษร เขียนคำ วลี ประโยค ตามที่กำหนดให้ โดยใช้คำพื้นฐานประมาณ 450 คำ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และประมาณ 800 คำ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
2. ฝึกอภิปราย ชักถาม เกี่ยวกับโครงเรื่อง ลำดับเหตุการณ์ ใจความสำคัญของเรื่องที่จะเขียน
3. ฝึกเขียนตามคำบอก เขียนอธิบายภาพ เขียนเล่าเรื่อง เขียนแสดงความคิดเห็น และเขียนเรื่องจากจินตนาการ

4. ฝึกปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามข้อปฏิบัติและหลักเกณฑ์ในการเขียน ใช้ การเขียนในการเพิ่มความรู้

ระดับประถมศึกษาปีที่ 3-4

การฟัง

1. เสนอรูปแบบที่ถูกต้องของการแสดงมารยาทที่ดีในการฟัง
2. อภิปรายถึงผลของการมีมารยาทที่ดีในการฟัง แล้วสรุปเป็นข้อปฏิบัติ
3. ฝึกแสดงมารยาทที่ดีในการฟังในโอกาสต่างๆ โดยเน้นการฟังอย่าง ตั้งใจตามคำแนะนำของครู
4. ฝึกฟังเรื่องราว ข่าวเหตุการณ์ คำโฆษณา คำอธิบาย การอภิปราย การรายงาน ปรีศนาคำทนาย คำพูดเปรียบเทียบ ภาษิต คำพังเพย และอภิปรายซักถาม ใจความสำคัญของเรื่อง คิดเปรียบเทียบ ขยายความ แยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น จัดหมวดหมู่และความสัมพันธ์
5. ฝึกฟังบทความ บทร้อยแก้วและร้อยกรอง นิทาน เพลง บทร้อง เกี่ยวกับการเล่นของเด็ก ความรู้สึกและข้อคิด ข้อเตือนใจที่ได้จากเรื่องราวและบทประพันธ์ที่ฟัง

การพูด

1. เสนอรูปแบบที่ถูกต้องของการแสดงมารยาทและบุคลิกภาพที่ดีในการพูด
2. อภิปรายถึงผลของการมีมารยาทและบุคลิกภาพที่ดีในการพูด แล้วสรุป เป็นข้อปฏิบัติ
3. ฝึกแสดงมารยาทและบุคลิกภาพที่ดีในการพูดในโอกาสต่างๆ โดยเน้น การใช้คำพูดให้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคลตามคำแนะนำของครู
4. ฝึกพูดออกเสียงให้ถูกต้องตามอักขรวิธีเกี่ยวกับคำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คำควบล้ำ คำที่มี ร ล และฝึกใช้คำในการพูดตามหลักเกณฑ์ทางภาษา
5. ฝึกพูดสนทนา เล่าเรื่อง อธิบาย บรรยายความรู้สึก รายงาน เรื่องราวต่างๆ โดยเน้นการใช้น้ำเสียง ถ้อยคำ ความต่อเนื่อง และสาระสำคัญของเรื่อง

6. ฝึกอภิปรายซักถาม แสดงความคิดเห็นเชิงวิจารณ์ และสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อความที่พูด

7. ฝึกใช้ทักษะการพูดในการเล่านิทาน เล่าเรื่องราวแฝงคติธรรม แสดงบทบาทสมมุติ เล่นเลียนแบบ แสดงละคร เล่นปริศนาคำทาย ต่อคำคล้องจอง ร้องเพลงท่องบทร้อยกรองที่ไพเราะ การเล่นเกมที่มีบทร้อง การละเล่นต่างๆ โดยเน้นความสนุกสนานเพลิดเพลินจากการร่วมกิจกรรมทางภาษา

การอ่าน

1. เสนอรูปแบบที่ถูกต้องในการปฏิบัติตนในการอ่าน
2. อภิปรายถึงผลของการปฏิบัติตนที่ถูกต้องในการอ่าน แล้วสรุปเป็นข้อปฏิบัติ
3. ฝึกปฏิบัติตนจนเป็นนิสัย รวมทั้งการใช้พจนานุกรมและห้องสมุดในการเพิ่มพูนความรู้
4. ฝึกอ่านออกเสียงคำ วลี ประโยค ตามหลักเกณฑ์การอ่าน เพิ่มเติมจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 เกี่ยวกับคำพ้อง อักษรย่อ คำราชาศัพท์ ภาษิต คำพังเพย สำนวนภาษา เครื่องหมาย และสัญลักษณ์ที่นำมาใช้ในการอ่านแผนผัง แผนที่ และกราฟ การอ่านบทร้อยกรองเป็นทำนองเสนาะ โดยเน้นการอ่านได้คล่องแคล่ว รวดเร็ว ถูกต้องตามอักขรวิธี มีวรรคตอน ใช้น้ำเสียงได้เหมาะสมกับเรื่อง ทั้งนี้ให้ใช้คำพื้นฐานประมาณ 1,200 คำ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และประมาณ 1,550 คำ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และคำศัพท์ที่จำเป็นต้องใช้ในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ
5. ฝึกอ่านออกเสียงและอ่านในใจ เรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในครอบครัว สังคม ชุมชน บุคคลตัวอย่างของท้องถิ่นหรือของชาติ นิทาน นิยายสำหรับเด็ก บทร้อยกรอง เริ่มจากวรรณคดี สารคดีสั้นๆ บทความ ประกาศ โฆษณา คำชี้แจง คำแนะนำ แผนที่ แผนภูมิ และกราฟ ที่ประกอบบทความหรือเรื่องราวที่นำมาอ่าน โดยเน้นการอ่านได้รวดเร็วตามเวลาที่กำหนด แล้วอภิปรายซักถามเกี่ยวกับรายละเอียด ความคิดเห็น และใจความสำคัญของเรื่องที่อ่าน

การเขียน

1. ฝึกคัดลายมือ เขียนสะกดคำ ประสมอักษร เขียนคำ วลี ประโยค และข้อความ ตามที่กำหนดให้ โดยใช้คำพื้นฐานประมาณ 1,200 คำ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และประมาณ 1,550 คำ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และคำศัพท์ที่จำเป็นต้องใช้ในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ
2. ฝึกเขียนคำ วลี ประโยค และข้อความให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางภาษาเกี่ยวกับการเขียนคำตามมาตราตัวสะกดต่างๆ คำควบกล้ำ อักษรนำ คำที่มีตัวกรันต์ คำพ้อง คำที่มีตัว ฤ ฎา คำประและไมประวิสรรชนีย์ การเขียนประโยคบอกเล่า ประโยค ปฏิเสธ ประโยคขอร้อง ประโยคคำสั่ง ประโยคแสดงความต้องการ ประโยคที่มีส่วนขยาย การเรียบเรียงประโยคใหม่ให้เป็นข้อความที่สื่อความหมายได้ชัดเจน การเขียนเครื่องหมาย อักษรย่อ การเว้นวรรคตอน ย่อหน้า และการใช้คำราชาศัพท์
3. อภิปรายซักถามเกี่ยวกับโครงเรื่อง ลำดับเหตุการณ์ ใจความสำคัญของเรื่องที่เขียนและคิดขยายความหลายด้าน และฝึกเขียนตามคำบอก เขียนเล่าเรื่อง รายงาน ตอบคำถาม บันทึกความรู้จากการอ่านและการฟัง บันทึกเหตุการณ์ประจำวัน เขียนคำอธิบาย บรรยายภาพ เขียนจดหมาย ย่อความ เขียนกรอกแบบรายการต่างๆ เขียนข้อความในโทรเลข คำขวัญ คติพจน์ เขียนเรื่องจากจินตนาการ เขียนคำสัมผัสคล้องจองและบทร้อยกรองง่ายๆ
4. ฝึกปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามข้อปฏิบัติและหลักเกณฑ์ในการเขียน และใช้การเขียนเพื่อเพิ่มพูนความรู้

ระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6

การฟัง

1. ปรับปรุงวิธีการแสดงออกเกี่ยวกับมารยาทที่ตมมการฟังในโอกาสต่างๆ โดยเน้นการฟังอย่างตั้งใจ และแสดงออกจนเป็นนิสัยเฉพาะตน
2. ฝึกฟังเรื่องราว บทความ ข่าว เหตุการณ์บ้านเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ เรื่องที่เป็นปัญหาในชีวิตประจำวัน การอภิปราย การรายงาน ได้ว่าที่ คำโฆษณาชวนเชื่อ คำชักชวนปลุกใจ พระธรรมเทศนา คำพูดที่แสดงการเปรียบเทียบ ความต้องการโดยตรงและโดยนัย สำนวน คำคม คำขวัญ ภาษิต คำพังเพย แล้วอภิปราย

ซักถามใจความสำคัญของเรื่อง คิดเปรียบเทียบ ขยายความ แยกแยะข้อเท็จจริงและ
ข้อคิดเห็น สรุปหลักการ เจตนารมณ์ และนัยของข้อความและเรื่องนั้นๆ

3. ฝึกฟังบทร้อยแก้ว บทร้อยกรอง เพลง บทร้องเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก
เด็ก การละเล่นต่างๆ ลึกลับเหินห่างจากสื่อมวลชน แล้วอภิปรายซักถามเกี่ยวกับความเข้าใจ
ความรู้สึก ความไพเราะของภาษา ข้อคิด ข้อเตือนใจ ที่ได้จากรื่องราวและบทประพันธ์ที่ฟัง
เขียนหรือแสดงออกได้สอดคล้องกับความรู้สึกจากเรื่องนั้นๆ

การพูด

1. ฝึกแสดงมารยาทและบุคลิกภาพที่ดีในการพูดโอกาสต่างๆ โดยเน้น
การใช้น้ำเสียง ใช้ลีลาท่าทางประกอบการพูด และการใช้คำพูดได้เหมาะสมกับกาลเทศะและ
บุคคล

2. ฝึกพูดออกเสียงคำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คำควบกล้ำ คำที่มี ร ล ตาม
ที่กำหนด ให้ถูกต้องตามอักขรวิธี และฝึกฝนการใช้คำในการพูดให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทาง
ภาษา

3. ฝึกเล่าเรื่อง อธิบาย บรรยายความรู้สึก รายงานเรื่องราวต่างๆ โดย
เน้นการใช้น้ำเสียง ถ้อยคำ ความต่อเนื่อง และสาระสำคัญของเรื่อง

4. ฝึกอภิปราย แสดงความคิดเห็นเชิงวิจารณ์ ได้ว่าที่ และสรุป
ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อความที่พูด

5. ฝึกพูดสนทนา ต้อนรับเชื้อเชิญ พูดโทรศัพท์ กล่าวแสดงความรู้สึก
ในโอกาสต่างๆ การอธิบายชี้แจง การสัมภาษณ์ การเป็นพิธีกร การประชุม โดยเน้น
ข้อควรปฏิบัติในการพูด การใช้ถ้อยคำสุภาพและคำราชาศัพท์ตามความจำเป็น และการใช้
คำพูดที่เหมาะสมในการติดต่อธุระงาน

6. ร่วมกันดำเนินการและใช้ทักษะการพูดในการเล่านิทาน เล่นเลียนแบบ
แสดงบทบาทสมมุติ แสดงละคร เล่นเกมที่ส่งเสริมการพูด อภิปราย ได้ว่าที่ การประชุม
การละเล่นต่างๆ การแสดงพื้นเมือง ร้องเพลง พูดต่อคำคล้องจอง ท่องบทร้อยกรองที่
ไพเราะ โดยเน้นความสนุกสนานเพลิดเพลินจากการร่วมกิจกรรมทางภาษา

การอ่าน

1. ฝึกปฏิบัติตนให้ถูกต้องในการอ่านและฝึกจนเป็นนิสัย รวมทั้งการใช้พจนานุกรมและห้องสมุดในการเพิ่มพูนความรู้
2. ฝึกอ่านออกเสียงคำ วลี ประโยค และข้อความที่กำหนดให้ ตามหลักเกณฑ์การอ่าน โดยเน้นการอ่านได้คล่องแคล่ว รวดเร็ว ถูกต้องตามอักขรวิธี มีวรรคตอน ใช้หน้าเสียงได้เหมาะสมกับเรื่องที่อ่าน
3. ฝึกอ่านออกเสียงและอ่านในใจจากเรื่องราวต่างๆ โดยเน้นการอ่านได้รวดเร็วตามเวลาที่กำหนด อภิปรายซักถามเกี่ยวกับรายละเอียด ความคิดเห็น และใจความสำคัญ สรุปหลักการ เจตนารมณ์ และนัยของข้อความและเรื่องที่อ่าน

การเขียน

1. ฝึกคัดลายมือและเขียนคำ วลี ประโยค และข้อความตามที่กำหนด
2. ฝึกเขียนคำ วลี ประโยค และข้อความ ให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางภาษา เครื่องหมายต่างๆ อักษรย่อ การเลือกใช้ถ้อยคำให้ถูกต้องตามความหมาย การเขียนประโยคบอกเล่า ประโยคปฏิเสธ ประโยคคำถาม ประโยคขอร้อง ประโยคคำสั่ง ประโยคแสดงความต้องการ การใช้คำตามหน้าที่ในประโยค การเว้นวรรคตอน ย่อหน้า และการใช้ราชาศัพท์
3. ฝึกอภิปรายซักถามเกี่ยวกับโครงเรื่อง ลำดับเหตุการณ์ ใจความสำคัญของเรื่องที่เขียน และฝึกเขียนตามความคิดของตนเองอย่างเสรีและสร้างสรรค์
4. ฝึกเขียนตามคำบอก เขียนเล่าเรื่อง รายงาน ตั้งคำถาม ตอบคำถาม บันทึกความรู้จากการอ่านและการฟัง บันทึกเหตุการณ์ประจำวัน การเขียนสรุปความ การเขียนแผนที่และแผนผังอย่างง่าย การเขียนคำแนะนำสั่งสอน คำตักเตือน คำอธิบาย ความคิดเห็นประกอบเหตุผล คำวิพากษ์วิจารณ์เรื่องจากการฟังและการอ่าน เขียนจดหมาย เขียนย่อความ เขียนกรอกแบบรายการต่างๆ บัตรเชิญ บัตรอวยพร เขียนโฆษณาสินค้าหรือโฆษณาเชิญชวน เขียนตอบคำถามหรือย่อเรื่องจากรรรณคดีที่อ่าน เขียนเรื่องจากจินตนาการ คำขวัญ คติพจน์ คำสัณนิษฐานคล้องจอง เขียนบทร้อยกรองง่ายๆ คัดลอกข้อความที่มีคติสอนใจหรือสำนวนภาษาที่ดีจากเรื่องที่อ่าน และเขียนเรื่องประกอบภาพ
5. ฝึกปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามข้อปฏิบัติและหลักเกณฑ์ในการเขียน และใช้การเขียนเพิ่มพูนความรู้

จากลักษณะเนื้อหาของหลักสูตรภาษาไทยในระดับประถมศึกษาดังกล่าว อัจฉรา ชิวพันธ์ (2531) ได้กล่าวสรุปไว้ ดังนี้

1. ลักษณะเนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอนไม่แบ่งออกจากกันเด็ดขาด เหมือนกลุ่มประสบการณ์อื่นๆ แต่จัดเนื้อหาบางเรื่องให้นักเรียนได้เรียนซ้ำต่อเนื่องกัน โดยเพิ่มความยาก ความซับซ้อน ในระดับชั้นที่สูงขึ้นไป
2. เนื้อหาสาระมุ่งฝึกฝนทักษะทั้ง 4 ทักษะ คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยแบ่งช่วงระดับชั้นออกเป็น 3 ช่วง คือ ประถมศึกษาปีที่ 1-2, ประถมศึกษาปีที่ 3-4 และประถมศึกษาปีที่ 5-6 เนื้อหากำหนดความยากง่ายตามลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ และได้กำหนดระเบียบวิธีการฝึกฝนทักษะทางภาษาด้วย
3. เนื้อหาสอดคล้องกับปัญหาและการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง
4. เนื้อหามีลักษณะยืดหยุ่น เพื่อให้ครูสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นได้
5. เนื้อหาที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ทางภาษา นำมาสอดแทรกไว้ในทักษะต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง
6. กำหนดให้มีกิจกรรมฝึกทักษะในแต่ละเนื้อหา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง
7. กำหนดให้เนื้อหาที่เกี่ยวกับวรรณคดีสอดแทรกไว้ในบางเรื่อง เพื่อให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับความสนุกสนาน รู้สึกในคุณค่า และซาบซึ้งในรสวรรณคดี
8. เนื้อหาแต่ละระดับชั้นกำหนดไว้แน่นอน เช่น ประมวลคำที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาให้เข้าใจเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนขั้นต่อไป
9. เนื้อหาจากแหล่งอื่นๆที่ไม่ใช่หนังสือเรียน สามารถนำมาใช้เชื่อมโยงในการสอนได้ และสามารถยืดหยุ่นได้ตามสภาพแวดล้อมต่างๆ หรือตามประสบการณ์ของผู้เรียน
10. สามารถนำเนื้อหาที่คนในท้องถิ่นมีความภาคภูมิใจมาใช้สอนได้ โดยเฉพาะการปลูกฝังให้ผู้เรียนรักการอ่านเรื่องราวต่างๆของคนในท้องถิ่น

สรุปลักษณะเนื้อหาของหลักสูตรภาษาไทยในระดับประถมศึกษาได้ว่า เนื้อหาที่กำหนดให้ผู้เรียนเรียนนั้นจะมีลักษณะ คือ ให้เรียนซ้ำต่อเนื่องกันไป ความยากและความซับซ้อนของเนื้อหาจะเพิ่มขึ้นตามระดับชั้นที่สูงขึ้น การเรียนการสอนมุ่งให้ผู้เรียนได้มีการฝึกฝนทักษะต่างๆ ทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยเนื้อหาที่เรียนจะ

มีความสอดคล้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน มีการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไปในเรื่องที่เรียนด้วย จากลักษณะเนื้อหาดังกล่าวนี้ หากครูผู้สอนได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ก็จะช่วยให้นักเรียนมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนได้ตามเป้าหมายของกลุ่มวิชาได้ดียิ่งขึ้น

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาชั้นนั้น ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงหลักการต่างๆที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้รับประโยชน์และประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ ซึ่งอัจฉรา ชิวพันธ์ (2531) ได้กำหนดไว้ ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา จะต้องจัดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรหรือบทเรียนนั้นๆ เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถบรรลุจุดประสงค์ในด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านเจตคติ และด้านทักษะทางภาษา
2. การจัดกิจกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา จะต้องจัดอย่างมีลำดับขั้นตอน เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะภาษาไทยเป็นทักษะที่จะต้องมีการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ สามารถใช้ได้อย่างถูกต้องคล่องแคล่ว ดังนั้นการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะ ควรจัดจากสิ่งที่ย้ำไปสู่สิ่งที่ยากและซับซ้อนขึ้น จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปยังสิ่งที่ไกลตัว และจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่สิ่งที่เป็นนามธรรม
3. การจัดกิจกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา ควรจะให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความต้องการของนักเรียน
4. การจัดกิจกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา จะต้องใช้เวลาไม่ยาวนานเกินไป เพราะนักเรียนในระดับชั้นนี้มีช่วงความสนใจค่อนข้างสั้น ถ้ากิจกรรมใดที่ต้องใช้เวลามากเกินไป นักเรียนอาจเบื่อหน่าย ทำให้การเรียนรู้ไม่ดีเท่าที่ควร
5. การจัดกิจกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา จะต้องจัดในรูปของทักษะสัมพันธ์ เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะทางภาษาในด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนได้อย่างสอดคล้องกัน
6. การจัดกิจกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา ควรคำนึงถึงเสมอว่า สื่อการเรียนที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมนั้น ควรจะต้องเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่จัดหาได้ง่ายในท้องถิ่นแต่ละแห่ง และควรเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่มีราคาถูก
7. การจัดกิจกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา ควรจัดในรูปกิจกรรมต่างๆ โดยพยายามดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงให้น่าสนใจ ไม่ควรใช้กิจกรรมแบบเดียวกันซ้ำซาก จะทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่สนใจบทเรียนเท่าที่ควร

8. การจัดกิจกรรมการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา จะต้องให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกอย่างทั่วถึง

บนสื่อ พทกษะวัน (2521) ได้อธิบายถึงการจัดกิจกรรมในการสอนภาษาไทยไว้เป็นด้านๆ ดังนี้

1. *กิจกรรมการฟัง* โดยปกติกิจกรรมการฟังและการพูดจะต้องสอนควบคู่กัน เพราะเมื่อฟังแล้วจะเกิดความเข้าใจหรือไม่เพียงใด ก็จำเป็นต้องตรวจดูว่าฟังรู้เรื่อง ฟังเข้าใจหรือไม่ กิจกรรมในการฟัง ได้แก่ การฟังแล้วปฏิบัติตามคำสั่ง ฟังแล้วทวนประโยคที่ฟัง ฟังแล้วตอบคำถาม ฟังเพื่อวิเคราะห์เสียงและทิศทาง เป็นต้น ซึ่งอาจจำแนกได้ดังนี้

(1) ฟังเพื่อสื่อความหมาย ได้แก่ การฟังและสนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

(2) ฟังเพื่อความเพลิดเพลิน ได้แก่ การฟังดนตรี ชั้บร้อง และอ่านทำนองเสนาะ เพื่อให้ได้รู้รสไพเราะจากสิ่งที่ฟัง

(3) ฟังเพื่อศึกษาหาความรู้ ได้แก่ ฟังผู้อื่นเล่าเรื่องราว นิทาน ฟังปาฐกถา เพื่อขยายประสบการณ์ต่างๆ

(4) ฟังเพื่อวิจารณ์ ผู้ฟังจะต้องใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมของตนพินิจพิจารณาเรื่องราวที่ฟัง หาส่วนที่ดี ส่วนบกพร่อง และข้อเสนอแนะแก้ไข เป็นต้น

2. *กิจกรรมการพูด* การพูดเป็นทักษะที่มนุษย์ใช้ในการดำรงชีวิตมากที่สุด กิจกรรมในการสอนก็ต้องมีการแบ่งเป็นระดับ ในระดับประถมศึกษาจำเป็นต้องดัดแปลงลักษณะเนื้อหาและเรื่องราวให้เหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมในการพูดสามารถยกตัวอย่างได้ดังนี้

(1) กิจกรรมการสนทนา ครูหาโอกาสสนทนากับนักเรียนเป็นส่วนตัวเพื่อสร้างความคุ้นเคยเป็นกันเอง

(2) กิจกรรมการพูดทวนประโยค มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนคำพูดในลักษณะประโยคที่ครูหรือเพื่อนพูดได้

(3) ฝึกเล่าเรื่องจากภาพ

(4) ฝึกตั้งคำถามและตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน

(5) ฝึกให้นักเรียนเล่าเรื่องจากเหตุการณ์ที่พบเห็น เล่าถึงกิจวัตรประจำวันที่ควรปฏิบัติ

(6) ฝึกเล่านิทานที่เคยได้ฟังจากทางบ้านหรือจากการอ่าน

(7) ฝึกพูดโทรศัพท์ โดยให้การประดิษฐ์โทรศัพท์ท่าง่ายๆแล้ว

สนทนากัน

(8) เล่นทายปริศนา

- (9) การตั้งคำถามและตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องราว บทเรียน หรือการสัมภาษณ์
- (10) การขับร้อง ส่งเสริมการร้องเพลงเดี่ยว เพลงหมู่ แสดง ท่าทางประกอบ
- (11) แสดงละครประกอบบทเรียนหรือเรื่องราวที่อ่าน
- (12) นึกเรื่องเป็นนิทาน โดยใช้เล่นคนละตอน หรือพูดคนละ ประโยค เพื่อดูความต่อเนื่องของเรื่อง
- (13) ฝึกการอภิปราย โดยเสนอหรือเลือกเรื่องที่จะอภิปราย
- (14) โต้วาทิ โดยกำหนดปัญหาแล้วให้ฝ่ายหนึ่งยกเหตุผลสนับสนุน อีกฝ่ายหนึ่งยกเหตุผลมาโต้แย้งหักล้างกัน
- (15) ฝึกรายงาน แสดงผลงาน แล้วเล่า อธิบายประกอบ หรือ รายงานเกี่ยวกับผลงานที่ได้ทำการค้นคว้ามาให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง สนับสนุนให้โอกาสแก่ผู้ฟัง ชักถามเพิ่มเติมเมื่อเกิดความสงสัย
- (16) ลองให้ประชุมวางแผน เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ใช้วิธีการปรึกษาหารือ แบ่งงานกันรับผิดชอบ
- (17) ฝึกแสดงปาฐกถา โดยให้เลือกหัวข้อเรื่อง จัดลำดับเรื่อง ลอง พูดให้เพื่อนฟัง
- (18) ฝึกเป็นนักโฆษณา

3. *กิจกรรมการอ่าน* กิจกรรมนี้จะช่วยส่งเสริม ทบทวน หรือบ่งบอก ความหมาย กิริยาอาการของสิ่งเหล่านั้นได้ดียิ่งขึ้น การอ่านสามารถนำมาใช้ประโยชน์ ในหลายรูปแบบ เช่น

- (1) กิจกรรมเทียบภาพกับบัตรคำ
- (2) กิจกรรมทายคำแข่งขัน
- (3) กิจกรรมลบคำแข่งขัน
- (4) กิจกรรมแข่งขันเรียงประโยค
- (5) กิจกรรมสะกดคำ
- (6) กิจกรรมแข่งขันการตอบปัญหาคำศัพท์
- (7) กิจกรรมการเดารูปประโยค
- (8) กิจกรรมหาความสัมพันธ์หรือคำตรงข้าม
- (9) กิจกรรมอ่านเพื่อปฏิบัติตามคำสั่ง
- (10) กิจกรรมอ่านเพื่อหาคำตอบ
- (11) กิจกรรมอ่านเพื่อแสดงความสามารถ
- (12) กิจกรรมอ่านตามบทบาทของตัวละคร
- (13) กิจกรรมการจัดกลุ่มหรือประเภทของคนที่อ่าน

4. กิจกรรมการเขียน

- (1) การคัดลอกแบบหรือคัดไทย ใช้หลักเกณฑ์ฝึกกระเบียบการวางแบบในการคัด
- (2) การเขียนโดยใช้เสียงพาไป ซึ่งจะช่วยให้เด็กในระยะเริ่มต้นได้ดี โดยให้เด็กได้ฝึกสะกดตัวที่จะเขียนก่อนเขียน เพื่อส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากการอ่านโดยวิธีสะกดคำไปด้วย
- (3) การเขียนอธิบายภาพ โดยมีรูปภาพหรือภาพที่เด็กวาดเอง เขียนบอกคุณลักษณะ คุณสมบัติ การใช้ประโยชน์ของสิ่งที่วาด เป็นต้น
- (4) การเขียนเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่พบเห็น ซึ่งนับเป็นการสอนเรียงความที่ดีอีกประเภทหนึ่ง
- (5) การเขียนถึงกิจวัตรประจำวัน
- (6) การเขียนเพื่อสื่อความคิดหรือแสดงความต้องการ ได้แก่ การฝึกเขียนจดหมายถึงครู เพื่อน ซึ่งนักเรียนควรได้รับการฝึกเขียน วางรูปแบบตามลักษณะที่นิยมใช้กัน
- (7) การเขียนรายงาน ได้แก่ การบันทึกเรื่องราว ข้อความ ที่ได้ค้นคว้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ได้อ่าน แล้วสรุปเรื่องราวที่ค้นคว้าได้มา ให้บอกแหล่งที่มาเนื้อหา เรื่องราว ซึ่งอาจผนวกกับข้อคิดเห็นของตนเองพร้อมการสรุปเรื่องที่ค้นคว้าด้วย
- (8) การเขียนเรื่องราวที่กำหนดให้ ซึ่งจำเป็นต้องฝึกให้รู้จักวางโครงสร้าง เช่น บทนำ การดำเนินเรื่อง ตัวอย่าง สรุป ซึ่งต้องฝึกบ่อยๆ ตลอดช่วงเวลาการเรียน
- (9) การบันทึกเดือนความจำ
- (10) การเขียนบทความ นักเรียนอาจเขียนบทความง่ายๆ เกี่ยวกับสังคมในโรงเรียน ชุมชน ครูควรส่งเสริมให้มีหนังสือพิมพ์ประจำโรงเรียน เพื่อเผยแพร่ความคิดและฝึกให้นักเรียนรู้จักอ่าน แล้วเขียนแสดงความคิดเห็น นับเป็นการส่งเสริมการอ่านได้วิธีหนึ่ง
- (11) การเขียนประกาศหรือโฆษณา ครูจะต้องสอนหรือแนะนำให้รู้จักเสนอข้อความ ซึ่งจะต้องกำหนดสถานที่ วัน เวลา และรายละเอียดไว้ให้แจ่มชัดด้วย

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร กลุ่มทักษะวิชาภาษาไทย

กิจกรรมเสริมหลักสูตรของการเรียนภาษาไทยมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากนักเรียนจะได้รับโอกาสในการฝึกฝนทักษะต่างๆทางภาษาไทยแล้ว ยังจะได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และได้รับประสบการณ์ในด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยสร้างเสริมความรู้ ความเข้าใจ จากบทเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดและสนับสนุนให้ผู้เรียนจัดขึ้น เพื่อสนองความสนใจ (Good, 1973) และส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน นอกเหนือจากหลักสูตรปกติ (ภิญโญ สาร, 2529) ไม่มีการให้คะแนนทางวิชาการ (Herbert, 1965) และผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านั้นด้วยความสมัครใจ

จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ (2535) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

1. เพื่อให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย
2. เพื่อให้ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. เพื่อให้มีความเข้าใจและเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
4. เพื่อให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ภายในขอบเขตของกฎหมาย
5. เพื่อให้มีความซาบซึ้งในคุณค่า ดำรงไว้ และส่งเสริมเอกลักษณ์ วัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทย
6. เพื่อให้เกิดความรักและสามัคคีในหมู่คณะ
7. เพื่อส่งเสริมทักษะ ความถนัด และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
8. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ และรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
9. เพื่อให้รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และสร้างความมั่นคงของชาติ
10. เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม
11. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

จากจุดมุ่งหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีความสำคัญและมีความจำเป็นที่ต้องจัดให้แก่ผู้เรียน เพราะเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆให้แก่นักเรียนรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ทั้งยังช่วยให้การเรียนรู้ตามหลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมทั้งภายในและภายนอกหลักสูตรมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง นับได้ว่าเป็นหัวใจของการสอน หากต้องการทราบว่าครูสอนดีหรือไม่เพียงใด อาจดูได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตาม

ครูภาษาไทยที่ดีนอกจากจะพิจารณาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว
พิจารณาจากคุณลักษณะในด้านอื่นๆประกอบด้วย

ยังต้อง

ลักษณะของครูภาษาไทยที่ดี

ครูภาษาไทยที่ดี นอกจากจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและ
เนื้อหาสาระของบทเรียนเป็นอย่างดี และมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
แล้ว ยังต้องมีคุณลักษณะอย่างอื่นอีก ดังที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539)
ได้กล่าวไว้ต่อไปนี้

1. มีความรู้ทางภาษาไทยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีความรู้เป็นอย่างดี
ในเรื่องที่จะสอน นักเรียนจะได้รับความรู้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เด็กนักเรียนในปัจจุบันเป็น
ผู้ที่มีความอยากรู้อยากเห็น ใคร่รู้ใคร่เรียน เมื่อได้เรียนกับครูที่มีความรู้ดีจะได้รับความรู้
กว้างขวางลึกซึ้ง ทำให้เกิดศรัทธาในตัวครู ทำให้มีความกระตือรือร้นในการเรียน และ
มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทย

2. มีความรู้เกี่ยวกับวิทยาการในสาขาอื่นๆ ตลอดจนมีความรู้รอบตัว
อย่างกว้างขวาง การสอนภาษาไทยให้สนุกนั้นมิใช่จะจำกัดตัวเองอยู่ในแวดวงภาษาไทย
เท่านั้น การนำเนื้อหาในวิชาอื่นๆมาสัมพันธ์หรือกล่าวถึงจะทำให้การเรียนการสอนวิชา
ภาษาไทยมีชีวิตชีวาขึ้น เช่น การนำการร้องรำทำเพลงหรือนาฏการมาประกอบการสอน
ภาษาไทย การให้นักเรียนวาดภาพประกอบบทเรียนวรรณคดี ซึ่งเป็นการสอนแบบสัมพันธ์
กับวิชาศิลปศึกษาควบคู่ไปกับภาษาไทยได้

3. มีความสามารถพิเศษ เช่น แต่งคำประพันธ์ ร้องเพลง เล่นดนตรี
ฟ้อนรำ ขับเสภา เหน่เรือ พากย์ไซน เชิดหุ่นได้ หรือสามารถนำเกมต่างๆมาใช้ประกอบ
การสอนได้ ความสามารถพิเศษนี้จะช่วยให้บรรยากาศในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย
มีชีวิตชีวาขึ้น

4. หมั่นปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้ที่มีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ เป็นผู้ที่ใคร่รู้
ใคร่เรียน ค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ อาจวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการสอน ทดลองการสอนด้วย
ตนเอง แล้วนำผลการวิจัยไปปรับปรุงการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น

5. มีความสามารถในการใช้ภาษาได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ คือ
ใช้ภาษาได้ถูกต้องตามกาลเทศะ สังคม และบุคคล เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนในด้านการใช้
ภาษา

6. มีความรักความพอใจและศรัทธาในวิชาชีพครู รักนักเรียน รักการสอน
รู้สึกสนุกสนานและมีความสุขในการสอน ความศรัทธาจะช่วยเป็นแรงบันดาลใจให้ครู
เตรียมการสอนที่ดี ถ้ายทอดความรู้ได้อย่างแจ่มแจ้ง และปฏิบัติงานได้เต็มสติปัญญาความ
สามารถ ทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ นักเรียนก็ได้รับความรู้อย่างเต็มที่

7. มีวิธีการสอนดี ใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ทั้งการบรรยาย อภิปราย การสาธิต การแบ่งกลุ่มย่อย การแก้ปัญหา การใช้เกม เพลง สถานการณ์จำลอง การใช้ ปฏิกริยาตอบสนอง ทำให้บรรยากาศในการเรียนคึกคักตลอดเวลา ไม่ซ้ำซากจำเจ สิ่งสำคัญ ก็คือพยายามส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำกิจกรรม ได้ร่วมกิจกรรมมากๆ เพื่อจะได้มีความรู้และ ทักษะในการใช้ภาษา

8. มีความรู้ความเข้าใจทางหลักจิตวิทยาดี เข้าใจลักษณะธรรมชาติและ ความต้องการของนักเรียนเป็นอย่างดี ครูควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล วิธีการ ที่จะกระตุ้นหรือจูงใจให้นักเรียนสนใจในการเรียนภาษาไทย การเสริมกำลังใจ การให้รางวัล และการลงโทษ เป็นต้น

9. รู้จักแหล่งวิทยาการ ทั้งที่เป็นบุคคล สถาบัน เอกสาร และที่เป็น ธรรมชาติ และสามารถนำเอาแหล่งวิทยาการเหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการสอน

10. มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส อารมณ์ดี โอบอ้อมอารีย์ และเป็นกันเองกับ นักเรียน เพราะจะช่วยทำให้บรรยากาศในการเรียนการสอนดีขึ้น นักเรียนก็กล้าคิด กล้าถาม กล้าแสดงความคิดเห็นนิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ

11. ชยันขันแข็ง มานะ อดทน เสียสละ อดทนต่อการทำงานหนัก ทั้ง ในด้านการเตรียมการสอน การผลิตสื่อการสอน และการสอน เพื่อสร้างบรรยากาศใน การเรียนการสอนให้เป็นที่พึงปรารถนา นักเรียนจะได้เรียนภาษาไทยอย่างมีความสุข เห็น ตัวอย่างที่ดีในความพยายามและการทำงานหนักของครู

12. มีจิตใจกว้างขวางเป็นนักประชาธิปไตย มีเหตุผล ยอมรับฟัง ความคิดเห็นของนักเรียนเป็นอย่างดี สิ่งสำคัญก็คือครูควรพยายามเปิดโอกาสและจัดกิจกรรม ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ยอมรับฟังความคิดเห็นเหล่านั้น ด้วยใจเป็นธรรม

13. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ชอบคิด ชอบจัดกิจกรรมใหม่ๆ เพื่อช่วยให้ การเรียนการสอนภาษาไทยมีประสิทธิภาพดีขึ้น

14. มีบุคลิกลักษณะดี การแต่งกายสะอาดเรียบร้อยตามสมัยนิยม มี ท่วงท่าทางดี มีความสามารถในการพูด และวางตนดี

15. มีความสามารถในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นและอารมณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสอนวรรณคดี เพื่อจะได้ช่วยให้นักเรียนเกิดอารมณ์ร่วมกับกวี และเข้าใจ บทเรียนได้อย่างลึกซึ้ง

16. มีความเป็นตัวของตัวเอง เคารพในหลักการ มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่มีอคติ ปราศจากความเอนเอียงใดๆ หรือฟุ้งซ่านไปตามสมัยนิยม

17. มีมนุษยสัมพันธ์ดี เข้ากับครู นักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนจน ประชาชนในชุมชนนั้นได้เป็นอย่างดี

18. มีจิตใจเข้มแข็ง กล้าหาญ เด็ดเดี่ยว ไม่ย่อท้อต่องานหนัก และ การดูหมิ่นจากบุคคลอื่น ในขณะที่เดียวกันก็มีความสามารถในการเสนอความคิดเห็นที่มีค่าแก่

บุคคลอื่น ทั้งในวงการครูและวงการอื่น เช่น สื่อมวลชน และการประชาสัมพันธ์ เพื่อจะได้ช่วยกันทะนุบำรุงและสืบสานวัฒนธรรมทางด้านภาษาของเราให้ยืนยงคงอยู่สืบไป

จากลักษณะของครูภาษาไทยที่ดีตามที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดไว้ อาจสรุปได้ว่า ครูภาษาไทยที่ดีจะต้องถึงพร้อมด้วยความรู้และความสามารถหลายประการด้วยกัน

ด้านความรู้ ครูภาษาไทยที่ดีต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ

- หลักสูตรการสอนและเนื้อหาสาระของบทเรียนวิชาภาษาไทย
- ความรู้รอบตัวในสาขาที่เกี่ยวข้อง
- ความรู้รอบตัวทั่วไป
- การทำวิจัยในชั้นเรียน
- วิธีการสอน
- จิตวิทยาในชั้นเรียน

ด้านความสามารถ ครูภาษาไทยที่ดีต้องมีความสามารถในเรื่อง

- การนำเสนอและถ่ายทอดข่าวสารและความรู้สึกนึกคิด
- การสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน
- การแสวงหาความรู้จากสื่อต่างๆด้วยตนเอง
- การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร

ด้านทัศนคติ ครูภาษาไทยที่ดีต้องมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับ

- ตนเอง
- วิชาชีพครู
- ผู้เรียน

ด้านอื่นๆ ครูภาษาไทยที่ดีต้อง

- มีอารมณ์เบิกบานแจ่มใส
- มีความเป็นประชาธิปไตย
- บุคลิกภาพดี
- มีมนุษยสัมพันธ์
- กล้าแสดงออก ชยัน อดทน เสียสละ กล้าหาญ เป็นแบบอย่างที่ดี

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ครูเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใด และการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ต้องพิจารณาจากผู้เรียนเป็นหลัก ครูจึงควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของผู้เรียนไว้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินการต่างๆให้เหมาะสมต่อไป

ตอนที่ 5 เด็กวัยประถมศึกษา (อายุ 6-12 ปี)

นักเรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน เพราะการเรียนการสอนจะต้องประกอบด้วย การประสานสัมพันธ์กันอย่างลงตัวของ องค์ประกอบ 5 อย่าง อันได้แก่ ครู นักเรียน การเรียนการสอน สื่อการสอน และการวัด และประเมินผล ดังนั้น เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยบรรลุตามจุดมุ่งหมายของ หลักสูตร ครูจึงต้องมีความเข้าใจในธรรมชาติของนักเรียนด้วย

ความหมาย

เด็กในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 หรือวัยเด็กตอนกลาง เป็นวัยที่มีอายุ ระหว่าง 6-12 ปี เด็กวัยนี้จะอยู่ในสังคมโรงเรียนซึ่งเป็นสังคมที่มีกฎเกณฑ์ ฉะนั้นจึงถือเป็น วัยที่มีความสำคัญยิ่งในการเรียนรู้ความเป็นไปของโลกภายนอกบ้าน และเด็กจะต้องพัฒนา ตนเองเพื่อที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

เด็กวัยนี้มักจะพฤติกรรมเลียนแบบวัยรุ่น ชอบใช้เวลาอยู่กับเพื่อน รู้จัก การเข้าสังคม เรียนรู้ในเรื่องของพวกเรา (in-group) และพวกเขา (out-group) การเป็น ผู้นำ-ผู้ตามที่ดี ต้องการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน เรียนรู้สิ่งต่างๆจากเพื่อน แต่ในขณะเดียวกัน ก็เรียนรู้วิถีชีวิตและมาตรฐานสังคมผู้ใหญ่ไปพร้อมๆกัน

พัฒนาการของเด็กวัยประถมศึกษา

พัฒนาการ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่วุฒิภาวะทางด้านหน้าที่ของ อวัยวะ และรวมถึงการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, กรม วิชาการ, 2534)

เด็กวัยประถมศึกษา เป็นช่วงอายุที่มีการเจริญเติบโตและพัฒนาการอย่าง กว้างขวางและรวดเร็ว สามารถจำแนกพัฒนาการของเด็กออกได้เป็น 4 ด้านที่สำคัญ คือ

1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย (physical development)
2. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ (emotional development)

3. พัฒนาการทางด้านสังคม (social development)
4. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา (intellectual development)

พัฒนาการทางด้านร่างกาย

พัฒนาการด้านร่างกาย หมายถึง การที่เนื้อเยื่อหรืออวัยวะพัฒนาขึ้นเพื่อทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2534) เกิดเป็นความสามารถทางร่างกายที่เด็กสามารถกระทำได้ตามวัย (ลัดดาวัลย์ สืบจิต, 2540)

ร่างกายเด็กวัยนี้จะขยายออกทางส่วนสูงมากกว่าส่วนกว้าง ลำตัวแบน แขนขายาวออก รูปร่างเปลี่ยนแปลงเข้าลักษณะผู้ใหญ่มากขึ้นเรื่อยๆ อวัยวะย่อยและระบบหมุนเวียนของเลือดเจริญเกือบเต็มที่ แต่หัวใจยังเจริญช้ากว่าเล็กน้อย กระดูกข้อมือ 6-7 ชิ้นยังไม่เจริญเต็มที่ ลักษณะของตายังไม่เจริญสูงสุด คือ ยังเป็นสายตาค่อนข้างยาวอยู่ (สุชา จันทน์เอม, 2536) ลักษณะทางเพศเริ่มปรากฏชัดเจนขึ้นทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย

เด็กวัยนี้มีพลังงานมากจึงไม่ชอบอยู่นิ่ง ชอบทำกิจกรรม และทำอย่างรวดเร็วทำให้ประสบอุบัติเหตุบ่อยๆ

โดยภาพรวม พัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็กวัยนี้เป็นไปอย่างสม่ำเสมอโดยเด็กหญิงจะมีพัฒนาการค่อนข้างเร็วกว่าเด็กชายเล็กน้อย

พัฒนาการทางด้านอารมณ์

พัฒนาการด้านอารมณ์ หมายถึง การแสดงออกของสภาพจิตใจและความต้องการ (ฉวีวรรณ กิณางค์, 2533) ที่เกิดขึ้นภายในตนเอง เป็นความรู้สึกที่ได้รับอิทธิพลจากบุคคลอื่นหรือสิ่งแวดล้อมต่างๆ (ลัดดาวัลย์ สืบจิต, 2540)

เด็กวัยนี้พัฒนาการทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง คือ ไม่ดีหรือร้ายจนเกินไป เมื่อโกรธจะหาทางออกโดยใช้เสียง รู้จักเห็นใจผู้อื่น ต้องการความมั่นคงในหมู่คณะ และครอบครัว ความรู้สึกเปลี่ยนแปลงง่ายและรวดเร็ว อารมณ์กลัวมีน้อยลงกว่าเด็กวัยอนุบาล เพราะเริ่มเข้าใจสิ่งต่างๆมากขึ้น เลิกกลัวในสิ่งที่ไม่มีความอันตราย และปรากฏการณ์ธรรมชาติมาเป็นกลัวในสิ่งที่เกิดขึ้นได้จริง เช่น กลัวไม่มีเพื่อน กลัวเรียนไม่ดี กลัวอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับครอบครัวและตนเอง หรือมีความกังวลใจในเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องรูปร่างและความเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายของตนเอง เป็นต้น สิ่งที่เด็กวัยนี้กลัวมาก คือ การไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม (สุชา จันทน์เอม, 2536)

วัยเด็กตอนกลางเป็นวัยที่อยู่ระหว่างวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ จึงมีทั้ง
ความเป็นเด็กและเป็นผู้ใหญ่อยู่ในคนๆเดียวกัน จนบางครั้งก่อให้เกิดปัญหา
กับเด็กเอง ครอบครัวและสิ่งแวดล้อมจึงเป็นปัจจัยสำคัญมากที่จะช่วยให้เด็กสามารถ
ทำความเข้าใจและเรียนรู้ในสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นได้

พัฒนาการทางด้านสังคม

พัฒนาการด้านสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกมาเนื่องจาก
ได้รับอิทธิพลจากบุคคลอื่น โดยได้รับการควบคุมจากองค์กรทางสังคมที่มีการจัดรูปแบบแล้ว
เช่น ครอบครัว โรงเรียน (English and English, 1958; Page, Thomas and Marshall,
1977 อ้างถึงใน ลัดดาวัลย์ สืบจิต, 2540)

เด็กวัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมระหว่างตนเองกับพ่อแม่ ตลอด
จนผู้ใหญ่อื่นๆและเพื่อนรุ่นเดียวกัน เด็กต้องหัดที่อยู่ได้ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน สัมพันธภาพ
ภายในบ้านจึงลดน้อยลง เด็กจะช่วยตัวเองได้มากขึ้นและมีความคิดเป็นของตนเอง

ความสนใจของเด็กวัยนี้ขึ้นอยู่กับเพื่อน ต้องการเพื่อนประเภทที่
ไว้วางใจได้และมีอารมณ์ที่คล้ายคลึงกัน ชอบการเล่นเป็นกลุ่ม มีความซื่อสัตย์ต่อกลุ่ม มี
พฤติกรรมที่เหมือนกลุ่ม สามารถทำตามข้อตกลงของกลุ่มได้ เด็กชายชอบกิจกรรมที่มี
โอกาสได้เคลื่อนไหวทั้งตัว ชอบแสดงความกล้าหาญ ต้องการให้ผู้ใหญ่เห็นด้วยกับสิ่งที่ตน
กระทำ ครูจึงอิทธิพลมากสำหรับเด็ก

เนื่องจากเด็กหญิงมีการเจริญด้านวุฒิภาวะเร็วกว่าเด็กชาย เด็กหญิง
จึงเริ่มมีความสนใจเด็กชาย รู้จักแต่งตัวมากขึ้น และเอาใจใส่หรือสนใจในเรื่องราวของเด็กชาย
มากขึ้น แต่เด็กชายยังไม่สนใจ ในช่วงวัยนี้เด็กหญิงบางคนจึงอาจมีปัญหาเกี่ยวกับการมีสังคม
เนื่องจากคิดว่าตนเองมีสังคมกับเพศตรงข้ามไม่ได้พอ (สุชา จันทน์เอม, 2536)

พัฒนาการทางด้านสติปัญญา

พัฒนาการด้านสติปัญญา หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้
สิ่งใหม่ๆ การใช้ความคิดหาเหตุผล การใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด การตัดสินใจ และ
การจินตนาการในการประกอบกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เด็กที่มีพัฒนาการ
ทางสติปัญญาดี คือ เด็กที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ และ

สามารถวางแผนการให้สอดคล้องกับเป้าหมายของตนที่ตั้งไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2534)

เด็กวัยนี้มีสติปัญญากว้างขวางขึ้น มีความอยากรู้อยากเห็น ช่างสังเกต ชอบฟังผู้ใหญ่คุยกัน (กรรณิการ์ พวงเกษม, 2535) ให้ความสนใจกับเรื่องราวข่าวสารต่างๆ รอบตัว โดยการอ่านหนังสือหรือติดตามสื่อต่างๆ เพื่อที่จะสามารถเข้าร่วมการอภิปรายหรือสนทนากับเพื่อนได้ (สุชา จันทรเอม, 2536) พัฒนาการด้านภาษาของเด็กวัยนี้จึงเป็นไปอย่างรวดเร็ว สามารถใช้คำศัพท์ที่ใช้ในชีวิตประจำวันได้มากขึ้น สามารถใช้ภาษาแสดงอารมณ์ ความคิด และความรู้สึกของตนเองได้เป็นอย่างดี มีความเข้าใจเรื่องมิติสัมพันธ์ สามารถใช้ภาษาพูดโดยอาศัยภาพเป็นสื่อได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2534)

วัยเด็กตอนกลางเป็นวัยที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และต้องการทำสิ่งใหม่ๆ มีความคิดเป็นของตนเองและตัดสินใจเอง รู้จักรับผิดชอบ มีความรู้สึกด้านจริยธรรม สนใจว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด แต่ยังไม่ลึกซึ้งมากนัก สนใจเรื่องที่เป็นจริงและชอบการท่องเที่ยว

ลักษณะเด่นทางสติปัญญาของเด็กวัยนี้ คือ มีความกระตือรือร้น รู้จักใช้เหตุผลและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักการวางแผน สามารถรักษาสัญญาหรือรักษาความลับได้ (สุชา จันทรเอม, 2536) ความสนใจของเด็กชายและเด็กหญิงแตกต่างกันอย่างชัดเจน คือ เด็กชายสนใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และดาราศาสตร์ ส่วนเด็กหญิงสนใจเรื่องการครัว ตัดเย็บ และเสริมสวย เป็นต้น

สรุปพัฒนาการของเด็กวัยประถมศึกษา

วัยเด็กตอนกลาง (อายุ 6-12 ปี) ถือเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ ตรงกับระดับชั้นประถมศึกษาของการศึกษาภาคบังคับ เด็กวัยนี้มีพัฒนาการอย่างรวดเร็วในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการส่งเสริมและพัฒนาเด็กในวัยนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ให้การศึกษาอบรมและเด็กต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่นั่น หากเด็กได้รับการตอบสนองความต้องการทางการศึกษา คือ ได้รับการศึกษาที่เหมาะสมตามวัย โดยผ่านกระบวนการที่จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุข เด็กวัยนี้ก็จะสามารถเจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าได้ในอนาคต

ตอนที่ 6 โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร

หน่วยงานที่มีหน้าที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา

การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายหน่วยงานด้วยกัน ดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เรียกกันทั่วไปว่า “โรงเรียนของ สปช.” ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาทั่วประเทศ มีโรงเรียนซึ่งสังกัดในหน่วยงานนี้มากที่สุด มีนักเรียนประมาณร้อยละ 85 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาทั่วประเทศ จึงเป็นหน่วยงานที่ใหญ่ที่สุดที่รับผิดชอบด้านนี้

2. โรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษากรุงเทพมหานคร อยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ แต่เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า “โรงเรียน สป.กทม.” มีอยู่ทั่วกรุงเทพมหานคร ประมาณ 40 โรงเรียน

โรงเรียนประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร เรียกกันทั่วไปว่า “โรงเรียน กทม.” เป็นการจัดการศึกษาส่วนท้องถิ่นเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร มีสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานครเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ มีโรงเรียน กทม. ทั่วกรุงเทพมหานคร ประมาณ 400 โรงเรียน

3. โรงเรียนเทศบาล เทศบาลมีหน้าที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตเทศบาล

4. โรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัย ทบวงมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานระดับกระทรวง ทำหน้าที่ดูแลการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในมหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นหน่วยปฏิบัติการทางวิชาการของคณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ เป็นแหล่งสำหรับการศึกษาวิจัย ทดลอง ค้นคว้า หาความรู้และแนวคิดใหม่ๆ ทางด้านการศึกษาสำหรับชั้นประถมศึกษา เป็นแหล่งสาธิตวิทยาการใหม่ทางด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ในด้านการจัดการ การดำเนินการศึกษา การเรียนการสอน การประเมินผล การบริการ เพื่อเป็นแนวทางในระดับต่างๆ และเพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่วิชาการด้านครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์แก่บุคลากรทางการศึกษาทั่วไป

โรงเรียนสาธิตของกรมการฝึกหัดครู เป็นโรงเรียนในสังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ มุ่งจัดการเรียนการสอนเพื่อเป็นการสาธิตแก่นักศึกษาของวิทยาลัยครู (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเรียกเป็นสถาบันราชภัฏ)

5. โรงเรียนเอกชน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ก่อตั้งและบริหารงานโดย

เอกชน ปัจจุบันมีโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งดำเนินการโดยเอกชนรับผิดชอบทั่วประเทศ ประมาณ 1,500 โรงเรียน

โรงเรียนประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร

โรงเรียนที่ผู้วิจัยใช้เป็นสนามในการศึกษาครั้งนี้ เป็นโรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัดกรุงเทพมหานคร จากรายงานสถิติการศึกษา ปี พ.ศ. 2538 ของกองวิชาการ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (2538) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครว่า กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษาตั้งแต่เริ่มสถาปนาในปี พ.ศ. 2515 ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 โดยรับโอนการจัดการศึกษาจาก 2 องค์การ คือ เทศบาลนครหลวง และองค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรี ซึ่งองค์การทั้งสองได้ถือกำเนิดเมื่อ พ.ศ. 2514 จากประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24 และฉบับที่ 25 โดยเทศบาลนครหลวงยุบรวมกัน และรับโอนการจัดการศึกษาจากเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรี และองค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรีเป็นการยุบรวมและรับโอนการจัดการศึกษาจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครและองค์การบริหารส่วนจังหวัดธนบุรี ทั้งนี้โดยเทศบาลทั้งสองรับโอนการจัดการศึกษามาจากกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อปี พ.ศ. 2509

ปัจจุบันการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครเป็นอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 89 (21) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 โดยมีการจัดการศึกษาหลายระดับและหลายรูปแบบ ซึ่งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบดังนี้

1. การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในรูปอนุบาล อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานการศึกษาและสำนักงานเขต
2. การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานการศึกษาและสำนักงานเขต
3. การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เปิดสอนในโรงเรียนประถมศึกษาของกรุงเทพมหานครตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้จัดเป็นโครงการนำร่อง ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานการศึกษาและสำนักงานเขต
4. การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยการแพทย์ กรุงเทพมหานครและวิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์ อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานการแพทย์
5. การจัดการศึกษาอาชีพและการศึกษานอกระบบ ในรูปศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักพัฒนาชุมชน ส่วนการศึกษานอกโรงเรียนเป็นความร่วมมือของกรมการศึกษานอกโรงเรียนกับกรุงเทพมหานคร โดยเปิดสอนในโรงเรียนประถมศึกษา

6. โรงเรียนกีฬากรุงเทพมหานคร อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักสวัสดิการสังคม สำนักการศึกษา และสำนักงานเขต นอกจากนี้สำนักสวัสดิการสังคมยังจัดให้มีอาสาสมัครสอนเด็กเร่ร่อนและเด็กที่มิได้เข้าเรียนในโรงเรียนด้วย

จำนวนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร สํารวจเมื่อปี 2541 พบว่ามีทั้งสิ้น 430 โรงเรียน ตั้งกระจายอยู่ตามสำนักงานเขต 50 เขต ทั้งนี้มีโรงเรียนที่เปิดสอนระดับอนุบาลศึกษาด้วยจำนวน 426 โรงเรียน เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1 โรงเรียน

จากการสำรวจจำนวนประชากรครู-นักเรียน และจำนวนห้องเรียนเมื่อปี พ.ศ. 2539 พบว่า มีครูจำนวน 13,007 คน นักเรียนจำนวน 25,678 คน และห้องเรียนจำนวน 8,354 ห้อง รายละเอียดดังตารางที่ 8 ต่อไปนี้

ตารางที่ 8 จำนวนประชากรครู-นักเรียน และจำนวนห้องเรียน ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2539

สำนักงานเขต	โรงเรียน	ครู	นักเรียน	ห้องเรียน	จำนวนนักเรียนต่อครู	จำนวนนักเรียนต่อห้อง
มีนบุรี	31	808	15,576	526	19	30
บางขุนเทียน	24	689	14,697	473	21	31
บางเขน	14	619	13,412	398	22	34
บางกะปิ	13	565	12,106	352	21	34
ดอนเมือง	12	549	11,250	357	21	32
ราชบุรีบูรณะ	13	513	10,148	326	20	31
ภาษีเจริญ	13	489	9,940	324	20	31
จอมทอง	11	463	9,643	297	21	33
หนองแขม	9	413	9,501	279	23	34
บึงกุ่ม	12	420	8,912	278	21	32
ลาดกระบัง	20	458	8,882	297	19	30
หนองจอก	37	567	8,742	354	15	25
พระโขนง	11	431	8,701	256	20	34
ตลิ่งชัน	18	445	8,683	290	20	30
จตุจักร	17	465	8,434	295	18	29

ตารางที่ 8 จำนวนประชากรครู-นักเรียน และจำนวนห้องเรียน ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2539 (ต่อ)

สำนักงานเขต	โรงเรียน	ครู	นักเรียน	ห้องเรียน	จำนวนนักเรียนต่อครู	จำนวนนักเรียนต่อห้อง
บางกอกน้อย	22	486	8,432	316	17	27
ภาษีเจริญ สาขา 1	6	285	6,624	196	23	34
ดินแดง	15	354	6,370	220	18	29
ประเวศ	9	289	5,922	188	21	32
ธนบุรี	3	238	5,462	151	23	36
ลาดพร้าว	7	260	5,387	171	21	32
บางพลัด	10	279	5,280	178	19	30
คลองเตย สาขา 1	8	269	5,233	165	20	32
สวนหลวง	7	238	4,669	149	20	31
คลองสาน	7	235	4,641	144	20	32
บางคอแหลม	7	253	4,590	152	18	30
ดุสิต	9	246	4,354	148	18	29
ยานนาวา	6	238	4,324	140	18	31
ปทุมวัน	9	216	4,121	139	19	30
บางซื่อ	7	210	4,016	131	19	31
คลองเตย	4	180	3,963	124	22	32
บางกอกใหญ่	6	156	2,972	107	19	28
พระนคร	11	180	2,708	112	15	24
ราชเทวี	4	126	2,235	77	18	29
ห้วยขวาง	2	65	1,572	46	24	34
บางรัก	5	84	1,328	52	16	26
พญาไท	1	51	1,156	33	23	35
ป้อมปราบศัตรูพ่าย	4	67	1,085	44	16	25
สาทร	2	54	994	36	18	28
สัมพันธวงศ์	3	45	723	33	16	22
รวม	429	13,007	256,788	8,354	20	31

ที่มา : สำนักนโยบายและแผน, กรุงเทพมหานคร (2540)

โดยในแต่ละสำนักงานเขตจะมีโรงเรียนที่สังกัดอยู่ ดังรายละเอียดในภาคผนวก

สำหรับโรงเรียนที่ผู้วิจัยใช้เป็นสนามในการศึกษาครั้งนี้ คือ โรงเรียน
วัดจันทรแก้วจางลณี อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 7 การวิจัยรายกรณี (case study research)

การวิจัยรายกรณี (case study research) เป็นวิธีการในการรวบรวมข้อมูล และจัดระบบข้อมูลเชิงสังคมเพื่อนำเสนอภาพความเป็นจริงของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หน่วยในการศึกษาของการวิจัยรายกรณีนั้นอาจจะเป็นบุคคล ครอบครัว กลุ่มบุคคล สถาบันสังคม หรือแม้แต่ชุมชนก็ได้ จุดมุ่งหมายในการศึกษาก็เพื่อที่จะทำความเข้าใจวงจรชีวิต หรือช่วงใดช่วงหนึ่งของวงจรชีวิต ของหน่วยที่จะศึกษา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับกรณีรายนั้น ส่วนแนวทางในการศึกษานั้นเป็นการศึกษาโดยใช้วิธีการทางคุณลักษณะแบบเจาะลึก และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆซึ่งอธิบายสถานภาพปัจจุบันของหน่วยที่ศึกษาหรือมีอิทธิพลต่อความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆของหน่วยที่ศึกษา การวิจัยรายกรณีเป็นการศึกษาระยะยาวเพื่อนำเสนอพัฒนาการของสิ่งนั้นๆในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง

ประเภทของการวิจัยรายกรณี

อุทุมพร จามรมาน (2539) กล่าวว่า การวิจัยรายกรณีแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1 เน้นการบรรยายกระบวนการ บรรยายสาระ (context) สิ่งเร้า หรือโปรแกรม ว่าได้รับการจัดกระทำอย่างไร

ประเภทที่ 2 เน้นการบรรยายสาเหตุ หรือข้อค้นพบ หรือยืนยันกระบวนการซึ่งตัวแปรเหตุมีผลต่อตัวแปรผล

ประโยชน์ของการวิจัยรายกรณี

ประโยชน์ของการวิจัยรายกรณีที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ความสามารถในการรักษาความเด่นชัดของหน่วยที่ต้องการศึกษาไว้ได้ ตัวอย่างเช่น ในการศึกษาถึงตัวบุคคลเกี่ยวกับรายละเอียดต่างๆ เช่น เพศ วัย อาชีพ รายได้ เชื้อชาติ การศึกษา สถานภาพสมรส การศึกษาเชิงปริมาณไม่สามารถลงลักษณะที่เด่นชัดของหน่วยที่ศึกษาไว้ได้ เมื่อถามลึกซึ้งลงไปถึงความคิดเห็น ทศนคติ บุคลิกภาพในความเป็นปัจเจกบุคคล หรือ

ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาไว้ได้ทั้งหมด (สายฤดี วรกิจโกศาทร, 2533)

ลักษณะสำคัญของการวิจัยรายการณี

การวิจัยรายการณีเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีลักษณะสำคัญ คือ การแสวงหาความรู้โดยพิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น วิธีการนี้จะสนใจข้อมูลด้านความรู้สึกนึกคิด ความหมาย ค่านิยมหรืออุดมการณ์ของบุคคล นอกเหนือไปจากข้อมูลเชิงปริมาณ มักใช้เวลาในการศึกษาติดตามระยะยาว ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเน้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (สุภางค์ จันทวานิช, 2539) ซึ่งจะขยายความเป็นเอกลักษณ์สำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพได้ดังนี้

1. เน้นการมองปรากฏการณ์ให้เห็นภาพรวม โดยการมองจากหลายแง่มุม การศึกษาปรากฏการณ์นั้นจากแง่มุมหรือแนวคิดทฤษฎีที่มีความหลากหลายมากกว่ายึดแนวคิดอันใดอันหนึ่งเป็นหลัก ไม่พิจารณาปรากฏการณ์อย่างเป็นเสี่ยงเดียวหรือดูเพียงด้านใดด้านหนึ่ง แต่ดูให้เห็นภาพเต็มรูป
2. เป็นการศึกษาติดตามระยะยาวและเจาะลึก เพื่อให้เข้าใจความเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์สังคมซึ่งมีความเป็นพลวัต การวิจัยจึงมักกินเวลาเป็นปี เพื่อจะให้เห็นสภาพความเปลี่ยนแปลงในระยะต่างๆ นอกจากนั้นก็เป็นการศึกษาเจาะลึก เช่น การศึกษาเฉพาะกรณี หรือการศึกษาเฉพาะบุคคล เพื่อให้ทำความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งและสามารถมองภาพได้จากหลายแง่มุม
3. ศึกษาปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เพื่อให้เข้าใจความหมายของปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริง มักมีการวิจัยสนาม (field research) ในการวิจัยเชิงคุณภาพจะไม่มีกรอบควบคุมและทดลองในห้องปฏิบัติการ เพราะทำให้ผู้วิจัยไม่เห็นปรากฏการณ์ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม
4. คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกวิจัย ให้ความสำคัญและเคารพผู้ถูกวิจัยในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ ไม่นำข้อมูลของผู้ถูกวิจัยไปใช้เผยแพร่ให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ผู้ถูกวิจัย ไม่ฝืนใจถ้าผู้ถูกวิจัยไม่เต็มใจหรือไม่ต้องการให้ความร่วมมือ
5. ใช้การพรรณนาและการวิเคราะห์แบบอุปนัย ในการศึกษาชุมชนหรือการศึกษาเฉพาะกรณี เพื่อให้เห็นภาพรวมในขั้นแรก นักวิจัยเชิงคุณภาพจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนหรือกรณีที่ศึกษาในลักษณะของการพรรณนา ส่วนในการวิเคราะห์ นักวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้วิธีการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (induction) เป็นวิธีการวิเคราะห์ที่สำคัญ วิธีการนี้คือการนำข้อมูลเชิงรูปธรรมย่อยๆ หลากๆ กรณีมาสรุป

เป็นข้อสรุปเชิงนามธรรม โดยพิจารณาจากลักษณะร่วมที่พบ ในการวิจัยเชิงคุณภาพจะเน้นการวิเคราะห์แบบอุปนัยมากกว่าการใช้สถิติตัวเลข

6. เน้นปัจจัยหรือตัวแปรด้านความรู้สึกนึกคิด จิตใจ ความหมาย ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม นักวิจัยเชิงคุณภาพเชื่อว่าองค์ประกอบด้านจิตใจ ความคิด และความหมาย คือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมมนุษย์ และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมมนุษย์ที่แสดงออกมา จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนเพื่อที่จะสามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้

การเก็บข้อมูลในการวิจัยรายการณ์ (สุภางค์ จันทวานิช, 2539)

ในการทำการวิจัยรายการณ์ มักใช้วิธีการที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด โดยส่วนใหญ่ใช้การเก็บข้อมูลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ และการใช้ข้อมูลจากเอกสาร และอาจมีการนำอุปกรณ์ต่างๆเข้ามาใช้เพื่อช่วยในการเก็บข้อมูลด้วย เช่น กล้องถ่ายรูป แล็บบันทึกเสียง วิดีโอเทป เป็นต้น

การสังเกต

การสังเกต หมายถึง การเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นหรือปรากฏขึ้นอย่างเอาใจใส่และกำหนดไว้อย่างมีระเบียบวิธี เพื่อวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกับสิ่งอื่น

การสังเกตเป็นวิธีการเบื้องต้นในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมของบุคคล โดยอาศัยประสาทสัมผัส (sensation) ของผู้สังเกตโดยตรง แต่ในการวิจัยรายการณ์มักใช้การสังเกตควบคู่ไปกับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอื่นๆด้วย จุดเด่นสำคัญของการสังเกต คือ ทำให้รู้พฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นธรรมชาติ เป็นข้อมูลโดยตรงตามสภาพความเป็นจริง จัดเป็นข้อมูลแบบปฐมภูมิซึ่งมีความน่าเชื่อถือมาก การสังเกตซ้ำๆในเหตุการณ์เดียวกัน ประกอบกับการซักถามและการตรวจสอบต่างๆ จะทำให้การสังเกตเป็นประโยชน์สำหรับการทำวิจัยมาก

ประเภทของการสังเกต

การสังเกตที่ใช้ในการวิจัยรายการณ์มี 2 แบบ คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ทั้งนี้การจะเลือกใช้การสังเกตแบบใด ขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อมูลที่ต้องการเก็บเป็นสำคัญ

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation)

การสังเกตแบบนี้บางครั้งอาจเรียกว่า การสังเกตภาคสนาม (field observation) หรือการสังเกตเชิงคุณภาพ (qualitative observation) เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตต้องเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับคนที่ถูกศึกษา มีการร่วมกระทำกิจกรรมด้วยกัน และพยายามให้กรณีศึกษายอมรับว่าผู้สังเกตมีสถานภาพบทบาทเช่นเดียวกับตน

ข้อดีของการสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือ จะได้ข้อมูลที่แท้จริง เนื่องจากผู้ที่ถูกศึกษาไม่ทราบว่าตนถูกสังเกต พฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นไปตามธรรมชาติ แต่การสังเกตโดยวิธีนี้ก็มีข้อด้อย คือ ก่อให้เกิดความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ถูกวิจัย อาจเป็นเหตุให้เกิดอคติเข้าข้างคนที่กำลังศึกษาอยู่ ข้อมูลที่ได้จึงอาจขาดความเที่ยงตรง แต่ก็มีวิธีการที่จะตรวจสอบข้อมูลได้เช่นเดียวกัน

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation)

การสังเกตแบบนี้เป็นการสังเกตโดยตรง โดยที่ผู้วิจัยจะเฝ้าสังเกตอยู่ห่างๆ กระทำตนเป็นบุคคลภายนอก ไม่เข้าไปร่วมในกิจกรรมที่ทำอยู่ บางครั้งอาจเรียกว่า unobtrusive method (Denzin, 1978 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช, 2539) ซึ่งในความหมายนี้ หมายถึง ไม่เข้าไปร่วมในชีวิตหรือกิจกรรมของกรณีศึกษาเท่านั้น ไม่ได้หมายถึงการเข้าไปอยู่ในบริเวณสถานที่นั้นด้วย มักใช้ในกรณีที่ไม่ต้องการให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึกว่าการรบกวนจากผู้สังเกต อย่างไรก็ตาม หากผู้ถูกสังเกตรู้ตัวว่ามีคนคอยสังเกตอยู่ อาจมีผลกระทบต่อพฤติกรรมให้ผิดไปจากปกติได้

วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สามารถเก็บข้อมูลในระยะเวลาที่สั้นกว่าและเปลืองทุนทรัพย์น้อยกว่าการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ละเอียดสมบูรณ์เท่า ดังนั้นนักวิจัยอาจใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในระยะแรกของการวิจัย แล้วจึงใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในภายหลัง เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีคุณภาพและมีความสมบูรณ์ตามต้องการ

สิ่งที่ต้องสังเกต

เพื่อให้การสังเกตเป็นไปอย่างมีระบบ ได้มีผู้สร้างกรอบของการสังเกตโดยจัดแบ่งประเภทปรากฏการณ์ทางสังคมออกเป็น 6 ประเภท (categories) เพื่อประโยชน์ในการสร้างกรอบการสังเกตและการเขียนรายงาน (Lofland, 1971 และอมรา, 2525 อ้างถึงใน สุภางศ์ จันทวานิช, 2539) กรอบที่นักวิจัยใช้ในการสังเกตมีดังนี้

1. การกระทำ (acts) คือ การใช้ชีวิตประจำวัน การกระทำ หรือพฤติกรรมต่างๆ รวมถึงวิถีชีวิตของกรณีศึกษา
2. แบบแผนการกระทำ (activities) คือ การกระทำหรือพฤติกรรมที่เป็นกระบวนการ มีขั้นตอน และมีลักษณะต่อเนื่องจนเป็นแบบแผน
3. ความหมาย (meanings) การให้ความหมายแก่การกระทำ หรือแบบแผนพฤติกรรมในข้อ 1 และ 2 คือ การที่บุคคลมองตัวเองในสังคมและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในฐานะที่ตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรมนั้น
4. ความสัมพันธ์ (relationship) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะนักวิจัยจะเข้าใจโครงสร้างของสังคมได้จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์นั้น ความสัมพันธ์ดังกล่าว อาจเป็นความสัมพันธ์ที่ราบรื่นหรือความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งก็ได้
5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชุมชน (participation) คือ การที่บุคคลยอมให้ความร่วมมือและยอมเป็นส่วนประกอบของโครงสร้างสังคมในส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรมนั้นๆ การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในชุมชนจะช่วยให้เห็นนักวิจัยเข้าใจโครงสร้างของความสัมพันธ์ที่ดีและความขัดแย้งได้อย่างชัดเจนขึ้น
6. สภาพสังคม (setting) คือ สภาพงานสนามที่นักวิจัยใช้เป็นพื้นที่ศึกษา และมีความหมายรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดในข้อ 1 ถึง 5 สภาพสังคมคือภาพรวมทุกแง่มุมที่นักวิจัยสามารถประเมินมาได้

ข้อได้เปรียบของการสังเกต

การใช้ประโยชน์จากการสังเกต ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้สังเกต เมื่อพิจารณาโดยทั่วไปแล้ว การสังเกตมีข้อได้เปรียบดังนี้ (พัทยา, 2520 อ้างถึงใน สุภางศ์ จันทวานิช, 2539)

1. เหมาะสำหรับการศึกษาพฤติกรรมที่ค่อนข้างลึกซึ้ง และไม่สามารถแสดงออกมาได้ด้วยคำพูด
2. ช่วยในการเก็บข้อมูลที่ถูกสังเกตไม่ได้สนใจหรือเห็นเป็นเรื่องธรรมดาที่เคยชิน
3. ช่วยในการเก็บข้อมูลที่ถูกสังเกตไม่เต็มใจบอก อาจเพราะไม่มีเวลาหรือไม่แน่ใจในข้อเท็จจริง หรือกลัวว่าจะเป็นภัยแก่ตัว ผิดกฎเกณฑ์ หรืออาจทำให้เสื่อมเสียบุคลิกลักษณะของตนเอง
4. ช่วยในการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อสนับสนุนหรือขัดแย้งกับข้อมูลที่ได้มาจากการบอกเล่า หรือเป็นข้อมูลที่เสริมความเข้าใจให้ชัดเจนถูกต้องยิ่งขึ้น
5. เป็นการศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ ได้ทันที แทนที่จะต้องให้คนอื่นบอก ซึ่งการบอกเล่าอาจทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนได้
6. เป็นการเก็บข้อมูลได้กับบุคคลทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นเด็กทารก บุคคลที่อ่านหนังสือไม่ได้ หรือแม้กระทั่งบุคคลพิการ
7. เป็นวิธีการที่เก็บข้อมูลได้ละเอียด สามารถที่จะนำเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องอื่น ๆ มาอธิบายเหตุการณ์ที่ตนต้องการอธิบายได้ หรืออธิบายเหตุการณ์ได้ลึกซึ้งและกว้างขวางกว่า
8. เป็นวิธีการที่มีลักษณะต่อเนื่อง เพราะผู้สังเกตต้องใช้เวลาในการสังเกต จึงทำให้ทราบได้ว่าอะไรมาก่อน-หลัง สามารถใช้ในการศึกษาแนวโน้มได้

การสังเกตมีข้อได้เปรียบหลายประการ แต่ก็ยังเป็นวิธีการที่มีข้อจำกัดหรือข้อเสียเปรียบอยู่ในตัวเอง ดังนี้

ข้อเสียเปรียบของการสังเกต

1. ความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือได้ (reliability & validity) ของการสังเกต ทั้งนี้เนื่องมาจากการมีอคติของผู้สังเกต เลือกสังเกตเหตุการณ์ ดังจะเห็นว่าบางครั้งผู้สังเกตหลายคนจะแปลความหมายเหตุการณ์อย่างเดียวกันไม่เหมือนกัน
2. การสังเกตไม่สามารถเก็บข้อมูลที่ต้องการได้หากเหตุการณ์นั้นไม่เกิดขึ้นในเวลาที่ต้องการเก็บข้อมูล นอกจากนี้ยังถูกจำกัดเนื่องจากระยะเวลาของเหตุการณ์ ซึ่งผู้สังเกตไม่สามารถควบคุมได้

3. การสังเกตไม่สามารถเก็บข้อมูลบางอย่างที่ผู้ศึกษาไม่อนุญาตให้เข้าไปสังเกตได้
4. ความคลาดเคลื่อนของเหตุการณ์ บางเหตุการณ์ที่ผู้สังเกตคาดว่า จะเกิดแต่กลับไม่เกิด หรือบางครั้งมีเหตุการณ์อื่นแทรกเข้ามาแทน ทำให้เสียเวลา
5. การสังเกตไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนทุกแง่มุมของเหตุการณ์ เพราะผู้สังเกตไม่สามารถสังเกตเหตุการณ์หลายเหตุการณ์หรือบุคคลหลายๆคนได้พร้อมกัน ในเวลาเดียว
6. ในกรณีที่ผู้ถูกสังเกตรู้ว่าถูกสังเกต อาจทำให้ผู้ถูกสังเกต เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แสดงพฤติกรรมที่ไม่เป็นธรรมชาติออกมา ทำให้ข้อมูลบิดเบือนจากความเป็นจริง
7. การสังเกตเป็นวิธีการที่ต้องใช้ระยะเวลานาน ทั้งในการเก็บรวบรวม ข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล และต้องลงทุนมาก
8. ผลของการวิจัยโดยใช้วิธีการสังเกตมักจะมีลักษณะเป็นการพรรณนา ที่ค่อนข้างละเอียดลึกซึ้ง ยากแก่การประเมินเป็นตัวเลข ผลที่ได้ไม่สามารถสรุปอย่าง กว้างขวางไปยังประชากรกลุ่มอื่นได้

การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เป็นวิธีการศึกษาค้นคว้าที่ใช้กันโดยทั่วไปในแขนงวิชา ทางสังคมศาสตร์ เป็นรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ถามและผู้ตอบภายใต้กฎเกณฑ์ที่มี วัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูล เป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมาย ฉะนั้นจึงใช้ได้ทั่วไป โดย ไม่จำกัดว่าผู้ให้ข้อมูลจะมีระดับการศึกษาสูงต่ำเพียงใด ลักษณะสำคัญของการสัมภาษณ์ คือ มีความยืดหยุ่น ผู้สัมภาษณ์มีโอกาสอธิบายขยายความหรือซักถามคำถามเพิ่มเติมติดต่อกัน เพื่อให้ผู้ตอบเข้าใจจุดประสงค์ของผู้สัมภาษณ์ ทั้งยังสามารถเปลี่ยนสถานการณ์หรือหาทาง วกกลับเมื่อผู้พูดตอบไม่ตรงคำถามได้ ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ในขณะที่สัมภาษณ์ สามารถสังเกตพฤติกรรมต่างๆของผู้ตอบได้ ผู้สัมภาษณ์มีโอกาสสังเกตสีหน้าท่าทาง ความรู้สึก ปฏิกริยาที่ซ่อนเร้นไว้ในใจที่แสดงออกมาในขณะที่พูดและไม่พูด

ประเภทของการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยอาจแบ่งได้เป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ
(structured interview or formal interview)

การสัมภาษณ์แบบนี้มีลักษณะคล้ายกับการใช้แบบสอบถาม และเป็นวิธีที่ใช้ได้ค่อนข้างง่ายสำหรับนักสัมภาษณ์ เพราะคำถามต่างๆ ได้ถูกกำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์ขึ้นไว้ประกอบการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าแล้ว ลักษณะของการสัมภาษณ์จึงเป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดแน่นอนตายตัว มีลำดับขั้นตอนเรียงเหมือนกัน สำหรับการตั้งคำถามแบบนี้เป็นไปในทำนองเดียวกันกับการตั้งคำถามในแบบสอบถาม คือ มีทั้งคำถามที่ต้องการคำตอบเฉพาะเจาะจง และคำถามที่ให้ตอบได้ตามความต้องการ การสัมภาษณ์แบบนี้มักจะกระทำในเงื่อนไขต่อไปนี้

ก. ผู้วิจัยต้องการข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างบุคคลเป็นจำนวนมาก ฉะนั้นการสัมภาษณ์จะต้องใช้คำถามที่เหมือนกัน เพื่อให้แน่ใจได้ว่า ความแตกต่างของข้อมูลที่ได้รับไม่ใช่ผลสืบเนื่องมาจากการตั้งคำถามที่แตกต่างกัน

ข. ผู้วิจัยมักมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามหลักการ เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่เหมาะสมกับความต้องการ

ค. ผู้วิจัยจำเป็นต้องจะต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชนที่ตนจะศึกษาพอสมควร เพื่อที่จะได้ตั้งคำถามที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง และสามารถตีความหมายของข้อมูลได้

ง. เรื่องที่ศึกษาจะเป็นเรื่องเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มิใช่ต้องการที่จะเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมทั้งหมด

จ. ผู้ที่เป็นผู้สัมภาษณ์มักจะมีใช้ตัวผู้วิเคราะห์ข้อมูลเอง

ฉ. ผู้สัมภาษณ์มักจะใช้แบบสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูล

ช. ผู้สัมภาษณ์มักจะไม่ได้อยู่ร่วมสังเกตการณ์ในสนามเป็นเวลายาวนาน

การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการนี้จะได้ผลเต็มที่ก็ต่อเมื่อผู้สัมภาษณ์เตรียมการล่วงหน้าไว้อย่างดี เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด

2. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview)

การสัมภาษณ์แบบนี้เป็นวิธีการที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพและในทางมานุษยวิทยา และเป็นแบบที่มักจะควบคู่ไปกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์แบบนี้จะถูกนำมาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม ในการสัมภาษณ์แบบนี้ตัวผู้วิจัยหรือผู้วิเคราะห์ข้อมูลมักจะเป็นผู้สัมภาษณ์เอง จึงรู้ว่าต้องการข้อมูลแบบใด เพื่อวัตถุประสงค์ใด ฉะนั้นจึงตั้งคำถามในขณะที่สัมภาษณ์ได้ โดยอาจจะเตรียมแนวคำถามกว้างๆมาล่วงหน้า การสัมภาษณ์แบบนี้อาจแบ่งออกได้เป็น 4 แบบย่อยๆดังนี้

(1) การสัมภาษณ์โดยเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ

การสัมภาษณ์แบบนี้มีความยืดหยุ่นมาก เพราะมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระที่จะอธิบายแนวความคิดของตัวเองไปเรื่อยๆ ในบางครั้งผู้สัมภาษณ์เพียงแต่กล่าวให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบแนวความต้องการ แล้วให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าเรื่องโดยอิสระ ทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มองเห็นสภาพและความยุ่งยากของปัญหาได้ ฉะนั้นการสัมภาษณ์แบบนี้จึงเหมาะที่จะใช้กับเรื่องที่ผู้วิจัยยังไม่มีแนวความคิดเฉพาะเจาะจงสำหรับข้อมูลที่ได้รับ หากแต่มีแนวความคิดทางด้านทฤษฎีในเรื่องนั้นๆชัดเจนดีอยู่แล้ว การสัมภาษณ์ในลักษณะนี้มีข้อควรคำนึงอยู่ว่า ข้อเท็จจริงที่ได้มาอาจจะไม่มีความหมายหรือความน่าเชื่อถือเท่าไรนัก หากผู้วิจัยไม่รู้จักตีความโดยอาศัยทฤษฎีต่างๆ ด้วยเหตุนี้ สิ่งที่นักวิจัยจะต้องพัฒนาขึ้นมาอีกอันหนึ่งก็คือการตีความหมายของข้อเท็จจริงซึ่งก็ขึ้นอยู่กับแนวการวิจัยเป็นสำคัญ

(2) การสัมภาษณ์แบบมีจุดความสนใจเฉพาะ (focus interview)

หรือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indepth interview)

การสัมภาษณ์แบบนี้หมายถึงการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์มีจุดสนใจอยู่แล้ว จึงพยายามหันความสนใจของผู้สัมภาษณ์ให้เข้าสู่จุดที่สนใจ ทั้งนี้เพราะในบางครั้งผู้สัมภาษณ์อาจจะไม่ต้องการทราบเหตุผลหรือข้อเท็จจริงในเรื่องหนึ่งเรื่องใดทุกชั้นตอน เพราะอยู่นอกเหนือขอบเขตของการวิจัยในขณะนั้น จึงเลือกสัมภาษณ์เอาแต่จุดที่ต้องการ ฉะนั้นลักษณะที่สำคัญของการสัมภาษณ์แบบนี้จึงอยู่ที่ว่า ผู้วิจัยจะต้องรู้อยู่ก่อนแล้วว่าต้องการข้อมูลอะไร ชนิดใด เมื่อเห็นว่าผู้ถูกสัมภาษณ์พูดนอกเรื่องหรือนอกเหนือจากจุดที่สนใจก็พยายามโยนเข้าหาประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์ อย่างไรก็ตาม การทำเช่นนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และ

ความชำนาญของผู้สัมภาษณ์เป็นส่วนใหญ่ เพราะจะต้องรวบรัดหรือตัดบทโดยไม่ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เกิดความรู้สึกไม่สบายใจและไม่อยากจะให้ความร่วมมือ

(3) การตะล่อมกล่อมเกลา (probe)

หมายถึง การซักถามที่ล้วงเอาส่วนลึกของความคิดออกมา คือ การสัมภาษณ์อย่างชนิดที่จะต้องล้วงเอาความจริงจากผู้ถูกสัมภาษณ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผู้วิจัยจะต้องใช้วาทศิลป์เพื่อให้ผู้ตอบเล่าเรื่องออกมาทั้งหมด การสัมภาษณ์แบบนี้เจ้าหน้าที่สอบสวน ตำรวจ หรือทนายความมักใช้กัน แม้นักวิจัยเองก็ต้องใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนี้อย่างมาก โดยเฉพาะในคำถามที่เกี่ยวกับรายรับ-รายจ่าย หรือปัญหาภายในครอบครัว เป็นต้น เพราะตามปกติผู้ตอบไม่ยอมบอกความจริง แต่นักวิจัยจะต้องถามเพื่อค้นหาความจริงให้ได้

(4) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant interview)

หมายถึง การสัมภาษณ์โดยกำหนดตัวผู้ตอบบางคนเป็นการเฉพาะเจาะจง เพราะผู้ตอบนั้นมีข้อมูลที่ดี ลึกซึ้ง กว้างขวางเป็นพิเศษ เหมาะสมกับความต้องการของผู้วิจัย เราเรียกบุคคลประเภทนี้ว่า “ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ” ผู้วิจัยจะต้องหาให้พบว่าเป็นคนไหน ในสนามที่ตนทำการวิจัยอยู่นั้น ใครบ้างเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตนควรไปสัมภาษณ์ เมื่อกำหนดตัวได้ถูกต้องแล้วก็ดำเนินการสัมภาษณ์โดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบใดก็ได้ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

โดยปกติเราไม่ถือว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เรากำลังเก็บข้อมูล แต่ถือว่าเขาเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกระแสหลัก (mainstream) ของกลุ่มหรือของชุมชน

การใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญควรใช้มากกว่าคนหนึ่งคน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย นอกจากนั้นนักวิจัยต้องเข้าใจว่า คุณค่าของผู้ให้ข้อมูลสำคัญอยู่ที่แง่มุมการมองปรากฏการณ์แบบคนใน (emic) ของเขา นักวิจัยจึงไม่ควรเอาความคิดของผู้วิจัยไปใส่ในระบบคิดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญจนเขาสูญเสียทัศนะแบบคนใน

ข้อดีของการสัมภาษณ์

1. การสัมภาษณ์เป็นการติดต่อโดยตรงระหว่างผู้ถูกสัมภาษณ์กับผู้สัมภาษณ์ และสามารถทำความเข้าใจในข้อมูลได้ตรงกันระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์ ถ้าเข้าใจผิดจะแก้ไขได้ทันที

2. การสัมภาษณ์สามารถใช้กับบุคคลทุกระดับการศึกษา ไม่ว่าผู้ที่จะอ่านออกเขียนได้หรือไม่ก็ตาม ซึ่งดีกว่าใช้แบบสอบถาม เพราะแบบสอบถามใช้ได้กับคนที่มีความรู้ระดับการศึกษาดีเท่านั้น

3. การสัมภาษณ์มีลักษณะยืดหยุ่นได้มาก สามารถดัดแปลงและแก้ไขหรือถามจนกว่าผู้ตอบจะเข้าใจคำถาม

4. ช่วยแก้ปัญหาเรื่องการได้รับแบบสอบถามคืนน้อย กล่าวคือ สัมภาษณ์เท่าไรก็ได้เท่านั้น ไม่สูญหายเหมือนกับการส่งแบบสอบถามไปให้กรอก

5. ในขณะที่สัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์สามารถใช้วิธีสังเกตการณ์ประกอบด้วยเพื่อดูว่าผู้ตอบตอบด้วยความจริงใจหรือไม่

6. การวิจัยทางสังคมศาสตร์เป็นเรื่องของการเสาะแสวงหาความจริงทางด้านพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ จิตใจ ความคิดเห็นและทัศนคติ ฉะนั้นการรวบรวมข้อมูลโดยการเข้าไปสนทนาสัมภาษณ์จึงเป็นวิธีที่ดีที่สุด

ข้อเสียของการสัมภาษณ์

1. การสัมภาษณ์เปลืองค่าใช้จ่ายมาก เปลืองเวลา และพลังงาน
2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะเชื่อถือได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความร่วมมือและความเต็มใจของผู้ถูกสัมภาษณ์
3. ผลสำเร็จของการสัมภาษณ์ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้สัมภาษณ์
4. การสัมภาษณ์ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางอารมณ์ บางครั้งอาจเกิดการบิดเบือนในข้อมูลที่ได้มา
5. การสัมภาษณ์บางครั้งขึ้นอยู่กับความตั้งใจในทันทีทันใดและความจำของผู้ถูกสัมภาษณ์ ทำให้ข้อมูลอาจจะผิดพลาดได้

การใช้ข้อมูลเอกสาร

มีข้อมูลประเภทหนึ่งที่น่าสนใจในการวิจัยเชิงคุณภาพได้ นอกเหนือไปจากข้อมูลที่ต้องเก็บรวบรวมในสนามโดยตรง ข้อมูลเหล่านี้ ได้แก่ เอกสาร สถิติ ตัวเลข และข้อมูลหลักฐานต่างๆที่มีอยู่ตามปกติในสังคม จัดเก็บกันอยู่แล้ว เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า unobtrusive measures เท่าที่ผ่านมา การนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์สังคมมีไม่มากนัก ทั้งนี้ข้อมูลเหล่านี้มีอยู่แล้วโดยต้องเก็บรวบรวมเพิ่มเติม

หลักฐานหรือข้อมูลที่มีอยู่ตามปกติในสังคม และคนทั่วไปไม่ค่อยรู้สึกว่าจะเอามาใช้ประโยชน์
ได้นี้มี 3 ประเภท (Webbs et al., 1973 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช, 2539) คือ

1. ข้อมูลเกี่ยวกับร่องรอยตามปกติธรรมดา
ข้อมูลนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การสีกกร่อนหรือสึกหรอ และ
ส่วนที่เหลืออยู่หรือส่วนที่เพิ่มเข้ามา
2. ข้อมูลสถิติและบันทึกต่างๆ
ข้อมูลนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สถิติที่มีการบันทึกสม่ำเสมอ และ
ข้อมูลซึ่งเป็นบันทึกเหตุการณ์สำคัญขององค์กรหรือเรื่องราวส่วนตัวของบุคคล
3. ข้อมูลที่อาจสังเกตเห็นได้ง่าย
ข้อมูลประเภทนี้ ได้แก่ ข้อมูลที่ปรากฏอยู่แล้ว แต่อาจไม่มีผู้ใดให้ความสนใจ
มาก่อน นักวิจัยที่ช่างสังเกตและมีกรอบแนวคิดหรือข้อสงสัยบางอย่างอยู่ในใจจะใช้ประโยชน์
จากข้อมูลประเภทนี้ได้

ข้อมูลเอกสารจำแนกได้เป็นหลายประเภท ปกติเรามักจำแนกตามที่มาของ
เอกสารหรือจำแนกเป็นเอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรอง เอกสารขั้นต้น คือ เอกสารที่เป็น
ข้อมูลหรือหลักฐานโดยตรง ถือเป็นต้นฉบับ เช่น จดหมายเหตุ บันทึก ประกาศ หรือ
กฎหมาย ผู้วิจัยอาจนำไปใช้ตีความตามความเข้าใจของตน ส่วนเอกสารชั้นรอง คือ ข้อมูล
หลักฐานที่มีใช้ได้มาโดยตรงจากเหตุการณ์หรือสถานการณ์หนึ่งๆ แต่ได้มาจากแหล่งอื่น เช่น
ได้มีผู้รวบรวมไว้แล้วนำมาวิเคราะห์เสนอหรืออ้างอิง การที่ข้อมูลเอกสารอาจถูกจำแนกได้
หลายประเภทนี้เอง ทำให้ระบบการจำแนกเป็นเรื่องที่ซับซ้อน ปัญหาอีกประการหนึ่งที่พบ
เสมอ คือ ข้อมูลเอกสารบางประเภทเป็นข้อมูลที่ไม่เปิดเผย ผู้ที่ได้รับอนุญาตเป็นพิเศษจึงจะ
มีสิทธิ์ใช้ได้ ทำให้โอกาสที่จะใช้ข้อมูลเอกสารลดน้อยลง

ข้อมูลเอกสารเป็นข้อมูลที่น่ามาใช้ประโยชน์ได้มาก แต่นักวิจัยจะต้องอดทน
เพราะข้อมูลเหล่านี้มักกินเวลาในการตรวจสอบและวิเคราะห์ตีความ และที่สำคัญก็คือ นักวิจัย
ต้องหาเอกสารให้ได้เสียก่อน เงื่อนไขประการต่อมาก็คือ นักวิจัยมักไม่ได้รับการฝึกฝนให้ใช้
ข้อมูลเอกสารมาก่อน หรือบางทีก็เห็นเป็นแหล่งข้อมูลที่ไม่สำคัญจึงละเลยไป

ข้อดีของข้อมูลเอกสาร

ประโยชน์ที่นักวิจัยจะพึงได้จากการใช้ข้อมูลเอกสารนั้นมีอยู่หลายประการ อาจสรุปได้ดังนี้

1. เอกสารและสถิติเป็นข้อมูลที่อยู่หนึ่ง ตามเก็บได้จากแหล่งต่าง ๆ ง่ายกว่า ข้อมูลประเภทอื่น
2. สถิติตัวเลขเป็นข้อมูลที่ชอบธรรมที่นักวิจัยจะนำมาใช้วิเคราะห์และยืนยัน การตีความของตน ช่วยให้มีค่าน่าเชื่อถือมากขึ้น
3. ข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่มีอยู่แล้วตามปกติ เป็นข้อมูลตามธรรมชาติ จึง ช่วยสะท้อนรายละเอียดของเหตุการณ์และบริบทหรือสภาพความเป็นจริงที่มีความครอบคลุม
4. ทุนค่าใช้จ่าย เพราะมักไม่มีการเรียกเก็บค่าบริการในการขอใช้ข้อมูล
5. ข้อมูลเอกสารและสถิติเป็นข้อมูลที่ไม่ปฎิบัติการต่อผู้วิจัยเหมือนข้อมูล บุคคล จึงมีสภาพภววิสัยมากกว่า นอกจากนี้ ข้อมูลเอกสารและสถิติยังแสดง ความสม่ำเสมอของทัศนคติและความคิดเห็นได้ดีกว่าการสัมภาษณ์หรือสอบถาม ด้วยเหตุนี้ การวิเคราะห์เอกสาร โดยเฉพาะการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จึงเป็นวิธีที่ เหมาะสมมาก
6. การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารอาจใช้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เป็นวิธีการ หลักของการวิจัย หรือเป็นส่วนขยายเพิ่มเติมในการวิจัยก็ได้ ข้อมูลเอกสารจะให้ภาพที่มีทั้ง ตัวปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาและสภาพแวดล้อมหรือบริบททางสังคมที่ปรากฏการณ์นั้น เกิดขึ้น

ข้อด้อยของข้อมูลเอกสาร

1. ข้อมูลด้านนี้ไม่อาจถือเป็นตัวแทนของประชากรได้ โดยเฉพาะข้อมูล เอกสารส่วนตัว เช่น บันทึก หรือจดหมายโต้ตอบ เพราะผู้เขียนบันทึกข้อมูลเหล่านี้มักจด เป็นครั้งคราว ไม่สม่ำเสมอเป็นระยะเวลายาวนาน
2. ข้อมูลประเภทนี้ขาดภววิสัย เพราะเป็นความคิดเห็นของผู้เขียน โดยสิ้นเชิง ดังนั้นทางออกก็คือ ต้องถือว่าข้อมูลเอกสารส่วนตัวเป็นข้อมูลอัตวิสัย
3. มีข้อด้อยเรื่องความตรง (validity) ผู้ใช้ข้อมูลอาจตรวจสอบความตรง ได้โดยพิจารณาจากความน่าเชื่อถือ (credibility) และความเป็นไปได้ (plausibility) ของข้อมูล

4. ข้อมูลเอกสารบางชิ้นมีลักษณะลวงให้ผู้อ่านเข้าใจผิด หรือบางครั้งผู้เขียนก็หลอกตัวเองด้วย ในลักษณะของการหาเหตุผลมาปล้ำความผิดพลาดในอดีตของตน เอกสารบางชิ้นเป็นการสร้างข้อสรุปลวกๆ เพราะผู้เขียนตั้งใจจะใช้เหตุผลง่ายๆอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น เมื่อพบสิ่งที่อธิบายไม่ได้ก็เดาเอาเองว่าได้เกิดอะไรขึ้น

5. ข้อมูลเอกสารอาจมีจุดอ่อนจากการที่ผู้เขียนเอกสารขาดข้อมูลที่เพียงพอที่จะหล่อหลอมความคิดของตน หรือเกิดจากการตีความตามใจตนเอง สิ่งเหล่านี้จะไม่เป็นปัญหาถ้าผู้เขียนระบุไว้อย่างชัดเจนว่าตนมีข้อมูลเพียงใดในการสรุปความคิดหรือตีความ

การวิเคราะห์ข้อมูล (อุทุมพร จามรมาน, 2539)

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยรายการณ้ใช้การสรุปภาพรวม ใช้การวิเคราะห์และอธิบายเชิงเหตุผล และใช้การบรรยายตามช่วงเวลา

การรายงานผล (อุทุมพร จามรมาน, 2539)

การวิจัยรายการณ้มีวิธีรายงานผล 6 ประเภท สรุปได้ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 วัตถุประสงค์ของวิธีการรายงานผลการวิจัยรายการณ้แต่ละประเภท

ประเภท	วัตถุประสงค์		
	อธิบาย	บรรยาย	สำรวจ
1. ตามประเด็นวิจัย	X	X	X
2. การเปรียบเทียบ	X	X	X
3. ตามเวลา	X	X	X
4. สร้างทฤษฎี	X		X
5. เชื่อมโยง	X		
6. เป็นจุดๆ	X		

(หมายเหตุ : X คือ ใช่ , เว้นว่าง คือ ไม่ใช่)

จากตารางที่ 9 สามารถอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการรายงานผลทั้ง 6 ประเภทได้ดังนี้

1. การรายงานผลตามประเด็นวิจัย
 เหมือนกับการรายงานผลวิจัยทั่วไป ซึ่งประกอบด้วยวิธีการรายงานผลวิจัย วิธี
 การวิจัย และข้อค้นพบ ตลอดจนการอภิปรายผล
2. การเปรียบเทียบ
 เป็นการรายงานผลในกรณีที่มีการศึกษากรณีซ้ำหลายครั้ง สรุปรผล
 เปรียบเทียบจากครั้งที่ 1 กับครั้งต่อมา
3. ตามช่วงเวลา
 เป็นการรายงานผลตามช่วงแรกของเหตุการณ์ หรือตามลำดับของเหตุการณ์
 ที่เกิดขึ้น
4. สร้างทฤษฎี
 การเสนอผลตามองค์ประกอบของทฤษฎีที่สร้างขึ้น ตลอดจนข้อสนับสนุนและ
 ข้อโต้แย้งที่เกี่ยวกับทฤษฎีนั้น
5. เชื่อมโยงกับการอภิปราย
 เป็นการรายงานผลของรายกรณีที่ได้รับ แต่เน้นที่การอภิปรายผล
6. เป็นจุดๆไป
 เป็นการรายงานผลเฉพาะจุดที่สำคัญ และไม่จำเป็นต้องเชื่อมโยงกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเรียนรู้อย่างมีความสุข ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัย เชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยทำการศึกษารายกรณี (case study research) ครูดต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพฤติกรรมการสอนของครูดต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา เกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข ตามแนวคิดทฤษฎีการปฏิบัติการเรียนรู้ ในโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และเพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ที่สอนโดยครูดต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยว่า เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขได้อย่างไร กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูดต้นแบบ นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง เพื่อนครู และครูเครือข่ายของครูดต้นแบบ

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาในสนามซึ่งได้แก่โรงเรียนที่ครูดต้นแบบปฏิบัติงานอยู่ เพื่อสังเกต (observation) บริบทต่างๆของโรงเรียน สังคม รวมถึงรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพฤติกรรมการสอนของครูดต้นแบบ และพฤติกรรมการเรียนรู้ของมีความสุขของนักเรียน รวมทั้งใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ (interview) และใช้ข้อมูลจากเอกสาร ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้นประมาณ 9 เดือน ทั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลจริงในสนามวิจัยประมาณ 5 เดือน คือตั้งแต่วันที่ 21 ธันวาคม 2541 ถึง 31 พฤษภาคม 2542 และหลังจากนั้น คือ ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน 2542 เป็นการเก็บข้อมูลภายนอกสนาม แต่ผู้วิจัยยังมีการเข้าไปในสนามเพื่อตรวจสอบและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเป็นระยะ

ขั้นตอนและรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยมีดังนี้

การศึกษาและรวบรวมข้อมูลก่อนลงภาคสนาม

การศึกษาก่อนลงภาคสนามเป็นขั้นตอนที่สำคัญและมีผลอย่างยิ่งต่อการศึกษาขั้นต่อไปในการวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะจะทำให้ผู้วิจัยมองเห็นประเด็นการศึกษาได้ อย่างชัดเจนและสามารถเลือกกรณีศึกษาที่เหมาะสมที่สุดได้

รายละเอียดในการศึกษาขั้นนี้มีดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (document research)

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้ (learning)
2. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข ตามโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
3. โครงการครุต้นแบบด้านการเรียนการสอน
4. การเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียนประถมศึกษา
5. เด็กวัยประถมศึกษา (อายุ 6-12 ปี)
6. โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร
7. การวิจัยรายกรณี (case study research)

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบการสังเกตและสร้างแนวคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ต่อไป

2. การเลือกกรณีศึกษา (case study)

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษารายกรณีที่กรณีศึกษาเป็นบุคคล ดังนั้น ในการศึกษาผู้วิจัยจึงต้องทำการเลือกกรณีศึกษาซึ่งเป็นครุต้นแบบก่อน ส่วนสนามในการศึกษาจะได้จากโรงเรียนที่ครุต้นแบบปฏิบัติงานอยู่ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการครุต้นแบบ โดยการศึกษาจากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ และจากข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต (internet) โดยผ่านทางเว็บไซต์ (web side) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งได้ติดต่อ ขอข้อมูลอื่นๆเกี่ยวกับโครงการนี้เพิ่มเติมจากศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
2. ตรวจสอบรายชื่อ ประวัติ และผลงาน ของครุที่ได้รับการยกย่องให้เป็นครุต้นแบบด้านการเรียนการสอน ประจำปี 2541 ซึ่งมีทั้งระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา รวมทั้งสิ้น 30 คน จำแนกตามรายวิชา 5 วิชาได้เป็น ครูคณิตศาสตร์ 6 คน ครูวิทยาศาสตร์ 8 คน ครูภาษาไทย 7 คน ครูภาษาอังกฤษ 6 คน และครูดนตรี 3 คน

3. จากครูต้นแบบทั้งสิ้น 30 คน ทำการคัดเลือกเฉพาะที่เป็นครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 7 คน

เหตุผลในการเลือกวิชาภาษาไทย เพราะวิชาภาษาไทยเป็นวิชาในกลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความสำคัญทั้งในฐานะที่เป็นภาษาประจำชาติ เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2535) ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการศึกษาเล่าเรียนและการแสวงหาความรู้ ไม่ว่าจะเรียนรู้สิ่งใดย่อมต้องอาศัยทักษะของภาษาไทยทั้งสิ้น ทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ดังจะเห็นได้จากการที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้กลุ่มวิชาทักษะ อันประกอบด้วยวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์ เป็นกลุ่มวิชาที่นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ซึ่งเป็นวัยเริ่มเรียน ต้องใช้เวลาเรียนเป็นอัตราถึงร้อยละ 50 ของเวลาเรียนทั้งหมด

4. จากครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยทั้งหมด 7 คน ทำการคัดเลือกครั้งที่ 2 เฉพาะที่เป็นครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 5 คน

เหตุผลในการเลือกระดับประถมศึกษา เพราะการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาระดับที่เด็กไทยทุกคนมีหน้าที่ต้องเรียนเมื่อถึงวัยอันสมควร ดังนั้นการที่เด็กจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ตามเป้าหมายของกระทรวงศึกษาธิการและมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนในระดับต่อไปซึ่งกฎหมายไม่ได้บังคับว่าต้องเรียนนั้น ขึ้นอยู่กับการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาเป็นสำคัญ หากเด็กมีความสุขในการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในปัจจุบันก็จะดี และในขณะเดียวกันความต้องการในการศึกษาต่อก็จะมีมากขึ้นด้วย

5. จากครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 5 คน ทำการคัดเลือกอีกครั้ง (ครั้งที่ 3) ให้เหลือเพียง 1 คน เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษา โดยพิจารณาจากประวัติ ผลงาน และความเป็นไปได้ในการที่ผู้วิจัยจะเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นระยะเวลาสั้น พบว่า ครูต้นแบบทั้ง 5 คน ปฏิบัติงานกระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ได้แก่ ยะลา มุกดาหาร สุพรรณบุรี เชียงใหม่ และกรุงเทพมหานคร จังหวัดละ 1 คน ผู้วิจัยจึงเลือกกรณีศึกษาเป็นครูต้นแบบที่ปฏิบัติงานอยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้แก่ อาจารย์สุซพงศ์ ทัศนกุลกิจ

เหตุผลในการเลือกพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพราะผู้วิจัยเป็นนิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การเลือกทำการศึกษาในกรุงเทพมหานครจึงมีความเป็นไปได้มากที่สุด เนื่องจากสามารถติดต่อสร้างความสัมพันธ์และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลและผู้ที่เกี่ยวข้องได้โดยไม่มีอุปสรรคด้านการใช้ภาษาถิ่น และก่อให้เกิด

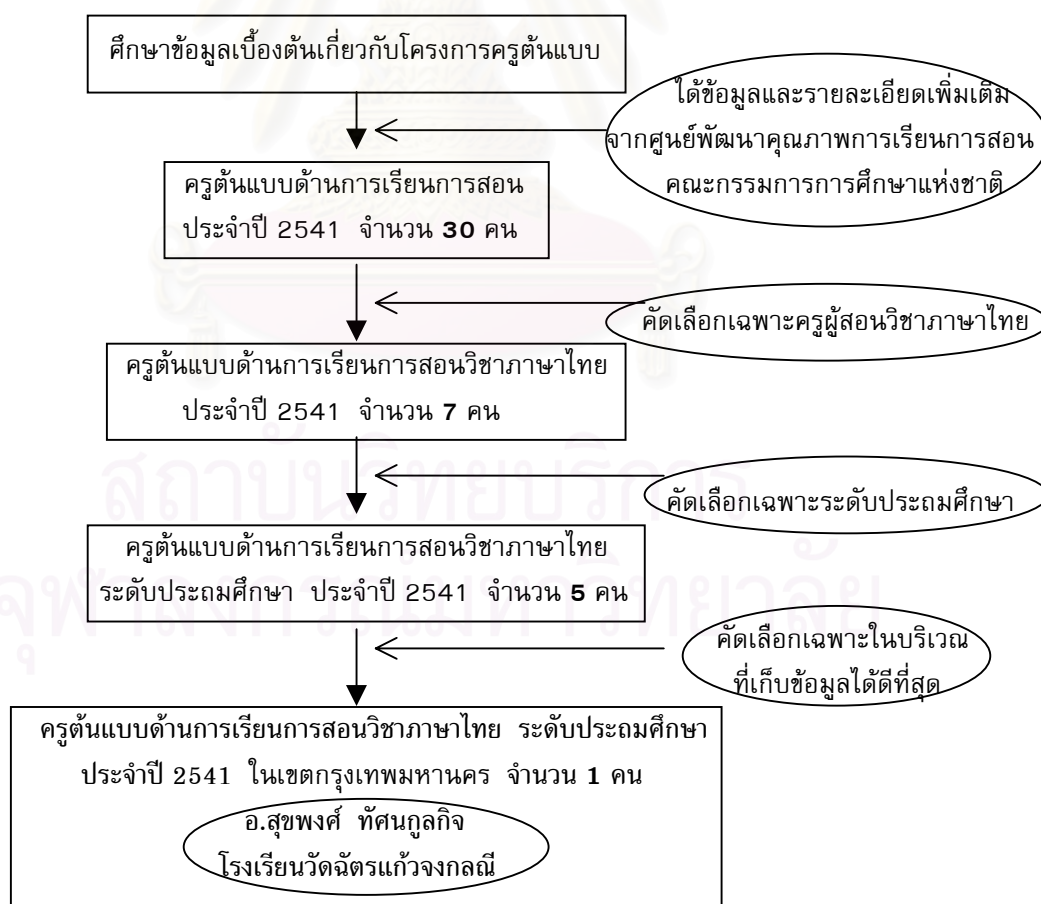
ความสะดวกลดภัยในการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นระยะเวลานาน อีกทั้งครุภัณฑ์ซึ่งเป็นกรณีศึกษารวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนวัดจักรแก้วจงกลณีซึ่งใช้เป็นสนามในการวิจัยก็ได้อนุญาตให้ผู้วิจัยทำการศึกษาและเก็บข้อมูลได้ ผู้วิจัยจึงมั่นใจว่าการเลือกศึกษาในกรุงเทพมหานครจะทำให้ได้ข้อมูลมากกว่าที่จังหวัดอื่น

6. เมื่อได้กรณีศึกษาแล้วก็สามารถกำหนดสนามในการศึกษาที่แน่นอนได้ ซึ่งได้แก่ โรงเรียนวัดจักรแก้วจงกลณี เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นสถานที่ปฏิบัติงานของกรณีศึกษา

7. ศึกษาประวัติและผลงานของอาจารย์สุขพงศ์ ทศนกุลกิจซึ่งเป็นกรณีศึกษาสำหรับการวิจัยครั้งนี้โดยละเอียด

จากขั้นตอนการเลือกกรณีศึกษาดังกล่าว สามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 ขั้นตอนการเลือกกรณีศึกษา

การเริ่มต้นเข้าสู่สนาม (approach / pre-field)

ก่อนการทำงานในภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย ผู้วิจัยมีขั้นตอนการเริ่มต้นเข้าสู่สนาม คือ ขั้นตอนการติดต่อ การแนะนำตัว การเดินทาง และการเดินเอกสาร ตามลำดับขั้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการติดต่อ

ผู้วิจัยติดต่อไปยังครูต้นแบบที่เป็นกรณีศึกษา เพื่อแนะนำตัวและนัดหมายการพบเพื่อชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการทำวิจัย

การติดต่อ ผู้วิจัยใช้วิธีการติดต่อทางโทรศัพท์ ซึ่งสามารถกระทำได้ 2 ทาง คือ ทางแรกติดต่อไปที่โรงเรียน (สนามวิจัย) หรือทางที่สองติดต่อไปที่บ้าน ผู้วิจัยเลือกการติดต่อไปที่บ้านเพราะคาดว่าจะทำให้สามารถติดต่อถึงครูต้นแบบได้ทันทีโดยตรง ก่อให้เกิดความสะดวกแก่ตัวครูต้นแบบเองและไม่เป็นการรบกวนเวลาการทำงานของครูต้นแบบด้วย

ผู้วิจัยทำการติดต่อไปที่บ้านของครูต้นแบบในวันทำงานปกติ ตอนช่วงเวลาค่ำ คือเวลาประมาณ 19.00-20.00 น. ซึ่งน่าจะเป็นเวลาที่ครูต้นแบบกลับบ้านและปฏิบัติภารกิจประจำวันเรียบร้อยแล้ว

การติดต่อระหว่างผู้วิจัยและครูต้นแบบในครั้งนี้นับเป็นครั้งแรก และเป็นการติดต่อโดยการพูดคุยสั้นๆอย่างไม่เป็นทางการทางโทรศัพท์ ผู้วิจัยจึงไม่รู้สึกละอายใจเมื่อพบว่าครูต้นแบบมีน้ำเสียงที่แสดงความแปลกใจ และสังเกตว่าการพูดของครูต้นแบบค่อนข้างติดขัดแสดงถึงความกังวลใจ ผู้วิจัยจึงได้ทั้งทำใจไว้ว่า “การวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและไม่ส่งผลกระทบต่อทั้งตัวอาจารย์และโรงเรียนที่อาจารย์ปฏิบัติงานอยู่แม้แต่น้อย.....”

2. ขั้นตอนการเดินทาง

เมื่อนัดหมายวัน เวลา และสถานที่กับครูต้นแบบเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงทำการสำรวจเส้นทางเพื่อเดินทางไปยังสถานที่นัดหมาย ซึ่งก็คือโรงเรียนวัดฉัตรแก้วจงกลณีที่ครูต้นแบบปฏิบัติงานอยู่ หรืออีกนัยหนึ่งคือสนามที่ผู้วิจัยจะใช้ในการศึกษานั้นเอง ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเส้นทางเข้าสู่สนามโดยการสอบถามจากเพื่อนหรือคนรู้จักที่รู้จักสนามหรือมีที่อยู่อาศัยใกล้เคียงกับสนาม นอกจากนี้ยังใช้วิธีการศึกษาแผนที่เส้นทางต่างๆ

ในกรุงเทพมหานครร่วมด้วย ทำให้ได้ทราบทั้งเส้นทางและระยะเวลาในการเดินทางอย่างคร่าวๆ อย่างไรก็ตามเมื่อถึงวันนัดหมายจริงผู้วิจัยได้ประมาณเวลาเผื่อไว้กว่า 1 ชั่วโมง เพื่อป้องกันการผิดพลาด ทำให้เดินทางไปถึงสนามก่อนเวลานัดหมายจริงเกือบ 2 ชั่วโมง

3. ขั้นตอนการแนะนำตัว

เมื่อได้พบครูต้นแบบ การแนะนำตัวเป็นเรื่องที่สำคัญมาก และเนื่องจากผู้วิจัยไม่ได้รู้จักกับครูต้นแบบเป็นการส่วนตัวมาก่อน ไม่มีทั้งบุคคลที่จะเป็นสื่อกลางให้รู้จัก และไม่มีความหมายแนะนำตัว ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการแนะนำตัวแบบปากเปล่าและแสดงบัตรนิสิตให้ดูเป็นหลักฐาน จากนั้นจึงขอความร่วมมือในการทำวิจัยโดยชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการทำวิจัยให้ครูต้นแบบฟังอย่างละเอียดตามความเป็นจริง บอกถึงวัตถุประสงค์และลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งต้องใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆเป็นหลัก รวมถึงความจำเป็นในการที่ผู้วิจัยจะต้องเข้าไปอยู่ในสนามวิจัยเป็นเวลาอย่างน้อย 3 เดือน พร้อมทั้งผู้วิจัยได้มอบสำเนาโครงการวิจัยที่ผ่านความเห็นชอบจากภาควิชาวิจัยการศึกษาแล้วให้กับครูต้นแบบไว้จำนวน 1 ชุด เพื่อเป็นการแสดงความบริสุทธิ์ใจของผู้วิจัยและช่วยตอบคำถามบางประการที่ครูต้นแบบอาจจะยังสงสัยแต่ไม่กล้าสอบถามผู้วิจัยด้วยตนเอง

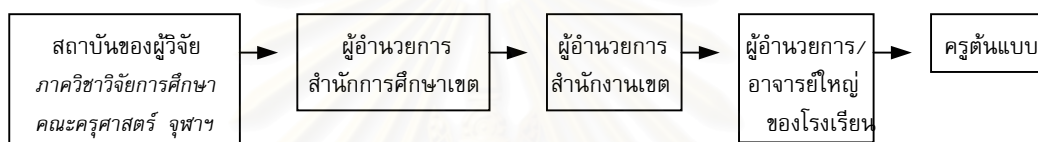
ผลจากการพูดคุย ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากครูต้นแบบเป็นอย่างดี พร้อมทั้งยังช่วยนำผู้วิจัยไปพบกับอาจารย์ใหญ่ซึ่งเป็นผู้บริหารของโรงเรียน โดยลำดับแรก ครูต้นแบบได้แนะนำให้ผู้วิจัยรู้จักอาจารย์ใหญ่ก่อน แล้วชี้แจงเกี่ยวกับการมาของผู้วิจัย ให้อาจารย์ใหญ่ทราบอย่างคร่าวๆ หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงได้เข้าพบอาจารย์ใหญ่ด้วยตนเอง แนะนำตัว และขอความร่วมมือในการทำวิจัยอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องมาจากเหตุผล 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง อาจารย์ใหญ่เล็งเห็นว่าการวิจัยครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาและเป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงให้กับโรงเรียน ประการที่สอง อาจารย์ใหญ่มีความมั่นใจเกี่ยวกับวิธีการเรียนและการทำวิจัยของนิสิตภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องจากตัวท่านเองเป็นนิสิตเก่าระดับปริญญาโทบริหารการศึกษา จากคณะและสถาบันเดียวกัน

ในช่วงสุดท้ายของการสนทนา อาจารย์ใหญ่และครูต้นแบบได้ให้คำแนะนำเป็นอย่างดีแก่ผู้วิจัยในการดำเนินการเพื่อขอความร่วมมือในการทำวิจัยอย่างเป็นทางการ อีกครั้งหนึ่ง โดยได้แนะนำเกี่ยวกับบุคคลที่จะต้องไปติดต่อ สถานที่ที่จะต้องไปติดต่อ และวิธีการในการติดต่อและการติดตามผล เนื่องจากโรงเรียนเป็นโรงเรียนในสังกัดของกรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยยังไม่มี ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบต่างๆและหน่วยงานที่จะต้องติดต่อ ดีพอ ดังนั้นคำแนะนำในครั้งนี้นี้จึงช่วยให้เกิดความสะดวกแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างมาก

4. ขั้นตอนการเดินเอกสาร

ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อขอความร่วมมือในการทำวิจัยอย่างเป็นทางการ โดยการทำหนังสือจากภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ดูในภาคผนวก) ถึงผู้อำนวยการสำนักการศึกษาเขต แล้วนำหนังสือจากผู้อำนวยการสำนักการศึกษาเขตไปส่งยังผู้อำนวยการสำนักงานเขต สุดท้ายนำหนังสือจากผู้อำนวยการสำนักงานเขตไปส่งให้กับอาจารย์ใหญ่ในฐานะผู้บริหารโรงเรียน และโรงเรียนได้ทำหนังสือแจ้งไปยังครุต้นแบบอย่างเป็นทางการต่อไป ดังแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 ขั้นตอนการเดินหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัย ในระบบของโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร

การดำเนินการทุกขั้นตอนดังกล่าวผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเองทั้งหมด ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรวดเร็วและแน่นอนมากกว่าการรอให้หน่วยงานของทางราชการดำเนินการให้

การปฏิบัติงานภาคสนาม

ผู้วิจัยปฏิบัติงานเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามตามขั้นตอนต่างๆ ใช้เวลารวมทั้งสิ้นประมาณ 9 เดือน โดยมีรายละเอียดในการปฏิบัติงานดังต่อไปนี้

การเตรียมตัว

เมื่อได้รับอนุญาตจากครุต้นแบบและผู้บริหารโรงเรียนแล้ว ผู้วิจัยได้มีการเตรียมตัวเพื่อปฏิบัติงานในภาคสนาม ตามลำดับขั้นดังนี้

1. กำหนดขอบเขตของข้อมูลที่ต้องการเก็บ

ข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการเก็บรวบรวม ได้แก่

- (1) ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน เช่น ที่ตั้ง สภาพแวดล้อม จำนวนอาคารเรียน จำนวนห้องเรียน แผนที่และแผนผังของโรงเรียน เป็นต้น
- (2) ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล แบ่งเป็น

ก. ข้อมูลเกี่ยวกับครูต้นแบบ เช่น จำนวนคาบการสอน งานในหน้าที่นอกเหนือจากงานสอน บทบาทอื่นๆในโรงเรียน เป็นต้น

ข. ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน เช่น จำนวนนักเรียน ภูมิหลังของนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การไป-กลับระหว่างบ้านและ โรงเรียน เป็นต้น

ค. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ปกครอง เช่น อาชีพของผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครอง บทบาทของผู้ปกครองที่มีต่อการเรียนวิชา ภาษาไทยของนักเรียน ทักษะชีวิตที่ผู้ปกครองมีต่อครูต้นแบบ ความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง กับโรงเรียน เป็นต้น

ง. ข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากรในโรงเรียน เช่น จำนวน บุคลากรในโรงเรียนแยกตามฝ่ายต่างๆ หน้าที่รับผิดชอบของบุคลากร ความสัมพันธ์ระหว่าง ครูต้นแบบกับบุคลากรต่างๆในโรงเรียน เป็นต้น

จ. ข้อมูลเกี่ยวกับครูเครือข่ายของครูต้นแบบ เช่น ภูมิหลังของครูเครือข่าย ทักษะชีวิตที่ครูเครือข่ายมีต่อครูต้นแบบ เทคนิคการสอนที่ครูเครือข่าย ได้รับการถ่ายทอดจากครูต้นแบบ

(3) ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข ได้แก่ พฤติกรรม การสอนของครูต้นแบบ พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน แนวการสอนที่ ครูต้นแบบถ่ายทอดให้ครูเครือข่าย เป็นต้น

2. กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มที่เป็นครูและกลุ่มที่เป็นนักเรียน

กลุ่มครู ได้แก่

(1) ครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้น ประถมศึกษา ซึ่งเป็นกรณีศึกษา จำนวน 1 คน

(2) ผู้บริหารโรงเรียน และครูอาจารย์ ในโรงเรียนที่ครูต้นแบบ ปฏิบัติงานอยู่ จำนวน 23 คน แบ่งเป็น

- ผู้บริหารโรงเรียน 2 คน
- ครูวิชาการ 15 คน
- ครูวิชาพิเศษ 6 คน

(3) ครูเครือข่ายของครูต้นแบบ ซึ่งครูต้นแบบได้ทำหน้าที่เป็น กัลยาณมิตรนิเทศเผยแพร่แนวทางการปฏิบัติการเรียนการสอนให้ จำนวน 10 คน

กลุ่มนักเรียน ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งเป็นนักเรียนที่เรียนวิชาภาษาไทยกับครูต้นแบบ ในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2541 จำนวน 100 คน รายละเอียดดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 โรงเรียนวัดฉัตรแก้วจลลณี ในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2541

ชั้น ป.	จำนวนนักเรียน		
	ชาย	หญิง	รวม
5 / 1	13	12	25
5 / 2	13	12	25
รวม	26	24	50
6 / 1	11	13	24
6 / 2	12	14	26
รวม	23	27	50
รวมทั้งสิ้น	49	51	100

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มผู้ปกครองซึ่งให้ข้อมูลบางส่วนอย่างไม่เป็นทางการร่วมด้วย

2. กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งได้แก่

- (1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation)
- (2) การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (formal interview) การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (informal interview) และแบบเจาะลึก (indepth interview)
- (3) การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (document analysis)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและมีความครอบคลุมมากที่สุด ผู้วิจัยจึงกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับข้อมูลในส่วนต่างๆ ดังต่อไปนี้

ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนและบุคลากร ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลทั่วไปซึ่งสามารถเปิดเผยได้และบางข้อมูลมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอยู่แล้ว ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตและการศึกษาเอกสารเป็นหลัก และมีการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

ข้อมูลระดับกว้าง ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพฤติกรรม การสอนวิชาภาษาไทยของครูต้นแบบ และพฤติกรรมการเรียนและการร่วมกิจกรรมทางภาษา ไทยของนักเรียน ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ และการ ศึกษาเอกสาร

ข้อมูลระดับลึก ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึนึกคิด ปรัชญาการสอน เป้าหมายในการสอน และการจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูต้นแบบ ทักษะคตินของ นักเรียนที่มีต่อครูต้นแบบและมีการเรียนหรือการร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับภาษาไทย ความ สัมพันธ์ระหว่างครูต้นแบบกับนักเรียน ครูต้นแบบกับบุคลากรอื่นๆในโรงเรียน ครูต้นแบบกับ ครูเครือข่าย ครูต้นแบบกับผู้ปกครองนักเรียน ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลดังกล่าวนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็น ทางการ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

3. กำหนดเครื่องมือ สร้างเครื่องมือ และเตรียมอุปกรณ์สำหรับการวิจัย ซึ่งได้แก่

เครื่องมือสำหรับการวิจัย ได้แก่

- (1) แนวการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (ดูในภาคผนวก) แบ่งเป็น
 - แนวการสัมภาษณ์ครูต้นแบบ
 - แนวการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูในโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานของครูต้นแบบ
 - แนวการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูในโรงเรียนเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูต้นแบบด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณตามมาตรฐานวิชาชีพครู
 - แนวการสัมภาษณ์นักเรียน
 - แนวการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง
 - แนวการสัมภาษณ์ครูเครือข่ายของครูต้นแบบ
- (2) แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม

อุปกรณ์สำหรับการวิจัย ได้แก่

- (1) สมุดบันทึกและเครื่องเขียน

(2) อุปกรณ์อื่นๆ เช่น แลบบันทึกลเสียงพร้อมเครื่องเล่น กล้องถ่ายภาพ เป็นต้น

ผู้วิจัยเตรียมเครื่องมือสำหรับการวิจัยไว้ล่วงหน้า ทำการศึกษาและทดลองใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆจนมั่นใจว่าสามารถใช้งานได้ถูกต้อง หมั่นตรวจสอบให้อยู่ในสภาพดี พร้อมทั้งจะใช้งานได้อยู่เสมอ และเตรียมอุปกรณ์สำรองไว้เพื่อป้องกันความผิดพลาด เช่น แลบบันทึกลเสียง ถ่านไฟ ฟิล์มถ่ายภาพ ปากกา ดินสอ ฯลฯ

4. กำหนดระยะเวลาในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

เพื่อให้ได้ภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนโดยผ่านรูปแบบและวิธีการสอนของครูต้นแบบ ผู้วิจัยจึงกำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามไว้เป็นระยะเวลา 9 เดือน โดยแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงแรก ตั้งแต่วันที่ 21 ธันวาคม 2541 ถึง 31 พฤษภาคม 2542 รวมระยะเวลาประมาณ 5 เดือน ผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในสนามโดยสวมบทบาทเป็นครูในโรงเรียนทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยครูต้นแบบและเป็นอาจารย์ประจำห้องสมุดโรงเรียน

ช่วงที่สอง ตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน 2542 รวมระยะเวลา 4 เดือน การศึกษาในช่วงนี้ผู้วิจัยจะออกจากสนามและใช้เวลาส่วนใหญ่เก็บรวบรวมข้อมูลอื่นๆที่อยู่ภายนอกสนาม เช่น การสัมภาษณ์ครูเครือข่ายของครูต้นแบบ การพูดคุยกับผู้ปกครองนักเรียนที่บ้าน และการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสาร นอกจากนี้ยังเป็นการป้องกันปัญหาการตีความผิดพลาดอันเนื่องมาจากการที่ผู้วิจัยอยู่ในสนามนานเกินไปจนเกิดความลำเอียง

ในระหว่างนี้ผู้วิจัยยังมีการเข้าไปในสนามเป็นระยะ เพื่อตรวจสอบและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความแม่นยำในการตีความมากยิ่งขึ้น การปฏิบัติเช่นนี้ จะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถตรวจสอบมุมมองของคนนอก (emic) และคนใน (etic) ได้ ซึ่งทำให้สามารถตีความหมายของข้อมูลได้กว้างขวางยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ผู้วิจัยสามารถสังเกตเห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสนามตามธรรมชาติโดยผู้ที่อยู่ในสนามไม่รู้ตัว

เมื่อกำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามได้แล้ว ผู้วิจัยจัดทำตารางการใช้เวลาในสนาม เพื่อใช้เป็นแผนในการทำงานต่อไป (ดูในภาคผนวก)

5. ศึกษาเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางเข้าสู่สนามการวิจัย

เพื่อหาเส้นทางที่สะดวกที่สุดและใช้เวลาในการเดินทางน้อยที่สุด โดยการ ศึกษาจากแผนที่และสอบถามจากบุคคลต่างๆที่รู้จักสนามหรือมีที่อยู่อาศัยใกล้เคียงกับสนาม ซึ่งผู้วิจัยได้ข้อสรุปว่า วิธีการเดินทางที่ดีที่สุดและสะดวกที่สุดคือการเดินทางโดยรถประจำทาง แบบ 2 ระยะ และเมื่อผู้วิจัยได้ทดลองเดินทางไปและกลับในเส้นทางเดิมด้วยตนเองแล้ว พบว่า การเดินทางในแต่ละช่วงเวลาจะใช้เวลาในการเดินทางไม่เท่ากัน ผู้วิจัยจึงได้ทดลองเดินทางในเส้นทางเดิมอีกหลายครั้งในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน แล้วจดบันทึกเป็นสถิติไว้เพื่อหาค่าเฉลี่ยของเวลาที่ใช้ในการเดินทางในแต่ละช่วงเวลา ได้ข้อสรุปดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ระยะเวลาในการเดินทางเข้าสู่สนามโดยรถโดยสารประจำทางในแต่ละช่วงเวลา ใน 1 วัน

ช่วงเวลา ในการเดินทาง (น.)	ระยะเวลาโดยประมาณ*		
	รอรถ	เดินทาง	รวม
6.00 – 8.00	15 นาที	45 นาที	1 ชั่วโมง
8.00 – 10.00	30 นาที	1 ชั่วโมง	1 ชั่วโมง 30 นาที
10.00 – 15.00	15 นาที	45 นาที	1 ชั่วโมง
15.00 – 17.00	30 นาที	1 ชั่วโมง	1 ชั่วโมง 30 นาที
17.00 – 18.00	45 นาที	1 ชั่วโมง 15 นาที	2 ชั่วโมง

(*เป็นระยะเวลารวมของการเดินทางโดยรถประจำทางระยะที่ 1 และระยะที่ 2)

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจำเป็นต้องเดินทางเข้าสนามทุกวันเป็นระยะเวลา มากกว่า 5 เดือน อีกทั้งยังต้องทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตกิจกรรมการเรียน การสอนของครูและนักเรียน ซึ่งต้องเป็นไปตามตารางเรียนที่ทางโรงเรียนกำหนดไว้ การศึกษา เส้นทาง การเดินทาง และการทำตารางระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางนับว่าสามารถช่วย ผู้วิจัย ได้มาก ทำให้ไม่พลาดการนัดหมายและกิจกรรมที่สำคัญๆไป

6. เตรียมตัวผู้วิจัยเอง

เนื่องจากผู้วิจัยอยู่ในสนามโดยสวมบทบาทเป็นผู้ช่วยของครูต้นแบบ มีสถานะ เท่ากับเป็นครูคนหนึ่งในโรงเรียน และต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนเช่นเดียวกับครู คนอื่นๆ ลักษณะการวางตัวจึงต้องเหมาะสม รวมถึงรูปลักษณ์ภายนอกในเรื่องการแต่งกาย ทรงผม เสื้อผ้า เครื่องประดับ และรองเท้า ให้มีความเหมาะสม สะอาด สุภาพเรียบร้อย และดูดีอยู่เสมอ

แผนการเข้าถึงข้อมูล

วิธีการเข้าถึงข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 การเข้าถึงข้อมูลโดยไม่เปิดเผยสถานภาพจริง (covert role)

ผู้วิจัยใช้การเข้าถึงข้อมูลโดยวิธีนี้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นนักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรู้สึกกับผู้วิจัยอย่างเป็นธรรมชาติมากที่สุด การที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลไม่ทราบเป้าหมายของผู้วิจัยจะช่วยให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยได้โดยอิสระ ปราศจากความกังวลใจ และไม่ต้องคอยกังวลว่าผู้วิจัยจะเก็บอะไรไปจากเขาบ้าง ในกรณีที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกิดความสงสัยและซักถาม ผู้วิจัยจะบอกแต่เพียงว่าผู้วิจัยเป็นอาจารย์ใหม่ที่ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆในโรงเรียน โดยผู้วิจัยต้องทำงานร่วมกันกับครูต้นแบบและมีครูต้นแบบเป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำในการทำงาน

แบบที่ 2 การเข้าถึงข้อมูลโดยการเปิดเผยสถานภาพจริง (overt role)

ผู้วิจัยใช้การเข้าถึงข้อมูลโดยวิธีนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน การเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนและครูเครือข่ายของครูต้นแบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามเป้าหมายให้มากที่สุด

สำหรับการเข้าถึงข้อมูลครูในโรงเรียน ผู้วิจัยใช้วิธีการเปิดเผยสถานภาพจริงเช่นเดียวกัน เพียงแต่ไม่ได้เปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะการทำวิจัยทั้งหมด เนื่องจากผู้วิจัยไม่ต้องการให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูต้นแบบและครูในโรงเรียนผิดปกติกว้างเกินไปจากเดิม ซึ่งอาจมีผลต่อข้อมูลที่จะได้มา

การศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปในสนามวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และผู้วิจัยจะมีการจดบันทึกข้อมูลสนาม ในแต่ละวันอย่างละเอียด (full field note)

การสร้างความสัมพันธ์ (rapport)

การเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามโดยผู้วิจัยเองเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง ผู้วิจัยต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่แรกเริ่มเข้าสู่สนามจนกระทั่งจบสิ้นกระบวนการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลถึง 6 กลุ่มด้วยกัน คือ ครูต้นแบบ นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน ครูในโรงเรียน และครูเครือข่ายของครูต้นแบบ ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งด้านสถานภาพและบทบาททางสังคม ค่านิยม ความรู้สึกนึกคิด เพศ วัย และ

ระดับการศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องมีวิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันตามลักษณะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. ครูต้นแบบ

ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์โดยเริ่มจากการแนะนำตัวอย่างเป็นทางการกับครู ต้นแบบในวันแรกพบและได้มีการพูดคุยสนทนาเพื่อทำความคุ้นเคยกันบ้างเล็กน้อย ในระหว่างการพูดคุยผู้วิจัยได้พยายามแสดงให้ครูต้นแบบเห็นว่าการเข้ามาของผู้วิจัยนั้นนอกจากจะไม่มีผลเสียต่อผู้ใดแล้วยังก่อให้เกิดประโยชน์ เพราะผู้วิจัยสามารถนำความรู้ความสามารถเท่าที่มีจากการศึกษาในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทมาช่วยงานครูต้นแบบและช่วยงานในโรงเรียนได้หลายประการ

“...ถึงแม้หนูจะมาอยู่ที่นี้ในฐานะของผู้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย แต่ขอให้อาจารย์คิดว่าหนูมาอยู่เป็นผู้ช่วยของอาจารย์ก็แล้วกันนะคะ หากอาจารย์มีอะไรให้หนูรับใช้หรือช่วยเหลือกรุณาเรียกใช้ได้ที่ทันทีเลยคะ”

“หนูเคยฝึกสอนที่โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มาก่อนคะ หากอาจารย์ต้องการทราบเกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือเทคนิคการสอนแบบต่างๆ หนูสามารถช่วยอธิบายหรือช่วยแนะนำหนังสือดีๆให้ได้คะ”

“อาจารย์สนใจหนังสือเกี่ยวกับ portfolio ของอาจารย์อุทุมพรหรือคะ หนูสามารถหาให้ได้คะ.... และพอดีที่ภาควิชาของหนูได้ออกรวบรวมเกี่ยวกับ portfolio มาเล่มหนึ่ง ถ้าอาจารย์สนใจ หนูจะนำมาให้พร้อมกันด้วยคะ”

“อาจารย์ต้องดูแลห้องสมุดด้วยหรือคะ.... ถ้าอย่างนั้นหนูช่วยดูแลห้องสมุดแทนได้คะ พวกหนังสือที่กองๆอยู่นี้เดี๋ยวหนูจะจัดขึ้นชั้นให้คะ”

ฯลฯ

เมื่อเข้าสู่สนามการวิจัยอย่างเป็นทางการในวันแรก ครูต้นแบบได้กรุณาจัดโต๊ะทำงานให้ผู้วิจัยเป็นพิเศษที่ห้องสมุด ซึ่งอยู่ติดกับห้องภาษาไทยที่เป็นห้องทำงานของ

ครูต้นแบบ แต่เนื่องจากห้องสมุดอยู่ในช่วงปิดดำเนินการห้องจึงค่อนข้างรก ผู้วิจัยจึงได้จัดเก็บและทำความสะอาดเล็กน้อยและถือโอกาสสำรวจสภาพไปด้วยในตัว

ในช่วงแรกของการอยู่ในสนามผู้วิจัยใช้เวลาส่วนใหญ่ในการสำรวจสนามและสำรวจสิ่งแวดล้อมรอบตัวของครูต้นแบบ เช่น ห้องทำงาน การจัดเก็บและแสดงผลงานต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้สังเกตชีวิตประจำวันและบุคลิกของครูต้นแบบด้วย

เมื่อครูต้นแบบมีเวลาว่างผู้วิจัยได้มีการพูดคุยกับครูต้นแบบอยู่เสมอเกี่ยวกับการศึกษาในปัจจุบันทำให้ผู้วิจัยได้ทราบแนวความคิดของครูต้นแบบและได้สอดแทรกคำถามสำหรับการวิจัยเข้าไปด้วย ถือเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการไปพร้อมกัน

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าครูต้นแบบมีผลงานมากมาย และผลงานบางอย่างยังไม่ได้มีการจัดกระทำเพื่อนำออกเผยแพร่ ผู้วิจัยจึงได้ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ซึ่งครูต้นแบบก็เห็นด้วย ผู้วิจัยจึงได้มีโอกาสทำความสนิทสนมกับครูต้นแบบมากขึ้นโดยการช่วยครูต้นแบบทำงาน

สรุปงานที่ผู้วิจัยได้ช่วยครูต้นแบบทำในระหว่างการเก็บข้อมูลมีดังนี้คือ

- (1) ช่วยหาข้อมูลทางเอกสารเกี่ยวกับการทำตำแหน่งอาจารย์ 3
- (2) ช่วยทำหนังสือเกี่ยวกับเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำเสนอต่อสำนักพิมพ์ที่ติดต่อมา
- (3) ช่วยทำ pocket book เกี่ยวกับการเดินทางไปศึกษาดูงานที่ประเทศสหรัฐอเมริกาในโครงการครูอาสาของคณะครุศาสตร์ จุฬาฯ
- (4) ช่วยแปลข่าวภาษาอังกฤษในหนังสือพิมพ์ THE NATION ซึ่งครูต้นแบบได้รับการสัมภาษณ์และตีพิมพ์
- (5) ช่วย / ร่วมจัดกิจกรรม “เที่ยงวันฉันมีสุข” ให้กับนักเรียนชั้น ป.5-6 ในช่วงเวลาพักกลางวัน
- (6) ช่วยสอนและดูแลชั้นเรียนแทนในวันที่ครูต้นแบบลางานหรือมีแขกมาพบที่โรงเรียนในขณะสอน
- (7) ช่วยทดสอบเก็บคะแนนทักษะการอ่านของนักเรียนชั้น ป.5-6

ฯลฯ

การช่วยครูต้นแบบทำงานบางครั้งทำให้ผู้วิจัยเสียเวลาและไม่ได้เก็บข้อมูลตามแผนที่กำหนดไว้ไปบ้าง แต่ก็เห็นว่าคุ้มค่าเพราะทำให้ผู้วิจัยได้รับความไว้วางใจจากครูต้นแบบมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้การเก็บข้อมูลเป็นไปได้อย่างง่ายดาย ในบางครั้งครูต้นแบบก็ได้พูดให้ข้อมูลกับผู้วิจัยด้วยตัวเองโดยที่ผู้วิจัยไม่ต้องถาม

2. นักเรียน

ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์โดยแนะนำตัวกับนักเรียนว่าเป็นครูผู้ช่วยของ ครูต้นแบบ ซึ่งในช่วงแรกนักเรียนไม่ค่อยเชื่อเพราะคิดว่าเป็นญาติหรือเป็นน้องของครูต้นแบบมากกว่า แต่ในภายหลังเมื่อผู้วิจัยได้รู้จักและสนิทสนมกับนักเรียนมากขึ้นแล้วนักเรียนก็เข้าใจและเลิกสนใจสถานภาพของผู้วิจัยอีกต่อไป

การเข้าถึงข้อมูลของนักเรียนและการสร้างความสัมพันธ์นี้สามารถทำได้โดยง่ายเนื่องจากผู้วิจัยมีสถานภาพเป็นครูในโรงเรียน แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยก็ได้พยายามทำความคุ้นเคยและเป็นกันเองกับนักเรียนให้มากขึ้นโดยการร่วมกิจกรรมเล็กๆน้อยๆกับนักเรียน เช่น ช่วยหาคำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนที่เล่นละครในกิจกรรมเที่ยงวันฉันมีความสุข ช่วยจัดฉากและเตรียมอุปกรณ์สำหรับการแสดง นำนักเรียนเล่นเกม เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่านักเรียนในวัยนี้เป็นวัยที่เริ่มเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นตอนต้น ผู้วิจัยจึงทำความคุ้นเคยกับนักเรียนโดยการแสดงความสนใจในสิ่งที่นักเรียนกำลังสนใจ เช่น นักเรียนสนใจดาราศาสตร์ ผู้วิจัยก็ได้นำภาพที่ผู้วิจัยได้ถ่ายร่วมกับดาราศาสตร์มาให้ให้นักเรียนดูและร่วมพูดคุยกับนักเรียน

ผู้วิจัย : (แกลังนำภาพถ่ายคู่กับดารามาตั้งที่โต๊ะทำงาน)

นักเรียน1 : โห! ครูถ่ายรูปกับดาราด้วย..ย..

นักเรียน2 : ไหนๆ....โรงเรียนครูมีดาราด้วยหรือคะ

นักเรียน3 : คุณครูเป็นเพื่อนกับดาราทะหรอคะ

(13 มกราคม 2542)

นักเรียนหญิงบางคนรักสวยรักงาม ชอบแต่งตัว ผู้วิจัยก็จะมีโบว์หรือกิ๊บ ติดผมอันเล็กๆมาฝาก สำหรับนักเรียนชายที่ชอบการ์ตูนประเภทต่อสู้ ผู้วิจัยก็ร่วมพูดคุยและแสดงความคิดเห็นร่วมกับนักเรียน

ผู้วิจัย : พวกเราดู city hunter กันด้วยเหอ เป็นยังไง
ไปถึงไหนแล้ว ครูไม่ค่อยได้ดูเลย ชี้เกี่ยจตั้งแต่ว่า
เข้าบางทีก็ไม่ว่าง

นักเรียนอื่นๆ : ผมก็ดูครับ ผมก็ดูครับ ตอนนี้นะครับถึง
ตอนที่.....

นักเรียน : คุณครูได้ดู slam dunk มั้ยครับ เรื่องนี้ผมก็ชอบ

ผู้วิจัย : ดูค่ะ ดูเรื่องนี้แล้วครูได้รู้จักติกาการเล่นบาสเพิ่มขึ้นอีกตั้งเยอะแยะ

(8 มกราคม 2542)

สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่านักเรียนและผู้วิจัยมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันก็คือ นักเรียนนำดอกกุหลาบมาให้ผู้วิจัยในวันวาเลนไทน์จนเต็มโต๊ะ และนักเรียนจะนำขนมที่นักเรียนทำในวิชางานบ้านซึ่งเมื่อนักเรียนแบ่งกันเองแล้วเหลือน้อยมาก แต่นักเรียนก็ยังแบ่งมาฝากให้แก่ผู้วิจัย ถึงแม้ว่าขนมจะมีสภาพไม่น่ารับประทานแต่ผู้วิจัยก็รับมารับประทาน ต่อหน้านักเรียนและพูดคุยชมฝีมือการทำขนมของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนรู้สึกภูมิใจที่ครูสนใจผลงานของเขา

นักเรียนชายบางคนแอบนำหนูขาวตัวเล็กๆ ใส่กระเป๋าเสื้อมาโรงเรียนทุกๆ ที่ ทราบว่าถ้าครูคนอื่นเห็นอาจถูกยึด เมื่อนักเรียนต้องเข้าเรียนนักเรียนจะนำหนูมาฝากไว้ที่ ผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยก็รับฝากหนูไว้ให้ หรือนักเรียนบางคนมีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนหรือการทำงาน กลุ่มก็จะมาปรึกษากับผู้วิจัยอยู่เสมอ

ในเวลาพักกลางวันจะมีนักเรียนทั้งหญิงและชายมาพูดคุยกับผู้วิจัยเป็นประจำทุกวัน ในระยะแรกนักเรียนจะมาเป็นกลุ่มๆ กลุ่มละ 3-5 คน แต่ในระยะหลังเมื่อนักเรียนเริ่มคุ้นเคยกับผู้วิจัยดีแล้วก็เริ่มมาคนเดียวหรือมาครั้งละ 1-2 คน การมีนักเรียนมาพูดคุยด้วยทุกวันในเวลาพักกลางวันนี้ทำให้ผู้วิจัยเสียเวลาส่วนตัวและเวลาการทำงานไปค่อนข้างมาก บางครั้งผู้วิจัยต้องหยุดชะงักการจดบันทึกภาคสนามเพื่อพูดคุยกับนักเรียน แต่ในขณะเดียวกันผู้วิจัยก็ได้ใช้โอกาสนี้ในการสัมภาษณ์นักเรียนอย่างไม่เป็นทางการไปด้วยโดยที่นักเรียนไม่ทัน รู้ตัวและช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลอื่นๆ ที่คาดไม่ถึงหรือมองข้ามไปด้วย

3. ผู้ปกครอง

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง

ช่วงแรกผู้วิจัยยังไม่รู้จักกับผู้ปกครองและยังไม่ทราบข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ดีพอ และจากข้อมูลเบื้องต้นจากการสังเกตและสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการทำให้ผู้วิจัยทราบว่าครอบครัวของนักเรียนเกือบทั้งหมดมีสถานภาพและชีวิตความเป็นอยู่ไม่ดีนัก ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกไม่มั่นใจเรื่องความปลอดภัยในการเข้าถึงผู้ปกครองนักเรียนโดยตรงที่บ้าน ดังนั้นในช่วงแรกผู้วิจัยจึงสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองโดยในตอนเลิกเรียนผู้วิจัยจะพยายามออกมาเดินบริเวณทางออกจากโรงเรียนเพื่อให้ผู้ปกครองที่มารับนักเรียนสังเกตเห็น บางครั้งผู้วิจัยทราบว่านักเรียนคนใดจะมีผู้ปกครองมารับ ผู้วิจัยก็จะใช้วิธีเดินพูดคุยกับนักเรียนไปจนถึงหน้าประตูโรงเรียน เมื่อพบผู้ปกครอง ผู้วิจัยจะใช้วิธีการยิ้มทักทายโดยไม่เข้าไปพูดคุยด้วยทันที ซึ่งผลที่ตามมาก็คือ หลังจากนั้นไม่นานจะมีนักเรียนมาเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าผู้ปกครองถามถึงผู้วิจัยว่า ผู้วิจัยเป็นใคร มาจากไหน มาเป็นครูใหม่ที่โรงเรียนหรืออย่างไร เป็นต้น และผู้วิจัยก็จะใช้โอกาสนี้ในการแนะนำตัวกับผู้ปกครองโดยผ่านนักเรียนไป

ต่อมา เมื่อผู้ปกครองเริ่มคุ้นหน้ากับผู้วิจัยมากขึ้นผู้วิจัยก็จะเริ่มเอ่ยคำทักทายเล็กน้อยๆกับผู้ปกครองและแสดงท่าทีที่เป็นมิตรให้ บางครั้งผู้ปกครองบางคนก็จะเอ่ยปากพูดคุยกับผู้วิจัยขึ้นมาเอง และสุดท้ายผู้วิจัยก็จะสามารถพูดคุยสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองได้ อย่างไรก็ตามผู้ปกครองที่มารับนักเรียนมีจำนวนน้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องตามไปเก็บข้อมูลที่บ้านของนักเรียนด้วย

4. ผู้บริหารโรงเรียน

โรงเรียนที่ครูดั้นแบบปฏิบัติงานอยู่นี้มีผู้บริหาร 2 ท่าน คือ อาจารย์ใหญ่และผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ สำหรับอาจารย์ใหญ่ซึ่งทราบสถานภาพของผู้วิจัยเป็นอย่างดีตั้งแต่ต้นและเป็นผู้อนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลในสนามวิจัยได้นั้น ในวันที่สองของการเข้าสู่สนามวิจัยและผู้วิจัยได้เข้าไปรายงานตัว อาจารย์ใหญ่ได้ซักถามผู้วิจัยเกี่ยวกับรายละเอียดของการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัยก็ได้อธิบายไปตามความเป็นจริงอย่างคร่าวๆ เมื่อพูดคุยทำความเข้าใจกันเรียบร้อยแล้วอาจารย์ใหญ่ได้กล่าวกับผู้วิจัยว่า

“ก็ยินดีต้อนรับนะ มีอะไรขาดเหลือก็บอก หรือบอกผ่าน
อาจารย์สุขพงศ์เค้าก็ได้”

(อาจารย์ใหญ่ / 4 ม.ค. 42)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับความกรุณาจากอาจารย์ใหญ่ในการประกาศแนะนำ ผู้วิจัยให้นักเรียนรู้จัก (ในฐานะอาจารย์ซึ่งมาช่วยงานครูดั้นแบบ) ผ่านเสียงตามสายของโรงเรียนด้วย

สำหรับผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้วิจัยได้พบเมื่อเข้าไปอยู่ในสนามวิจัยแล้ว และครูดั้นแบบได้แนะนำให้รู้จัก ภายหลังจากผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ได้เชิญผู้วิจัยเข้าพบเนื่องจากยังมีข้อสงสัยบางประการเกี่ยวกับการทำวิจัยในครั้งนี้ซึ่งผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ได้สอบถามจาก อาจารย์ใหญ่และครูดั้นแบบแล้วแต่ยังไม่ชัดเจนในบางประเด็น เมื่อผู้วิจัยเข้าพบจึงได้ชี้แจง รายละเอียดให้ทราบและได้มีการแนะนำตัวอย่างเป็นทางการอีกครั้งหนึ่งด้วย ซึ่งผู้วิจัยก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีเช่นเดียวกัน

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ในช่วงแรกทำได้ยากเนื่องจากทั้งสองท่านมีภาระหน้าที่มาก โดยเฉพาะอาจารย์ใหญ่ที่ต้องออกไปปฏิบัติราชการนอกโรงเรียนค่อนข้างบ่อย ประกอบกับห้องทำงานของทั้งสองท่านมีความเป็นส่วนตัวมาก ทำให้โอกาสเข้าถึงยาก แต่เมื่ออยู่ในสนามได้ระยะหนึ่งแล้วผู้วิจัยจึงค่อยๆมองเห็นหนทางในการสร้างความสัมพันธ์โดยผ่านการช่วยงานโรงเรียน

เมื่อผู้วิจัยอยู่ในสนามนานเป็นระยะเวลาประมาณ 1 เดือน ได้มีคณะนักศึกษาระดับปริญญาโทมาบัณฑิตจากภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เดินทางมาศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (ส.ป.ช.) และวิชาภาษาไทยของโรงเรียน ในงานนี้ผู้วิจัยได้รับการแต่งตั้งให้อยู่ฝ่ายปฏิบัติ แต่ผู้วิจัยก็ได้อาสาช่วยงานหลายอย่างเท่าที่จะช่วยได้ ดังนี้

- (1) ร่วมกับครูต้นแบบในการวางแผนการจัดการต้อนรับตั้งแต่ต้นจนจบ
- (2) จัดเตรียมเอกสารสำหรับแจกผู้เยี่ยมชม ซึ่งได้แก่
 - กำหนดการต้อนรับและนำเยี่ยมชมโรงเรียน
 - ประวัติและผลงานของโรงเรียน (ข้อมูลส่วนนี้ค่อนข้างเก่าและไม่มีเอกสารที่บันทึกไว้อย่างสมบูรณ์เป็นทางการ ผู้วิจัยจึงช่วยทำการ up date ให้ใหม่) โดยทั้งสองอย่างนี้ผู้วิจัยได้จัดพิมพ์ด้วยตนเองด้วยระบบคอมพิวเตอร์ให้อย่างสวยงาม
- (3) ช่วยดูแลด้านการจัดสถานที่ต้อนรับ
- (4) ช่วยถ่ายภาพกิจกรรม
- (5) จัดทำแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการต้อนรับและข้อมูลความรู้ที่ได้จากการเยี่ยมชมให้ผู้เยี่ยมชมตอบ
- (6) นำผลจากแบบสอบถามกลับมาสรุปเป็นรายงานส่งผู้บริหาร เพื่อผู้บริหารจะนำส่งเขตต่อไป

ในการนี้ผู้วิจัยได้รับหนังสือขอบคุณอย่างเป็นทางการจากอาจารย์ใหญ่ด้วย

อีกงานหนึ่งที่ผู้วิจัยได้ช่วยโรงเรียนทำคือการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้น ป.6 โดยนำคะแนนที่นักเรียนได้จากการทำข้อสอบมาตรฐานของเขตมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยเฉพาะที่ทางเขตจัดไว้ให้ งานนี้ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมเฉพาะในช่วงแรกๆ แต่เนื่องจากโรงเรียนยังมีความรู้เกี่ยวกับการประเมินคะแนนยังไม่ดีพอ ประกอบกับผู้วิจัยไม่มีเวลายากพอในการเข้าไปศึกษาเรื่องนี้อย่างเต็มตัว ทางโรงเรียนจึงใช้วิธีไปสอบถามและขอความร่วมมือจากโรงเรียนที่อยู่ในกลุ่มการศึกษาเดียวกันที่ได้ดำเนินการไปแล้วให้ช่วยเหลือแทน

5. การเข้าถึงข้อมูลของครูในโรงเรียน

ในช่วงสัปดาห์แรกของการเข้าสู่สนามผู้วิจัยยังไม่รู้จักใครในโรงเรียนเลย ดังนั้นเมื่อได้รายงานตัวกับอาจารย์ใหญ่แล้ว ครูต้นแบบซึ่งทราบว่าผู้วิจัยจะต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ครูในโรงเรียนด้วยจึงได้แนะนำให้ผู้วิจัยรู้จักครูหลายๆท่านในโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งคำแนะนำที่ว่า “น้องเขาเรียนปริญญาโทอยู่จุฬาฯ...” ทำให้ผู้วิจัยได้รับความสนใจและ

ได้รับการต้อนรับจากครูในโรงเรียนเป็นอย่างดี ดังนั้นการเข้าถึงข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ ผู้วิจัยจึงใช้วิธีเข้าถึงโดยการเปิดเผยสถานภาพ (overt role)

สำหรับการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการทักทายพูดคุยเมื่อพบกัน มีการรับประทานอาหารร่วมกันในเวลาพักกลางวันที่โรงอาหาร ในช่วงที่โรงเรียนจัดกิจกรรมกีฬาสีผู้วิจัยก็ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านเทคนิคฝ่ายเสียงและช่วยด้านการถ่ายภาพ บางครั้งอาจมีการช่วยครูในโรงเรียนทำงานบ้างแล้วแต่โอกาสจะอำนวย เช่น อาจารย์ท่านหนึ่งในโรงเรียนได้รับรางวัลครูดีเด่นในวันครูแห่งชาติ และอาจารย์ท่านนั้นต้องทำป้ายนิเทศเกี่ยวกับประวัติและผลงานของตนเองไปแสดงในงานวันรับรางวัล ผู้วิจัยก็ได้เข้าไปช่วยทำ

“ขอบคุณนะคะน้อง อุตส่าห์มาช่วยทำ พอดีเค้าเพิ่งมาบอกวันนี้ แล้วพรุ่งนี้ก็ต้องเอาไปโชว์แล้ว เลยต้องรีบจนเลยนะคะพี่เองก็ทำไม่ค่อยเป็นคะพวกดอกไม้टकแต่งอะไรเนี่ย...”

(ครูธัญญา / 15 มกราคม 42)

ครูอีกคนหนึ่งกำลังศึกษาระดับปริญญาโทบริหารการศึกษาระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้นำแบบสอบถามและวิทยานิพนธ์บทที่ 1-3 มาให้ผู้วิจัยช่วยดูและให้คำแนะนำ ผู้วิจัยก็ได้ให้คำแนะนำไปตามที่ได้เรียนรู้มาและช่วยหาข้อมูลเพิ่มเติม ตลอดจนช่วยแก้ไขระบบการพิมพ์ให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์มากยิ่งขึ้น

ครู : ขอขอบคุณน้องมากจริงๆเลยนะคะ ถ้าไม่ได้น้องพี่ไม่รู้จะทำยังไง

ผู้วิจัย : ยินดีค่ะ แต่หนูก็ช่วยได้ไม่มากนักนะคะ ยังไงอาจารย์คงต้องไปปรึกษา advisor ของอาจารย์เองอีกที ถ้าขาดเหลือข้อมูลอะไรก็บอกนะคะ จะได้ช่วยหา

(26 มกราคม 2542)

นอกจากนี้ก็มีครูบางคนที่มาขอคำแนะนำจากผู้วิจัยในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยก็ได้ให้คำแนะนำปรึกษาด้วยความเต็มใจ

6. การเข้าถึงข้อมูลของครูเครือข่าย

ครูเครือข่ายของครูต้นแบบจะปฏิบัติงานกระจายอยู่ตามโรงเรียนต่างๆทั่วไป ในช่วงแรกผู้วิจัยจะได้รู้จักโดยผ่านรูปภาพที่ครูต้นแบบถ่ายเก็บไว้ในคราวที่ทำกิจกรรมต่างๆ

ร่วมกันในโครงการครูดั้งแบบ ซึ่งครูดั้งแบบได้พูดถึงรายละเอียดคร่าว ๆ ของครูดั้งแต่ละคนให้ ผู้วิจัยฟัง

สำหรับการเข้าถึงข้อมูลผู้วิจัยเข้าถึงโดยการเปิดเผยสถานภาพ (overt role) เนื่องจากครูดั้งหลายคนทราบล่วงหน้าจากการบอกกล่าวของครูดั้งแบบแล้วว่าผู้วิจัยจะเดินทางไปพบเพื่อสัมภาษณ์ เพียงแต่ยังไม่ทราบประเด็นที่ชัดเจนที่จะสัมภาษณ์เท่านั้น

การที่ครูดั้งแบบช่วยบอกกล่าวแก่ครูดั้งหลายคนล่วงหน้าเช่นนี้นับว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยเป็นอย่างมาก เพราะประการที่หนึ่งผู้วิจัยไม่ต้องเสียเวลาแนะนำตัวมาก และประการที่สองครูดั้งหลายคนจะรู้สึกไว้วางใจผู้วิจัยมากขึ้นว่าอย่างน้อยครูดั้งแบบก็รับทราบแล้วว่าผู้วิจัยจะไปขอข้อมูลจากพวกเขา นอกจากนี้ครูดั้งแบบยังได้ให้ความอนุเคราะห์ในการให้ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์สำหรับติดต่อครูดั้งหลายคนแก่ผู้วิจัยอย่างละเอียดอีกด้วย

การเก็บข้อมูลจากครูดั้งหลายคน ผู้วิจัยแบ่งครูดั้งหลายคนออกเป็น 4 กลุ่ม ตามระยะทางที่ต้องเดินทางไปพบ ได้แก่

- กลุ่มที่ 1 เป็นครูดั้งที่อยู่ในโรงเรียนเดียวกันกับครูดั้งแบบ
- กลุ่มที่ 2 เป็นครูดั้งอยู่ในเขตเดียวกัน
- กลุ่มที่ 3 เป็นครูดั้งอยู่ชานเมืองหรือจังหวัดใกล้เคียง
- กลุ่มที่ 4 เป็นครูดั้งอยู่ต่างจังหวัด และไม่ได้อยู่ในภาคกลาง

เมื่อจัดกลุ่มได้แล้วผู้วิจัยจึงได้วางแผนในการเก็บข้อมูล โดยเก็บจากครูดั้งในกลุ่มที่ 4 ก่อน ตามด้วยกลุ่มที่ 1 , 2 และ 3 ตามลำดับ โดยมีการเตรียมการดังนี้

- (1) วางแผนว่าวันไหนจะไปสัมภาษณ์ใคร และใน 1 วันจะสามารถ เดินทางไปได้กี่แห่ง
- (2) วางแผนการเดินทางโดยสอบถามจากเพื่อนที่ชำนาญเส้นทาง สอบถามจากบริการสอบถามเส้นทางรถโดยสารประจำทางทางโทรศัพท์หมายเลข 184 และสอบถามจากตัวครูดั้งหลายคนเอง
- (3) โทรศัพท์แนะนำตัวและนัดหมายวัน-เวลากับครูดั้งหลายคนเพื่อทำการสัมภาษณ์
- (4) เดินทางไปสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลตามแผนที่วางไว้

เนื่องจากครูดั้งหลายคนกลุ่มที่ 3 อยู่ในโรงเรียนในพื้นที่ที่ไกลออกไปจากตัวเมือง ทำให้ต้องเดินทางหลายต่อกว่าจะถึงที่หมาย ประกอบกับผู้วิจัยไม่ค่อยชำนาญในการเดินทางนัก ทำให้การเดินทางล่าช้าไปบ้าง แต่ผู้วิจัยใช้วิธีแก้ปัญหาโดยการประมาณเวลาเผื่อไว้หลายๆ

หรือในกรณีที่ต้องล่าช้าจริง ๆ ผู้วิจัยก็จะมีการโทรศัพท์แจ้งให้ครูเครือข่ายทราบปัญหาและรายงานให้ทราบเป็นระยะว่าขณะนั้นผู้วิจัยเดินทางถึงไหนแล้ว และเมื่อถึงที่หมายแล้วก็ไม่มีสิ่งที่จะกล่าวคำขอโทษ

ครูเครือข่าย : การเดินทางลำบากหน่อยนะคะ โรงเรียนบ้านนอก
ก็ยังมีสะพาน ทำทางจะเหนื่อยแยะเลยนะคะ

ผู้วิจัย : ก็เหนื่อยเหมือนกันละคะ แต่กลัวว่าจะมาไม่ถูกมาก
กว่า เพราะไม่เคยมาแถวนี้เลย ยิ่งไงก็ต้อง
ขอประทานโทษอาจารย์ด้วยนะคะที่มาช้ากว่าเวลา
นัด เลยทำให้อาจารย์ต้องเสียเวลารอ

ครูเครือข่าย : ไม่เป็นไรคะ ทำงานไปรอไป พวกพี่อยู่ที่นั่นชิน
บ้านก็อยู่ใกล้ๆกัน ละแวกนี้ พวกนักเรียนก็บ้าน
แถวๆนี้ ไม่ค่อยได้ออกไปไหนกันเหมือนกัน แต่ถ้า
จะไปก็มีรถเมล์เล็กวิ่งผ่าน แบบที่น้องนั่งมานี้ละคะ

ผู้วิจัย : อยู่นอกเมืองอย่างนี้ก็ดีเหมือนกันนะคะ อากาศดี
ต้นไม้เยอะ อย่างโรงเรียนอาจารย์ก็สวยนะคะ
เห็นแล้วหายเหนื่อยเลยคะ

(2 มิถุนายน 2542)

สำหรับครูเครือข่ายในกลุ่มที่ 4 ซึ่งอยู่ในต่างจังหวัดและไม่ได้อยู่ในภาคกลาง
นั้น ผู้วิจัยพบว่าเป็นจังหวัดเดียวกันกับบ้านเกิดของครูต้นแบบ ผู้วิจัยจึงได้ใช้เวลาในช่วง
เทอมภาคฤดูร้อนซึ่งครูต้นแบบจะเดินทางกลับไปเยี่ยมบ้านเดินทางไปพบกับครูเครือข่าย เพื่อ
ที่ผู้วิจัยจะได้ถือโอกาสไปเยี่ยมบ้านของครูต้นแบบและทำความรู้จักพูดคุยกับครอบครัวของครู
ต้นแบบไปพร้อมกันด้วย

นอกจากวิธีการเข้าถึงและสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่างๆตาม
ที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยยังได้ช่วยงานด้านเอกสารของโรงเรียนด้วย เนื่องมาจากผู้วิจัยพบว่า
โรงเรียนนี้มีเครื่องคอมพิวเตอร์อยู่ 2 เครื่อง เครื่องแรกซึ่งวางอยู่ในห้องผู้บริหารใช้งานไม่ได้
เพราะไม่มีโปรแกรม windows ส่วนอีกเครื่องหนึ่งอยู่ในห้องภาษาไทยหรือห้องทำงานของ ครู
ต้นแบบ แต่ครูต้นแบบใช้งานเครื่องได้ไม่คล่องนักทำให้เครื่องนี้แทบไม่ได้ใช้งานเช่นเดียวกัน
ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยทราบมาก็คือ โรงเรียนมีเจ้าหน้าที่สำหรับพิมพ์เอกสาร 1 คน แต่
เจ้าหน้าที่ที่ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ไม่เป็นเช่นเดียวกัน ดังนั้นเอกสารของโรงเรียนจึงพิมพ์โดย
เครื่องพิมพ์ดีดไฟฟ้ามาตลอด เมื่อครูต้นแบบทราบว่าผู้วิจัยสามารถใช้งานเครื่องคอมพิวเตอร์
โดยเฉพาะโปรแกรมเกี่ยวกับการพิมพ์เอกสารได้ดีจึงได้ออกตัวว่าอาจจะต้องรบกวนให้ผู้วิจัยช่วย
พิมพ์งานบ้างเล็กน้อย แต่ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าในเมื่อโรงเรียนมีเครื่องคอมพิวเตอร์แล้ว
และมีเจ้าหน้าที่แล้ว น่าจะได้มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้สามารถใช้เครื่องคอมพิวเตอร์พิมพ์

งานได้จะดีกว่า เพื่อที่ว่าเมื่อผู้วิจัยออกจากสนามไปแล้วจะได้มีผู้ที่สามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้ สำหรับเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนนั้นผู้วิจัยได้ขออนุญาตจากครูต้นแบบเพื่อช่วยฝึกอบรม การใช้คอมพิวเตอร์ให้กับเจ้าหน้าที่ ซึ่งครูต้นแบบไม่ได้ขัดข้อง และเมื่อผู้วิจัยได้ทำความรู้จักกับเจ้าหน้าที่ที่พิมพ์งานของโรงเรียนแล้ว เจ้าหน้าที่คนนั้นก็ยินดีที่ผู้วิจัยจะสอนคอมพิวเตอร์ให้ แต่ต่อมาผู้วิจัยก็ได้สอนให้แค่เพียงครั้งเดียว ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยไม่มีเวลาพอ ประกอบกับเจ้าหน้าที่คนนั้นค่อนข้างเกรงใจ เมื่อเห็นผู้วิจัยพอจะมีเวลาว่างจึงไม่กล้ามาตามตัวผู้วิจัยไปช่วยสอนให้ สุดท้ายผู้วิจัยจึงได้เพียงแค่แนะนำให้เจ้าหน้าที่คนนั้นไปเรียนเพิ่มเติมเอาเองจากภายนอกซึ่งมีการจัดสอนอยู่ทั่วไปในราคาไม่แพง และแนะนำให้ทางโรงเรียนส่งเจ้าหน้าที่หรือครูไปฝึกอบรมการใช้คอมพิวเตอร์เมื่อมีโอกาส

แหล่งของข้อมูล

แหล่งข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้มาจากแหล่งบุคคล ซึ่งได้แก่ ครูต้นแบบ นักเรียนที่เรียนวิชาภาษาไทยกับครูต้นแบบ ผู้ปกครองนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ครูในโรงเรียน ครูเครือข่ายของครูต้นแบบ และเจ้าหน้าที่จากศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และแหล่งเอกสาร ได้แก่ เอกสารเกี่ยวกับ โครงการครูต้นแบบ ผลงานของครูต้นแบบทั้งในด้านวิชาการและด้านการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ประกาศ และบันทึกต่างๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. การสังเกต

ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) โดยผู้วิจัยใช้กรอบการสังเกตของ Lofland (1971 อ้างถึงใน นิศา ชูโต, 2540)

(1) การกระทำ (acts)

ผู้วิจัยสังเกตชีวิตประจำวันที่โรงเรียน การกระทำ ตลอดจน พฤติกรรมที่แสดงออกในด้านต่างๆของบุคคลในสนาม สังเกตพฤติกรรมของครูต้นแบบในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย เช่น การเตรียม การสอน วิธีการสอน การกระตุ้นความสนใจของนักเรียน การเสริมแรงนักเรียน การประเมินผลระหว่างเรียน

การตรวจผลงานนักเรียน เป็นต้น สังเกตพฤติกรรมของ นักเรียนที่มีต่อวิชา ภาษาไทย เช่น การมาโรงเรียน การร่วมกิจกรรม การปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมาย เป็นต้น

(2) กิจกรรม (activities)

ผู้วิจัยสังเกตการกระทำของบุคคลหลายๆคนที่แสดงความสำคัญและเกี่ยวข้องกัน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีกระบวนการ มีขั้นตอน แบบแผน เช่น กิจกรรมการเรียน การสอนในชั้นเรียน กิจกรรมที่ครูต้นแบบจัดให้กับนักเรียนในช่วงเวลาพักกลางวัน เป็นต้น

(3) ความหมาย (meaning)

ผู้วิจัยสังเกตการให้ความหมายของการกระทำหรือกิจกรรม โดยคำพูดที่แสดงออกของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนอย่างมีความสุขในวิชาภาษาไทย เช่น นักเรียนมีความรู้สึกต่อครูต้นแบบ ต่อวิชาภาษาไทย ต่อกิจกรรมภาษาไทย นักเรียนรู้สึกเป็นกันเองกับครู สามารถพูดแสดงความคิดเห็นกับครูได้ นักเรียนสนใจเรียนวิชาภาษาไทย เพราะมีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออก นักเรียนอยากเล่นเกมเปิดพจนานุกรม จึงช่วยกันจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ในการแข่งขันอย่าง รวดเร็ว

(4) การมีส่วนร่วม (participation)

ผู้วิจัยสังเกตการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย การทำกิจกรรมกลุ่มของ นักเรียน เป็นต้น

(5) ความสัมพันธ์ (relationship)

ผู้วิจัยสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างครูต้นแบบกับนักเรียน ครูต้นแบบกับเพื่อนครูในโรงเรียน ครูต้นแบบกับครูเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงที่เกิดขึ้นในสนาม

(6) สถานที่ (settings)

ผู้วิจัยสังเกตรูปแบบทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในสนามซึ่งถือเป็นหน่วยวิเคราะห์ เช่น สภาพโรงเรียน ห้องเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความคิด ทัศนคติ ฯลฯ

2. การสัมภาษณ์

ใช้การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (formal interview) การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (informal interview) และแบบเจาะลึก (indept interview) โดยมีวิธีการดังนี้

(1) การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (formal interview)

ใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้บริหารและครูเครือข่ายของครูต้นแบบ โดยผู้วิจัยจะติดต่อนัดหมายและให้แนวคำถามไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะทำการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์อย่างกว้างๆ

(2) การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (informal interview)

ใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นนักเรียน ผู้ปกครอง และครูในโรงเรียน โดยกำหนดกรอบในการสัมภาษณ์อย่างกว้างๆ ให้มีลักษณะสำคัญ คือ

ก. แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลตอบคำถามได้อย่างเต็มที่และมีอิสระในการตอบ

ข. แบบมีจุดสนใจเฉพาะหรือแบบเจาะลึก (indept interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงที่ผู้วิจัยต้องการ

ค. แบบตะล่อมกล่อมเกล่า (probe) เป็นการสัมภาษณ์เพื่อให้ทราบความรู้สึกนึกคิดและทัศนคติของคนที่อยู่ในสนามที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ง. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) เป็นการสัมภาษณ์ในกรณีที่เฉพาะบางเรื่องต้องการผู้รู้เป็นพิเศษ

ลักษณะการสัมภาษณ์ของผู้วิจัยจะเน้นการพูดคุยแบบเป็นกันเองในเรื่องทั่วไปหรือเกี่ยวกับกิจกรรมที่กำลังดำเนินอยู่ในขณะนั้นก่อน จากนั้นจึงพยายามโยงเข้าสู่เรื่องที่ผู้วิจัยต้องการในภายหลัง และหากผู้ให้ข้อมูลเริ่มรู้สึกตัวว่ากำลังถูกสัมภาษณ์ ผู้วิจัยก็จะหันเหออกสู่เรื่องอื่นเพื่อไม่ให้ผู้ให้ข้อมูลรู้ตัว

การสัมภาษณ์ครูต้นแบบ ผู้วิจัยไม่มีปัญหาในการได้มาซึ่งข้อมูลเพราะ ครูต้นแบบยินดีที่จะให้ข้อมูลทุกอย่างอย่างเต็มที่อยู่แล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงมุ่งประเด็นไปที่ การตรวจสอบข้อมูลมากกว่า

การสัมภาษณ์นักเรียน ผู้วิจัยมีโอกาสดูคุยกับนักเรียนอย่างเต็มที่ในช่วงเวลาพักกลางวัน ในระหว่างที่นักเรียนกำลังทำกิจกรรมกลุ่มในชั้นเรียน และเวลาเย็นหลังเลิกเรียน

การได้มาซึ่งข้อมูล ผู้วิจัยประสบปัญหาเล็กน้อยเนื่องจากนักเรียนค่อนข้างขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด การเรียบเรียงคำพูดทำได้ช้าและไม่สามารถถ่ายทอดออกมาได้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยได้แก้ปัญหาโดยการช่วยสรุปความแล้วถามย้อนกลับเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

ในการสัมภาษณ์นักเรียน ผู้วิจัยต้องเป็นทั้งผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ ในเวลาเดียวกัน ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยต้องการให้นักเรียนเป็นสื่อในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ปกครองนักเรียนด้วย

การสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน เป็นการสัมภาษณ์ที่ทำได้ยากและได้ข้อมูลค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นๆ ผู้วิจัยประสบปัญหาตั้งแต่ในช่วงการสร้างความสัมพันธ์ เนื่องจากนักเรียนที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นนักเรียนในชั้นโต คือ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ดังนั้นนักเรียนเกือบทั้งหมดจึงเดินทางมาโรงเรียนด้วยตนเอง มีนักเรียนจำนวนน้อยมากที่ผู้ปกครองจะมาส่งที่โรงเรียนซึ่งอาจเป็นเพราะมีบุตรหลานอยู่ในชั้นเล็กมาเรียนด้วย ดังนั้นปัญหาแรกๆที่ผู้วิจัยพบก็คือการไม่มีโอกาสได้พบกับผู้ปกครองของนักเรียน ต่อมาเมื่อผู้วิจัยได้พยายามทำความสนิทสนมคุ้นเคยกับนักเรียนเป็นอย่างดีแล้ว ผู้วิจัยจึงเริ่มไปพบผู้ปกครองของนักเรียนที่มีบ้านอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับโรงเรียนก่อน การเข้าถึงผู้ปกครองนี้ผู้วิจัยต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร โดยใช้วิธีเดินผ่านบ้านของนักเรียนและทักทายกับนักเรียนเล็กน้อยในระยะแรก หลังจากนั้นจึงค่อยๆใช้เวลาทักทายนานขึ้นและแวะบ้าน นักเรียนในที่สุด ส่วนนักเรียนที่มีบ้านไกลออกไป ผู้วิจัยใช้วิธีการพูดเกริ่นนำเรื่องบ้านของนักเรียนก่อน ซึ่งผู้วิจัยพบว่านักเรียนส่วนใหญ่จะอยากให้ผู้วิจัยไปเยี่ยมที่บ้าน ดังนั้นเมื่อสนิทสนมคุ้นเคยกับนักเรียนคนนั้นๆเป็นอย่างดีแล้วผู้วิจัยจึงตามนักเรียนไปที่บ้านในตอนกลางวัน โดยทำที่ว่าต้องการไปทำธุระบริเวณนั้นพอดี

ปัญหาที่สองที่พบในการได้มาซึ่งข้อมูลจากผู้ปกครองก็คือ เมื่อผู้วิจัยไปที่บ้านของนักเรียนในตอนเย็นหลังเลิกเรียน ผู้วิจัยมักไม่ได้พบกับผู้ปกครองนักเรียน เนื่องจาก ผู้ปกครองยังไม่กลับจากการทำงาน จะพบก็เพียงแต่พี่ของนักเรียนซึ่งมีอายุมากกว่านักเรียนไม่มาก หรือคนแก่ที่สนิทหาแทบไม่รู้เรื่องแล้ว บางครั้งผู้วิจัยก็พบแต่คนข้างบ้านซึ่งไม่สามารถให้ข้อมูลอะไรได้ และปัญหาอีกประการหนึ่งก็คือ ผู้วิจัยไม่สามารถรอพบผู้ปกครองของนักเรียนซึ่งจะกลับมาในเวลาค่ำมืดแล้วได้ เพราะสภาพแวดล้อมไม่ปลอดภัยเพียงพอสำหรับ ผู้วิจัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องใช้วิธีไปพบผู้ปกครองนักเรียนที่บ้านในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งอาจได้พบบ้างหรือไม่ได้พบบ้าง ผู้วิจัยจึงต้องใช้เวลากับข้อมูลส่วนนี้ค่อนข้างนาน

ในการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง ผู้วิจัยสังเกตว่าผู้ปกครองจะมีความอึดอัดใจบ้างในช่วงแรกๆ เพราะคิดว่าการที่ครูมาพบที่บ้านเป็นเพราะนักเรียนได้ทำความผิดไว้ที่โรงเรียน แต่ผู้วิจัยได้พยายามสร้างความสัมพันธ์โดยการแนะนำตัวและพูดคุยด้วยอย่างเป็นกันเอง พร้อมทั้งบอกวัตถุประสงค์ว่าบังเอิญมาทำธุระในบริเวณนั้นจึงแวะมาเยี่ยมเยียนตามคำชักชวนของนักเรียนเท่านั้น

การสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและการสัมภาษณ์ครูเครือข่ายของครูต้นแบบ ถึงแม้จะเป็นการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ แต่ข้อมูลบางส่วนที่มีผลต่อความรู้สึก เช่น ความรู้สึกที่มีต่อครูต้นแบบ ก็เป็นข้อมูลที่ผู้ให้สัมภาษณ์น่าจะยึดอัดใจ ดังนั้น ในการนัดหมายและให้แนวการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลเพื่อการเตรียมตัวล่วงหน้า ผู้วิจัยจึงไม่ได้ใส่ประเด็นเหล่านี้เข้าไปด้วย แต่พยายามสอดแทรกไว้ใน การสัมภาษณ์จริงซึ่งต้องมีการพูด ออกนอกประเด็นไปบ้างเป็นธรรมดา และในช่วงที่มีการพูดถึงประเด็นเหล่านี้ ผู้วิจัยจะ ไม่บันทึกเทป เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลมีความสะดวกใจในการให้สัมภาษณ์มากขึ้น

การสัมภาษณ์ครูในโรงเรียน ในช่วงแรกผู้วิจัยสังเกตว่าครูในโรงเรียนให้ความสนใจผู้วิจัยค่อนข้างมาก และส่วนใหญ่อยากพูดคุยกับผู้วิจัยอยู่แล้วแต่ไม่กล้า ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการเข้าไปหาก่อน โดยอาจเป็นการใช้คำพูดทักทายที่เป็นกันเอง หรือแสดงความสนใจในสิ่งที่ครูคนนั้นๆ กำลังทำอยู่เพื่อเปิดประเด็นการสนทนา เป็นต้น ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ครูในโรงเรียนโดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ แต่ครูส่วนใหญ่มักจะรู้ตัว และจะเริ่มระมัดระวังคำพูดทันทีที่ผู้วิจัยเริ่มโยนเข้าสู่ประเด็นสำคัญ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องมีความใจเย็นและยอมที่จะต้องเสียเวลาพูดคุยออกนอกเรื่องบ้างเป็นระยะ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (document analysis)

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและใช้ข้อมูลประกอบการศึกษา ดังนี้

(1) ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ข้อมูล และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ อย่างมีความสุข เพื่อสร้างกรอบแนวทางในการศึกษา

(2) ใช้ในการค้นหาและตัดสินใจเลือกกรณีศึกษา

ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับโครงการครูต้นแบบ ข้อมูลสถิติด้านการศึกษา หลักสูตรระดับประถมศึกษา และข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อ ทำการคัดเลือกครูต้นแบบเพียง 1 คนสำหรับเป็นกรณีศึกษา

(3) ใช้ประกอบผลการศึกษา

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารของโรงเรียน เช่น ประวัติโรงเรียน สถิติครู- นักเรียน การบริหารจัดการในโรงเรียน ฯลฯ เพื่อศึกษาการบริหารและการจัดการใน โรงเรียน ศึกษาเอกสารของครูต้นแบบ เช่น แฟ้มสะสมผลงาน เอกสารทางวิชาการ

เอกสารแนะนำตัว เอกสารเผยแพร่แนวการสอน ฯลฯ เพื่อศึกษาประวัติ ผลงาน และแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูต้นแบบ ศึกษาข้อมูลนักเรียน เช่น ประวัติ นักเรียน ผลงานนักเรียน ฯลฯ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับนักเรียน นอกจากนี้ยังมีเอกสารอื่นๆอีก เช่น หลักสูตรวิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษา พัฒนาการของเด็กวัยประถมศึกษา เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ตัวผู้วิจัยเองเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการวิจัย แต่เพื่อให้ข้อมูลมีความแม่นยำตรงมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงใช้เครื่องมือช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยอย่างหลากหลาย ซึ่งได้แก่

1. แนวการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (ดูในภาคผนวก) แบ่งเป็น

- (1) แนวการสัมภาษณ์ครูต้นแบบ ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง
- (2) แนวการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูในโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานของครูต้นแบบ ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยปรับปรุงจาก “แบบสัมภาษณ์ครูภาษาไทยดีเด่น” ของทุน ภาชีธรรม (2539)
- (3) แนวการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูในโรงเรียนเกี่ยวกับ คุณลักษณะของครูต้นแบบด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณตามมาตรฐานวิชาชีพครู ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยปรับปรุงจาก “แบบสอบถามครูและผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับคุณลักษณะ ในการปฏิบัติงานด้านคุณธรรม จรรยาบรรณ ของครูภาษาไทยดีเด่น” ของทุน ภาชีธรรม (2539)
- (4) แนวการสัมภาษณ์นักเรียน ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง
- (5) แนวการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง
- (7) แนวการสัมภาษณ์ครูเครือข่ายของครูต้นแบบ ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

2. แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ใช้สำหรับบันทึก

ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และข้อมูลจากเอกสาร

3. อุปกรณ์อื่นๆ ได้แก่ สมุดบันทึกและเครื่องเขียน แถบบันทึกเสียง

พร้อมเครื่องเล่น กล้องถ่ายรูป เป็นต้น

ผู้วิจัยเตรียมเครื่องมือสำหรับการวิจัยไว้ล่วงหน้า ทำการศึกษาและทดลองใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆจนมั่นใจว่าสามารถใช้งานได้ถูกต้อง หมั่นตรวจสอบให้อยู่ในสภาพดี พร้อมทั้งจะใช้งานได้อยู่เสมอ และเตรียมอุปกรณ์สำรองไว้เพื่อป้องกันความผิดพลาด เช่น แลบบันทึกเสียง ถ่านไฟ ฟิล์มถ่ายรูป ปากกา ดินสอ ฯลฯ

ในช่วงแรกของการทำงานภาคสนามผู้วิจัยจะไม่นำกล้องถ่ายรูป เครื่องเล่น แลบบันทึกเสียง หรืออุปกรณ์ใดๆติดตัวไป นอกจากนี้ผู้วิจัยยังต้องระมัดระวังในการจดบันทึกข้อมูลต่างๆ โดยพยายามไม่บันทึกลงสมุดบันทึกหรือแบบบันทึกต่อหน้ากลุ่มผู้ให้ข้อมูล แต่จะใช้วิธีแอบจดเป็นข้อความสั้นๆใส่กระดาษแผ่นเล็กๆเอาไว้ แล้วรีบกลับไปจดลงในแบบบันทึกข้อมูลภาคสนามที่โต๊ะทำงานทันทีที่มีโอกาส

การจัดกระทำข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาทำการลดทอนข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งทั้ง 3 กระบวนการจะกระทำไปพร้อมๆกับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียดในแต่ละกระบวนการดังนี้

1. การลดทอนข้อมูล (data reduction)

จากการจดบันทึกข้อมูลภาคสนามแบบละเอียด (full field note) ในแต่ละวัน ผู้วิจัยนำมาอ่านทบทวน ลงรหัส และลงความคิดเห็นเบื้องต้น จากนั้นจะพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้นั้นมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นใดในการศึกษา เพื่อจะนำมาเขียนลงการ์ดเก็บไว้ โดยเขียนหัวข้อเรื่อง (categories) เอาไว้ให้ชัดเจน เช่น กิจกรรมการเรียนการสอน การแบ่งเวลาในการสอน สื่อการสอน การกระตุ้นความสนใจนักเรียน การเสริมแรงนักเรียน การวัดและประเมินผล เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เพิ่มเติมข้อคิดเห็นหรือประเด็นวิเคราะห์ในเรื่องนั้นๆลงในหมายเหตุที่อยู่ส่วนล่างของการ์ด การจัดเก็บการ์ด ผู้วิจัยทำการจัดเก็บแยกเป็นหมวดหมู่ (files) เพื่อง่ายต่อการสืบค้นและเป็นการตรวจสอบความเพียงพอและความตรงของข้อมูล

2. การตรวจสอบข้อมูล

ในการศึกษาภาคสนาม นอกจากผู้วิจัยจะต้องทำการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุดแล้ว ผู้วิจัยยังต้องทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้อีกด้วย โดยจะตรวจสอบในด้านความครบถ้วนของข้อมูล ความเป็นจริงของข้อมูล และความแม่นยำตรงและความน่าเชื่อถือของ

ข้อมูล (valid and reliable) ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลโดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation)

เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งที่มาของข้อมูล ซึ่งได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล เป็นการตรวจสอบด้านความถูกต้องของข้อมูลว่า เมื่อต่างเวลากัน ต่างสถานที่กัน และผู้ให้ข้อมูลต่างบุคคลกันหรือการได้มาของข้อมูลต่างกันแล้ว ข้อมูลที่ได้จะเหมือนเดิมหรือไม่

ก. แหล่งเวลา ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันแต่ต่างเวลากัน เช่น สัมภาษณ์ ด.ช.วิทวัส เกี่ยวกับการทำกิจกรรมตะกร้าสามพี่น้อง ซึ่ง ด.ช.วิทวัส ตอบว่าครูต้นแบบให้นักเรียนเลือกหนังสือเองตามความสนใจ

“ครูเขาบอกว่าใครชอบเล่มไหนก็เลือกเล่มนั้น เอาไปอ่านก่อน พออ่านเล่มไหนแล้วชอบเล่มไหนก็เลือก”

(3 กุมภาพันธ์ 2542)

“เลือกเล่มไหนก็ได้ครับ บางคนก็เอาหินทานแบบเนี้ย... แต่บางคนก็ซึ่เกี่ยจเลยเอาเล่มนิดเดียว แต่ครูก็ไม่เห็นจะว่าอะไร บางครั้งจะฝากครูไว้ก่อนหรือเอากลับไปอ่านที่บ้านก่อนก็ได้”

(24 กุมภาพันธ์ 2542)

ข. แหล่งสถานที่ ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันแต่ต่างสถานที่กัน เช่น อาจารย์วันเพ็ญได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสื่อการสอนของครูต้นแบบว่ามีความหลากหลาย มีความหมาย และทำได้ง่ายจากวัสดุหาได้ง่ายในท้องถิ่น

“เขาเก่งมากเลยนะเรื่องสื่อนะ... บางทีพี่จะสอนแล้วคิดไม่ออก ไปถามเขา เขาก็ทำยังงั้นทำยังงี้สิ ปึ๊บปึ๊บๆก็ได้มาแล้ว พี่ว่าเขาไอเดียดีนะ ขวดเขิดอะไรมีอะไรก็เอามาทำได้”

(ระเบียงอาคารเรียนชั้น 2 / 10 มีนาคม 2542)

“น้องดูสิ ไม่รู้คิดได้ยังไง มีไม้ มีกระดาษ จับไปจับมาก็ได้ต้นไม้ม่าแล้วต้นหนึ่ง แล้วใช้ได้ตลอดเลยนะ พอนักเรียนจะแสดงละครพี่ก็เห็นมันเอาต้นนี้แหละมาเล่น ใ้พวกหัวๆอะไรนั้นก็เหมือนกัน พังๆไปมั่งอะไรไปมั่ง แต่เด็กมันก็ชอบนะ”

(หอประชุม / 31 มีนาคม 2542)

ค. แหล่งบุคคล ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันแต่ผู้ให้ข้อมูลต่างกัน เช่น นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน และครูได้แสดงความคิดเห็นว่าครูต้นแบบเป็นผู้ที่มีความตั้งใจในการทำงานและอุทิศเวลาให้กับการทำงานอย่างเต็มที่

“ผมว่าผมมาแต่เช้าแล้วนะครับ...แต่ผมก็เห็นครูพงศ์มาก่อนผมทุกที...ทำงานอยู่ในห้องครับ บางทีก็ออกมาเดินๆ”

(ด.ช.อนันต์ / 8 มีนาคม 2542)

“มีความรู้สึกว่าเขาเป็นคนที่ตั้งใจทำงาน...ตรงนี้สำคัญ...เห็นว่าเสาร์-อาทิตย์ก็มา”

(อาจารย์ใหญ่ / 2 เมษายน 2542)

“อาจารย์ท่านเป็นคนที่อุทิศเวลาให้กับการทำงานเป็นอย่างมาก มาทำงานแต่เช้า.. แล้วกว่าจะกลับก็ค่ำ บางทีดิฉันมาทำงานที่โรงเรียนวันเสาร์-อาทิตย์ก็เจอท่าน”

(อาจารย์ชลธิชา / 21 พฤษภาคม 2542)

(2) ตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
(methodological triangulation)

เป็นการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่ไปกับวิธีการสัมภาษณ์ พร้อมกับศึกษาจากเอกสารประกอบด้วย

(3) การตรวจสอบจากการวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการกลับไปตรวจสอบข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและผู้ที่เกี่ยวข้องว่าผู้วิจัยตีความถูกต้องหรือไม่อย่างไร โดยผู้วิจัยใช้วิธีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ที่เกี่ยวข้องโดยการอ่านข้อมูลที่รวบรวมได้ให้ฟัง เพื่อเป็นการตรวจสอบความเข้าใจระหว่าง ตัวผู้วิจัยเองและผู้ให้ข้อมูลให้ตรงกัน

นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่ผู้วิจัยได้พยายามควบคุมหรือจัดกระทำเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเชื่อถือได้ ดังต่อไปนี้คือ

- ก. ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบข้อมูลอย่างสม่ำเสมอทุกครั้ง
- ข. ผู้วิจัยได้มีการสร้างความสัมพันธ์และสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลเป็นอย่างดี ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับตามความเป็นจริงมากขึ้น

ค. ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามนานกว่า 9 เดือน ซึ่งนับว่าเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ทำให้สามารถมั่นใจได้มากขึ้นว่าข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลที่เป็นจริง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตและการสัมภาษณ์เป็นหลัก การวิเคราะห์ข้อมูลจึงต้องดำเนินไปควบคู่กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยใช้แนวคิดเป็นกรอบกว้างๆ เพื่อให้มีระบบในการศึกษาและสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้ทั้งแนวคิดเชิงทฤษฎีและไม่ใช้ทฤษฎีในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

(1) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบแบบอุปนัย (analytic induction)

ทำได้โดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆที่รวบรวมมาได้ในสนามวิจัย เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลมาในช่วงแรกๆและเริ่มวิเคราะห์ มองหาความหมาย ความคล้ายคลึง ความแตกต่าง อาจจะเป็นรูปแบบซึ่งเป็นข้อสมมุติฐานชั่วคราวย่อยๆหลายสมมุติฐาน และจากนั้นจะเก็บข้อมูลเพื่อทดสอบสมมุติฐานจนสามารถหาหลักฐานยืนยันได้ชัดเจนจากข้อสรุปย่อยๆไปสู่ข้อสรุปใหญ่ไปเรื่อยๆ (นิศา ชูโต, 2540) โดยใช้แนวคิดทฤษฎีดังนี้

ก. ใช้แนวคิดและทฤษฎีมาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช, 2539)

โดยในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุขครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุขที่ประยุกต์มาจากทฤษฎีการเรียนรู้ 5 ทฤษฎี ของคณะผู้เชี่ยวชาญในโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งดำเนินการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ข. การวิเคราะห์พฤติกรรม ผู้วิจัยใช้แนวคิดแบบใช้ทฤษฎีและไม่ใช้ทฤษฎี ดังนี้

1) ใช้ทฤษฎีในการจำแนกชนิดของข้อมูลออกมาเป็นความหมาย ความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม ว่ามีรูปแบบอย่างไร เกิดขึ้นในสถานการณ์ใด และมีผลกระทบอย่างไร ซึ่งพิจารณาจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้แล้วนำมาพิสูจน์เพื่อหาข้อสรุป

2) จำแนกข้อมูลแบบไม่ใช้ทฤษฎี เป็นการจำแนกตามความเหมาะสมของข้อมูล อาจใช้สามัญสำนึกหรือประสบการณ์ของผู้วิจัยก็ได้

(2) การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

เป็นวิธีวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร เช่น สถิติครู-นักเรียน แฟ้มสะสมผลงาน โครงการครูต้นแบบ เป็นต้น โดยวิเคราะห์ เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของสนาม การดำเนินการของโรงเรียน เป็นต้น

การนำเสนอข้อมูล (presenting the study)

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลในภาพรวมจากเหตุการณ์ย่อยๆที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะของการอุปนัย (inductive approach) โดยใช้วิธีการบรรยายเป็นสำคัญ มีการนำเสนอข้อมูลเป็นตารางสรุป ตลอดจนแผนภูมิและแผนที่ ตามลักษณะของข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. บรรยายถึงรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ พฤติกรรมการสอนของครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา เกี่ยวกับการเรียนรู้ที่มีความสุข ตามแนวคิดทฤษฎีการปฏิรูปการเรียนรู้ ในโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

2. บรรยายถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่สอนโดยครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยว่าเกิดการเรียนรู้ที่มีความสุขได้อย่างไร

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้บรรยายลักษณะทั่วไปของโรงเรียนวัดฉัตรแก้ว จงกลณีซึ่งเป็นสนามในการวิจัย เพื่อให้เห็นผลของลักษณะโรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานครที่มีต่อเป้าหมายในการเรียนรู้ของนักเรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง “การเรียนรู้อย่างมีความสุข : การวิจัยรายกรณี ครูต้นแบบ ด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา” ครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผล การวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 4 ประเด็นใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

- ประเด็นที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสนามในการศึกษา
- ประเด็นที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับครูต้นแบบ
- ประเด็นที่ 3 รูปแบบและพฤติกรรมการสอนของครูต้นแบบ
- ประเด็นที่ 4 พฤติกรรมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสนามในการศึกษา

สนามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนวัดฉัตรแก้วจกกลณี เขตบางพลัด ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร

ที่ตั้งของโรงเรียน

โรงเรียนวัดฉัตรแก้วจกกลณี ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ซอยจรัสสนิทวงศ์ 94 แขวงบางอ้อ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ 10700

โทรศัพท์ / แฟกซ์ (02) 4243321

บริเวณโรงเรียนอยู่ในเขตวัดฉัตรแก้วจกกลณี ทิศตะวันออกและตะวันออกเฉียงเหนือของโรงเรียนจะเป็นบริเวณวัด ถัดออกไปทางทิศตะวันออกมีแม่น้ำเจ้าพระยา ไหลผ่าน ด้านทิศใต้ออกไปจากซอยจรัสสนิทวงศ์ 94 ประมาณ 200 เมตร จะเป็นถนน จรัสสนิทวงศ์ ส่วนทิศอื่นๆจะเป็นชุมชนร้านค้าและที่อยู่อาศัยทั้งหมด

โรงเรียนอยู่ในเขตชุมชนเมือง มีสถานที่สำคัญใกล้เคียง คือ สถานีดับเพลิง บางพลัด ถัดออกไปเป็นโรงพยาบาลยันฮี และถัดออกไปอีกจะเป็นสำนักงานเขตบางพลัด

การเดินทางไปถึงสามารถทำได้ 2 ทาง ทางแรกโดยใช้เส้นทางถนนจรัสสนิทวงศ์ การคมนาคมสะดวกเพราะมีรถประจำทางผ่านที่ด้านหน้าซอยจรัสสนิทวงศ์ 94 หลายสาย ได้แก่ สาย 18 สาย 110 สาย 203 และรถประจำทางปรับอากาศ สาย 203

นอกจากนี้ยังมีรถปรับอากาศพิเศษ (micro bus) ผ่านอีกด้วย ส่วนทางที่สอง ใช้การเดินทางทางน้ำตามเส้นทางของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งนับว่าการเดินทางสามารถทำได้โดยสะดวกทั้งสองเส้นทาง

ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนวัดฉัตรแก้วจงกลณี เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2475 โดยอาศัยศาลาการเปรียญวัดฉัตรแก้วจงกลณีเป็นสถานที่เรียน ในระยะแรกมีครูชาย 3 คน และนักเรียน 100 คน

พ.ศ.2477 หลวงราชบุรีपालะกุลได้สร้างโรงเรียนขึ้นเป็นทรงปั้นหย่า 2 ชั้น เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ.2489 ประกอบด้วยห้องเรียน 6 ห้อง มีนักเรียน 153 คน ให้ชื่อว่า “โรงเรียนประชาบาลหลวงราชบุรีपालะกุล”

พ.ศ.2508 นายฉับ ชูจิตารมย์ ได้มอบเงินสมทบกับงบประมาณที่จะสร้างอาคารเรียนแบบ 004 ชั้นอีก 1 หลัง เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2508 ให้ชื่อว่า “อาคารชูจิตารมย์สงเคราะห์” และขยายการเรียนการสอนออกไปจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

12 สิงหาคม พ.ศ.2509 โอนโรงเรียนและครูไปขึ้นอยู่กับองค์การบริหารส่วนจังหวัด

12 สิงหาคม พ.ศ.2511 โอนโรงเรียนและครูไปสังกัดเทศบาลนครธนบุรี จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนเทศบาลวัดฉัตรแก้วจงกลณี”

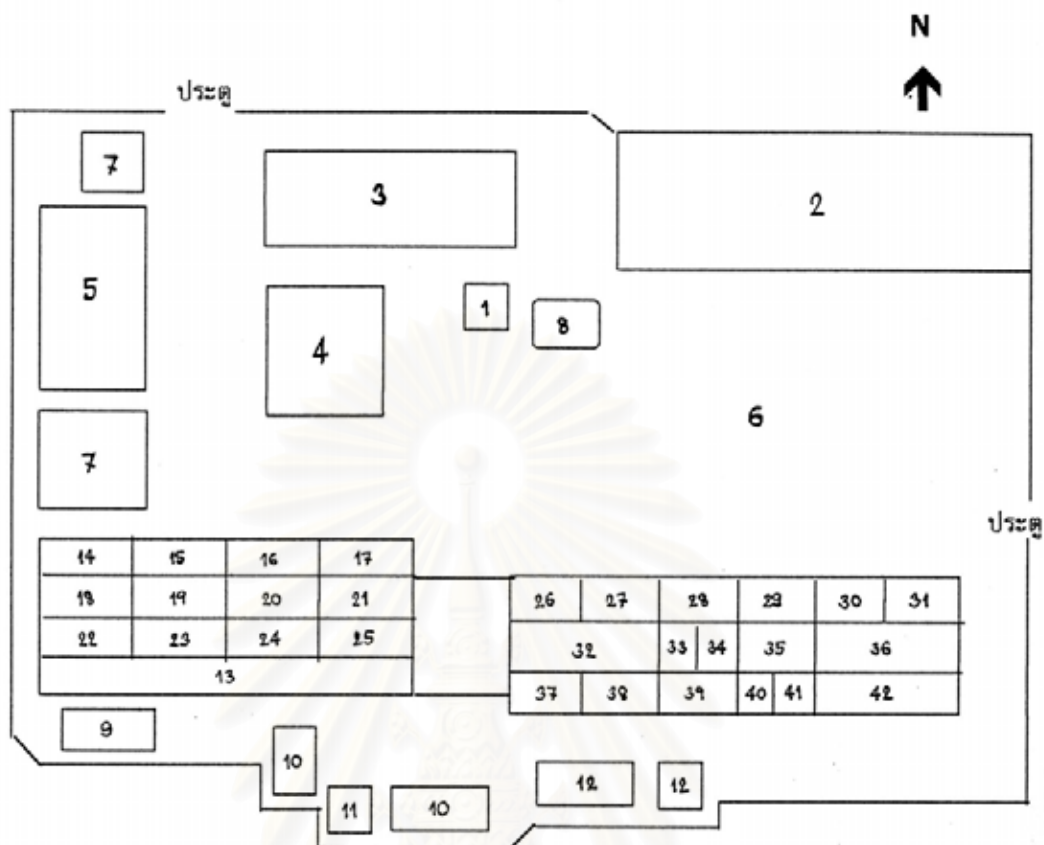
17 ตุลาคม พ.ศ.2514 นายเลียบ-นางล้อม ปิ่นทอง อุทิศเงินเพื่อสร้างอาคาร 3 ชั้น

16 กันยายน พ.ศ.2518 ลงมือก่อสร้างอาคาร 3 ชั้น ให้ชื่ออาคารว่า “อาคารเลียบ-ล้อม ปิ่นทอง” และเปิดทำการสอนมาจนถึงปัจจุบัน

พื้นที่ใช้สอยภายในบริเวณโรงเรียน

ตัวโรงเรียนประกอบด้วยอาคาร 5 อาคาร แบ่งเป็น อาคารเรียนและหอประชุม 2 อาคาร ส่วนที่เหลือเป็นโรงอาหาร หอประชุมเก่า (อยู่ในช่วงการรื้อถอนปรับปรุง) และศูนย์เยาวชนสำหรับชุมชน (ดังภาพ)

แผนผังที่ 1 แผนผังแสดงบริเวณภายในของโรงเรียนวัดฉัตรแก้วจางลณี

หมายเหตุ :

หมายเลข 1	เสาธง	หมายเลข 2	โบสถ์วัดฉัตรแก้วฯ
หมายเลข 3	หอประชุมเก่า	หมายเลข 4	โรงอาหาร
หมายเลข 5	ศูนย์เยาวชน	หมายเลข 6	สนาม
หมายเลข 7	สวนหย่อม	หมายเลข 8	สระน้ำ
หมายเลข 9	เรือนเพาะชำ	หมายเลข 10	บ้านพักภารโรง
หมายเลข 11	บ้านพักครู	หมายเลข 12	ห้องส้วม
หมายเลข 13	หอประชุมนักเรียน	หมายเลข 14	ห้อง ป.6/1
หมายเลข 15	ห้อง ป.6/2	หมายเลข 16	ห้อง ป.5/1
หมายเลข 17	ห้อง ป.5/2	หมายเลข 18	ห้อง ป.2/1
หมายเลข 19	ห้อง ป.2/2	หมายเลข 20	ห้อง ป.1/1
หมายเลข 21	ห้อง ป.1/2	หมายเลข 22	ห้องภาษาอังกฤษ
หมายเลข 23	ห้องจริยศึกษา	หมายเลข 24	ห้องธุรการ
หมายเลข 25	ห้องผู้บริหาร	หมายเลข 26	ห้อง ป.3/1
หมายเลข 27	ห้อง ป.3/2	หมายเลข 28	ห้อง ป.4/1
หมายเลข 29	ห้อง ป.4/2	หมายเลข 30	ห้องศิลปศึกษา
หมายเลข 31	ห้องดนตรีและนาฏศิลป์	หมายเลข 32	ห้องวิทยาศาสตร์

หมายเลข 33	ห้องพยาบาล	หมายเลข 34	ห้องสภกรณ์
หมายเลข 35	ห้องภาษาไทย	หมายเลข 36	ห้องสมุด
หมายเลข 37	ห้องอนุบาล 2/2	หมายเลข 38	ห้องอนุบาล 2/1
หมายเลข 39	ห้องอนุบาล 1	หมายเลข 40	ห้องพลศึกษา
หมายเลข 41	ห้องศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน		
หมายเลข 42	ห้องกิจกรรมสามประโยชน์		

โรงเรียนวัดฉัตรแก้วจงกลณีเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง คือมีจำนวนนักเรียนอยู่ระหว่าง 301-900 คน (กรุงเทพมหานคร, ม.ป.ป.) พื้นที่ใช้สอยใน โรงเรียนค่อนข้างมีน้อยเนื่องจากเป็นพื้นที่ส่วนเดียวกับวัด แต่ไม่เป็นปัญหาและอุปสรรค ในการจัดกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน กิจกรรมต่างๆในชุมชนโดยมากจะเป็นการร่วมกันจัด ทั้งวัดและโรงเรียน

เมื่อเดินเข้าประตูโรงเรียนด้านทิศเหนือ ด้านซ้ายมือจะเป็นพื้นที่ก่อสร้างซึ่งเดิมคือหอประชุมเก่าแต่ปัจจุบันได้ทุบออกจนหมดและกำลังเตรียมการก่อสร้างอาคารหลังใหม่อยู่ ส่วนด้านขวามือจะเป็นอาคารหลังใหม่ 2 ชั้นทาสีขาวซึ่งเป็นศูนย์เยาวชนที่มีกิจกรรม ด้านดนตรีและกีฬาให้นักเรียนทำในช่วงตอนเย็นหลังเลิกเรียน ดังนั้นในช่วงเย็นอาคารหลังนี้จึงคราคร่ำไปด้วยนักเรียนและผู้ปกครองและจะมีเสียงเพลงไทยเดิมประกอบการรำไทยแว่วมาให้ได้ยินแทบทุกวัน

ถัดจากศูนย์เยาวชนเข้าไป ด้านซ้ายมือเป็นอาคารชั้นเดียวมุงหลังคาด้วยสังกะสี ด้านข้างทั้ง 4 ด้านล้อมรอบด้วยลวดตาข่ายเพื่อให้อากาศภายในโรงครัวและโรงอาหารแห่งนี้ถ่ายเทได้สะดวก

เมื่อเดินเข้าไปจนสุดทางจะพบอาคารขนาด 4 ชั้นขวางอยู่ตรงหน้า โดยชั้นล่างสุดของอาคารจะใช้เป็นหอประชุมของโรงเรียน ชั้น 2 แบ่งออกเป็น 4 ห้อง ได้แก่ ห้องผู้บริหาร ห้องธุรการ ห้องจริยศึกษา และห้องภาษาอังกฤษ ส่วนชั้นที่ 3 และ 4 เป็นห้องประจำชั้นระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 และห้องประจำชั้นระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ตามลำดับ ระดับชั้นละ 2 ห้อง

หากเข้าโรงเรียนโดยทางประตูด้านทิศตะวันออก ด้านซ้ายมือจะเป็นอาคารหลังใหม่ขนาด 3 ชั้น ชั้นบนสุดประกอบด้วยห้อง 6 ห้อง ได้แก่ ห้องประจำชั้นระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 ระดับชั้นละ 2 ห้อง ห้องศิลปศึกษา และห้องดนตรีและนาฏศิลป์ ชั้นกลางและชั้นล่างประกอบด้วยห้อง 6 ห้องเช่นเดียวกับชั้นบน แต่มีการกันห้องใหม่เพื่อแบ่งพื้นที่ในการใช้สอยให้เหมาะสม โดยชั้นกลางแบ่งเป็นห้องวิทยาศาสตร์ (ใช้พื้นที่ขนาด 2 ห้อง) ห้องพยาบาลและห้องสภกรณ์ (ใช้พื้นที่ห้องละครห้อง) ห้องภาษาไทย (ใช้พื้นที่ขนาด 1 ห้อง) และห้องสมุด (ใช้พื้นที่ขนาด 2 ห้อง) ชั้นล่างสุดแบ่งเป็นห้องประจำชั้นระดับอนุบาล 1 จำนวน 1 ห้อง และระดับอนุบาล 2 อีก 2 ห้อง ทั้ง 3 ห้องนี้ใช้พื้นที่ห้องละ 1 ห้อง ถัดไปเป็นห้องพลศึกษาและห้องการศึกษาออกโรงเรียน (ใช้พื้นที่ห้องละครห้อง) และพื้นที่ที่เหลืออีก 2 ห้องใช้เป็นห้องกิจกรรมสามประโยชน์

กล่าวโดยรวม โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตวัดซึ่งอยู่ชุมชนเมือง แวดล้อมด้วยร้านค้าที่พักออาศัย และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มีสภาพแวดล้อมที่ดี เนื่องจากอยู่ห่างจากถนนใหญ่ทำให้ไม่มีมลภาวะทางเสียงและทางอากาศ แต่ก็ไม่ได้อยู่ห่างจากถนนมากเกินไปจนทำให้การคมนาคมไม่สะดวก อาคารต่างๆในโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นอาคารที่สร้างขึ้นใหม่ มีความสะอาด สวยงาม และมีพื้นที่ใช้สอยต่างๆอย่างเพียงพอ

ภารกิจของโรงเรียน

โรงเรียนมีภารกิจหลัก 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. จัดการเรียนการสอนสายสามัญ ระดับอนุบาลศึกษา 1-2 และประถมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ
2. จัดกิจกรรมส่งเสริมวิชาชีพ ตามโครงการโรงเรียนสามประโยชน์ เปิดสอนวิชาชีพ 3 สาขาวิชา คือ ช่างตัดผมชาย ช่างเสริมสวยสตรี และช่างตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี
3. จัดการศึกษานอกโรงเรียนระบบทางไกล (กศน.) สายสามัญ 3 ระดับ คือ ประถมศึกษา (ป.6) มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) และมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6)
4. จัดกิจกรรมนันทนาการร่วมกับกองส่งเสริมกีฬา สำนักสวัสดิการสังคม ตามโครงการโรงเรียนสามประโยชน์
5. จัดกิจกรรมลานกีฬาต้านยาเสพติดร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ และสำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร

บุคลากรในโรงเรียน

ในปีการศึกษา 2541 โรงเรียนมีบุคลากรรวมทั้งสิ้น 31 คน ประกอบด้วย

อาจารย์ใหญ่ คือ นายชุมพล พงษ์พิพัฒน์
 ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ คือ นายสุทัศน์ เขาวงกตดี
 ครู จำนวน 21 คน แบ่งเป็น

- ครูประจำชั้น 15 คน
- ครูพิเศษ 6 คน

ลูกจ้าง (ประจำ / ชั่วคราว) จำนวน 8 คน

และมีนักเรียนจำนวนทั้งสิ้น 386 คน แบ่งเป็น

- นักเรียนชาย 191 คน
- นักเรียนหญิง 195 คน

ตั้งรายละเอียดในตารางสถิตินักเรียนของโรงเรียนวัดจักรแก้วจงกลณี ประจำปีการศึกษา 2541

ตารางที่ 12 สถิตินักเรียน โรงเรียนวัดจักรแก้วจงกลณี ประจำปีการศึกษา 2541

ชั้น	จำนวนนักเรียน		
	ชาย	หญิง	รวม
เด็กเล็ก 1	16	18	34
เด็กเล็ก 2	11	14	25
เด็กเล็ก 3	11	13	24
รวม	38	45	83
1 / 1	10	11	21
1 / 2	9	13	22
รวม	19	24	43
2 / 1	17	9	26
2 / 2	13	13	26
รวม	30	22	52
3 / 1	15	16	31
3 / 2	16	17	33
รวม	31	33	64
4 / 1	15	8	23
4 / 2	9	12	21
รวม	24	20	44
5 / 1	13	12	25
5 / 2	13	12	25
รวม	26	24	50
6 / 1	11	13	24
6 / 2	12	14	26
รวม	23	27	50
รวมทั้งสิ้น	191	195	386

การเรียนการสอนของโรงเรียนแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับชั้นเด็กเล็ก และระดับชั้นประถมศึกษา (ดูตารางสถิตินักเรียนประกอบ)

- ระดับชั้นเด็กเล็ก แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ เด็กเล็ก 1 เด็กเล็ก 2 และ เด็กเล็ก 3 ระดับละ 1 ห้องเรียน รวมทั้งหมด 3 ห้องเรียน

- ระดับชั้นประถมศึกษา แบ่งเป็น 6 ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1-6 ระดับละ 2 ห้องเรียน รวมทั้งหมด 12 ห้องเรียน

ครูในโรงเรียนปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี และมีผลงานเป็นที่ยอมรับ ได้รับรางวัลครูดีเด่นทั้งในสาขาการสอนวิชาภาษาไทย สาขาการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ สาขาครูประจำชั้น และรางวัลอื่นๆอีกมากมาย จนกระทั่งมีกลุ่มผู้สนใจขอเข้าไปศึกษาดูงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่เสมอ เช่น คณะจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้เข้าเยี่ยมชมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยและวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2542 เป็นต้น

“ได้ยินชื่อโรงเรียนนี้มานานแล้วค่ะ ได้ยินว่ามีครูหลายท่านได้รับรางวัล พอถึงเวลาที่จะต้องมาดูงานที่กรุงเทพฯก็มาปรึกษากัน แล้วเห็นว่าที่นี่เหมาะสมที่สุด เพราะมีครูได้รับรางวัลหลายคนมาก”

(ผู้เยี่ยมชมโรงเรียน / 27 มกราคม 2542)

โรงเรียนมีเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้งานไม่ได้เพราะไม่มีโปรแกรมบรรจุอยู่จำนวน 2 เครื่อง และมีเครื่องพิมพ์ดีดไฟฟ้า 1 เครื่อง กับเจ้าหน้าที่พิมพ์งาน 1 คน เจ้าหน้าที่ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ไม่เป็น ครูในโรงเรียนบางคนได้ผ่านการอบรมเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์มาแล้ว แต่ก็ยังใช้ไม่เป็น ดังนั้น การจัดการด้านเอกสารและฐานข้อมูลต่างๆของโรงเรียนจึงยังไม่มีระเบียบอย่างเป็นระบบดีพอ ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน เช่น ประวัติโรงเรียน จำนวนครูและนักเรียน การบริหารจัดการในโรงเรียน ฯลฯ ส่วนใหญ่จะอยู่บนป้ายที่ติดไว้บนฝาผนังตามทางเดินในอาคารเรียน หรือในห้องของผู้บริหาร

การบริหารจัดการด้านต่างๆของโรงเรียนดำเนินไปอย่างราบรื่นตามนโยบายของกรุงเทพมหานครและสำนักงานเขตบางพลัดซึ่งเป็นต้นสังกัด ในกรณีที่คำสั่งของทั้งสองหน่วยงานไม่ตรงกัน โรงเรียนจะยึดคำสั่งของสำนักงานเขตเป็นหลัก

ข้อมูลเกี่ยวกับครุต้นแบบ

การศึกษา เรื่อง การเรียนรู้อย่างมีความสุขครั้งนี้ มีกรณีศึกษาเป็นครุต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งได้แก่ อาจารย์สุซพงค์ ทัศนกุลกิจ แห่งโรงเรียนวัดฉัตรแก้วจลลณี เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับครุต้นแบบท่านนี้เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการจัดการเรียนการสอนต่อไป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับครุต้นแบบมีดังนี้

ประวัติ ผลงาน และแนวคิดด้านการสอนของครุต้นแบบ

ประวัติส่วนตัวทั่วไป

ครุต้นแบบชื่อ นายสุขพงศ์ ทศนกุลกิจ เกิดเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2499 ที่ อำเภอลีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย สถานภาพโสด นับถือ ศาสนาพุทธ เป็นบุตรของนายภูทองและนางประดับ ทศนกุลกิจ ทั้งบิดาและมารดาประกอบ อาชีพรับราชการครู มีพี่น้อง 3 คน ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 1845/209 ซอยจรัสสนิทวงศ์ 75 (ภาณุรังษี) ถนนจรัสสนิทวงศ์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ 4332206 ได้รับรางวัลครุต้นแบบ เมื่อปี พ.ศ.2541 ขณะมีอายุได้ 42 ปี

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2509	ประถมศึกษาปีที่ 4	โรงเรียนบ้านบางฉาง อ.ลีชล จ.นครศรีธรรมราช
พ.ศ.2512	ประถมศึกษาปีที่ 7	โรงเรียนลีชล อ.ลีชล จ.นครศรีธรรมราช
พ.ศ.2515	มัธยมศึกษาปีที่ 3	โรงเรียนวัดราชาธิวาส กรุงเทพมหานคร
พ.ศ.2517	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา	วิทยาลัยครูสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร
พ.ศ.2519	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง	วิทยาลัยครูสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร
พ.ศ.2524	การศึกษาระดับบัณฑิต (กศ.บ.)	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ชลบุรี

ประวัติการทำงาน

พ.ศ.2519	เป็นอาจารย์ที่โรงเรียนสารสาสน์วิเทศ	สังกัดคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร
พ.ศ.2520	เป็นอาจารย์ที่โรงเรียนเทพวิทยา	สังกัดกรุงเทพมหานคร เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร
พ.ศ.2539	เป็นอาจารย์ที่โรงเรียนวัดฉัตรแก้วจางลณี	สังกัด กรุงเทพมหานคร เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ปัจจุบัน เป็นอาจารย์ 2 ระดับ 7 ที่โรงเรียนวัดฉัตรแก้วจกกลณี
สังกัดกรุงเทพมหานคร เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

รางวัลและผลงาน

- พ.ศ.2535 ครูภาษาไทยดีเด่นเขตบางพลัด
พ.ศ.2536 ครูภาษาไทยมาตรฐานดีเด่นของกรุงเทพมหานคร
พ.ศ.2537 ครูภาษาไทยนักพัฒนาดีเด่นของกระทรวงศึกษาธิการ จัดโดย
มูลนิธิสยาม-คุณหญิงเบญจา แสงมลิ
- พ.ศ.2537 ครูภาษาไทยดีเด่นของคุรุสภา กระทรวงศึกษาธิการ
พ.ศ.2539 ครูอาสาในโครงการสอนภาษาและวัฒนธรรมไทย (ภาค
ฤดูร้อน) ที่เมืองซิกาโก รัฐอิลลินอย ประเทศสหรัฐอเมริกา จัดโดยคณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พ.ศ. 2540 ได้รับรางวัลที่ 3 จากการประกวดการจัดทำคู่มือการสอน
สิ่งแวดล้อม จากกรุงเทพมหานคร
- พ.ศ.2541 ครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ของ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ผลงานอื่นๆ

- เป็นวิทยากรอบรมครู เกี่ยวกับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
- เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการสอนภาษาไทย
- บทความได้รับการตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ วัฏจักร
การศึกษา ฐานเศรษฐกิจ และหนังสือสานปฏิรูป
- เป็นวิทยากรบรรยายในรายการแนะแนวเพื่อการศึกษา วิชยุเพื่อ การ
ศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน
- เป็นวิทยากรบรรยายและแสดงผลงานด้านสื่อการสอนที่คุรุสภา ใน วัน
ประถมศึกษาแห่งชาติ จัดโดยสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ
- เป็นวิทยากรบรรยาย เรื่อง สอนภาษาไทยอย่างไรให้ผู้เรียนมีความสุข
ในรายการแนะแนวเพื่อการศึกษา ของสถานีวิทยุเพื่อการศึกษา
- เป็นกรรมการเขียน story board เรื่องมาตราตัวสะกด จำนวน 4 บท
ให้กับสถาบันวิจัยทางภาษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เป็นวิทยากรบรรยายในรายการเสาร์สนทนา สถานีวิทยุเพื่อการศึกษา
- เป็นกรรมการเขียนบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ให้กับสถาบันภาษา คณะ
อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- เป็นคณะกรรมการเขียนคู่มือวรรณกรรมนำสู่ภาพ ให้กับกรมวิชาการ
- เป็นวิทยากรบรรยาย เรื่อง การสอนวรรณกรรมนำสู่ภาพ ค่ายภาษา พาสุนัข และสื่อการสอนจากเศษวัสดุเหลือใช้ ในรายการไฝ่เรียน ไฝ่รู้ ครูทำได้ แพร์ภาพ ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 และสถานีไทยคมเพื่อการศึกษา
- เป็นกรรมการตรวจสอบบทภาษาไทยในรายการพูดจาภาษาไทย รายการภาษากับวัฒนธรรมไทย และรายการไฝ่เรียน ไฝ่รู้ ครูทำได้ ให้กับสถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 และสถานีไทยคม เพื่อการศึกษา
- เป็นวิทยากรเผยแพร่เทคนิคการสอนภาษาไทยและการผลิตสื่อ ใน รายการ “ไฝ่เรียน ไฝ่รู้ ครูทำได้” ให้กับสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 และสถานีไทยคมเพื่อ การศึกษา
- เป็นแขกสัมภาษณ์และเผยแพร่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใน รายการคนไทยวันนี้ ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7
- เป็นวิทยากรบรรยายและสาธิต เรื่อง การผลิตสื่อการสอนภาษาไทย ให้กับคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
- เป็นวิทยากรในการเขียนแผนการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา ของโรงเรียนในโซน 6 กรุงเทพมหานคร
- ร่วมอภิปราย เรื่อง ภาษาไทยวันนี้ ภาษาไทยวันหน้า ในวันประกาศ ผลงานครูภาษาไทยดีเด่น ของคุรุสภา
- เป็นแขกสัมภาษณ์และร่วมบรรยาย เรื่อง ครูภาษาไทยต้นแบบ ใน รายการ “จุดประกายสังคม” ทางสถานีวิทยุ FM อสมท.
- เป็นแขกสัมภาษณ์ในรายการโลกกว้างทางการศึกษา ทางสถานีวิทยุ เพื่อการศึกษา
- เป็นวิทยากรบรรยาย เรื่อง ทำอย่างไร ภาษาไทยเรียนได้ทุกที่ ใน รายการสนทนาสารพัน ออกอากาศทางสถานีวิทยุ FM 97.0 MHz
- เป็นวิทยากรอบรม เรื่อง เทคนิคการสอนภาษาไทย ให้กับโรงเรียนใน สังกัด กทม. และ สป. กทม.
- เป็นกรรมการผลิตสื่อการเรียนการสอนภาษาไทย ให้กับสำนัก การ ศึกษา กรุงเทพมหานคร
- เป็นแขกสัมภาษณ์ เรื่อง สอนภาษาไทยอย่างไร ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์ กลางและมีความสุข ของครูต้นแบบ ในรายการ “เช้าวันนี้” ทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5
- เป็นแขกสัมภาษณ์ในรายการ “บ่ายนี้มีคำตอบ กับกรุงเทพมหานคร” ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อสมท.
- เป็นครูแกนนำภาษาไทย ประจำเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

จากประวัติและผลงานต่างๆของครูต้นแบบที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นว่า ครูต้นแบบมีประสบการณ์ด้านการสอนและการเผยแพร่ความรู้ด้านการสอนอย่างมากมา ในขณะเดียวกันก็มีการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบและวิธีให้ทันสมัยอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จาก ผลงานที่มีมาอย่างต่อเนื่อง และรางวัลที่ได้รับจากสถาบันต่างๆทางการศึกษาที่เชื่อถือได้ นอกจากนี้ครูต้นแบบยังมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้อื่น โดยสังเกตจากการ รับเชิญไปเป็นวิทยากรเพื่อเผยแพร่รูปแบบและวิธีการสอน การผลิตสื่อ ในโอกาสต่างๆ

แนวคิดด้านการสอน

แนวคิดในด้านการสอนของครูต้นแบบซึ่งครูต้นแบบได้ยึดถือปฏิบัติมาโดย ตลอดและเผยแพร่ให้แก่เพื่อนครูในโรงเรียน ครูเครือข่าย รวมกระทั่งถึงนักเรียนด้วย ได้แก่

ภาษาไทยเรียนได้ทุกที่ ทุกวิชาคือภาษาไทย

จากแนวคิดนี้ครูต้นแบบอธิบายในประเด็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ไว้ว่า มนุษย์ ทุกคนมีความใฝ่รู้ ใฝ่ดี ทุกคนอยากเรียนรู้โดยธรรมชาติ เพื่อความอยู่รอดของชีวิต คนเรา สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ พร้อมทั้งจะแสดงผลที่เกิดจากการเรียนรู้ถ้ามีเวทีให้ แสดง

ผู้มีประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่เหนือกว่าจะต้องเป็นผู้เปิดโอกาสและ จัด กิจกรรมให้ผู้เรียนได้แสดงผลงานหรือผลผลิตอันเกิดจากการเรียนรู้ให้ได้ในเชิงสร้างสรรค์

ในบทบาทของครูภาษาไทย ครูต้นแบบแสดงความคิดเห็นไว้ในบทความ ตอนหนึ่งในหนังสือของมูลนิธิสยาม-คุณหญิงเบญจมา แสงมลิ (ม.ป.ป.) ว่า

“ครูต้องมีโลกทัศน์ที่กว้างภาษาไทยคือเอกลักษณ์ของชาติ การพัฒนาการ เรียนการสอนภาษาไทยเป็นภาระหน้าที่ของครูภาษาไทยคนใดคนหนึ่งหรือ ผมว่าไม่ใช่ ทุกคนต้องช่วยกัน ผู้บริหารก็ดี ครูทุกคนก็ดี มีบทบาทต่อการใช้ภาษา เพราะทุกกิจกรรม ในโรงเรียนล้วนแต่เกี่ยวข้องกับภาษาไทยทั้งนั้น

การเข้าแถวเคารพธงชาติเป็นกิจวัตรประจำวัน นักเรียนและครูร่วมกิจกรรม ผลัดกันเป็นผู้พูด ผลัดกันเป็นผู้ฟัง ก็ครั้งในรอบปี

ครูคือพ่อพิมพ์แม่พิมพ์ของชาติ ทำอย่างไรได้ละครับ ครูต้องเป็นแบบอย่าง ทุกอาชีพในโลกนี้ก็มาจากอาชีพครูนี้แหละ

ครูภาษาไทยที่รับผิดชอบการเรียนการสอนภาษาไทยโดยตรงต้องมีบทบาท และภาวะความเป็นผู้นำทางการใช้ภาษา ทุกวิชา ทุกกิจกรรม ภาษาไทยเข้าไปมีส่วนร่วมทั้ง นั้น ครูภาษาไทยต้องพยายามสอดแทรก ประสาน สร้างแนวคิด ปลุกจิตสำนึกด้วยวิธีการที่

นุ้มนวล ฉลาด ให้เพื่อนครูทุกคนตระหนักว่า “ครูทุกคนคือครูภาษาไทย” มีหน้าที่ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของเด็กในการใช้ภาษา ภาษาคือสื่อที่จะสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน”

จากบทความนี้ กล่าวโดยสรุปคือ ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเรียนวิชาอะไรล้วนต้องใช้ภาษาไทยในการสื่อสารทั้งสิ้น ดังนั้นครูทุกคนจึงควร มีบทบาทในการสอนนักเรียนเกี่ยวกับภาษาไทย โดยมีครูภาษาไทยเป็นแกนนำ

หลักการดำเนินงานข้อหนึ่งของครูต้นแบบคือ การสอนจะต้องเริ่มจากการศึกษาหลักสูตรอย่างถ่องแท้ จากนั้นครูต้องกล้าที่สร้างหลักสูตรเป็นของตนเองเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน และกล้าที่จะลงมือทำจริง ๆ แม้ว่าจะแตกต่างจากคนอื่น

นอกจากนี้ยังได้กล่าวเสริมไว้ในรายการโทรทัศน์ ชุด “บายนี่มีคำตอบกับกรุงเทพมหานคร” สรุปได้ว่า ครูภาษาไทยต้องมีความเชื่อมั่นในการสอนของตนเอง สอนให้เด็กมีทักษะทุกด้าน ทั้งฟัง พูด อ่าน เขียน โดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ตามระดับความยากง่ายของแต่ละชั้นเรียน

จากเอกสารเผยแพร่ผลงานครูต้นแบบซึ่งครูต้นแบบจัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่แนวการสอนของตนเอง สามารถสรุปแนวคิดด้านการสอนของครูต้นแบบไว้ได้ 7 ประการดังต่อไปนี้

1. ต้องนำความรู้จากการเรียนครุมาใช้ให้เกิดประโยชน์เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนในการจัดการเรียนการสอนจริง
2. การเรียนรู้ต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เนื้อหาแต่ละบทเรียนจะต้องมีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องเป็นองค์ความรู้เดียวกัน สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้
3. ในชีวิตจริง ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตลอดเวลา การสอนจึงควรสอนจากประสบการณ์ตรง
4. การเรียนการสอนไม่ใช่เพียงช่วงเวลา 8.30-15.30 น. ของแต่ละวัน หรือถูกกำหนดวงแคบแค่ภายในห้องเรียน เมื่อเด็กมาโรงเรียนควรจะสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้จากกิจกรรมที่ครูจัดให้ โดยไม่ต้องคอยครู
5. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดหลัก เรียนปนเล่นและเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วม โดยครูและนักเรียนต้องมีการเรียนรู้ร่วมกัน
6. เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจากสื่อที่ทำจากวัสดุเหลือใช้ ที่หาง่ายในห้องถิ่นโดยไม่ต้องลงทุนมาก มองทุกสิ่งที่อยู่รอบตัวเป็นสื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยครูเป็นสื่อการสอนที่สำคัญที่สุด
7. ครูควรมีอารมณ์ขันในการสอน

ปัจจัยที่ทำให้ครูต้นแบบได้รับการยกย่องให้เป็นครูต้นแบบ

ปัจจัยส่งเสริมดังกล่าวแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายใน

เป็นปัจจัยที่เกิดจากตัวครูต้นแบบเอง ได้แก่ ประสบการณ์การทำงานอันยาวนาน ความสามารถเฉพาะตัวด้านการสอน ความเป็นผู้ที่มีความทุ่มเทและรับผิดชอบงาน ความเป็นผู้ที่มีความใฝ่รู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ความเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมของความเป็นครู ความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์และมีความเป็นกัลยาณมิตร และการมีเวลาให้กับงานมาก

1. ครูต้นแบบมีประสบการณ์การทำงานมานานกว่า 20 ปี

จากการศึกษาประวัติการทำงานของครูต้นแบบ พบว่า ครูต้นแบบเริ่มปฏิบัติงานครั้งแรกด้วยการเป็นครูที่โรงเรียนสารสาสน์วิเทศ ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี พ.ศ.2519 แต่ปฏิบัติงานเพียงครึ่งปีก็สามารถสอบบรรจุเป็นข้าราชการครูในสังกัดกรุงเทพมหานครได้จึงได้ย้ายไปปฏิบัติงานที่โรงเรียนเทพวิทยา ครูต้นแบบปฏิบัติงานอยู่ที่โรงเรียนเทพวิทยาเป็นระยะเวลาจนถึง 19 ปี จึงได้ย้ายมาเป็นครูที่โรงเรียนวัดจตุรพักตรพิมานและปฏิบัติงานอยู่ต่อเนื่องมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เรียกได้ว่า ครูต้นแบบปฏิบัติงานในอาชีพครูมาตลอดชีวิตการทำงาน โดยครูต้นแบบให้เหตุผลว่า เพราะมีความสุขในการทำงานอาชีพนี้และมีความรักเด็ก

“เป็นอาชีพที่ผมมีความสุข ยอมรับว่าไม่เบื่อกับการเป็นครู เพราะว่าได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำกิจกรรมกับเด็ก ผมไม่รู้ลึกลับว่าฝันที่ต้องทำ....ชอบทำงานกับเด็ก”

(ครูต้นแบบ / 26 สิงหาคม 2542)

นอกจากประสบการณ์การทำงานอันยาวนานดังกล่าวแล้ว ครูต้นแบบยังได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานด้านการศึกษาในประเทศต่างๆที่มีก้าวหน้าทางการศึกษา ดังประวัติการศึกษาดูงานในต่างประเทศของครูต้นแบบดังต่อไปนี้

พ.ศ.2535 ไปศึกษาดูงานที่ประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ เป็นเวลา

10 วัน

พ.ศ.2536 ไปศึกษาดูงานที่ประเทศเกาหลีและญี่ปุ่น เป็นเวลา 10 วัน

พ.ศ.2539 เข้าร่วมโครงการครูอาสาไปสอนภาษาและวัฒนธรรมไทย (ภาคฤดูร้อน) ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเวลา 3 เดือน

การไปศึกษาดูงานในต่างประเทศทำให้ครูต้นแบบได้เปิดโลกทัศน์ทางการศึกษา ได้ประสบการณ์ใหม่ๆกลับมาพัฒนาการสอนของตนเองได้

“ไปแต่ละที่ก็ได้ประสบการณ์ดี ๆ กลับมาเยอะ... ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการสอนของเราได้”

(ครูต้นแบบ / 20 กรกฎาคม 2542)

การได้มีโอกาสไปเป็นวิทยากรหรือแขกรับเชิญเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางด้านการสอน ก็นับเป็นโอกาสอันดีที่ครูต้นแบบจะได้พบกับบุคคลสำคัญทางการศึกษา ซึ่งสามารถให้คำแนะนำหรือข้อคิดด้านการทำงานแก่ครูต้นแบบได้ ดังเช่นที่ครูต้นแบบมักแสดงความชื่นชมหรือกล่าวถึงด้วยความรู้สึกชื่นชมต่อบุคคลหลายๆท่าน อาทิเช่น ศ.สุมน อมรวิวัฒน์ ดร.รุ่ง แก้วแดง เป็นต้น

“อาจารย์ (ศ.สุมน) ท่านเก่งมากเลยนะ.... ก็ตอนที่ท่านมาดูงานที่โรงเรียนก่อนที่ผมจะเป็นครูต้นแบบ ท่านมาเห็นที่ผมทำเอาไว้....(ซึ่งไปที่คำขวัญที่ครูต้นแบบติดไว้ที่ด้านบนของผนังห้องด้านหนึ่ง)...นักเรียนสนุก ครูสบาย เมื่อใช้สื่อ ท่านก็ว่า...เอ๊ะ! ดู ไม่ค่อย...นะ เปลี่ยนใหม่เป็น นักเรียนสนุก ครูสุขใจ เมื่อใช้สื่อ ดีกว่า....ก็เลยเปลี่ยนตามที่ท่านแนะนำ รอยตัวหนังสือเก๋ายังอยู่เลย”

(ครูต้นแบบ / 14 มกราคม 2542)

จากปัจจัยข้อนี้สรุปได้ว่า ครูต้นแบบมีประสบการณ์การทำงานในอาชีพครูมายาวนาน การได้ไปศึกษาดูงานในต่างประเทศและการได้พบปะกับบุคคลสำคัญทางการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ประสบการณ์ของครูต้นแบบมีมากยิ่งขึ้น

2. ครูต้นแบบเป็นผู้ที่มีความสามารถเฉพาะตัวด้านการสอน

ความสามารถเฉพาะตัวเป็นสิ่งที่มิได้อยู่เอง ประกอบกับความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับ จะทำให้ความสามารถของคนเรามีมากขึ้น ครูต้นแบบมีความสามารถเฉพาะตัวเกี่ยวกับการสอนในด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการคิดริเริ่มกิจกรรมการเรียนการสอนใหม่ๆอย่างหลากหลาย และรู้จักสร้างสรรค์สื่อการสอนจากวัสดุหาง่ายด้วยตนเอง

“มีความรู้สึกว่าเขาเป็นคนที่ตั้งใจทำงาน มีความคิดริเริ่มในการทำงาน ตรงนี้ถือว่าสำคัญมาก”

(อาจารย์ใหญ่ / 2 เมษายน 2542)

“ครูต้นแบบมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เท่าที่ทราบ แต่อย่างอื่นไม่รู้เพราะไม่ค่อยได้ร่วมงานกัน”

(อาจารย์ธัญญา / 24 พฤษภาคม 2542)

“เขามีความสามารถทางการสอน ไม่อย่างนั้นก็คงไม่ได้รางวัลตั้งมากมายหรอก และการผลิตสื่อด้วย อันนี้ชัด....”

(อาจารย์หฤทัย / 24 พฤษภาคม 2542)

“จริงๆแล้วเขาเป็นคนหัวพัฒนา เกี่ยวกับด้านการเรียนการสอน รู้สึกเขามีฝีมือ...เขากว้างไกลกว่าเรา วิสัยทัศน์เขากว้างไกลกว่าเรา เขาไปถึงโน่นถึงนี่ แต่เราก็ตกตามเขาไม่ทัน”

(อาจารย์ชนิษฐา / 24 พฤษภาคม 2542)

“มีความชื่นชมในตัวเขา เพราะเขาเก่งและมี ความสามารถในด้านนี้มาก”

(ครูเครือชาย 1 / 24 พฤษภาคม 2542)

อาจารย์สุขพงศ์เขาเก่งมาก เรียกได้ว่าหัวเขานี้... ภาษาไทยนี่อยากได้อะไรล่ะ ให้เวลาเขาคิดสักครึ่งชั่วโมงก็ได้เลย”

“เราไม่เก่งเหมือนเขา ไม่มีพรสวรรค์เหมือนเขา”

(ครูเครือชาย 1 / 24 พฤษภาคม 2542)

“เป็นคนที่ (ความสามารถ) พร้อมทุกอย่าง ถึงอายุจะน้อยกว่าเรา แต่ชีวิตแกก้าวไปเร็ว แกมีพร้อมทุกอย่าง”

(ครูเครือชาย 4 / 3 มิถุนายน 2542)

“อาจารย์ท่านเก่งหลายอย่าง แม้แต่ทำอาหารก็เก่ง คิดเมนูเก่ง”

(ครูเครือชาย 5 / 2 มิถุนายน 2542)

“ท่านเป็นครูที่มีความสามารถจนกระทั่งเป็นที่ประจักษ์ชัดหลายด้าน มีรางวัล มีการลงหนังสือ”

“ท่านมีความสามารถ มีทั้งศาสตร์และศิลป์ คำว่าศาสตร์ก็คือความรู้ของท่านเพียง ศิลป์ของท่านคือวาดภาพเขียน เรายังสู้ไม่ได้...ครูที่ดีต้องมีทุกรูปแบบ”

(ครูเครือชาย 6 / 2 มิถุนายน 2542)

“เขาจะเป็นคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ดี ดีมากๆเลย ในการทำงานกิจกรรม...การทำสื่อ...”

“เขาเป็นคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ หัวไว แต่เขาไม่ค่อยวางแผน คิดๆก็ทำไปเลย...”

(อาจารย์วรรณพร / 25 พฤษภาคม 2542)

3. ครูต้นแบบเป็นผู้ที่มีความทุ่มเทและรับผิดชอบงาน

ภาระงานของครูต้นแบบ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ งานด้านการสอน และงานอื่นๆนอกเหนือจากงานสอน

งานด้านการสอน

งานด้านการสอนถือเป็นงานหลักของคนทุกคนที่เป็นครู ครูต้นแบบเองก็มีภาระงานด้านการสอนเช่นเดียวกัน โดยรับผิดชอบการสอนวิชาภาษาไทย นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และรับผิดชอบการจัดกิจกรรมพิเศษที่เรียกว่า “กิจกรรมประเทืองปัญญา” ด้วย ดังตารางสอนของครูต้นแบบ ในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ตารางสอนวิชาภาษาไทยของครูต้นแบบ

วัน/เวลา	8.30- 9.30	9.30- 10.30	10.30- 11.30	11.30- 12.30	12.30- 13.30	13.30- 14.30	14.30- 15.30	
จันทร์		5 / 2	6 / 2	พัก กลาง วัน	5 / 1		กิจกรรม ประเทืองปัญญา	
อังคาร		6 / 1	5 / 2			5 / 1	6 / 2	
พุธ	5 / 1		6 / 2			6 / 1	5 / 2	
พฤหัสบดี	5 / 2	6 / 1						
ศุกร์	6 / 1	5 / 1				6 / 2		กิจกรรม ประเทืองปัญญา

จากตารางที่ 13 ตารางสอนวิชาภาษาไทยของครูต้นแบบ แสดงให้เห็นว่า ใน 1 สัปดาห์ โรงเรียนจัดให้มีการเรียนทั้งสิ้น 30 คาบ แต่ละคาบเรียนใช้เวลา 60 นาที ครูต้นแบบมีภาระงานด้านการสอน จำนวน 18 คาบต่อสัปดาห์ หรือคิดเป็นจำนวน 3.6 คาบต่อวัน โดยแบ่งเป็นการสอนวิชาการ 16 คาบ และกิจกรรมพิเศษอีก 2 คาบ

ครูต้นแบบมีการปฏิบัติงานด้านการสอนและงานด้านต่างๆ ด้วยดีเสมอมา ความเป็นผู้ทุ่มเทและรับผิดชอบงานของครูต้นแบบเป็นที่ประจักษ์ชัดเป็นอย่างดีกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังจะเห็นได้จากคำชื่นชมที่มีมาอยู่เสมอ

“มีความรับผิดชอบ เขาติดตามผลตลอดว่ามีปัญหาอะไร
มี...”

(ครูเครือข่าย 2 / 26 พฤษภาคม 2542)

“เสียสละเพื่องาน ทำงานจริงจัง อุทิศเวลาให้แก่งาน
ราชการเป็นอย่างมาก ใช้ชีวิตอยู่กับงานมาตลอด”

(ครูเครือข่าย 3 / 25 พฤษภาคม 2542)

“เห็นครูพงศ์ทำแต่งงาน บางวันที่ไม่ได้มาก็เห็นว่า
ไปทำงาน แต่ไปทำที่อื่น”

(ด.ช.ธนวัฒน์ / 26 มกราคม 2542)

“พอมีงานอะไรก็เห็นครูเขาทำ ทำทุกอย่างเลยละมัง...
คนอื่นก็คงทำ แต่หนูเห็นแต่ครูพงศ์นั้นแหละเดินไปทำนั่นทำนี่ ทำ
ตลอดเลย”

(ด.ญ.จริยา / 26 มกราคม 2542)

“ท่านมีใจกับงาน รักงาน...เป็นครูที่ดี”

(ครูเครือข่าย 6 / 2 มิถุนายน 2542)

“เขาก็ขยันนะ แค่อสอนเฉยๆก็เยอะแล้ว แล้วยังหาหน้หา
นี่มาให้เด็กทำตอนเที่ยงอีก เด็กมันก็ชอบนะสิ พี่ก็มาดูเขาบ่อยๆ
แต่จะให้ทำอย่างเขา...ไม่ไหว”

(อาจารย์กัญญา / 8 มกราคม 2542)

จะเห็นได้ว่า ครูต้นแบบใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับงาน และทำงานอย่างจริงจังตั้งใจ โดยไม่คำนึงว่าจะยังไม่ถึงเวลาเข้าทำงาน เลิกงานแล้ว หรือแม้กระทั่งเป็นวันหยุดราชการ

งานราชการอื่นๆนอกเหนือจากงานสอน

นอกเหนือจากงานด้านการสอนตามปกติแล้ว ครูต้นแบบยังมีภาระงานอื่นๆทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่ต้องปฏิบัติอีกมาก ดังนี้

- งานภายในโรงเรียน ได้แก่

- ก. เป็นหัวหน้ากลุ่มทักษะวิชาภาษาไทย

กลุ่มทักษะวิชาภาษาไทยในโรงเรียน ประกอบด้วยครูจำนวน 8 คน โดยมีครูต้นแบบเป็นหัวหน้ากลุ่ม ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ในภาคการศึกษาปลายปีการศึกษา 2541 ที่ผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ครูในกลุ่มวิชานี้บางคนไม่ได้สอนวิชานี้ แต่ถูกย้ายให้ไปสอนในกลุ่มวิชาอื่นแทนเนื่องจากจำนวนผู้สอน บางกลุ่มวิชาไม่เพียงพอ

งานในหน้าที่นี้ของครูต้นแบบจะมีความเด่นชัดมาก โดยจะต้องดูแลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในโรงเรียนทั้งหมด ต้องดูแลและให้คำปรึกษาแก่ครูผู้สอน รวมถึงการจัดกิจกรรมต่างๆในโรงเรียนซึ่งล้วนแล้วแต่มีเรื่องของภาษาไทยไปเกี่ยวข้องด้วยทั้งสิ้น

“ถ้ามีอะไรที่เกี่ยวกับภาษาไทยในโรงเรียนนี้ก็ต้องยกให้เขานั้นแหละเป็นคนแรก เพราะเขาทำตรงนี้มาตลอด แล้วเขาจะบอกเองว่าคนนั้นคนนี้น่าจะทำอะไรได้พวกเด็กนะแหละ...จะมีเด็กที่ทำงานของเขาอยู่ พอมีงาน เช่น แต่งกลอนอะไรพวกนี้ เขาก็จะเรียกเด็กของเขามาได้ทันที.....เขาฝึกเด็กเอาไว้ ก็รู้งานกัน”

(อาจารย์กัญญา / 8 มกราคม 2542)

- ข. เป็นคณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน

คณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน ประกอบด้วยครู 8 คน โดยเป็นครูจากกลุ่มวิชาต่างๆ 6 คน มีอาจารย์ใหญ่เป็นประธาน และมีผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่เป็นเลขานุการ ซึ่งครูต้นแบบเป็นคณะกรรมการในฐานะหัวหน้ากลุ่มทักษะวิชาภาษาไทย

ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในสนาม ผู้วิจัยพบว่าไม่มีการ ดำเนินงานด้านการนิเทศภายในโรงเรียนให้เห็นแต่อย่างใด ดังนั้นการเป็นคณะกรรมการจึงเป็นเพียงในนาม แต่ไม่ได้ทำงานอะไรอย่างชัดเจน

ค. เป็นคณะกรรมการในกลุ่มวิชาสร้างเสริม-
 ประสพการณ์ชีวิต (ส.ป.ช.)

กลุ่มวิชาสร้างเสริมประสพการณ์ชีวิต ประกอบด้วยครูจำนวน 7 คน ครูต้นแบบเป็นคณะกรรมการร่วมในกลุ่มนี้ด้วย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าเนื่องจากจำนวนผู้สอนบางกลุ่มวิชาไม่เพียงพอจึงต้องมีการดึงครูจากกลุ่มวิชาอื่นมาช่วยเสริม อย่างไรก็ตามภาระงานในส่วนนี้ของครูต้นแบบไม่มีอะไรมาก ส่วนใหญ่จะเป็นการช่วยงานเล็กๆน้อยๆเท่านั้น

ง. เป็นอาจารย์ประจำห้องสมุด

เนื่องจากในช่วงที่ผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในสนามนั้นโรงเรียนยังขาดบุคลากรที่จะมาทำหน้าที่ดูแลงานด้านห้องสมุดอยู่ ดังนั้นในฐานะที่เป็นครูภาษาไทย และ โรงเรียนกำหนดให้วิชาห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งในวิชาภาษาไทย ครูต้นแบบจึงต้องรับภาระงานด้านห้องสมุดด้วย แต่ในระหว่างนี้ห้องสมุดกำลังทำการปรับปรุงอยู่จึงไม่ได้เปิดบริการยืม-คืนหนังสือ (แต่ยังเปิดให้นักเรียนอ่านหนังสือได้ตามปกติ) ครูต้นแบบจึงมีหน้าที่เพียงแค่ดูแลความเรียบร้อยโดยทั่วไปและคอยประสานงานกับช่างที่จะมาทำการปรับปรุงห้องสมุด ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงหน้าต่าง ช้องลม และติดตั้งเครื่องปรับอากาศ

จ. งานอื่นๆ

จากการที่ครูต้นแบบเป็นผู้ที่มีผลงานดีเด่นมาแล้วอย่างมากมาย อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความทุ่มเทรับผิดชอบงานเป็นอย่างดียิ่ง ทำให้นอกจากจะต้องปฏิบัติงานในหน้าที่ต่างๆภายในโรงเรียนหลายหน้าที่นอกจากการสอนตามปกติแล้ว ยังได้รับความไว้วางใจจากผู้บริหารโรงเรียนให้รับผิดชอบงานอื่นๆอีกตามโอกาส ยกตัวอย่างเช่น คราวที่คณาจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาโทมาทัศนศึกษาจากภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มาศึกษาดูงานด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยและวิชาสร้างเสริมประสพการณ์ชีวิตที่โรงเรียน ครูต้นแบบนอกจากจะต้องเตรียมการต้อนรับในฐานะที่เป็นหัวหน้ากลุ่มทักษะวิชาภาษาไทยและเป็นกรรมการในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสพการณ์ชีวิตแล้ว ยังจะต้องรับผิดชอบดูแลการเตรียมการต้อนรับในนามของโรงเรียนตลอดทั้งรายการอีกด้วย โดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมการด้านอาคารสถานที่ การวางแผนกิจกรรมการต้อนรับ การเตรียมเอกสารและข้อมูลเพื่อการนำเสนอ ฯลฯ แม้กระทั่งงานซื้อดอกไม้-จัดดอกไม้โต๊ะหมู่บูชาและที่ podium สำหรับยืนพูดก็ต้องทำ นอกจากนี้ยังต้องเก็บบันทึกภาพกิจกรรมและสรุปผลการจัดกิจกรรมเพื่อรายงานต่อผู้บริหาร เพื่อที่ผู้บริหารจะรายงานยังเขตต่อไป

ภาระงานในครั้งนี้น่าจะส่งผลกระทบต่องานด้านการสอนของครูต้นแบบพอสมควร เนื่องจากเป็นงานที่ได้รับมาอย่างกระชั้นชิด มีเวลาเตรียมการไม่มาก และที่สำคัญคือครูต้นแบบยังขาดประสพการณ์ในการทำงานประเภทนี้อยู่ ผู้วิจัยในฐานะที่อยู่ในสนามในฐานะผู้ช่วยของครูต้นแบบ ประทับกับได้รับคำสั่งโดยตรงจากผู้บริหารให้รับหน้าที่

นี้ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเคยมีประสบการณ์การดูงานตามโรงเรียนและเคยมี ประสบการณ์ในการเตรียมการต้อนรับเช่นนี้มาก่อนบ้าง ผู้วิจัยจึงสามารถช่วยแบ่งเบาภาระงานของครูต้นแบบได้บ้างพอสมควร

“ยังไงก็ขอบคุณด้วยนะครับ ผมไม่ถนัดเลยงานอย่างนี้ (การวางแผนการจัดกิจกรรมการต้อนรับ) ไม่รู้ว่าเค้าต้องทำอะไร ก่อนหลัง แต่ที่ให้พระอาจารย์มาพูดนี่ควรจะมีไฮ้มี่....แล้วหัวข้อที่จะให้พระอาจารย์พูดละ....ที่ผมลอง ูรู่าง ๆเอาไว้ไม่รู้เป็นยังไงมั่ง ลอง ๆดูแก้ให้ด้วยแล้วกัน...”

(ครูต้นแบบ / 22 มกราคม 2542)

“อยากจะให้ช่วยดูเรื่องการจัดเก้าอี้หน่อย ผมให้เขาจัด เก้าอี้แบบนี้ดีมี่ย....จะได้มีทางเดินตรงกลาง เพื่อเข้าออกได้ง่าย”

(ครูต้นแบบ / 22 มกราคม 2542)

นอกจากงานต่างๆที่ครูต้นแบบได้รับมอบหมายภายในโรงเรียนแล้ว การที่ครูต้นแบบเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในวงกว้าง ทำให้ต้องมีภารกิจอื่นๆภายนอกโรงเรียนมากมาย โดยแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ แบบที่ 1 เป็นงานประจำ หมายถึง งานที่ต้องรับหน้าที่และต้องอยู่ในหน้าที่ไปเรื่อยๆแม้ว่าจะยังไม่ม้งานให้ทำก็ตาม ส่วนแบบที่ 2 เป็นงานชั่วคราว คือ เมื่อทำงาน (ในช่วงเวลาหนึ่ง) เสร็จแล้วก็ถือว่าหมดหน้าที่ไป โดยงานทั้งสองแบบนี้บางงานก็เป็นเพียงตำแหน่งที่ตั้งไว้ แต่ไม่ต้องทำงานพิเศษใดๆเพิ่มเติมก็มี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- งานภายนอกโรงเรียน ได้แก่

- ก. งานประจำ

ตัวอย่างเช่น เป็นประธานชมรมภาษาไทยของเขตบางพลัด เป็นครูแกนนำภาษาไทยของกรุงเทพมหานคร เป็นต้น หน้าที่เหล่านี้หนานๆครั้งจึงจะมีงานใหญ่ๆให้ทำ ส่วนใหญ่จะเป็นการรับตำแหน่งไว้เฉยๆมากกว่า

- ข. งานชั่วคราว

ตัวอย่างเช่น เป็นกรรมการเขียน story board เรื่องมาตราตัวสะกด ให้กับสถาบันวิจัยทางภาษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นกรรมการเขียนคู่มือวรรณกรรมนำสู่ภาพ ให้กับกรมวิชาการ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการ รับเชิญเป็นวิทยากรบรรยายและการรับเชิญเป็นแขกสัมมนาตามสื่อต่างๆทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เป็นต้น

งานต่างๆของครูต้นแบบนอกเหนือจากงานด้านการสอน ทั้งที่เป็นงานภายในและภายนอกโรงเรียน ครูต้นแบบได้พยายามจัดสรรเวลาให้เหมาะสมเพื่อที่จะสามารถทำงานทุกอย่างได้อย่างเต็มที่ ก่อให้เกิดงานที่มีประสิทธิภาพ และเกิดผลกระทบต่องานด้านการสอนซึ่งเป็นงานโดยตรงในหน้าที่ของความเป็นครูให้น้อยที่สุด

“ถ้าผมไม่อยู่ อย่างเช่นที่มีคนมาให้ไปดูงาน ผมก็จะ ให้งานเด็กไว้ จะได้ไม่เป็นภาระกับคนที่เขามาสอนแทน”

(ครูต้นแบบ / 19 มกราคม 2542)

“เวลาเราสอนแทนเขา เขาจะมีงานให้เราว่าเราเตรียมอะไรไว้ให้เราสอนแทนบ้าง เราก็จะได้เรียนรู้วิธีสอนของเขาไปกับเขาตรงนี้”

(อาจารย์ชนิษฐา / 24 พฤษภาคม 2542)

“ความสามารถของเขาทำให้หลายๆโรงเรียนในสังกัดเดียวกันอยากจะได้ไปช่วย ซึ่งเขาจะต้องปลีกรตัวจากทางนี้ไป มันก็ต้องกระทบกระเทือนบ้าง เพราะเขามีหน้าที่การงานที่นี้อยู่ เราก็เคยพูดคุยกัน”

“ในกรณีที่มีการสลับชั่วโมงได้ก็จะให้สลับกัน แต่ถ้าเผอิญว่ามันไม่สามารถจะหาใครมาลงแทนได้ มาสลับได้ ก็ต้องลงแทน.. ก็ธรรมดา (เสียงสูง).....”

(อาจารย์ใหญ่ / 2 เมษายน 2542)

4. ครูต้นแบบเป็นผู้ที่มีความรู้และพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

ความรู้ของครูต้นแบบนั้นจะสังเกตได้จากการที่ครูต้นแบบมีความสนใจซักถามผู้วิจัยเกี่ยวกับหนังสือและตำราวิชาการใหม่ๆเสมอ ยกตัวอย่างเช่น ในระยะนั้นเรื่องเกี่ยวกับ portfolio กำลังได้รับความสนใจ ครูต้นแบบก็จะซักถามผู้วิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้พร้อมกับให้ผู้วิจัยช่วยหาหนังสือให้อ่านเพิ่มเติมด้วย

ครูต้นแบบ : เรียนวิจัยอยู่ รู้จักอาจารย์อุทุมพรหรือเปล่า
เห็นว่าท่านเขียนหนังสือเกี่ยวกับ portfolio

ผู้วิจัย : รู้จักค่ะ เคยเรียนกับท่านด้วย อาจารย์สนใจหนังสือเกี่ยวกับ portfolio ของอาจารย์อุทุมพรหรือคะ หนูสามารถหาให้ได้ค่ะ แต่ไม่ทราบว่าอาจารย์ได้ศึกษาเรื่องนี้มามากแค่ไหน ถ้า

อาจารย์เพิ่งเริ่มจะศึกษา หนูขอแนะนำให้อาจารย์ลองอ่านเล่มอื่นมาก่อน เพราะผู้เขียนแต่ละท่านจะเขียนไม่เหมือนกัน พออ่านหลายๆเล่มแล้วค่อยมาอ่านของอาจารย์อุทุมพร จะทำให้อาจารย์เข้าใจได้มากยิ่งขึ้นค่ะ และพอดีที่ภาควิชาของหนูได้ออกวารสารเกี่ยวกับ portfolio มาเล่มหนึ่ง ถ้าอาจารย์สนใจ หนูจะนำมาให้พร้อมกันด้วยค่ะ”

ครูต้นแบบ : ช่วยๆหาให้หน่อยแล้วกันครับ ผมก็ยังไม่ค่อยเข้าใจเท่าไร

(5 มกราคม 2542)

ในด้านการพัฒนางาน ครูต้นแบบมีการคิดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมด้านวิชาการที่แปลกใหม่ออกมาอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมที่มีอยู่แล้ว ครูต้นแบบจะพยายามพัฒนาให้ดีขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมเที่ยงวันฉันมีสุข ที่จะให้นักเรียนกลุ่มที่รับมอบหมายออกมาแสดงละครให้เพื่อนฯชม และมีกิจกรรมการเล่าข่าวในตอนท้าย ครูต้นแบบก็ได้ปรับปรุงให้มีประโยชน์มากขึ้นโดยนอกจากจะมีการแสดงละครและเล่าข่าวแล้ว ยังส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความสามารถทางการอ่านนำหนังสือใหม่ๆในห้องสมุดมาอ่านให้เพื่อนฟัง หรือไม่ก็ให้ไปอ่านล่วงหน้ามาก่อนแล้วมาเล่าปากเปล่าให้เพื่อนฟัง เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน ครูต้นแบบก็มีการริเริ่มกิจกรรมใหม่ๆอยู่เสมอด้วย เช่น กิจกรรมใหม่ที่เกิดขึ้น ในช่วงที่ผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในสนามก็คือ กิจกรรมบายนี้มีคำถาม-เข้านี้มีคำตอบ โดยครูต้นแบบจะให้นักเรียนเขียนคำถามอะไรก็ได้ที่นักเรียนสงสัยแล้วนำไปใส่ไว้ในช่องบายนี้มีคำถาม จากนั้นในตอนเย็นครูต้นแบบจะนำคำถามมาอ่านแล้วตอบคำถามให้นักเรียนในช่องเข้านี้มี คำตอบในตอนเช้าของวันถัดไป

5. ครูต้นแบบเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมของความเป็นครู

การเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมของครูต้นแบบ ผู้วิจัยพบว่า ครูต้นแบบเป็นที่ศรัทธาและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเพื่อนร่วมงาน ทั้งนี้เพราะตลอดระยะเวลาการปฏิบัติงานภาคสนามของผู้วิจัยนั้น ผู้วิจัยไม่เคยพบพฤติกรรมหรือได้ยินจากปากคำของผู้ที่เกี่ยวข้องว่าครูต้นแบบมีพฤติกรรมที่ขัดแย้งต่อคุณธรรมและจริยธรรมของความเป็นครูเลยแม้แต่ครั้งเดียว แม้กระทั่งผู้วิจัยจะใช้วิธีการเชิงลบโดยการจับผิดก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับที่คณะทำงานของศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“.....ความประพฤติส่วนตัวหรือจรรยาบรรณครูของ
อาจารย์ก็ OK ไม่เคยมีความผิดในเรื่องเหล่านี้”

(23 มีนาคม 2542)

6. ครูต้นแบบเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์และมีความเป็นกัลยาณมิตร

คุณลักษณะประการหนึ่งของครูต้นแบบที่เป็นที่ยอมรับและกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลแทบทุกคนกล่าวถึง คือ ความเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีและมีความเป็นกัลยาณมิตร กล่าวคือ มีอัธยาศัยไมตรีเป็นอย่างดีกับผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และยินดีให้คำแนะนำ ช่วยเหลือเพื่อนครูเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านวิชาการ

“...และที่สำคัญอีกอย่างก็คือมนุษยสัมพันธ์ ทำให้เป็นที่
ยอมรับของคน เพื่อนฝูง...สรุปแล้วส่วนใหญ่เขาจะดี”

(อาจารย์ใหญ่ / 2 เมษายน 2542)

“เขาได้เป็นครูต้นแบบเพราะเขามีมนุษยสัมพันธ์ดี เข้ากับ
คนได้”

(อาจารย์วิทย / 24 พฤษภาคม 2542)

“เป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานดี”

(อาจารย์วรรณพร / 25 พฤษภาคม 2542)

ครูเครือข่ายเป็นกลุ่มที่ครูต้นแบบต้องให้คำแนะนำช่วยเหลือในด้านวิชาการโดยตรงตามหน้าที่ ดังนั้น ครูเครือข่ายจึงเป็นกลุ่มที่ให้ข้อมูลประเด็นนี้ไว้ค่อนข้าง ชัดเจน โดยแสดงออกทางคำพูดได้อย่างลึกซึ้งและมีรายละเอียดมากกว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มอื่นๆ

“นิสัยส่วนตัว เขาก็เป็นคนดี โอบอ้อมอารี...”

(ครูเครือข่าย 1 / 24 พฤษภาคม 2542)

“...เรามีปัญหาเราก็โทรไป....เขาจะให้กำลังใจกับทุกคน....
สังเกตได้จากการประชุมอบรมรวมครูเครือข่าย 10 คน ทุกคนจะ
ชื่นชมเขา ดูจากการเขียนบรรยายความรู้สึกของครูทุกคน คือถ้า
เขาไม่เป็นจริง ๆ ทุกคนก็คงจะไม่สามารถเขียนได้ขนาดนั้น ทั้งๆที่
ไม่ค่อยได้มีโอกาสสัมผัสกันส่วนตัวมากมายเท่าไร...เขามี
มนุษยสัมพันธ์ดี....เขาพร้อมที่จะให้ทุกอย่าง สำหรับคนที่อยากจะได้ตรง
นั้น”

(ครูเครือข่าย 2 / 26 พฤษภาคม 2542)

“เป็นคนที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อนร่วมงาน...มีการศึกษาค้นคว้าพัฒนางานและเผยแพร่แก่เพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ”

(ครูเครือข่าย 3 / 25 พฤษภาคม 2542)

“...โดยส่วนตัวแก่อัจฉริยะดี”

(ครูเครือข่าย 4 / 3 มิถุนายน 2542)

“ข้อ 1 เลย ความเป็นกัลยาณมิตร ชอบในความที่ท่าน มีน้ำใจ เอาสิ่งที่ดีงามมาแพร่ให้เราฟัง...มีข้อสงสัยอะไรก็ตาม ให้อาจารย์อธิบาย...”

“...อาจารย์สุขพงศ์ดีมาก แนะนำ ให้กำลังใจ...”

“อาจารย์เป็นคนมีน้ำใจ มีอะไรก็เอามาเผยแพร่ แต่ส่วนตัวลึกซึ้งแคไหนไม่ทราบ ท่านมีเมตตากับเด็ก...ไม่ดู...หัวเราะยิ้ม...ไม่เครียดกับงาน...ถึงได้อ้วน...”

“เป็นคนไม่เลือกชั้นวรรณะ มีอัธยาศัย ไม่แบ่งระดับชั้นคุยกันได้หมด ประทับใจตรงนี้มาก”

(ครูเครือข่าย 6 / 2 มิถุนายน 2542)

“เขาจะเป็นคนที่มีน้ำใจนะ เขาจะ xerox วิธีการใช้ วิธีการทำสื่อเนี่ยมาให้เรา...”

“เราไม่ได้ไปเห็นเขาทุกวันทุกเวลา เพราะว่าเราไม่ได้อยู่โรงเรียนเดียวกัน แต่เท่าที่ดูแล้ว อาจารย์ก็เป็นคนที่มีอุปนิสัยดี เป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีมาก ในการที่จะดูแลครูเครือข่ายของเขาทั้งหมด หรือครูทั่วไปในโรงเรียนของเขา อย่างเราไปโรงเรียนของเขา ดูแล้วครูอื่นๆก็ชอบเขา ดูลักษณะเป็นคนที่มีความใจดี มีอัธยาศัยดี”

“อาจารย์เป็นคนที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ร่าเริง สบายๆ”

(ครูเครือข่าย 7 / 14 มิถุนายน 2542)

“เขาเป็นคนที่น่ารักมาก คนดี มีน้ำใจ ขอความช่วยเหลืออะไรเขาจะรับไว้ก่อน ให้ความช่วยเหลือดี ถ้าเรามีปัญหาอะไรก็ตามเขาไปได้เลย ต้องการสื่อตัวไหน อย่างไร เขาจะพยายามหาให้...”

(ครูเครือข่าย 8 / 4 มิถุนายน 2542)

“อัยยาศัยดี ร่าเริง แจ่มใส เป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส”

(ครูเครือข่าย 10 / 14 เมษายน 2542)

ในส่วนของนักเรียนก็ให้ข้อมูลที่สอดคล้องเช่นเดียวกัน

“คุณครูตลกดีค่ะ มีเรื่องขำๆมาเล่าให้ฟัง ทำให้
ไม่เครียด”

(ด.ญ.เมธาวี / 6 มกราคม 2542)

“ครูก็ใจดีครับ มีเกมมาให้เล่น บางทีครูให้ทำอะไร แต่
ทำไม่เข้าใจก็เถียงกัน พอไปถามครูครูก็อธิบายให้ฟังใหม่”

(ด.ช.สนธยา / 6 มกราคม 2542)

7. การมีเวลาให้กับงานมาก

ครูต้นแบบมีเวลาอุทิศให้กับงานมาก จากใน 1 วัน ซึ่งมีการกำหนด
เวลาการทำงานตามเวลาราชการเริ่มตั้งแต่ 8.00 น. ถึง 16.00 น. รวม 8 ชั่วโมงต่อวัน และมีวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ แต่ครูต้นแบบได้อุทิศเวลาให้กับการทำงานไม่ต่ำกว่า 10 ชั่วโมงต่อวัน และยังไปทำงานในวันหยุดเสาร์และอาทิตย์อีกด้วย

“เวลาเข้า-ออกงาน...เอ...ก็ราวๆ 7 นาฬิกา แต่กลับค่า
ผมกลับค่าเพราะบ้านอยู่ใกล้ ก็นั่งทำงานไปเรื่อยๆ กลับราวๆ 3
ทุ่มได้ มันต้องใช้เวลา ถ้าหากจะจัดกิจกรรมเสริมให้เด็ก ใช้เวลา
ในการคิดกิจกรรมใหม่ การทำสื่อ การวางแผนการสอน ตาม
ปกติ...แต่กลับบ้านไปแล้วก็ไม่ทำเลย นอกจากจะมาทำวันเสาร์-
อาทิตย์ ซึ่งเดือนหนึ่งก็จะมาทำงานเสาร์-อาทิตย์ประมาณ 2-3
ครั้ง”

(ครูต้นแบบ / 26 สิงหาคม 2542)

“จากที่ฟังมา เห็นว่าทุ่มสองทุ่มก็ยังอยู่โรงเรียน สงสัยว่า
ชีวิตนี้เพื่อโรงเรียนโดยเฉพาะ เพราะครอบครัวก็ไม่มี....คงจะทุ่มเท
ทั้งหมดให้กับงาน”

(ครูเครือข่าย 9 / 23 มิถุนายน 2542)

นอกจากปัจจัยภายในของครูต้นแบบทั้ง 7 ประการแล้ว การที่บุคคลคนหนึ่ง จะได้รับเกียรติให้เป็นครูต้นแบบได้ ยังต้องอาศัยปัจจัยอื่นๆจากภายนอกเข้ามาสนับสนุนด้วย ดังต่อไปนี้

ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอกที่ทำให้ครูต้นแบบได้รับรางวัล คือ การสนับสนุน ส่งเสริมจากผู้อื่น ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อนร่วมงาน ครอบครัว และหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนมีทัศนคติที่ดี สนับสนุน และให้การยอมรับ

ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงของครูต้นแบบ มีทัศนคติที่ดีต่อครูต้นแบบ ทั้งนี้เพราะครูต้นแบบเป็นผู้ที่มีผลงานทางวิชาการปรากฏ อย่างเด่นชัดและได้รับรางวัลที่แสดงถึงความสามารถอันเป็นที่ยอมรับของสังคมจากสถาบันต่างๆ ด้านการศึกษาอย่างมากมาย นับว่าเป็นบุคคลที่ทำชื่อเสียงให้แก่โรงเรียนมาโดยตลอด

“รู้สึกภาคภูมิใจที่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ถึงขนาดได้รับเกียรติให้เป็นครูต้นแบบ อย่างน้อยก็แสดงให้เห็นว่า อาจารย์ผู้นั้นมีผลงาน ทำงานในหน้าที่ได้อย่างได้ผล สามารถที่จะเป็นผู้ชี้แนะ เป็นแบบอย่างให้เพื่อนครูด้วยกันได้ นับเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจและคิดว่าอยากจะให้มีเยอะๆ เพราะเป็นเครื่องแสดง คุณภาพของคน”

(อาจารย์ใหญ่ / 2 เมษายน 2542)

อีกทั้งผู้บริหารโรงเรียนยังได้เล็งเห็นและยอมรับในความสามารถที่ครูต้นแบบได้แสดงให้เห็น

“ความสามารถของเขามีหลายด้าน ทั้งในด้านการสอน การจัดกิจกรรม การผลิตสื่อ การสรรหากิจกรรม และการเผยแพร่กิจกรรมของตัวเอง ก็ว่าเป็นในภาพรวม”

(อาจารย์ใหญ่ / 2 เมษายน 2542)

สำหรับการสนับสนุนที่ครูต้นแบบได้รับจากผู้บริหารโรงเรียน นับว่าได้รับอย่างเต็มที่เท่าที่ครูต้นแบบต้องการ และเท่าที่ผู้บริหารโรงเรียนจะให้ได้ ทั้งที่เป็น การสนับสนุนด้านการปฏิบัติงานประจำในโรงเรียนและการสนับสนุนด้านการปฏิบัติหน้าที่ของครู

ต้นแบบ โดยผู้บริหารโรงเรียนมีแนวความคิดว่า การสนับสนุนการทำงานของครูต้นแบบให้เป็นไปได้ด้วยดีเท่ากับเป็นการสนับสนุนให้โรงเรียนมีชื่อเสียงโดยทางหนึ่งด้วย

“สนับสนุนมาโดยตลอดเลย เขาต้องการอะไร เราสนับสนุน ไม่ว่าจะในเรื่องความคิด ความเห็น วัสดุอุปกรณ์ที่จะเอาไปใช้เพื่อประกอบในการทำงาน เราก็จะสนับสนุนเต็มที่ เพราะถือว่ามันเป็นผลประโยชน์ของโรงเรียนอยู่แล้ว”

“ส่วนใหญ่เราก็จะสนับสนุนตามที่เขาขอมาว่าต้องการ..... ต้องรอให้เขาขอมาเอง.....ถ้าอยู่ในวิสัยที่ทำได้ ไม่ขัดต่อระเบียบ ไม่ขัดต่อสภาพความเป็นจริง ถือว่าไม่มีปัญหา”

“.....ถ้ามีขั้นตอนที่เราทำได้เราก็ทำอยู่แล้ว เราไม่มีปัญหาอะไร เพราะในฐานะของผู้บังคับบัญชา อะไรที่จะเป็น ความก้าวหน้าของผู้ใต้บังคับบัญชาต้องทำอยู่แล้ว”

(อาจารย์ใหญ่ / 2 เมษายน 2542)

2. เพื่อนร่วมงานยอมรับและให้ความร่วมมือ

เพื่อนร่วมงาน ในที่นี้หมายถึง ครูผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาเดียวกันกับครูต้นแบบ ส่วนใหญ่จะให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนด้านการทำงานของครูต้นแบบ ในลักษณะของการให้ความร่วมมือ โดยการเปิดโอกาสให้นักเรียนในความดูแลของตนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่ครูต้นแบบจัดขึ้น กิจกรรมเหล่านี้มักเป็นประเภทกิจกรรมเสริมที่ส่วนใหญ่ต้องทำนอกเหนือจากเวลาเรียนตามปกติ ซึ่งอาจมีบ้างบางครั้งที่นักเรียนทำกิจกรรมเพลินจนลืมเวลาว่าต้องไปเรียนวิชาอื่น แต่เพื่อนครูทุกคนต่างมีความเข้าใจ และเมื่อมีเวลาว่างก็มักจะมาช่วยครูต้นแบบดูแลนักเรียนในขณะที่ทำกิจกรรมเสริมในเวลาพักกลางวัน

ในกรณีที่ครูต้นแบบมีภาระงานในโรงเรียนเป็นกรณีพิเศษ เช่น ต้องทำหน้าที่ต้อนรับและเป็นวิทยากรให้กับคณะครู-อาจารย์ ตลอดจนนิสิตนักศึกษาที่มาเยี่ยมชมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน หรือมีภาระหน้าที่ที่ต้องออกไปปฏิบัติราชการภายนอกโรงเรียน เช่น ไปประชุมสัมมนา ไปเป็นวิทยากร หรือไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ตามคำเชิญจากโรงเรียนต่างๆ ซึ่งในขณะที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยพบว่ามีความถี่ประมาณเดือนละ 1-2 ครั้ง กรณีต่างๆดังกล่าวทำให้ครูต้นแบบไม่อาจเข้าชั้นเรียนเพื่อจัดการเรียนการสอนนักเรียนตามปกติได้ ส่งผลกระทบต่อเพื่อนครูโดยตรงในการที่จะต้องแลกเปลี่ยนตารางเวลาการสอนกับครูต้นแบบ หรืออาจต้องเข้าสอนแทนในกรณีที่ไม่สามารถแลกเปลี่ยนเวลาได้

“ผลกระทบมันก็มีบ้าง ถ้าพูดกันตรงๆมันก็มีบ้างเหมือนกัน จริงๆก็กระทบมาก่อนเป็นครูต้นแบบด้วยซ้ำ เพราะเขาได้รับรางวัลอื่นๆมาก่อน”

“ปัญหาเรื่องครูมาแทน มันจะมีปัญหาเรื่องของความรู้สึก คือคนที่มาแทนจะเกิดความรู้สึกว่า เอ๊ะ! อีกแล้ว.....เพราะฉะนั้น บางที่อาจจะมีเสียบ้าง อะไรบ้าง ก็ธรรมดา”

(อาจารย์ใหญ่ / 2 เมษายน 2542)

“.....ก็มีบ้างที่ทางเขต ทางสำนักงานการศึกษา หรือผู้ใหญ่ เรียกท่านไป ท่านก็ต้องปล่อยเด็กทิ้ง แต่ถ้าไม่ถูกเรียกไป ท่านก็จะสอนของท่านอย่างสม่ำเสมอตามตารางสอน บางที่โดนเรียกไป เป็นอาทิตย์ๆ ครูประจำชั้นก็ต้องรับสอนแทน หรือไม่ก็จะมีการ จัด ชั่วโมงสอนแทน”

(ครูเครือข่าย 1 / 24 พฤษภาคม 2542)

ส่วนใหญ่ครูต้นแบบมักทราบภาระงานที่ต้องออกไปปฏิบัติภายนอก โรงเรียนล่วงหน้า จึงได้จัดเตรียมกิจกรรมสำหรับให้เด็กทำด้วยตนเองไว้และบอกกล่าวแก่นักเรียนไว้ก่อน ครูที่เข้าแทนจึงทำหน้าที่แค่ดูแลความเรียบร้อยโดยทั่วไปเท่านั้น

“ผมจะเตรียมงานให้เด็ก พวกกิจกรรม ใบบาน หรือแบบเรียนเชิงสำเร็จรูปบ้าง ช่วงที่ผมไม่อยู่ เด็กเขารู้ว่าจะต้องทำอะไร อย่างไร อุปกรณ์อะไรอยู่ที่ไหน นอกจากนี้ก็จะมีเพื่อนครู มาช่วยดูแลในเรื่องของความปลอดภัยให้บ้าง ซึ่งจะไม่เป็นภาระกับเขา”

“ผมบอกเด็กเวลาจะไป (ปฏิบัติงานนอกโรงเรียน) ว่าครูจะไปทำอะไร ที่ไหน ผมไม่เคยปิดบังเด็ก เด็กก็จะสนใจได้ถาม ก็เป็นประโยชน์ พอกลับมาก็มาเล่าให้เด็กฟัง เด็กชอบ ถือเป็นความรู้สำหรับเด็ก สำหรับเพื่อนครู”

(ครูต้นแบบ / 26 สิงหาคม 2542)

“.....เวลาเราสอนแทนเขา เขาจะมึนงานให้เราว่า เขาเตรียมอะไรไว้ให้เราสอนแทนบ้าง.....”

(อาจารย์ชันษุธา / 24 พฤษภาคม 2542)

แม้ว่าภาระงานบางอย่างของครูต้นแบบจะมีผลกระทบต่อเพื่อนครู แต่อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้งานสำเร็จลงอย่างราบรื่น ซึ่งครูต้นแบบมักได้รับสิ่งนี้จากเพื่อนครูอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะเพื่อนครูส่วนใหญ่มีความตระหนักดีว่าการมี ครู

ต้นแบบอยู่ในโรงเรียน หรือการที่ครูต้นแบบออกไปเผยแพร่ความรู้ภายนอกโรงเรียน ล้วนแล้ว แต่มีผลทำให้โรงเรียนพลอยมีชื่อเสียงไปด้วย

สิ่งสำคัญที่สุดที่ครูต้นแบบได้รับจากเพื่อนครู ได้แก่ กำลังใจ เนื่อง จากครูในโรงเรียนต่างให้การยอมรับในความสามารถทางวิชาการของครูต้นแบบ ซึ่งอาจแสดง ออกโดยทางคำพูด การรับฟังความคิดเห็น การปฏิบัติตามแบบอย่าง หรือการให้ ความไว้วางใจให้ครูต้นแบบเป็นที่ปรึกษาเมื่อมีปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงาน ทั้งนี้ การแสดง ออกจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับโอกาสในการพบปะกันและความสนิทสนมส่วนตัวระหว่างครูคน นั้นๆกับครูต้นแบบ

“ยอมรับเลยว่าเขาเก่ง เวลามีปัญหาเกี่ยวกับการคิดสื่อ ทำสื่อ การจัดป้ายนิเทศ ไปปรึกษาเขาแล้วไม่ผิดหวัง ยังชมเขาอยู่ บ่อยๆ คือเห็นเขาทำงานเยอะก็เหนื่อยแทน อยากจะเป็นอย่างเขา แต่คงทำไม่ได้เท่าเขา”

(อาจารย์สุจิตรา / 21 พฤษภาคม 2542)

“...พวกเพื่อนครูผมสังเกตุ...เขาก็แอบชื่นชม”

(ครูต้นแบบ / 26 สิงหาคม 2542)

3. ครอบครัวเป็นแบบอย่าง

การที่บุคคลใดก็ตามจะประสบความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงานได้ นอกจากเกิดจากตัวบุคคลนั่นเองแล้ว ครอบครัวนับเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่ง ครู ต้นแบบเองก็เช่นเดียวกัน

ครูต้นแบบมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ต่างจังหวัด แต่กลับต้องทำงานอยู่ที่ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเรื่องที่อยู่อาศัยไม่นับว่าเป็นปัญหา เพราะครูต้นแบบมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ในกรุงเทพฯและอยู่ใกล้โรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ทำงาน การคมนาคมจากบ้านไปโรงเรียน สามารถกระทำได้อย่างสะดวก รวดเร็ว โดยรถยนต์ส่วนตัว ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที

ครอบครัวของครูต้นแบบประกอบด้วยสมาชิก 5 คน ได้แก่ ตัว ครู ต้นแบบเอง บิดา มารดา น้องสาว และน้องชาย ปัจจุบันครูต้นแบบอาศัยอยู่กับบิดา มารดา น้องสาว และหลานชาย บุคคลเหล่านี้ล้วนมีผลต่อชีวิตการทำงานของครูต้นแบบ มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบิดาและมารดา ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการดำเนินชีวิตและ การทำงาน

“สมาชิกในครอบครัวมีผลมาก พ่อแม่เป็นแบบอย่าง ตั้งแต่เด็กได้ยืมพ่อกับแม่คุยกันเรื่องงานบ่อยๆ พ่อเป็นครู (อาจารย์ใหญ่) แม่เป็นครู ก็มีอิทธิพล ท่านคอยดูแล เป็น กำลังใจ..... เป็นครอบครัวประชาธิปไตย”

(ครูต้นแบบ / 26 สิงหาคม 2542)

4. หน่วยงานด้านการศึกษาให้การยอมรับ

จากการศึกษาประวัติของครูต้นแบบจะพบว่าครูต้นแบบมีผลงานจนเป็นที่ยอมรับจากสถาบันและหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างมากมาย สถาบันและหน่วยงานต่างๆดังกล่าวเช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา มูลนิธิสยาม-คุณหญิงเบญจมา เสงมลิ เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากรางวัลต่างๆที่ได้รับ การได้รับเกียรติไปเป็นแขกรับเชิญ วิทยากรรับเชิญ คณะกรรมการร่วมพิจารณา และอื่นๆอีกมากมาย

การได้รับการยกย่องให้เป็นครูต้นแบบในครั้งนี้ ส่วนหนึ่งจึงเนื่องมาจากผลงานที่ครูต้นแบบได้ทำไว้และรางวัลต่างๆที่เป็นเครื่องยืนยันในความสามารถ

จากการศึกษาปัจจัยที่ทำให้ครูต้นแบบได้รับรางวัลครูต้นแบบทั้งในส่วนที่เป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกนั้น จะช่วยให้เรามองเห็นบริบทเกี่ยวกับครูต้นแบบที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งในด้านลักษณะนิสัย คุณสมบัตส่วนตัว แนวคิดในการทำงาน และความสัมพันธ์กับบุคคลแวดล้อม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นข้อมูลที่น่าไปสู่การวิเคราะห์รูปแบบการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนและพฤติกรรมการสอนของครูต้นแบบได้ต่อไป

รูปแบบและพฤติกรรมการสอนของครูต้นแบบ

ครูนับเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ของนักเรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็ถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา จากการศึกษ พบว่า ครูต้นแบบมีรูปแบบวิธีการสอนเป็นของตัวเอง ซึ่งสามารถวิเคราะห์รูปแบบและพฤติกรรมการสอนของครูต้นแบบเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข ได้ดังนี้

1. **ครูมีจิตวิญญาณของความเป็นครู ทุ่มเทให้กับงาน และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในการประพฤติปฏิบัติตน**

ครู ได้ชื่อว่าเป็นปูชนียบุคคล มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าบิดามารดา ผู้ให้กำเนิด หน้าที่ของครู นอกจากการให้ความรู้แล้วสิ่งที่ต้องดำเนินควบคู่กันไปคือการอบรม ปมนิสัย ดังนั้นครูจึงต้องเป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม และสิ่งสำคัญคือครูต้องมี จิตวิญญาณของความเป็นครู คือ เป็นผู้ที่มีความรักเมตตาต่อนักเรียน ทุ่มเทเสียสละให้กับการทำงาน และในขณะเดียวกันก็ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนด้วย

จากการศึกษาโดยการสังเกตและสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่าคุณลักษณะสำคัญของ ครูต้นแบบคือการมีความเป็นครูอย่างแท้จริง สังเกตได้จากความเป็นกัลยาณมิตรที่ครูต้นแบบ มีให้กับนักเรียน ได้แก่ การมีความเมตตากรุณา แนะนำ เอาใจใส่ ช่วยเหลือ เป็นกันเองกับนักเรียน เป็นที่พึ่งของนักเรียนได้ ถึงแม้ว่าด้วยวัยของครูต้นแบบซึ่งมีอายุประมาณ 40 ปีแล้ว จะแตกต่างจากนักเรียนซึ่งมีอายุอยู่ระหว่าง 12-16 ปี มาก แต่ก็ไม่เกิดปัญหาช่องว่างระหว่างวัย ทั้งนี้เพราะครูต้นแบบมีจิตใจรักและเมตตาต่อเด็ก ชอบที่จะทำงานกับเด็ก

“เป็นอาชีพที่ผมมีความสุข.....ได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดและทำกิจกรรมกับเด็กชอบทำงานกับเด็ก”

(ครูต้นแบบ / 26 สิงหาคม 2542)

และมีบทความตอนหนึ่งที่ครูต้นแบบเขียนไว้ว่า “ครูประถมต้องไม่ทำตัวแก่ อายุจริงเท่าไรไม่สำคัญ อายุสมองต้องเท่าเด็ก หมายความว่าครูต้องร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนกับเด็กได้อย่างสนุกสนาน มีช่องว่างน้อยที่สุด ที่สำคัญ ไม่เอาอายุหรือประสบการณ์ของตัวเองเป็นเครื่องตัดสินปัญหาหรือกิจกรรมของเด็ก นั่นคือให้โอกาสกับเด็กได้แสดงออกมากที่สุด”

ครูต้นแบบมีการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนอยู่เสมอทั้งในและนอกเวลาเรียน โดยใช้วิธีการสอนจากประสบการณ์ตรงในปัจจุบัน เช่น ในช่วงที่นักเรียนมีการซ้อมกีฬาเพื่อการแข่งขันกีฬาสี ครูต้นแบบจะสอนนักเรียนในเรื่องเกี่ยวกับความสามัคคี และมารยาทของผู้ชมกีฬาที่ดี ในการเรียนการสอนในห้องเรียน ครูต้นแบบจะเน้นให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้นักเรียนที่เรียนเก่งช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อน ให้นักเรียนรู้จักการเสียสละและมีความเอื้อเฟื้อกัน เป็นต้น โดยการสอนดังกล่าวนี้ครูต้นแบบจะใช้วิธีการสอดแทรกร่วมไปกับการสอนเป็นระยะ และในขณะเดียวกันครูต้นแบบก็แสดงตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับนักเรียนด้วย

“ครูจะสอนให้พวกเราเป็นคนดี อยู่ด้วยกันดีๆ อยู่ที่บ้าน ก็ให้ช่วยเหลือพ่อแม่ทำงาน”

(ด.ช.ธนวัฒน์ / 26 มกราคม 2542)

“ครูจะสอนให้เป็นคนดี ครูเค้าจะเอานิทานต่างๆมาให้
นักเรียนอ่านแล้วถามว่าได้ข้อคิดอะไร...หนูก็จะจำไว้ แต่บางทีก็ลืม”

(ด.ญ.จริยา / 26 มกราคม 2542)

ในด้านการทำงาน ครูต้นแบบมีความทุ่มเทและเสียสละให้กับการทำงาน
เป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากคำพูดของครูต้นแบบเองเกี่ยวกับการใช้เวลาในการทำงานและ
คำชื่นชมของบุคคลรอบข้าง

“เวลาเข้า-ออกงาน...เอ...ก็ราวๆ 7 นาฬิกา แต่กลับค่า
..... ก็นั่งทำงานไปเรื่อยๆ กลับราวๆ 3 ทุ่มได้ มันต้องใช้เวลา ถ้า
หากจะจัดกิจกรรมเสริมให้เด็ก ใช้เวลาในการคิดกิจกรรมใหม่ การ
ทำสื่อ การวางแผนการสอนตามปกติ...แต่กลับบ้านไปแล้ว ก็ไม่
ทำเลย นอกจากจะทำวันเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งเดือนหนึ่งก็จะมา
ทำงานเสาร์-อาทิตย์ประมาณ 2-3 ครั้ง”

(ครูต้นแบบ / 26 สิงหาคม 2542)

“จากที่ฟังมา เห็นว่าทุ่มสองทุ่มก็ยังอยู่โรงเรียน สงสัยว่า
ชีวิตนี้เพื่อโรงเรียนโดยเฉพาะ เพราะครอบครัวก็ไม่มี...คงจะทุ่มเท
ทั้งหมดให้กับงาน”

(ครูเครือข่าย 9 / 23 มิถุนายน 2542)

“ท่านมีใจกับงาน รักงาน...เป็นครูที่ดี”

(ครูเครือข่าย 6 / 2 มิถุนายน 2542)

“เขาเป็นครูจริงๆ อบรมสั่งสอนนักเรียน นักเรียนก็ชอบ
เขา เวลาเขาได้รับรางวัลมาพวกเด็กก็จะบอกว่าอยากเป็นเหมือน
เขาเป็นตัวอย่างหรือแบบอย่างให้นักเรียนในการตั้งใจทำงาน”

(อาจารย์กัญญา / 8 มกราคม 2542)

“เสียสละเพื่องาน ทำงานจริงจัง อุทิศเวลาให้แก่งาน
ราชการเป็นอย่างมาก ใช้ชีวิตอยู่กับงานมาตลอด”

(ครูเครือข่าย 3 / 25 พฤษภาคม 2542)

2. ครูมีความเข้าใจในพฤติกรรมและธรรมชาติของเด็กแต่ละบุคคล

ครูต้นแบบมีความเข้าใจในพฤติกรรมและธรรมชาติของเด็ก สังเกตได้จาก กิจ
กรรมการเรียนการสอนที่ครูต้นแบบจัดให้เด็ก ซึ่งสอดคล้องกับระดับความสามารถและ

พัฒนาการของเด็ก เด็กวัยประถมศึกษา โดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาตอนปลายเป็นวัยที่เริ่มเข้าสู่วัยรุ่นที่มีความเป็นตัวของตัวเองและต้องการการแสดงออก ครูต้นแบบก็ได้จัดให้มี กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และตอบสนองความต้องการของเด็กได้ เช่น กิจกรรม การแสดงบทบาทสมมุติ การแสดงความคิดเห็นร่วมกัน การเลือกทำกิจกรรมด้านการอ่านตามความสนใจ เป็นต้น

3. ครูมีความรอบรู้ในเนื้อหาที่สอน มีการวางแผนและเตรียมการสอนล่วงหน้า

จากการศึกษาพบว่า ครูต้นแบบเป็นผู้ที่มีความสามารถด้านการสอนเนื่องจากมีประสบการณ์ด้านการสอนมาอย่างยาวนานกว่า 20 ปี และยังสามารถด้านการใช้ภาษาไทยเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการเขียนบทหรือการแต่งคำประพันธ์ ดังจะเห็นได้จากการที่ครูต้นแบบได้เขียนคำประพันธ์ไว้ในเอกสารการเผยแพร่ความรู้ต่างๆ เขียนคำประพันธ์สรุปผลงานของตนเองลงในแฟ้มสะสมผลงานเพื่อส่งให้กับศูนย์พัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติพิจารณา เป็นต้น

ด้านการสอน พบว่าครูต้นแบบมีการจัดเตรียมการสอนล่วงหน้าเป็นอย่างดี โดยใช้ประสบการณ์ของตนเองเป็นสำคัญ มีลำดับขั้นการวางแผนและเตรียมการสอนล่วงหน้า ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาหลักสูตร

ครูต้นแบบได้กล่าวให้สัมภาษณ์ไว้ในหนังสือ “สานปฏิรูป” ฉบับที่ 6 (สิงหาคม 2541) ว่า “ขั้นตอนแรกของการทำงานคือการศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่าง ถ่องแท้” โดยครูต้นแบบได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมกับผู้วิจัยว่า “การศึกษาหลักสูตรจะช่วยให้ครูทราบเป้าหมายทางการศึกษาและมองเห็นทิศทางที่ควรจะไปอย่างชัดเจน”

(7 มกราคม 2542)

ในการศึกษาหลักสูตรครั้งนี้ ครูต้นแบบศึกษาจากหนังสือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) โดยทำการศึกษาเฉพาะหลักสูตรวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ซึ่งครูต้นแบบต้องรับผิดชอบสอน แล้วสรุปเป็นจุดประสงค์นำทางได้ว่า การจัดการเรียนการสอนมีจุดประสงค์เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมี คุณสมบัติตามที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2535) กำหนดไว้ดังต่อไปนี้

1. มีทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยมีความรู้ความเข้าใจ หลักเกณฑ์อันเป็นพื้นฐานของการเรียนภาษา

2. สามารถใช้ภาษาติดต่อสื่อสาร ทั้งการรับรู้และถ่ายทอดความรู้สึคนึกคิดอย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล
3. สามารถใช้ภาษาได้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล ตลอดจนสามารถใช้ภาษาไทยในเชิงสร้างสรรค์ได้
4. มีนิสัยรักการอ่าน รู้จักเลือกหนังสืออ่านและใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสือ สื่อมวลชน และแหล่งความรู้อื่นๆ
5. สามารถใช้ประสบการณ์จากการเรียนภาษาไทยมาช่วยในการคิดตัดสินใจ แก้ปัญหา และวินิจฉัยเหตุการณ์ต่างๆอย่างมีเหตุผล
6. มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ถูกต้อง ต่อการเรียนภาษาไทย และวรรณคดี ทั้งในด้านวัฒนธรรมประจำชาติ และการสร้างเสริมความงามในชีวิต

ขั้นที่ 2 สร้างหลักสูตรเป็นของตนเอง

เมื่อครูต้นแบบศึกษาหลักสูตรจนเข้าใจชัดเจนและสามารถกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ได้แล้ว ประกอบกับประสบการณ์ด้านการสอนอันยาวนานของตนเอง ครูต้นแบบได้ดำเนินการสร้างหลักสูตรเป็นของตนเอง โดยเห็นว่าครูควรมีความกล้าที่จะสร้างหลักสูตรเป็นของตนเอง เพราะผู้เรียนมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะเด็กที่เรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครซึ่งส่วนใหญ่มีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไม่ดี เด็กเหล่านี้เมื่อเรียนจบครบตามหลักสูตรแล้วส่วนใหญ่จะเบนเข็มเข้าสู่ภาคแรงงานหรือศึกษาต่อในสายการประกอบอาชีพต่อไป

“...เราต้องสร้างหลักสูตรของเราเอง เด็กโรงเรียน กทม. ไม่เหมือนเด็กโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ สภาพครอบครัวแตกต่างกัน สิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน ครูก็ต่าง อะไรก็ต่าง จะให้มาเรียนเหมือนกันหมดคงเป็นไปได้...เด็กที่นั่นเขาเรียนกันอย่างเข้มข้น เรียนจบแล้วก็สอบเข้าจุฬาฯ แต่เด็ก (โรงเรียน) กทม. เป็นเด็ก ที่ขาดนะ ครอบครัวยากจน เรียนจบแล้วส่วนใหญ่จะทำงาน ประกอบอาชีพอะไรไป เราก็ต้องมาปรับให้เหมาะกับเขา ให้เรียนแล้วนำไปใช้ในชีวิตประจำวันจริงๆได้ แค่นี้ก็พอ”

“...แต่คนที่เรียนต่อก็มีนะ อย่างปีก่อนๆ...แต่มีน้อย มีน้อยมาก นับคนได้เลยละ ถ้าคนไหนอยากเรียนต่อ ก็ต้องรู้จักไปชวนชวนเพิ่มเติมเอาเอง ถ้าเราสอนให้เขาคิดเป็นอะไรเป็นได้ ของพวกนี้ก็ไม่น่ายาก...”

(ครูต้นแบบ / 3 มีนาคม 2542)

สำหรับสถิติการศึกษาต่อหรือการประกอบอาชีพของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไปแล้ว โรงเรียนไม่ได้มีการติดตามผลในส่วนนี้ เนื่องจากโรงเรียนเคยมี ความพยายามในการทำ แต่ไม่ได้รับความร่วมมือในการตอบกลับจากนักเรียนเท่าที่ควร ดังนั้น จึงไม่มีสถิติที่ชัดเจนในเชิงตัวเลข

ขั้นที่ 3 กำหนดโครงการสอนรายภาคเรียน

การกำหนดโครงการสอนถือเป็นการวางแผนการสอนในระยะยาวตลอดภาค การศึกษา ซึ่งจะต้องกระทำตั้งแต่ตอนต้นปีการศึกษา ในการดำเนินการนั้น ครูต้นแบบได้ พิจารณาจากหลักสูตรการเรียนการสอนที่ตนเองสร้างขึ้นก่อนเป็นลำดับแรก จากนั้นจึง พิจารณาระยะเวลาเรียนและเนื้อหาที่เรียนเป็นปัจจัยประกอบ

จากกำหนดการเปิด-ปิดเรียนของสำนักงานเขตบางพลัดซึ่งเป็นหน่วยงานที่ โรงเรียนสังกัดอยู่นั้น ครูต้นแบบพบว่า ในปีการศึกษา 2541 มีการแบ่งเวลาเรียนใน ภาคการศึกษาต้นและภาคการศึกษาปลายไม่เท่ากัน ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ตารางเปรียบเทียบกำหนดเวลาการเปิดและปิดภาคเรียนในปีการศึกษา 2541

ภาคการศึกษา	เปิดเรียน	ปิดเรียน	รวมเวลาเรียน
ภาคต้น	14 พ.ค. 41 – 8 ต.ค. 41	9 ต.ค. 41 – 6 ธ.ค. 41	5 เดือน
ภาคปลาย	7 ธ.ค. 41 – 30 มี.ค. 42	31 มี.ค. 41–17 พ.ค. 42	4 เดือน

กำหนดเวลาเรียนเช่นนี้ ครูต้นแบบมีความคิดเห็นที่ไม่เหมาะสม เนื่องจาก ในภาคการศึกษาปลายมีวันหยุดนักขัตฤกษ์ค่อนข้างมาก และโรงเรียนเองก็มีกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมกีฬา กิจกรรมวันเด็ก และกิจกรรมตามวันสำคัญต่างๆที่ต้องจัดให้กับนักเรียน หลายกิจกรรมซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อเวลาเรียนของนักเรียนทั้งสิ้น

สำหรับการแบ่งเนื้อหาของบทเรียน การแบ่งตามปกติจะแบ่งแบบครึ่งต่อครึ่ง ในแต่ละภาคการศึกษา กล่าวคือ ในภาคการศึกษาต้นนักเรียนจะเรียนหนังสือการอ่าน ชุด พื้นฐานภาษา ตั้งแต่บทที่ 1 ถึง บทที่ 5 รวม 5 บทเรียน และเรียนบทอ่านเสริมบทเรียนอีก 3 เรื่อง ส่วนในภาคการศึกษาปลายจะเรียนหนังสือการอ่าน ชุด พื้นฐานภาษา ตั้งแต่บทที่ 6 ถึง บทที่ 10 รวมทั้งหมด 5 บทเรียนเช่นเดียวกัน และเรียนบทอ่านเสริมบทเรียนอีก 3 เรื่อง รวมแล้วในแต่ละภาคการศึกษานักเรียนต้องเรียนเรื่องในหนังสือชุดนี้ 8 เรื่อง เท่ากัน

เมื่อพิจารณาระยะเวลาเรียนเปรียบเทียบกับเนื้อหาที่เด็กจะต้องเรียนแล้ว ครูต้นแบบสามารถทำนายได้ล่วงหน้าว่าจะต้องประสบปัญหาเนื่องจากสอนในภาคการศึกษาปลายไม่ทันแน่นอน ดังนั้น ครูต้นแบบจึงวางแผนการสอนรายภาคเรียนใหม่ตามหลักสูตรที่ตนเองได้สร้างไว้ โดยจากเดิมที่มีการแบ่งเนื้อหาในภาคการศึกษาด้านและภาคการศึกษา ปลายเป็นแบบครึ่งต่อครึ่ง เปลี่ยนใหม่เป็น แบ่งเนื้อหาส่วนใหญ่ไว้ในภาคการศึกษาด้าน และพยายามเชื่อมโยงบทเรียนแต่ละบทเรียนเข้าด้วยกัน รวมทั้งพยายามเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับ เหตุการณ์จริงในปัจจุบัน ดังเช่น นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต้องเรียนแบบเรียน ชุด พื้นฐานภาษาบทที่ 10 เรื่อง ร่มเกล้าร่มเกศ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ในภาคการศึกษาปลาย ครูต้นแบบก็ได้ปรับย้ายขึ้นไปให้นักเรียนเรียนในภาคการศึกษาด้าน เพื่อให้สอดคล้องกับพิธีการเฉลิมฉลองการครองราชย์ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งจัดให้มีขึ้นในช่วงนั้นพอดี เป็นต้น การรู้จักเชื่อมโยงบทเรียนแต่ละบทเข้าด้วยกันและรู้จักการเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับเหตุการณ์จริง ในปัจจุบันนั้น นอกจากจะทำให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเหมาะสมกับ สภาพการณ์จริงแล้ว ยังจะช่วยลดเวลาเรียนลงได้ด้วย

- ผู้วิจัย : เอ๊ะ! อาจารย์คะ อาจารย์ไม่สอนเรื่องสะพาน
ดวงดาว กับร่มเกล้าร่มเกศหรือคะ
- ครูต้นแบบ : อ้อ สอนไปตั้งแต่เทอมที่แล้วแล้ว
- ผู้วิจัย : อ้าว อาจารย์ไม่ได้สอนตามโครงการสอน
ทั่วๆไปหรือคะ แล้วอย่างนี้แต่ละเทอมอาจารย์
วางแผนให้เด็กเรียนเรื่องอะไรบ้างคะ
- ครูต้นแบบ : ผมเห็นว่าเทอมนี้มันมีวันหยุดบ่อย เลยตัด
เนื้อหาไปไว้เทอมต้นบ้าง อย่าง 2 เรื่องนี้
เรื่อง ร่มเกล้าร่มเกศ เป็นเรื่องเกี่ยวกับ
พระเจ้าอยู่หัวฯ ก็ตัดไปไว้เทอมต้นเพราะ
ตอนนั้นมีการฉลองการครองราชย์พอดี
โรงเรียนก็ต้องจัดกิจกรรม ผมเลยเอามาสอน
พร้อมกัน
- ผู้วิจัย : แล้วอีกเรื่องหนึ่งล่ะคะ
- ครูต้นแบบ : เรื่อง สะพานดวงดาว กับ เรื่อง ทางแห่ง
ความสำเร็จ มีเนื้อหาใกล้ๆกัน ผมเลยนำมา
สอนพร้อมกันทีเดียว คือถ้าเราอยากจัดกิจกรรม
ให้เด็กเยอะๆเราก็ต้องพยายามหาเวลา อันไหน
สอนด้วยกันได้ จะช่วยลดเวลาเรียนลงได้
- ผู้วิจัย : ถ้าอย่างนั้นแสดงว่าอาจารย์ก็ต้องมีการวางแผน
แบ่งเนื้อหาไว้แล้วตั้งแต่ตอนต้นปีการศึกษา

ไม่ทราบว่าจะหาจะขอได้ไหมคะ

ครูต้นแบบ : มีฯ...เดี๋ยวนะ

(17 มีนาคม 2542)

โครงการสอนวิชาภาษาไทยรายภาคเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ประจำปีการศึกษา 2541 ซึ่งครูต้นแบบออกแบบขึ้นเอง เปรียบเทียบกับโครงการสอนทั่วไป มีรายละเอียดตามตารางที่ 15 ดังนี้

ตารางที่ 15 โครงการสอนวิชาภาษาไทยรายภาคเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ประจำปีการศึกษา 2541 ซึ่งครูต้นแบบออกแบบขึ้นเอง เปรียบเทียบกับโครงการสอนทั่วไป

ระดับชั้น	ภาคการศึกษา	โครงการสอนแบบทั่วไป	โครงการสอนของครูต้นแบบ
ป.5	ต้น	<p>การอ่านชุดพื้นฐานภาษา</p> <p>บทที่ 1 ให้ทุกข์แก่ท่าน ทุกชั้นนั้นถึงตัว</p> <p>บทที่ 2 จดหมายจากเพื่อน</p> <p>บทที่ 3 บึงนกน้ำ</p> <p>บทที่ 4 อยู่อย่างไรให้เป็นสุข</p> <p>บทที่ 5 บทละคร เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน สุครีพหักฉัตร</p> <p>บทอ่านนอกเวลา</p> <ul style="list-style-type: none"> - มโหสถบัณฑิตน้อย - มงกุฎดอกทองกวาว - กวนอู เทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์ 	<p>การอ่านชุดพื้นฐานภาษา</p> <p>บทที่ 1 ให้ทุกข์แก่ท่าน ทุกชั้นนั้นถึงตัว</p> <p>บทที่ 2 จดหมายจากเพื่อน</p> <p>บทที่ 3 บึงนกน้ำ</p> <p>บทที่ 4 อยู่อย่างไรให้เป็นสุข</p> <p>บทที่ 6 ครั้งหนึ่งยังจำได้</p> <p>บทที่ 9 ระเบียบวินัยดีเยี่ยมมีสุข</p> <p>บทอ่านนอกเวลา</p> <ul style="list-style-type: none"> - มโหสถบัณฑิตน้อย - มงกุฎดอกทองกวาว - กวนอู เทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์
	ปลาย	<p>การอ่านชุดพื้นฐานภาษา</p> <p>บทที่ 6 ครั้งหนึ่งยังจำได้</p> <p>บทที่ 7 ร้านค้าริมทาง</p> <p>บทที่ 8 ราชาธิราช</p> <p>ตอน สมิงพระรามอาสา</p> <p>บทที่ 9 ระเบียบวินัยดีเยี่ยมมีสุข</p> <p>บทที่ 10 ชุนช้างขุนแผน ตอน พลายงามทูลขอโทษขุนแผน</p> <p>บทอ่านนอกเวลา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ยักษ์สองกรกำบัววิก - ว่องไว รักชาติ - พระสุธน 	<p>การอ่านชุดพื้นฐานภาษา</p> <p>บทที่ 5 บทละคร เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน สุครีพหักฉัตร</p> <p>บทที่ 7 ร้านค้าริมทาง</p> <p>บทที่ 8 ราชาธิราช</p> <p>ตอน สมิงพระรามอาสา</p> <p>บทที่ 10 ชุนช้างขุนแผน ตอน พลายงามทูลขอโทษขุนแผน</p> <p>บทอ่านนอกเวลา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ยักษ์สองกรกำบัววิก - ว่องไว รักชาติ - พระสุธน

ตารางที่ 15 โครงการสอนวิชาภาษาไทยรายภาคเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ประจำปีการศึกษา 2541 ซึ่งครูต้นแบบออกแบบขึ้นเอง เปรียบเทียบกับโครงการสอนทั่วไป (ต่อ)

ระดับชั้น	ภาคการศึกษา	โครงการสอนแบบทั่วไป	โครงการสอนของครูต้นแบบ
ป.6	ต้น	<p>การอ่านชุดพื้นฐานภาษา</p> <p>บทที่ 1 หมู่บ้านแห่งความรัก</p> <p>บทที่ 2 อุตสาหกรรมเกษตรกับสังคมไทย</p> <p>บทที่ 3 ทางแห่งความสำเร็จ</p> <p>บทที่ 4 โอสถศาลา</p> <p>บทที่ 5 บทละครเรื่อง พระร่วง</p> <p>บทอ่านนอกเวลา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ละครดึกดำบรรพ์ เรื่อง อิเหนา - นายเมืองพบชุมทรัพย์ - พระมาลัย : ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ของคนไทย 	<p>การอ่านชุดพื้นฐานภาษา</p> <p>บทที่ 1 หมู่บ้านแห่งความรัก</p> <p>บทที่ 2 อุตสาหกรรมเกษตรกับสังคมไทย</p> <p>บทที่ 3 ทางแห่งความสำเร็จ</p> <p>บทที่ 4 โอสถศาลา</p> <p>บทที่ 5 บทละครเรื่อง พระร่วง</p> <p>บทที่ 9 สะพานดวงดาว</p> <p>บทที่ 10 ร่มเกล้า ร่มเกศ</p> <p>บทอ่านนอกเวลา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ละครดึกดำบรรพ์ เรื่อง อิเหนา - นายเมืองพบชุมทรัพย์ - พระมาลัย : ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ของคนไทย
	ปลาย	<p>การอ่านชุดพื้นฐานภาษา</p> <p>บทที่ 6 อยู่อย่างไทย ไม้ไร้คุณค่า</p> <p>บทที่ 7 เมื่อดอกจิวบาน</p> <p>บทที่ 8 รามเกียรติ์</p> <p>ตอน กุมภกรรณทนต์</p> <p>บทที่ 9 สะพานดวงดาว</p> <p>บทที่ 10 ร่มเกล้า ร่มเกศ</p> <p>บทอ่านนอกเวลา</p> <ul style="list-style-type: none"> - เงาะป่า - เบิ่งบ่ทัน เบิ่งบ่หมด - ของดีของไทยในอดีต 	<p>การอ่านชุดพื้นฐานภาษา</p> <p>บทที่ 6 อยู่อย่างไทย ไม้ไร้คุณค่า</p> <p>บทที่ 7 เมื่อดอกจิวบาน</p> <p>บทที่ 8 รามเกียรติ์</p> <p>ตอน กุมภกรรณทนต์</p> <p>บทอ่านนอกเวลา</p> <ul style="list-style-type: none"> - เงาะป่า - เบิ่งบ่ทัน เบิ่งบ่หมด - ของดีของไทยในอดีต

จากโครงการสอนวิชาภาษาไทยรายภาคเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่ามีการย้ายบทเรียนบทที่ 5 เรื่อง รามเกียรติ์ซึ่งเป็นวรรณคดีจากภาคการศึกษาต้นไปไว้ในภาคการศึกษาปลายซึ่งมีวรรณคดีที่ต้องเรียนคือ เรื่อง ราชธาธิราช และได้ย้ายบทเรียนบทที่ 6 เรื่อง ครั้งหนึ่งยังจำได้ กับบทที่ 9 เรื่อง ระเป็ยบวิწყยดีย่อม่มีสุข จากภาคการศึกษาปลาย ไปไว้ในภาคการศึกษาต้นแทน

จากโครงการสอนวิชาภาษาไทยรายภาคเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่ามีการย้ายบทเรียนบทที่ 9 เรื่อง สะพานดวงดาว และบทที่ 10 เรื่อง ร่มเกล้าร่มเกศ จาก

ภาคการศึกษาปลายไปไว้ในภาคการศึกษาดัน ทำให้เนื้อหาการเรียนในภาคการศึกษาปลาย ลดลง สอดคล้องกับระยะเวลาเรียนที่มีค่อนข้างน้อย

ขั้นที่ 4 กำหนดโครงการสอนรายคาบ

นอกจากการเตรียมการสอนระยะยาวโดยการจัดทำโครงการสอนเป็นราย ภาค เรียนแล้ว ครูต้นแบบยังมีการเตรียมการสอนโดยกำหนดเป็นโครงการสอนรายคาบ ซึ่งหมายถึงการวางแผนว่าจะสอนแต่ละเนื้อหาโดยใช้ระยะเวลาเท่าใด การเตรียมการสอน ในกรณีนี้ ครูต้นแบบต้องทราบเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละภาคการศึกษา รวมทั้งจำนวนสัปดาห์ที่จะทำการเรียนการสอนในภาคการศึกษานั้นๆอย่างชัดเจน

การกำหนดโครงการสอนเป็นรายคาบ ครูต้นแบบมีการกำหนดไว้เพียงคร่าวๆ เพื่อให้สามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม แต่ไม่ได้มีการเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน เป็นการกำหนดโดยใช้ประสบการณ์การสอนของตนเองเป็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยพบว่าการที่ครูต้นแบบวางแผนแต่ไม่ได้มีการจดบันทึกไว้เช่นนี้บางครั้งก็ทำให้ตัวครูต้นแบบลืมว่าสอนอะไรหรือสั่งให้นักเรียนทำงานอะไรไปแล้วบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่ครูต้นแบบมีภาระงานอื่นที่ต้องทำร่วมกับการสอนปกติ

ตัวอย่างกรณีที่ครูต้นแบบเกิดการลืม เช่น การสอนบทเรียน เรื่อง ร้านค้าริมทาง หลังจากที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนไปได้ 1 คาบเรียนแล้ว ครูต้นแบบได้สั่งให้นักเรียนแต่ละกลุ่มเตรียมสินค้ามาจำลองร้านค้าเพื่อขายของกัน แต่ในคาบเรียนต่อมาซึ่งตรงกับช่วงก่อนที่จะมีแขกมาเยี่ยมชมงานโรงเรียน ครูต้นแบบได้แจ้งให้นักเรียนทราบว่าจะมีแขกมาเยี่ยมชมโรงเรียนจึงขอให้นักเรียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนช่วยโดยการแต่ง คำประพันธ์แสดงความยินดีต้อนรับ แล้วเขียนลงในกระดาษชาร์ตขนาดใหญ่ตกแต่งให้สวยงาม เพื่อที่ครูต้นแบบจะได้นำไปติดตามส่วนต่างๆของโรงเรียน สำหรับกิจกรรมร้านค้านำมาฝากไว้ที่ครูก่อนเพื่อจะได้ไม่ต้องถือไป-กลับหลายรอบ หลังจากนั้น เมื่อถึงคาบเรียนต่อมา แทนที่ครูต้นแบบจะให้นักเรียนทำกิจกรรมร้านค้านำมาฝากตามที่บอกไว้ แต่ครูต้นแบบกลับลืมและดำเนินการสอนเนื้อหาใหม่ต่อไปโดยไม่ได้ย้อนกลับมาทำกิจกรรมดังกล่าวอีกเลย

ขั้นที่ 5 เขียน / กำหนดแผนการสอน

จากการสังเกตพบว่า ครูต้นแบบมีการจัดเตรียมการสอนล่วงหน้า โดย ใช้เวลาเพียงเล็กน้อยในการศึกษาและทำความเข้าใจกับความคิดรวบยอดและจุดประสงค์ของเรื่องที่จะสอนจากคู่มือครู จากนั้นจะมีการวางแผนกิจกรรม และทำการจัดเตรียมสื่อการสอนก่อนการสอนจริงประมาณ 2-3 ชั่วโมง

การเตรียมการสอน ครูต้นแบบจะใช้คู่มือครูและประสบการณ์การสอนของตนเองเป็นหลัก แต่ไม่มีการเขียนแผนการสอน โดยครูต้นแบบให้เหตุผลว่า ในแต่ละเขตการศึกษาจะมีการเขียนแผนการสอนร่วมกันทุกโรงเรียน แต่สำหรับระดับโรงเรียนไม่ได้มีการจัดทำเพราะเห็นว่าทำแล้วเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์เนื่องจากครูไม่ได้นำไปใช้จริงตามที่เขียน

“แผนการสอนจะมีการทำร่วมกันในระดับเขต แต่ในระดับโรงเรียนบางครั้งไม่ได้ใช้”

(ครูต้นแบบ / 26 สิงหาคม 2542)

“จริง ๆ ผมก็มีแผนการสอนนะ แต่ไม่ค่อยได้เขียน ไม่มีเวลา เวลาเขียนก็อาศัยดูจากคู่มือการเขียนแผนการสอนบ้าง จากเนื้อหาบทเรียนบ้าง อีกร้อยกึ่งสอนวิชานี้มานาน แต่ละเรื่องจะสอนยังไงก็พอจะจำได้”

(ครูต้นแบบ / 13 มกราคม 2542)

จากการสังเกตในภาคสนามเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ผู้วิจัยพบว่าถึงแม้ครูต้นแบบจะไม่ได้เขียนแผนการสอนอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมชัดเจน เนื่องจากไม่มีเวลาเพียงพอ แต่ครูต้นแบบก็จะมีแผนการสอนไว้แล้วอยู่ในใจ แผนการสอนนี้เป็นแผนการสอนจากประสบการณ์การสอนอันยาวนานของครูต้นแบบเองทำให้สามารถจดจำได้อย่างขึ้นใจ อาจมีเปลี่ยนแปลงบ้างในเรื่องของกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย ดังจะเห็นได้จากการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนของครูต้นแบบที่ดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบและมีแบบแผนขั้นตอนที่ค่อนข้างชัดเจน

“เปลี่ยนแต่ตรงกิจกรรม ถ้ามีกิจกรรมใหม่ๆ มาผมก็จะเสริมเข้าไป แต่อย่างไรก็ตาม จุดประสงค์ เนื้อหาต่างๆ ก็ยังเหมือนเดิม”

(ครูต้นแบบ / 13 มกราคม 2542)

ชั้นที่ 6 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ในชั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ จากการสังเกตการสอนของ ครูต้นแบบเป็นเวลานานทำให้ผู้วิจัยพบแบบแผนในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละ คาบเรียนของครูต้นแบบว่า ในการสอนแต่ละคาบเรียนซึ่งมี 60 นาที นั้น ครูต้นแบบมีการแบ่งการสอนออกเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ชั้นการสอน และชั้นสรุปและประเมินผล โดยแต่ละชั้นมีรายละเอียดในการดำเนินการที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ เนื้อหา และประเภทของกิจกรรม

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูต้นแบบมีการนำเข้าสู่บทเรียนโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย วิธีการที่ง่ายและรวดเร็วซึ่งครูต้นแบบมักนำมาใช้บ่อยๆ คือ การพูดคุยสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือสิ่งต่างๆที่อยู่ในชีวิตประจำวันของนักเรียน เช่น ในการเรียน เรื่อง การแต่งประโยค ครูต้นแบบนำเข้าสู่บทเรียนโดยการสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับกีฬา เอเชียนเกมส์ที่เพิ่งจะผ่านพ้นไปและซักถามถึงประเภทกีฬาที่นักเรียนชื่นชอบ จากนั้นจึงให้นักเรียนแบ่งกลุ่มกันตามประเภทกีฬาที่ตนเองสนใจ แล้วช่วยกันแต่งประโยคเกี่ยวกับกีฬา , การเรียนเรื่องอยู่อย่างไทยไม่ไร้คุณค่า มีการนำเข้าสู่บทเรียนโดยการสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับลักษณะที่อยู่อาศัยของนักเรียน แล้วให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายเกี่ยวกับลักษณะ บ้านทรงไทย , การเรียนเรื่องประกาศและโฆษณา มีการนำเข้าสู่บทเรียนโดยการสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับป้ายประกาศต่างๆที่นักเรียนเคยพบเห็น แล้วสุ่มเรียกนักเรียนออกมาเล่าประสบการณ์ให้เพื่อนๆฟัง เป็นต้น

นอกจากการนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการพูดคุยสนทนากับนักเรียนแล้ว ครูต้นแบบยังใช้เทคนิคอื่นๆในการนำเข้าสู่บทเรียนอีก เช่น เมื่อจะให้นักเรียนทำกิจกรรมที่เป็นการสร้างสรรคผลงาน ครูต้นแบบจะมีตัวอย่างผลงานจริงที่ทำเสร็จเรียบร้อยแล้วมาให้นักเรียนดู เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนโดยใช้สื่อของจริง , การใช้คำถามหรือปริศนาคำทายต่างๆ เช่น ในการสอนเรื่องพจนานุกรม ครูนำเข้าสู่บทเรียนโดยการถามนักเรียนว่า “จิ้ง” หมายถึงอะไร แล้วให้นักเรียนแข่งขันกันเดาคำตอบ , การแสดงบทบาทสมมุติ เช่น ในการสอนเรื่องคำอุทาน ครูให้นักเรียนจับสลากสถานการณ์แล้วออกมาแสดงบทบาทสมมุติ ให้เพื่อนดู , การเล่นเกม เช่น ในการสอนเรื่องราชาธิราช ครูนำเข้าสู่บทเรียนโดยให้นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับคำว่า “มอญ” แล้วให้นักเรียนเล่นเกมมอญซ่อนผ้ากัน เป็นต้น

ครูต้นแบบใช้เวลาในชั้นการนำเข้าสู่บทเรียนประมาณ 5-15 นาที ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาบทเรียนและกิจกรรมที่ครูต้นแบบกำหนดให้นักเรียนทำ

ชั้นการสอน

ส่วนใหญ่ครูต้นแบบจะเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยใช้กิจกรรมแบบกลุ่มย่อยตามความสนใจของนักเรียน กิจกรรมดังกล่าว เช่น การวาดภาพระบายสีประกอบเนื้อหาบทเรียน การแต่งคำขวัญหรือคำประพันธ์ต่างๆ การทำสมุดคำศัพท์ เป็นต้น เฉลี่ยแล้วใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 35-45 นาที

ในชั้นการสอนนี้มีส่วนประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน และเทคนิคในการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนนับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการสอน หากการเรียนการสอนมีกิจกรรมที่หลากหลายและน่าสนใจจะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุผลได้ตามเป้าหมาย

จากแนวคิดหลักของครูต้นแบบที่ว่า “ภาษาไทยเรียนได้ทุกที่ ทุกวิชา คือภาษาไทย” ครูต้นแบบได้นำแนวคิดนี้มาดำเนินการให้เป็นรูปธรรมโดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เน้นให้เด็กได้เรียนรู้อย่างอิสระตามความสนใจแต่ให้อยู่ภายในกรอบแนวทางที่ครูวางไว้ การเรียนการสอนในแนวทางนี้จะช่วยให้ทั้งเด็กที่เรียนเก่งและเด็กที่เรียนอ่อนสามารถเรียนรู้ไปพร้อมๆกันได้ตามศักยภาพของตนเอง

“ให้เด็กได้ทำกิจกรรมที่ตนเองชอบ ตามความสนใจ เช่น เด็กบางคนชอบศิลปะ เด็กบางคนสนใจเรื่องเครื่องเสียง ก็ให้เขาได้คิดได้ทำตามที่ชอบ ซึ่งต้องดูเป็นรายบุคคลไป เนื้อหาส่วนใหญ่พยายามบูรณาการเข้าไว้ด้วยกัน”

(ครูต้นแบบ / 26 สิงหาคม 2542)

“ให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเองโดยครูไม่ต้องคอยดูแลอยู่ตลอดเวลา การจัดกิจกรรมจะเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง ได้คิดเอง ทำเอง”

(ครูต้นแบบ / รายการบ่ายนี้มีคำตอบกับกรุงเทพมหานคร / 15 มกราคม 2542)

กิจกรรมที่ครูต้นแบบจัดให้กับนักเรียนมีทั้งกิจกรรมภายในคาบเรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกเวลาเรียน โดยกิจกรรมภายในคาบเรียนจะเน้นด้านเนื้อหาวิชา การที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นหลัก กิจกรรมที่ครูต้นแบบให้เด็กทำจะมีเป้าหมายหลักคือให้นักเรียนสามารถจดจำและทำความเข้าใจกับบทเรียนได้ด้วยการลงมือทำด้วยตนเอง ในขณะที่กิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกบทเรียนจะเน้นที่การปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีงามประกอบ การฝึกทักษะการเรียนรู้ทั้ง 4 ด้าน คือ การฟัง พูด อ่าน และเขียน

สื่อการสอน

ครูต้นแบบเน้นการใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่นหรือจากเศษวัสดุของเหลือใช้ต่างๆภายในโรงเรียน เช่น พวกกล่องกระดาษ เศษผ้า ไม้ไอศกรีม นิตยสารเก่าๆ เป็นต้น เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมกันจัดทำสื่อและใช้สื่อ ร่วมกันเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ สื่อที่ใช้เป็นสื่อที่ง่าย ๆ ใช้แล้วสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้

อีก ยกตัวอย่างเช่น นำไม้ไอศกรีมมาทำเป็นตัวหุ่นเชิด ใช้กล่องกระดาษทำเป็นเวที โดยตกแต่งด้วยเศษผ้า กระดาษสี และกระดาษนิตยสารที่ใช้แล้ว เป็นต้น

เทคนิคในการสอน

ครูต้นแบบมีเทคนิคการสอนที่เน้นการเสริมแรงด้วยคำพูดชมเชยและการใช้คำพูดจูงใจมากกว่าการลงโทษ ตัวอย่างเช่น เมื่อครูต้นแบบให้นักเรียนส่งตัวแทนออกมาอภิปรายหน้าชั้นเรียนแล้วนักเรียนไม่กล้าออกทั้งหมดที่สามารถทำได้ ครูจะใช้คำพูดจูงใจ เช่น

“คนที่ออกมาจะเป็นคนที่ได้รับประโยชน์มากกว่าใคร เพราะได้ฝึกฝนการพูดหน้าชั้น และอีกอย่าง ครูไม่รู้หรอกว่านักเรียนคนไหนช่วยเพื่อนทำงานหรือไม่ช่วยทำ แต่อย่างน้อยคนที่ออกมาครูก็ได้เห็นแล้วว่าเขาทำหน้าที่เป็นผู้ออกมาอภิปราย”

(6 มกราคม 2542)

บางครั้งครูอาจมีของรางวัลเล็กๆน้อยๆให้ เช่น ดินสอ สมุดโน้ต ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นความสนใจนักเรียนได้ดีมาก ดังจะเห็นได้จากการที่นักเรียนวิ่งแย่งกันออกมาที่หน้าชั้นอย่างรวดเร็ว

เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมใดๆสำเร็จครูต้นแบบจะมีการพูดชมเชย แต่หากมีการวิจารณ์ ครูต้นแบบจะมีวิธีการเลือกใช้คำพูดที่ไม่ทำให้นักเรียนเสียกำลังใจ

“ดีมาก ปรบมือให้เพื่อนหน่อย เป็นยังไง เพื่อนเขาพูดดีมัย... เสียงดังฟังชัดดีแล้วนะ ถ้าฝึกการพูดตัว ร ล หรือตัวควบกล้ำให้ชัดเจนมากขึ้นจะดีมากกว่นี้อีก....”

(6 มกราคม 2542)

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูต้นแบบเน้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลายตามความสนใจของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการสอน สื่อการสอนเน้นที่วัสดุหาง่ายแต่ใช้ประโยชน์ได้หลายกิจกรรม มีการสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนและใช้เทคนิคการเสริมแรงจูงใจให้นักเรียนอยากเรียนอยากทำกิจกรรมร่วมกับครู

ขั้นสรุปและประเมินผล

การดำเนินการในขั้นนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสำคัญ หากการเรียนการสอนสิ้นสุดลงในคาบเรียนเดียว ครูจะมีการให้นักเรียนสรุปและประเมินผลร่วมกันในตอนท้ายของคาบเรียน แต่หากการเรียนการสอนยังต้องดำเนินการต่อไปในคาบเรียนที่ 2 และ 3 ครูต้นแบบจะมีการสรุปบทเรียนเป็นช่วงๆ เพื่อให้นักเรียนสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้ ในคาบเรียนที่ 2 และ 3 การสรุปและประเมินผลอาจไม่ได้อยู่ในช่วงท้ายคาบเรียนเสมอไปได้

ขั้นสรุปและประเมินผลใช้เวลาประมาณ 10 นาที

ในส่วนของการวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ครูต้นแบบจะใช้วิธีการประเมินอย่างหลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรมภายในชั้นเรียน การสังเกตและประเมินการทำงานของนักเรียนทั้งแบบเดี่ยวและแบบรายกลุ่ม การประเมินจากผลงาน การประเมินจากการทดสอบ เน้นให้มีการประเมินร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนประเมินตนเองและประเมินกันเอง โดยจะประเมินในภาพรวมว่า นักเรียนสามารถปฏิบัติได้และมีความเข้าใจพอที่จะนำไปใช้ได้หรือไม่ ถ้าได้ก็ถือว่าผ่าน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ครูต้นแบบตลอดทั้งกระบวนการ ครูต้นแบบจะพยายามดำเนินการให้สิ้นสุดภายในคาบเรียน แต่หากนักเรียนทำงานไม่เสร็จ ครูจะให้นักเรียนทำงานต่อในช่วงเวลาพักกลางวัน โดยไม่ให้มีการบ้านกลับไปทำที่บ้าน เพื่อไม่ให้เป็นการระต่อนักเรียนต่อไป

ครูต้นแบบมีการวางแผนและเตรียมการสอนล่วงหน้าก่อนการสอนทุกครั้ง โดยจะเริ่มตั้งแต่การวางแผนระยะยาวโดยการศึกษาหลักสูตร จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาประสมกับประสบการณ์การทำงานของตนเองในด้านการสอนสร้างออกมาเป็นหลักสูตรของตนเองที่มีความเหมาะสมกับนักเรียนในบริบทของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ต่อมาครูต้นแบบจะกำหนดโครงการสอนรายภาคเรียนขึ้นโดยพิจารณาจากเนื้อหาที่จะสอน ประกอบกับระยะเวลาเรียนเป็นหลัก และจากโครงการสอนรายภาคเรียนจะนำไปสู่การกำหนดแผนการสอนรายคาบและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจริงในที่สุด

ในการกำหนดแผนการสอน ครูต้นแบบจะมีแผนการสอนอยู่แล้วภายในใจ แต่มักไม่ได้มีการเขียนออกมาให้เห็นเป็นลายลักษณ์อักษร อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการสอนจริงครูต้นแบบสามารถดำเนินการสอนได้อย่างเป็นขั้นตอนชัดเจน มีการจัดเตรียมสื่อประกอบการสอนและมีวิธีการสอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของบทเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูต้นแบบได้มีการเตรียมการล่วงหน้าก่อนการสอน

4. ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่หลากหลาย เพื่อสร้างความสนใจ ของนักเรียน

“อาจารย์เค้าจะเก่งเรื่องกิจกรรมในห้อง กิจกรรมต่างๆ
กิจกรรมเพื่อให้เด็กได้เรียนอย่างมีความสุข”

(คณะทำงาน ศูนย์ พ.คร. / 23 มีนาคม 2542)

จากคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นคณะทำงานในโครงการครูต้นแบบ แสดงให้เห็นถึงความสามารถในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนของครูต้นแบบได้อย่าง ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้สังเกตพบว่า ครูต้นแบบมีการจัดกิจกรรมอย่าง หลากหลาย กิจกรรมที่ครูต้นแบบจัด แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ กิจกรรมภายใน คาบ เรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรภายนอกคาบเรียน

กิจกรรมภายในคาบเรียน ได้แก่

- การฝึกอ่านออกเสียง การอ่านในใจ การอ่านสะกดคำ การประสม พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์
- การถาม-ตอบเกี่ยวกับเนื้อหาบทเรียน เช่น การเรียน เรื่อง ราชธานี ครูจะให้นักเรียนอ่านเนื้อเรื่องก่อน จากนั้นจึงให้นักเรียนฝึกตั้งคำถามและ ตอบคำถามโดยแข่งขันกันระหว่างกลุ่ม
- การวิเคราะห์บทเรียนจากภาพประกอบบทเรียน เช่น การเรียน เรื่อง รามเกียรติ์ ครูจะให้นักเรียนพิจารณาภาพประกอบบทเรียนในภาพที่นักเรียนสนใจ แล้วเล่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภาพให้เพื่อนฟัง
- การหาความหมายของคำศัพท์ สำนวนไทย เช่น ครูมีปริศนา เกี่ยวกับความหมายของคำในพจนานุกรมมาถามแล้วให้นักเรียนแข่งขันกันตอบ หรือ ยกตัวอย่างสำนวนไทยมาให้ แล้วให้นักเรียนช่วยกันเดาความหมาย
- การพูดรายงานหน้าชั้นเรียนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม
- การวาดภาพระบายสีประกอบบทเรียน เช่น การทำสคริปภาพ สรุบบทเรียน เรื่อง ชุนช่างขุนแผนแบบ 4 ช่องจบ
- การแต่งบทร้อยกรองและคำประพันธ์ เช่น ครูให้นักเรียนแต่งบท ร้อยกรองเชิดชวนให้คนมาซื้อของในร้าน จากการเรียน เรื่อง ร้านค้าริมทาง
- การสอนแบบสาธิต เช่น การสอนเขียนจดหมาย

ฯลฯ

อย่างไรก็ตามครูต้นแบบไม่ได้มองว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นภายนอกคาบเรียนนั้น เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อ “เสริม” หลักสูตรเท่านั้น แต่กลับมองว่าเป็นกิจกรรม “หลัก” ซึ่งมี

ความสำคัญในฐานะที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เท่าๆกับที่เรียนในห้องเรียน และนอกจากนี้ยังเป็นกิจกรรมที่นักเรียนชอบทำด้วย

“ผมถือว่าเป็นกิจกรรมหลัก ไม่อยากเรียกว่าเป็นกิจกรรมเสริม....เป็นกิจกรรมที่คิดทำขึ้นมาเอง...ผมสังเกตเห็นเวลาเด็กร่วมกิจกรรมจะดีกว่าในชั้นเรียนด้วยซ้ำไป เพราะเด็กได้เรียนร่วมกัน ตั้งหลายห้อง อย่างน้อยก็มี ป.5 , ป.6 เขาได้เห็นเพื่อน ได้อยู่กับเพื่อน รู้สึกว่าเป็นบรรยากาศที่ดี มีความเป็นอิสระ ในช่วงนั้นเราก็สอดแทรกเรื่องราวต่างๆได้มากที่สุด ซึ่งเด็กก็พร้อมในช่วงเวลานั้น ในบรรดาเพื่อนครูด้วยกันก็เห็นว่าเป็นกิจกรรมที่มี ความสำคัญ....”

(ครูต้นแบบ / 26 สิงหาคม 2542)

“ผมชอบที่ครูให้แสดงละครตอนเที่ยงครับ เพื่อนเค้าแสดงตลกดี พอแสดงเสร็จก็จะมีคำถามมาถามกัน แต่คำถามจะง่ายเกินไป บางทีครูก็จะช่วยถามแทน แล้วคนที่ตอบถูกก็จะได้เล่นเกมด้วย....”

(ด.ช.อนันต์ / 18 มกราคม 2542)

“ก็ทราบเหมือนกันว่ามีการจัดกิจกรรมตอนพักกลางวัน ถึงได้ว่าเขาทุ่มเท แต่ก็ไม่ค่อยได้มาดูเพราะส่วนใหญ่จะได้คาบสอนตอนหลังเที่ยง เราก็ต้องเตรียมการสอนของเรา แต่สังเกตเห็นเด็กเขาก็ชอบ กินข้าวเสร็จก็ไม่ไปไหน แดดมันร้อนด้วย ก็พากันมานั่งรอแล้วจะมีพวกอย่างนี้น้องเห็นนั้นนะ มาเตรียมเสบียงไมค์เสบียงวิทยุพวกนี้มันดีอ ชน ไอ้ของพวกนี้ละชอบนัก หอบหิ้ว (อุปกรณ์ต่างๆ) กันลงมา (จากห้องภาษาไทยชั้น 2) แล้วพอได้เล่นแล้วก็ไม่อยากจะเลิก อ้อยอิ่งกันอยู่แถวนี้ ทำท่าเก็บนั้นเก็บนี้ เข้าเรียนวิชาพีช่าเป็นประจำ แต่ก็ไม่รู้จะว่ายังไง เพราะเด็กเขาก็อยากจะทำ”

(อาจารย์อังคณา / 18 มกราคม 2542)

กิจกรรมเสริมหลักสูตรภายนอกเวลาเรียน ได้แก่

- กิจกรรมเที่ยงวันฉันมีสุข

เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ทำร่วมกัน ณ หอประชุมโรงเรียน ระหว่างเวลา 12.20-12.40 น. หรือในช่วงเวลาพัก กลางวันของทุกวัน

กิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นเป็นกิจกรรมที่ครูต้นแบบบอกนักเรียนให้เตรียมตัวไว้ล่วงหน้า และเมื่อถึงเวลานักเรียนจะดำเนินการร่วมกันเอง โดยครูคอยยืนดูอยู่ห่างๆ

กิจกรรมเริ่มตั้งแต่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จะไปช่วยกันขนอุปกรณ์ประเภทเครื่องเสียงและไมโครโฟนมาจากห้องภาษาไทย แล้วนำไปจัดเตรียมไว้ที่เวทีการแสดง จากนั้นนักเรียนห้องที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งจะหมุนเวียนกัน โดยห้อง ป.5/1 รับผิดชอบวันจันทร์ ป.5/2 รับผิดชอบวันอังคาร ป.6/1 รับผิดชอบวันพุธ และ ป.6/2 รับผิดชอบวันพฤหัสบดี ส่วนในวันศุกร์จะเป็นเกมการแข่งขัน จะออกมาแสดงการแสดงที่เตรียมไว้ โดยอาจจะเป็นในรูปของการแสดงบทบาทสมมติจากนิทาน เช่น เรื่องสโนไวท์ เจ้าชายเมืองม้า บางครั้งอาจเป็นนิทานที่นักเรียนช่วยกันแต่งขึ้นเอง เช่น เรื่องเจ้าหญิง 2 พระองค์ เรื่องเจ้าชายทั้งสาม เป็นเรื่องจากบทเรียน เช่น พระยาพิชัยดาบหัก ดาวลูกไก่ การแสดงบทบาทสมมติจากหัวข้อคุณธรรม เช่น ความสามัคคี มารยาทในการใช้ห้องสมุด การแสดงละครหุ่นมือ เป็นต้น

การจัดการแสดง นักเรียนแต่ละห้องจะตกลงกันเองว่าใครจะทำหน้าที่อะไรบ้าง เช่น พิธีกร นักแสดง ฉาก ซึ่งการแสดงแต่ละครั้งนักเรียนจะมีโอกาสได้ทำหน้าที่หมุนเวียนเปลี่ยนกันตามความสมัครใจ อุปกรณ์การแต่งตัว เช่น เสื้อผ้า สีทาหน้า นักเรียนจะนำมาทำเอง แต่อุปกรณ์บางอย่างก็สามารถยืมได้จากห้องภาษาไทย เช่น หุ่นมือ ต้นไม้ปลอม ฉากการแสดง หัวสัตว์ เป็นต้น

เมื่อการแสดงจบลง จะมีการถามปัญหาผู้ชม ให้ผู้ชมออกมาตอบประมาณ 2-3 ข้อ มีการวิจารณ์การแสดง วิเคราะห์ตัวละครร่วมกัน โดยครูเป็นผู้นำกิจกรรม จากนั้นจะเป็นกิจกรรมการเล่าข่าว เล่านิทาน หรือการอ่านนิทาน โดยตัวแทนนักเรียนที่ครูกำหนดไว้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนที่มีความสามารถด้านการใช้ภาษา

กิจกรรมเที่ยงวันฉันมีสุขในวันศุกร์จะเป็นเกมการแข่งขันต่างๆ เช่น เกมแข่งขันเปิดพจนานุกรม เกมนี้จะเล่นเป็นทีมทีละ 2 คน แข่งขันกันทีละ 2 ทีม ซึ่งครูจะจำลองสถานการณ์ให้เหมือนกับเกมโชว์ในโทรทัศน์ มีการจัดโต๊ะผู้เข้าแข่งขัน มีออกดกดสัญญาณ และมีป้ายสำหรับเขียนคำ

เนื่องจากกิจกรรมนี้จัดในช่วงเวลาพักกลางวัน และจัดในหอประชุมของโรงเรียน ดังนั้นจึงมีครูในโรงเรียนและนักเรียนระดับชั้นอื่นมาร่วมชมด้วยเสมอๆ

- กิจกรรมการเชิดหุ่น

เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จัดขึ้นที่ระเบียงบริเวณหน้าห้องสมุดและห้องภาษาไทย ระหว่างเวลา 12.20-12.40 น. หรือในช่วงเวลาพักกลางวัน

กิจกรรมนี้ครูจะให้นักเรียนแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มแสดงการเชิดหุ่นมือจากนิทานเรื่องที่ตนเองสนใจให้น้องอนุบาลและน้อง ป.1 ชม โดยครูจะมีหุ่นมือและฉากสำหรับการแสดงให้

เมื่อถึงเวลาการแสดง นักเรียนจะไปชักชวนน้องอนุบาลและน้อง ป.1 มาชม ซึ่งบางครั้งอาจมีการหลอกล่อน้องด้วยขนมหรือของเล่นต่างๆ และเมื่อมีผู้ชมมากแล้ว การแสดงก็จะเริ่มขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะแสดงประมาณ 2-3 รอบ เพราะน้องขอให้แสดงอีก กิจกรรมนี้ครูจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำเท่านั้น

- กิจกรรมพี่เล่าน้องฟัง

เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยไม่กำหนดเวลาและสถานที่ หมายความว่าให้นักเรียนเลือกทำกิจกรรมได้เองตามความสมัครใจเป็นรายกลุ่ม กลุ่มละ 2 คน

กิจกรรมนี้ครูจะกำหนดให้นักเรียนทำกล่องขึ้นมา 1 กล่องตามแบบ ที่ครูให้ไว้ กล่องจะมีลักษณะเป็นช่องสำหรับใส่หนังสือได้ 1 เล่ม และมีหูหิ้วด้านบน จากนั้นให้นักเรียนเลือกหนังสือ 1 เล่มที่ตนเองสนใจจากห้องสมุดไปใส่กล่องไว้ ให้นักเรียนเลือกเวลาที่ตนเองสะดวก เช่น ตอนเช้าก่อนเข้าแถวเคารพธงชาติ หรือช่วงเวลาพักกลางวันในวันที่ตั้งกิจกรรมเที่ยงวันฉันมีสุข แล้วให้นักเรียนหิ้วกล่องไปตามสถานที่ต่างๆในโรงเรียน เช่น ใต้ต้นไม้ ระเบียงหน้าห้อง ชักชวนน้องระดับอนุบาล-ป.5 มาแล้วอ่านหนังสือให้น้องฟัง จากนั้นเขียนบันทึกสรุปผลส่งครู

- กิจกรรมตะกร้า 3 พี่น้อง

หนึ่งนั้นใส่หนังสือ สองนั้นคือใส่ดินสอ

สามใส่กระดาษพอ อย่างรั้งรอฝึกอ่านเขียน

เป็นความหมายของตะกร้า 3 พี่น้อง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 โดยครูจะเตรียมตะกร้าพลาสติกไว้ 3 ใบ

ตะกร้าใบที่ 1 ใส่หนังสือ แผ่นความรู้ หรืองานเขียนของนักเรียน

ตะกร้าใบที่ 2 ใส่ดินสอ สี ปากกา

ตะกร้าใบที่ 3 ใส่กระดาษเปล่า ใบงาน และคำสั่ง

การดำเนินกิจกรรม ครูให้นักเรียนนำตะกร้าไปวางไว้ตามจุดต่างๆ ภายในบริเวณโรงเรียน แล้วดำเนินกิจกรรมต่างๆตามใบงานในตะกร้า โดยมีนักเรียนระดับชั้น ป.1-ป.4 เป็นผู้ร่วมกิจกรรม กิจกรรมพี่เล่าน้องฟังก็เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนี้

นอกจากกิจกรรมต่างๆเหล่านี้แล้ว ยังมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรอื่นๆอีกซึ่ง ครูต้นแบบได้ริเริ่มไว้ แต่ไม่ได้มีการดำเนินกิจกรรมอย่างจริงจังในช่วงที่ผู้วิจัยทำการศึกษาในภาคสนาม เช่น กิจกรรมพฤษภาภาษาไทย กิจกรรมร้านหนังสือฉัตรแก้ว กิจกรรมศุภกรนี้ มีสุข กิจกรรมพ่อแม่ฟังฉันอ่าน/เล่า เป็นต้น ซึ่งเมื่อผู้วิจัยถามผู้ปกครองเกี่ยวกับกิจกรรมนี้ ก็ได้คำตอบว่าครูต้นแบบเคยมีการให้นักเรียนทำจริงๆ

“ไม่รู้ว่าเขาเรียกว่าอะไร เห็นมันมาซุบซิบอะไรกับน้องมัน อยู่ แล้วก็พากันไปอ่านหนังสือ มันก็บอกให้ผมฟัง ผมก็งงจะตายนะ เพราะว่าทำงานกลับมาก็มืดค่ำ อย่างวันนี้จริงๆก็ไม่มีอยู่เหมือนกัน พอตีครุมาก็เลยคุยก่อนก็ได้... แต่อันนั้นก็ทำมาตั้งนานแล้วนะจริงๆมันก็ดี ให้ฝึกเด็กหัดอ่านกัน แต่ไม่ชอบที่ต้องมานั่งเขียนบันทึกฉบับบันทึกผลอะไรนี้ วุ่นวาย”

(พ่อ ด.ช.อนันต์ / 22 พฤษภาคม 2542)

“ที่ให้เด็กมาอ่านแล้วให้พ่อแม่เขียนใช้มี๊ เคยมี ตั้งแต่ปีที่แล้ว ตอนแรกก็งงเหมือนกัน เพราะทุกทีเห็นเป็นแต่การบ้านเลขมั่งอะไรมั่ง ก็ดูๆให้มันทำให้เสร็จก็พอ แต่อันนี้ต้องมานั่งให้มันอ่านหนังสือให้ฟัง อ่านก็ไม่ค่อยจะได้ แล้วที่เอามาก็เป็นนิทานหมาๆแมวๆอะไรก็จำไม่ได้ ไปๆมาๆ จะกลายเป็นขั้นที่ต้องมาอ่านกับมัน ก็เขียนบอกครูเค้าไปว่ามันอ่านไม่ค่อยได้”

(แม่ ด.ช.ทศพร / 23 พฤษภาคม 2542)

5. ครูมีสื่อการสอนที่หลากหลาย ทำง่าย และสอดคล้องกับบทเรียน

ครูต้นแบบมีแนวความคิดในการทำสื่อการสอนว่า

“ควรเป็นสื่อการสอนที่ทำจากเศษวัสดุหรือพวกวัสดุเหลือใช้ต่างๆที่ครูและนักเรียนสามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่นหรืออาจมีอยู่แล้วในโรงเรียน นักเรียนหาได้ ครูหาได้ ไม่ต้องลงทุนมาก ไม่ต้องใช้วิธียุ่งยากซับซ้อน ครูและนักเรียนผลิตสื่อร่วมกัน มีอุปกรณ์เพียงพอ เด็กทุกคนได้ลงมือทำ เด็กไม่มีปมด้อยเพราะส่วนใหญ่ฐานะทางเศรษฐกิจครอบครัวไม่ดี มีการใช้สื่อร่วมกัน และร่วมกันเก็บรักษา มีการใช้ต่อกันจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง จากเพื่อนครูสู่เพื่อนครู”

(ครูต้นแบบ / เอกสารเผยแพร่แนวการสอนของตนเอง)

“อาจารย์เค้ามีความคิดสร้างสรรค์ จุดเด่น แล้วก็อย่างสื่อการสอนของอาจารย์นี่ก็คือเอาจากแถวๆสิ่งแวดล้อมของอาจารย์เอง ไม่ต้องใช้งบมาก.....ทำให้เด็กเกิดความรักที่จะเรียนภาษาไทย”

(คณะทำงาน ศูนย์ พ.คร. / 23 มีนาคม 2542)

“ขั้นก็ไม่ค่อยจะได้อะไรกับมันหรอก เห็นมันมาหาทักกับเพื่อนมัน บอกครูจะเอาไปทำอุปกรณ์ อุปกรณ์อะไรขั้นก็ไม่ได้ สนใจ มันก็บอกนั่นแหละ...หนังสือแพชั่นของพี่มันนั่นไง ฝีมือมันนะที่ตัด ตอนแรกขั้นกึ่งๆ นึกว่าเขาทำๆกันเป็นวิซางานฝีมือ แต่ลูกมันบอกวิชาภาษาไทย”

(แม่ ด.ช.อนันต์ / 22 พฤษภาคม 2542)

การจัดเตรียมสื่อการสอนในการสอนแต่ละครั้งจะเป็นในรูปของการเตรียม ข้าวของและอุปกรณ์ต่างๆที่ต้องใช้ เช่น กระดาษการ์ด กระดาษสี สี กรรไกร กาว เป็นต้น โดยจัดวางไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อที่จะขนย้ายไปสอนในห้องเรียนหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ได้ทันทีเมื่อถึงเวลา หรือบางครั้งเมื่อถึงเวลาเรียนก็จะได้ให้นักเรียนมาหยิบไปได้ทันทีโดยง่าย ส่วนสื่อสำเร็จรูปอื่นๆ เช่น บัตรคำ บัตรภาพ และพวกอุปกรณ์การสอนต่างๆ ครูต้นแบบมีเก็บไว้อยู่แล้วอย่างมากมายในห้องภาษาไทย เมื่อจะใช้สื่อการสอนอะไรส่วนใหญ่จะสามารถหยิบมาใช้ได้ทันที โดยที่ไม่ต้องมาเสียเวลานั่งทำ และเมื่อใช้เสร็จแล้วก็จัดเก็บไว้สำหรับใช้ในครั้งต่อไปได้อีก

ตัวอย่างสื่อการสอนสำหรับการสอนการอ่าน เรื่อง วันเด็ก

สิ่งที่ครูจัดเตรียมไว้ก่อนการสอน ได้แก่

- หนังสือวันเด็กประจำปีต่างๆ (ยกเว้นปีปัจจุบัน) จำนวน 8 เล่ม
- หนังสือวันเด็กปีปัจจุบันซึ่งเพิ่งวางจำหน่าย จำนวน 6 เล่ม
- ตัวอย่างผลงานคำประพันธ์ เรื่อง สิ่งที่มีในในวันเด็ก ซึ่งนักเรียนรุ่น

ก่อนทำไว้

- กระดาษ A4 แบบสี
- สีไม้และสีเมจิก

ตัวอย่างสื่อการสอนสำหรับการสอนบทเรียน เรื่อง สำนวนไทย

- แผ่นความรู้ เรื่อง สำนวนไทย
- ใบงาน
- กระดาษ A4
- สี

6. ครูจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมนับเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยเอื้อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่นและบรรลุตามวัตถุประสงค์

“จะจัดบรรยากาศเพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้ทั้งใน
ห้องเรียนและนอกห้องเรียน”

(ครูต้นแบบ / เอกสารเผยแพร่แนวการสอนของตนเอง)

จากแนวคิดนี้ ครูต้นแบบจึงไม่เน้นให้นักเรียนเรียนเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น
ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาบทเรียนด้วย โดยส่วนใหญ่ครูต้นแบบจะให้นักเรียนเรียนที่ระเบียง หน้า
ห้องสมุดซึ่งเชื่อมต่อกับห้องภาษาไทย การเรียนเป็นการนั่งบนพื้น นักเรียนสามารถนั่งได้ตาม
สบายโดยไม่มีการบังคับ บางครั้งในการทำกิจกรรมกลุ่มซึ่งครูเปิดโอกาสให้ทำ โดยอิสระ
นักเรียนบางคนถึงกับนอนลงบนพื้นเพื่อวาดภาพโดยที่ไม่มีใครว่า บางกิจกรรมครูอาจให้นัก
เรียนเรียนในห้องสมุดซึ่งมีโต๊ะเก้าอี้จัดไว้เป็นชุดๆ และมีหนังสือต่างๆมากมาย รอบตัวให้นัก
เรียนเลือกอ่านได้ตามความสนใจ ส่วนใหญ่ครูต้นแบบจะไม่ใช้กระดานดำในการสอน แต่ใน
กรณีที่ต้องใช้การสอนแบบสาธิต เช่น การสอนเขียนจดหมาย นักเรียนจึงจะได้เรียนในห้อง
เรียนสักครั้ง

นอกจากเรื่องสถานที่เรียนแล้ว ตัวครูเองก็มีส่วนช่วยสร้างบรรยากาศ การ
เรียนให้สนุกสนานได้ด้วยรอยยิ้มและอารมณ์ขัน การใช้คำพูดที่ไพเราะ น้ำเสียงนุ่มนวล การ
ใช้คำพูดที่เน้นในด้านบวกมากกว่าด้านลบ สิ่งเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่มีผลต่อบรรยากาศที่ดีใน
การเรียน

“ครูจะไม่ทำให้เราเครียดค่ะ.....แล้วครูก็สอนสนุกด้วย”

(ต.ญ.กานดา / 31 มีนาคม 2542)

“ครูเขาพูดเพราะ เขียนตัวอักษรสวยงาม แล้วก็ยิ้มแย้ม
แจ่มใส บางทีครูก็เล่าเรื่องนั้นเรื่องนี้ให้ฟัง เป็นเรื่องที่ครูไป
ทำงานมา อ้อ....แต่บางทีก็เป็นเรื่องตลก แบบเรื่องซ้ำชั้น สนุกดี
ครับ บางทีผมยังไม่ทันรู้เลยว่าครูจะเล่าเรื่องตลกให้ฟัง”

(ต.ช.พนธกร / 31 มีนาคม 2542)

7. ครูใช้วิธีการวัดและประเมินผลนักเรียนอย่างหลากหลาย และ เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน

การวัดและประเมินผลนักเรียนตามจุดประสงค์ ครูต้นแบบมีวิธีการประเมินที่
หลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรมนักเรียนภายในชั้นเรียน การสังเกตและประเมิน
การทำงานของนักเรียนทั้งแบบเดี่ยวและแบบรายกลุ่ม การประเมินจากผลงาน การประเมิน
จากการทดสอบ เน้นให้มีการประเมินร่วมกันระหว่างครูกับผู้เรียน เปิดโอกาสให้นักเรียน
ประเมินตนเองและประเมินกันเอง เป็นการประเมินผู้เรียนในภาพรวม

“เน้นให้มีการประเมินผลร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน
ให้นักเรียนประเมินผลตนเองจากผลงานที่เป็นรูปธรรม มีการ
จัดแสดงผลงานและป้ายนิเทศต่างๆ..... การประเมินจะกระทำ
ในภาพรวม สรุปเป็นจุดประสงค์ใหญ่ๆ ไม่แยกย่อยออกจากกัน
มองในลักษณะของการฟัง พูด อ่าน เขียน ว่าเด็กสามารถ สื่อ
ความหมายในรูปแบบที่ต้องการได้หรือไม่”

(ครูต้นแบบ /26 สิงหาคม 2542)

นอกจากการประเมินผลรายจุดประสงค์แล้ว ยังมีการทดสอบปลายภาคเรียน
เหมือนกับโรงเรียนอื่นทั่วไป และยังมี การสอบข้อสอบของส่วนกลางซึ่งเป็นการสอบนอกตาราง
ด้วย ข้อสอบดังกล่าวนี้มาจากการที่โรงเรียนหลายๆโรงเรียนในโซนเดียวกันช่วยกันออก ซึ่ง
ในแต่ละปีแต่ละโรงเรียนจะมีการผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันออกในแต่ละรายวิชา สำหรับ การ
ตรวจข้อสอบ แต่ละโรงเรียนจะแยกย้ายกันตรวจข้อสอบของโรงเรียนตนเอง และนำคะแนน
จากการสอบครั้งนี้ไปรวมกับคะแนนสอบในตารางของนักเรียนได้ออกมาเป็นคะแนนผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนของนักเรียนในภาคการศึกษานั้นๆ ซึ่งครูต้นแบบมีความคิดเห็นต่อการทดสอบนี้
ว่ามีข้อบกพร่องหลายประการ ประการแรกคือบางโรงเรียนยังไม่มีความพร้อมในการออกข้อ
สอบบางวิชา ทำให้ได้ข้อสอบที่ไม่มีคุณภาพ ประการที่สอง ข้อสอบไม่ได้มีการตรวจวัด
คุณภาพมาก่อนจึงไม่สามารถบอกความสามารถที่แท้จริงของนักเรียนได้ ประการที่สาม
จำนวนข้อสอบและความยาวของข้อสอบมีมากเกินไปเวลาที่นักเรียนจะทำทัน และ ในแต่ละ
วันยังกำหนดให้นักเรียนทำข้อสอบหลายวิชามากเกินไป ทำให้นักเรียนเกิดความล่าช้าในการทำ
ข้อสอบ และประการที่สี่ การที่แต่ละโรงเรียนต่างตรวจข้อสอบกันเองทำให้มาตรฐานการให้
คะแนนแตกต่างกัน กล่าวโดยสรุปครูต้นแบบมีความคิดเห็นว่า คะแนนจากข้อสอบส่วนกลาง
ไม่สามารถบอกความสามารถที่แท้จริงของนักเรียนได้ ดังนั้นในการวัดและประเมินผลครูต้น
แบบจึงใช้วิธีการวัดและประเมินทักษะความสามารถของนักเรียนต่างวิธีกัน

“ข้อสอบมาจากส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) ทั้งหมด
โดยจะแบ่งออกเป็นโซน แต่ละโซนก็จะไปแบ่งกันออกข้อสอบ ผลิต
เปลี่ยนหมุนเวียนวิชาที่ออกกันไปในแต่ละปี ซึ่งมองว่าเป็น จุด
ด้อย เพราะบางโรงเรียนยังขาดความพร้อมในการออกข้อสอบ”

“ผมสังเกตดูนะ อย่างข้อสอบการฟังเนี่ย แจกกระดาษคำ
ตอบให้เด็กปั๊บเด็กก็ตอบได้ปั๊บเลย ครูยังไม่ทันจะได้อ่าน เนื้อ
เรื่องเลยด้วยซ้ำ ข้อสอบมันง่ายเกินไป เด็กเดาได้ ข้อสอบ ไม่
สามารถวัดได้ แล้วบางทีผมก็ไม่เข้าใจนะ ให้เวลาแค่ ชั่วโมงเดียว แต่สอบสารพัดอย่าง ทั้งการฟัง การใช้ภาษา อ่าน
เรื่องแล้วตอบคำถามจากเนื้อเรื่อง คัดไทย เขียนจดหมาย แล้วเด็ก
ก็สอบวันหนึ่งตั้งหลายวิชา เด็กก็ล้า ทำส่งๆไป ไม่ค่อยอยากจะทำ

ผมว่าคะแนนตรงนั้นบอกอะไรไม่ได้...การประเมินทักษะแต่ละอย่าง
วิธีการประเมินต้องต่างกัน ใช้ข้อสอบอย่างเดียวไม่ได้”

(ครูต้นแบบ / 26 สิงหาคม 2542)

พฤติกรรมการณ์เรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน

1. นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการฝึกปฏิบัติ มีประสบการณ์ตรงที่สัมพันธ์และนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

ครูต้นแบบเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการฝึกปฏิบัติ และเมื่อปฏิบัติแล้วนักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้นั้นไปใช้ได้จริง เช่น การสอน เรื่อง ร้านค้าริมทาง ครูจะให้นักเรียนสังเกตจากชีวิตประจำวันว่าร้านค้าริมทางมีลักษณะอย่างไร มีสินค้าอะไรขายบ้าง และมีการนำเสนอสินค้าเป็นอย่างไร จากนั้นเมื่อเรียนจบบทเรียนแล้ว ครูจะให้นักเรียนแบ่งกลุ่มแล้วช่วยกันจัดทำร้านค้าริมทางของกลุ่มตนเองบ้าง โดยให้นักเรียนตั้งชื่อร้านค้า กำหนดสินค้าที่จะขายในร้าน 10 อย่าง กำหนดราคาสินค้า ทำป้ายชื่อร้าน ทำป้ายโฆษณาร้าน เป็นต้น หรือกิจกรรมการแสดงละคร ครูต้นแบบจะมีคำสั่งให้นักเรียนเพียงให้นักเรียนอ่านหนังสือในห้องสมุดแล้วเลือกเรื่องที่ตนเองสนใจไปจัดเป็นกิจกรรมการแสดงอะไรก็ได้ให้ห้องระดับชั้นอนุบาลดู โดยครูจะประเมินจากความพอใจของผู้ชมเป็นหลัก หากต้องการสื่อหรืออุปกรณ์อะไรสามารถไปยืมได้ที่ห้องภาษาไทย หลังจากนั้นก็ให้นักเรียนดำเนินการด้วยตนเองทุกอย่าง ตั้งแต่การเลือกหนังสือ เลือกเรื่อง เลือกวิธีการนำเสนอ แบ่งหน้าที่ เขียนบทซ้อมการแสดง จัดเตรียมฉาก จนกระทั่งถึงชั้นประชาสัมพันธ์ ซึ่งผู้วิจัยพบว่าในระหว่างการทำงาน นักเรียนต้องพบปัญหาและอุปสรรคหลายอย่าง เช่น ตัดสินใจเลือกเรื่องไม่ได้ก็ทะเลาะกัน ซึ่งต่อมานักเรียนก็จะแก้ปัญหาโดยการยกมือออกเสียง กรณีที่ตัวแสดงไม่พอ นักเรียนจะแก้ปัญหาโดยไปชักชวนเพื่อนจากกลุ่มอื่นมาร่วมแสดง หรือแม้กระทั่งเตรียมการแสดงพร้อมแล้วแต่ไม่มีห้อง มาดู นักเรียนก็จะแก้ปัญหาโดยไปโฆษณาชักชวนให้ห้องๆสนใจ บางครั้งถึงกับมีการหลอกล่อน้องด้วยขนมเล็กๆน้อยๆก็มี กิจกรรมดังกล่าวนี้นักเรียนต้องลงมือปฏิบัติ เรียนรู้และแก้ปัญหาด้วยตัวเองทุกอย่าง ครูทำหน้าที่เป็นเพียงที่ปรึกษาและคอยอำนวยความสะดวกให้เท่านั้น และเมื่อนักเรียนสามารถปฏิบัติได้สำเร็จแล้ว ครูต้นแบบจะพูดชี้ให้เห็นผลของการปฏิบัติซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเองว่าตนเองสามารถทำงานได้สำเร็จ

“ครูเค้าไม่ได้ช่วยอะไรเลยครับ ครูบอกให้ช่วยกัน แก้ปัญหาเอาเองก่อน ช่วยกันในกลุ่ม ถ้าไม่ได้จริงๆค่อยมาถามครู แต่จริงๆพวกผมก็ไม่เคยมีใครไปถามหรอก เพราะช่วยกันทำได้”

(ด.ช.ศิลา / 23 กุมภาพันธ์ 2542)

“ผมจะให้เด็กเขาทำงานกันเอง ให้รู้จักการแก้ปัญหา โดยผมจะทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้เท่านั้น บางทีความเห็นเขาไม่ตรงกันก็ทะเลาะกันนะ แต่ผมก็จะคอยดูอยู่ห่างๆ แล้วเขาก็แก้ปัญหาตัวเองได้ ผมไม่ต้องไปช่วยหรอก”

(ครูต้นแบบ / 23 กุมภาพันธ์ 2542)

2. นักเรียนได้เลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ

ครูต้นแบบเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ ตัวอย่างเช่น กิจกรรมการอ่าน เมื่อครูต้นแบบสอนให้นักเรียนรู้จักการอ่านประสมคำ อักษรสามหมู่ และการผันเสียงวรรณยุกต์แล้ว ครูต้นแบบจะมีกิจกรรมต่างๆเกี่ยวกับการอ่านในชีวิตประจำวันให้นักเรียนทำอย่างหลากหลาย เช่น ให้นักเรียนเลือกเรื่องที่นักเรียนสนใจจากหนังสือวันเด็กไปอ่านออกอากาศเสียงตามสายในตอนเช้าก่อนเข้าแถวเคารพธงชาติ ให้นักเรียนอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์แล้วนำไปเล่าในเพื่อนฟังในตอนพักกลางวัน ให้นักเรียนอ่านหนังสือนิทานให้น้องระดับชั้นอื่นๆ ฟังตามสถานที่ต่างๆ ในโรงเรียนในช่วงเวลาที่นักเรียนสะดวก เป็นต้น

ในการแบ่งกลุ่มเพื่อให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกัน ครูต้นแบบจะเน้นให้นักเรียนแบ่งงานกันทำตามความสามารถของแต่ละคน เช่น คนหนึ่งวาดภาพเก่ง คนหนึ่งแต่งคำประพันธ์เก่ง คนหนึ่งเขียนตัวอักษรได้สวยงาม ส่วนอีกคนหนึ่งไม่เก่งด้านใดเลยก็อาจจะให้ทำหน้าที่ระบายสีภาพ เป็นต้น

3. นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและมีโอกาสแสดงความสามารถให้ปรากฏ

เกี่ยวกับประเด็นนี้ ครูต้นแบบได้พยายามจัดให้มีเสมอในทุกๆ คาบเรียนและทุกๆ กิจกรรม เช่น ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับข่าวที่เพื่อนนำมาเล่าให้ฟัง ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบ้านเรือนไทย เป็นต้น ในกรณีที่นักเรียนบางคนไม่ชอบบอกความคิดเห็นครูต้นแบบจะใช้วิธีการกระตุ้น เช่น การใช้คำพูดเสริมแรง หรือการระบุชื่อเรียกให้ตอบเป็นรายบุคคล

“ครูก็จะถามว่า มีใครอยากแสดงความคิดเห็นบ้าง”

“ถ้าบางที่ครูถามแล้วไม่มีคนตอบ ครูก็จะเรียก ออก มา.....พวกผมก็ตอบได้ บางทีมันไม่ใช่คำถามครับ บางที่เป็นแบบ

ให้เล่าๆ แต่ชี้เกี่ยจออกกัน.....ผมก็ออกมั่งไม่ออกมั่ง ครูจะเรียก สลับๆกันครับ”

(ด.ช.อภิสิทธิ์ / 23 กุมภาพันธ์ 2542)

4. นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล เกิดความภูมิใจ ชื่นชม และยอมรับในผลงานทั้งของตนเองและผู้อื่น

ครูต้นแบบเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน ทุกขั้นตอน รวมทั้งในด้านการประเมินผล ซึ่งครูต้นแบบจะให้นักเรียนได้รู้จักการชื่นชมใน ผลงานของกันและกันและรู้จักการติอย่างสร้างสรรค์โดยใช้คำพูดที่เหมาะสม และครูต้นแบบจะ ร่วมประเมินไปพร้อมกับนักเรียน เช่น ครูให้นักเรียนอ่าน เรื่อง ชุนข้างชุนแผน แล้วทำ สค ริปเรื่องแบบ 4 ช่องจบเป็นรายกลุ่ม เมื่อนักเรียนทำเสร็จครูให้นักเรียนออกมาเล่ากระบวนการ ทำงานให้เพื่อนๆฟังแล้วซักถามว่านักเรียนมีความพอใจในผลงานของตนเองมากน้อย เท่าไร เพราะเหตุใด จากนั้นจึงให้เพื่อนๆช่วยกันวิจารณ์และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

ผลงานของนักเรียนแต่ละครั้ง ครูต้นแบบจะจัดเก็บไว้แล้วคัดเลือกผลงานที่ดีที่สุดมาจัดบอร์ดนิทรรศการหรือจัดแสดงในโอกาสต่างๆ ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ตามบริเวณต่างๆใน โรงเรียน เช่น ที่บันไดทางขึ้นอาคารเรียน ที่หน้าห้องสมุด และที่หน้าห้องภาษาไทย เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยพบว่านักเรียนจะยิ้มและชักชวนเพื่อน ผู้ปกครอง หรือแม้แต่ตัวผู้วิจัยเองไปดู ผลงานของตนและของเพื่อนๆที่ได้รับการคัดเลือกให้ติดบนบอร์ด

ด.ญ.พิกุล : คุณครูดูสิคะ มี (ผลงาน) ของหนูติดบอร์ดด้วย
คะ

ผู้วิจัย : (ทำท่าสนใจ) รู้สึกยังไงบ้างคะที่ผลงานได้ติด
บอร์ด แล้วผลงานของหนูได้ขึ้นบอร์ดบ่อยมัย

ด.ญ.พิกุล : เป็นบางทีคะ บางทีหนูก็รู้ว่าหนูไม่ได้ตั้งใจทำ
แล้วก็ไม่รีบร้อย ก็ไม่ได้ติด พอครูเอามาติด
นะคะ พวกหนูก็จะแหม่ (เน้นเสียง) กันมาดู.....
เนี่ยของเศรษฐาก็มีนะคะ ของก้องศักดิ์ก็มีคะ
อย่างก้องศักดิ์นะ เค้าบ้ำเห่อคะ รีบไปพาแม่
มาดูใหญ่เลย ที่ของเศรษฐาเค้าสวยกว่าเค้ายัง
เฉยๆเลย แต่ว่าเศรษฐาเค้าเก่ง ทำที่ไรได้ติด
บอร์ดทุกที

(27 มกราคม 2542)

การเข้าไปศึกษาในสนามของผู้วิจัย ผู้วิจัยได้มีการสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนในรายวิชาอื่นๆโดยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและไม่ให้อาจารย์ประจำวิชาอื่น ๆ รวมถึงนักเรียนรู้ตัว ซึ่งผู้วิจัยพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนในบางวิชาที่แตกต่างจากพฤติกรรมการเรียนในวิชาภาษาไทยกับครูต้นแบบ เช่น บรรยากาศในการเรียนที่นักเรียนต้องนั่งอยู่แต่ในห้องเรียน ไม่สามารถลุกออกจากที่นั่งได้เลยตลอดคาบเรียน บางวิชานักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนค่อนข้างน้อย ครูยังเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ที่คอยบอกและสอนจากหนังสือเรียนเป็นหลัก ซึ่งในบรรยากาศดังกล่าวนี้ผู้วิจัยพบว่านักเรียนมีการปรับตัวโดยมีพฤติกรรมเป็นไปตามความต้องการของครูในรายวิชานั้นๆ เช่น ครูไม่อนุญาตให้ลุกออกจากที่นั่ง นักเรียนก็ไม่ลุกออกจากที่นั่ง เป็นต้น หรือบางครั้งนักเรียนต้องการแสดงความคิดเห็นแต่ครูไม่เปิดโอกาสให้ซักถาม นักเรียนก็อาจจะใช้วิธีการแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนที่นั่งข้างๆแทน ซึ่งบางครั้งถูกครูมองว่าเป็นพฤติกรรมการคุยกันในห้อง อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมดังกล่าวนี้เห็นว่า เป็นสิ่งที่ดีที่นักเรียนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ได้ ถึงแม้ว่าบางรายวิชานักเรียนจะไม่สนุกในการเรียนก็ตาม

จากการศึกษาในครั้งนี้ จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนเกิดขึ้นได้จากตัวครูผู้สอนเป็นสำคัญ หากครูผู้สอนมีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เป็นรูปธรรม มีระบบแบบแผนที่ชัดเจน ประกอบกับความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และจิตสำนึกที่ดีของความเป็นครูแล้ว สิ่งที่ดีที่ตามมาคือ พฤติกรรมการสอนของครูซึ่งจะสะท้อนออกมาให้เห็นในรูปของพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็ก หากเด็กได้รับการตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เด็กก็จะสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

จากการศึกษาจะพบอีกด้วยว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นครูต้นแบบไม่ได้ยึดทฤษฎีการเรียนรู้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเป็นหลัก หากแต่บูรณาการหลายๆทฤษฎีเข้าไว้ด้วยกัน แล้วนำไปปรับใช้เป็นทฤษฎีของตนเอง ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด 5 ทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ ในโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) เป็นกรอบในการวิจัย และค้นพบว่า แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูต้นแบบมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้มีความสุข

ครูต้นแบบมีการจัดสภาพการเรียนการสอนในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีอิสระ ยอมรับความแตกต่างของบุคคล มีวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง ซึ่งมีแนวทางสำคัญคือ ใช้บทเรียนจากเรื่องใกล้ตัว บทเรียนมีความหมาย นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย สื่อการเรียนน่าสนใจ การประเมินผลเน้นการประเมินที่หลากหลายเป็นรายบุคคล ครูและนักเรียนมีความเป็นมิตรต่อกัน

2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ครูต้นแบบจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกัน เกิดการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เปิดโอกาสให้มีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ วัฒนธรรม อารมณ์ และสังคมร่วมกัน ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เกิดการเรียนรู้ที่ หลากหลาย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นการปลูกฝังคุณธรรมที่ดั่งงาม การทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะทางสังคม และทักษะการทำงานที่ดีด้วย

3. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด

ครูต้นแบบจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้ฝึกคิดและมีการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้เห็นผลของการคิดอย่างเป็นรูปธรรม ฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากแหล่งความรู้ สื่อ เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวต่างๆ ด้วยการฝึกการสังเกต สังเกต แล้วนำไปคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากนั้นลงมือปฏิบัติจริง แล้วสรุปผลเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากกระบวนการคิดอย่างมีระบบ

4. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ : ศิลป ดนตรี กีฬา

ครูต้นแบบจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีสุนทรียภาพ โดยบูรณาการผ่านกิจกรรมด้านศิลปะเป็นหลัก รองลงมาคือด้านดนตรี และด้านกีฬา ตามลำดับ โดยพยายามสอดแทรกลงไปในเรื่องหยาบที่เรียน สิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ตามทฤษฎีนี้ก็คือ ผลงานวิชาภาษาไทยที่สื่อออกมาในรูปแบบของศิลปะ การสรุปความคิดรวบยอดโดยการ ร้องเป็นเพลง และการเล่นเกมการแข่งขันที่ประยุกต์มาจากเกมกีฬา

5. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัย : การเรียนรู้เพื่อฝึกฝนกาย วาจา ใจ

ครูต้นแบบจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้เรียนรู้และเกิดการพัฒนาลักษณะนิสัยโดยผ่านกระบวนการแบบซึมซับ กล่าวคือ ค่อยๆ สอดแทรกลงไปในเรื่องหยาบที่เรียนและ กิจกรรมการเรียนการสอนที่ละเอียดละน้อยแต่ให้เกิดขึ้นบ่อยๆ และตลอดเวลา และไม่ลืมที่จะปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีไปพร้อมกัน

จากการศึกษาในครั้งนี้ จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนเกิดขึ้นได้จากตัวครูผู้สอนเป็นสำคัญ หากครูผู้สอนมีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เป็นรูปธรรม มีระบบแบบแผนที่ชัดเจน ประกอบกับความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และ จิตสำนึกที่ดีของความเป็นครูแล้ว สิ่งก็ตามมาก็คือ พฤติกรรมการสอนของครูซึ่งจะสะท้อนออกมาให้เห็นในรูปของพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็ก หากเด็กได้รับการตอบสนอง ความต้องการในการเรียนรู้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เด็กก็จะสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

จากคุณสมบัติส่วนตัวซึ่งเป็นปัจจัยภายใน ประกอบกับปัจจัยต่างๆจาก
ภายนอก ส่งผลให้ครูต้นแบบมีรูปแบบและพฤติกรรมการสอนที่พึงประสงค์ที่ทำให้นักเรียนเกิด
การเรียนรู้ที่มีความสุข นำไปสู่การเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีความสุขของนักเรียน
ซึ่งสามารถสรุปได้เป็นแผนภูมิดังต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 5 รูปแบบและพฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทยของครูต้นแบบอันเนื่องมาจากปัจจัยภายในและภายนอกซึ่งส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข

รูปแบบและพฤติกรรมการสอนของครูต้นแบบ

1. ครูมีจิตวิญญาณของความเป็นครู ทุ่มเทให้กับการทำงาน และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในการประพฤติปฏิบัติตน
2. ครูมีความเข้าใจในพฤติกรรมและธรรมชาติของเด็ก
3. ครูมีความรอบรู้ในเนื้อหาที่สอน มีการวางแผนและเตรียมการสอนล่วงหน้า
4. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย ตรงกับความสนใจของนักเรียน และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
5. ครูมีสื่อการสอนที่หลากหลาย ทำง่าย และสอดคล้องกับบทเรียน
6. ครูจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้
7. ครูใช้วิธีการวัดและประเมินผลนักเรียนอย่างหลากหลาย และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน

พฤติกรรมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน

1. นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการฝึกปฏิบัติ มีประสบการณ์ตรงที่สัมพันธ์และนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน
2. นักเรียนได้เลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ
3. นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและมีโอกาสแสดงความสามารถให้ปรากฏ
4. นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล เกิดความภูมิใจ ชื่นชม และยอมรับในผลงานทั้งของตนเองและผู้อื่น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การเรียนรู้อย่างมีความสุข : การวิจัยรายกรณี ครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพฤติกรรมการสอนของครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา ตามทฤษฎีการเรียนรู้ 5 ทฤษฎี ในโครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ด้านการเรียนรู้อย่างมีความสุข และเพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่สอนโดยครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยว่าเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขได้อย่างไร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ทำการศึกษาเป็น รายกรณี (case study research) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูต้นแบบ นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน ครูในโรงเรียน และครูเครือข่ายของครูต้นแบบ

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาในสนามซึ่งได้แก่โรงเรียนที่ครูต้นแบบปฏิบัติงานอยู่เป็นเวลานาน เพื่อสังเกต (observation) บริบทต่างๆของโรงเรียน สังคม รวมถึงรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูต้นแบบและการเรียนรู้ของนักเรียน รวมทั้งใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ (interview) และใช้ข้อมูลจากเอกสาร ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้นประมาณ 9 เดือน โดยเป็นการเก็บข้อมูลจริงในสนามวิจัยประมาณ 5 เดือน คือตั้งแต่วันที่ 21 ธันวาคม 2541 ถึง 31 พฤษภาคม 2542 และหลังจากนั้น คือระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน 2542 เป็นการเก็บข้อมูลภายนอกสนาม แต่ผู้วิจัยยังมีการเข้าไปในสนามเพื่อตรวจสอบและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเป็นระยะ

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์จากแนวคิดทฤษฎีและการวิเคราะห์พฤติกรรมของครูต้นแบบและนักเรียนที่เรียนกับครูต้นแบบ นำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนา โดยการสร้างมโนทัศน์จากข้อมูลที่ได้มาเป็นภาพรวมย่อยๆที่เกิดจากเหตุการณ์โดยวิธีอุปนัย (inductive approach)

สรุปผลการวิจัย

สภาพของโรงเรียน

สนามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนวัดฉัตรแก้วจางลณี เขตบางพลัด ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร บริเวณโรงเรียนอยู่ในเขตวัด

ทิศตะวันออกมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน ด้านทิศใต้เป็นถนนใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมือง การคมนาคมสะดวก มีสถานที่สำคัญใกล้เคียง คือ สถานีดับเพลิงบางพลัด โรงพยาบาลยี่ฮี้ และสำนักงานเขตบางพลัด

จากการศึกษาประวัติของโรงเรียน สรุปได้ว่า โรงเรียนเปิดทำการสอนมา ตั้งแต่ พ.ศ.2475 โดยอาศัยศาลาการเปรียญวัดฉัตรแก้วจกกลณีเป็นสถานที่เรียน ต่อมาจึงได้ รับการปรับปรุงเรื่อยมาจนกระทั่งถูกโอนไปขึ้นอยู่กับองค์การบริหารส่วนจังหวัด , สังกัด เทศบาลนครธนบุรี และสังกัดกรุงเทพมหานครจนถึงปัจจุบัน

ตัวโรงเรียนประกอบด้วยอาคาร 5 อาคาร แบ่งเป็น อาคารเรียนและ หอประชุม 2 อาคาร ส่วนที่เหลือเป็นโรงอาหาร หอประชุมเก่า (อยู่ในช่วงการรื้อถอน ปรับปรุง) และศูนย์เยาวชนสำหรับชุมชน พื้นที่ใช้สอยในโรงเรียนค่อนข้างมีน้อยเนื่องจากเป็น พื้นที่ส่วนเดียวกับวัด แต่ไม่เป็นปัญหาเนื่องจากกิจกรรมต่างๆในชุมชนโดยมากจะเป็นการ ร่วมกันจัดทั้งวัดและโรงเรียน

โรงเรียนมีภารกิจหลัก 5 ประการ คือ การจัดการเรียนการสอนสายสามัญ ระดับอนุบาลศึกษา 1-2 และประถมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ , จัด กิจกรรมส่งเสริมวิชาชีพ ตามโครงการโรงเรียนสามประโยชน์ เปิดสอนวิชาชีพ 3 สาขาวิชา คือ ช่างตัดผมชาย ช่างเสริมสวยสตรี และช่างตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี , จัดการศึกษาออกโรงเรียน ระบบทางไกล (กศน.) สายสามัญ 3 ระดับ คือ ประถมศึกษา (ป.6) มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) และมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) , จัดกิจกรรมนันทนาการร่วมกับกองส่งเสริมกีฬา สำนักสวัสดิการสังคม ตามโครงการโรงเรียนสามประโยชน์ และจัดกิจกรรมลานกีฬาต้าน ยาเสพติดร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ และ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร

บุคลากรในโรงเรียนในปีการศึกษา 2541 มีทั้งสิ้น 31 คน ประกอบด้วย อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ครู 21 คน และลูกจ้าง 8 คน มีนักเรียนจำนวนทั้งสิ้น 386 คน

ครูในโรงเรียนปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี และมีผลงาน เป็นที่ยอมรับ ได้รับรางวัลครูดีเด่นทั้งในสาขาการสอนวิชาภาษาไทย สาขาการสอนวิชา วิทยาศาสตร์ สาขาครูประจำชั้น และรางวัลอื่นๆอีกมากมาย จนกระทั่งมีกลุ่มผู้สนใจขอ เข้า ไปศึกษาดูงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่เสมอ

รูปแบบและพฤติกรรมการสอนของครูต้นแบบ

ครูต้นแบบมีรูปแบบและพฤติกรรมการสอนที่บูรณาการจากหลายๆทฤษฎีมาเป็นของตนเอง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ครูมีจิตวิญญาณของความเป็นครู ทุ่มเทให้กับงาน และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในการประพฤติปฏิบัติตน

จากการศึกษาพบว่า ครูต้นแบบมีความเป็นครูอย่างแท้จริง สังเกตได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกต่อนักเรียน ได้แก่ การมีความเมตตากรุณา แนะนำ เอาใจใส่ ช่วยเหลือ เป็นกันเองกับนักเรียน เป็นที่พึ่งของนักเรียนได้ โดยไม่มีอุปสรรคในเรื่องของ ช่องว่างระหว่างวัยถึงแม้ว่าครูต้นแบบจะมีอายุมากกว่านักเรียนกว่า 20 ปีก็ตาม

นอกจากนี้ครูต้นแบบมีการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนอยู่เสมอ ทั้งในและนอกเวลาเรียน โดยใช้วิธีการสอนจากประสบการณ์ตรงในปัจจุบัน การสอนดังกล่าวนี้ครูต้นแบบจะใช้วิธีการสอดแทรกร่วมไปกับการสอนเป็นระยะ และในขณะเดียวกันครูต้นแบบก็แสดงตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับนักเรียนด้วย

ในด้านการทำงาน ครูต้นแบบมีความทุ่มเทและเสียสละให้กับการทำงานเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากการที่มาทำงานแต่เช้าและกลับบ้านเมื่อเวลาค่ำ แม้วันหยุดเสาร์-อาทิตย์ก็ยังมาทำงาน

2. ครูมีความเข้าใจในพฤติกรรมและธรรมชาติของเด็กแต่ละบุคคล

ครูต้นแบบมีความเข้าใจในพฤติกรรมและธรรมชาติของเด็ก สังเกตได้จาก กิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูต้นแบบจัดให้เด็ก ซึ่งสอดคล้องกับระดับความสามารถและ พัฒนาการของเด็ก เด็กวัยประถมศึกษา โดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาตอนปลายเป็นวัยที่เริ่มเข้าสู่วัยรุ่นที่มีความเป็นตัวของตัวเองและต้องการการแสดงออก ครูต้นแบบก็ได้จัดให้มี กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และตอบสนองความต้องการของเด็กได้ เช่น กิจกรรม การแสดงบทบาทสมมุติ การแสดงความคิดเห็นร่วมกัน การเลือกทำกิจกรรมด้านการอ่านตามความสนใจ เป็นต้น

3. ครูมีความรอบรู้ในเนื้อหาที่สอน มีการวางแผนและเตรียมการสอนล่วงหน้า

จากการศึกษาพบว่า ครูต้นแบบเป็นผู้ที่มีความสามารถด้านการสอนเนื่องจากมีประสบการณ์ด้านการสอนมาอย่างยาวนานกว่า 20 ปี และยังสามารถด้านการใช้ภาษาไทยเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการเขียนบทร้อยกรองหรือการแต่งคำประพันธ์ ด้านการสอน พบว่าครูต้นแบบมีการจัดเตรียมการสอนล่วงหน้าเป็นอย่างดี โดยใช้ประสบการณ์ของตนเองเป็นสำคัญ มีลำดับขั้นการวางแผนและเตรียมการสอนล่วงหน้า ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาหลักสูตร

ครูต้นแบบศึกษาหลักสูตรวิชาภาษาไทย โดยศึกษาเฉพาะหลักสูตรระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ซึ่งครูต้นแบบต้องรับผิดชอบสอน แล้วสรุปเป็นจุดประสงค์นำทางได้ว่า ต้องการให้นักเรียนมีคุณลักษณะดังนี้คือ

1. มีทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยมีความรู้ความเข้าใจหลักเกณฑ์อันเป็นพื้นฐานของการเรียนภาษา
2. สามารถใช้ภาษาติดต่อสื่อสาร ทั้งการรับรู้และถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดอย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล
3. สามารถใช้ภาษาได้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล ตลอดจนสามารถใช้ภาษาไทยในเชิงสร้างสรรค์ได้
4. มีนิสัยรักการอ่าน รู้จักเลือกหนังสืออ่านและใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสือ สื่อมวลชน และแหล่งความรู้อื่นๆ
5. สามารถใช้ประสบการณ์จากการเรียนภาษาไทยมาช่วยในการคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหา และวินิจฉัยเหตุการณ์ต่างๆอย่างมีเหตุผล
6. มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ถูกต้อง ต่อการเรียนภาษาไทย และวรรณคดี ทั้งในด้านวัฒนธรรมประจำชาติ และการสร้างเสริมความงามในชีวิต

ขั้นที่ 2 สร้างหลักสูตรเป็นของตนเอง

เมื่อศึกษาหลักสูตรจนเข้าใจชัดเจนและสามารถกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ได้แล้ว ประกอบกับประสบการณ์ด้านการสอนอันยาวนานของตนเอง ครูต้นแบบได้สร้างหลักสูตรขึ้นใช้เองโดยใช้ประสบการณ์ด้านการสอนของตนเอง

ขั้นที่ 3 กำหนดโครงการสอนรายภาคเรียน

การกำหนดโครงการสอนถือเป็นการวางแผนการสอนในระยะยาวตลอด ภาคการศึกษา ซึ่งจะต้องกระทำตั้งแต่ตอนต้นปีการศึกษา ในการดำเนินการนั้น ครูต้นแบบได้พิจารณาจากหลักสูตรการเรียนการสอนที่ตนเองสร้างขึ้นก่อนเป็นลำดับแรก จากนั้นจึงพิจารณาระยะเวลาเรียนและเนื้อหาที่เรียนเป็นปัจจัยประกอบ

จากกำหนดการเปิด-ปิดเรียนของสำนักงานเขตบางพลัดซึ่งเป็นหน่วยงานที่โรงเรียนสังกัดอยู่นั้น ครูต้นแบบพบว่า ในปีการศึกษา 2541 มีการแบ่งเวลาเรียนในภาคการศึกษาต้นและภาคการศึกษาปลายไม่เท่ากัน คือ ภาคการศึกษาต้นมีระยะเวลาเรียนมากกว่าภาคการศึกษาปลายถึง 1 เดือน ซึ่งครูต้นแบบมีความคิดเห็นที่ไม่เหมาะสมเนื่องจากในภาคการศึกษาปลายมีวันหยุดนักขัตฤกษ์ค่อนข้างมาก และโรงเรียนเองก็มี กิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมกีฬา กิจกรรมวันเด็ก และกิจกรรมตามวันสำคัญต่างๆที่ต้องจัดให้กับนักเรียนหลายกิจกรรมซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อเวลาเรียนของนักเรียนทั้งสิ้น สำหรับการแบ่งเนื้อหาของบทเรียน การแบ่งตามปกติจะแบ่งแบบครึ่งต่อครึ่งในแต่ละภาคการศึกษา ซึ่งเมื่อพิจารณาระยะเวลาเรียนเปรียบเทียบกับเนื้อหาแล้ว อาจมีปัญหา เนื่องจากสอนในภาคการศึกษาปลายไม่ทัน ครูต้นแบบจึงวางแผนการสอนรายภาคเรียนใหม่ตามหลักสูตรที่ตนเองได้สร้างไว้ โดยแบ่งเนื้อหาส่วนใหญ่ไว้ในภาคการศึกษาต้น และพยายามเชื่อมโยงบทเรียนแต่ละบทเรียนเข้าด้วยกันเพื่อลดเวลาเรียนลง

ขั้นที่ 4 กำหนดโครงการสอนรายคาบ

การจัดทำโครงการสอนรายคาบ หมายถึง การวางแผนว่าจะสอนแต่ละเนื้อหาโดยใช้ระยะเวลาเท่าใด การเตรียมการสอนในกรณีนี้ ครูต้นแบบต้องทราบเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละภาคการศึกษา รวมทั้งจำนวนสัปดาห์ที่จะทำการเรียนการสอนในภาคการศึกษานั้นๆอย่างชัดเจน

การกำหนดโครงการสอนเป็นรายคาบ ครูต้นแบบมีการกำหนดไว้เพียงคร่าวๆ เพื่อให้สามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม แต่ไม่ได้มีการเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน เป็นการกำหนดโดยใช้ประสบการณ์การสอนของตนเองเป็นสำคัญ

ขั้นที่ 5 เขียน / กำหนดแผนการสอน

ครูต้นแบบมีการจัดเตรียมการสอนล่วงหน้า โดยใช้เวลาเพียงเล็กน้อยในการศึกษาและทำความเข้าใจกับความคิดรวบยอดและจุดประสงค์ของเรื่องที่จะสอนจากคู่มือครู จากนั้นจะมีการวางแผนกิจกรรม และทำการจัดเตรียมสื่อการสอนก่อนการสอนจริงประมาณ 2-3 ชั่วโมง

การเตรียมการสอน ครูต้นแบบจะใช้คู่มือครูและประสบการณ์การสอนของตนเองเป็นหลัก แต่ไม่มีการเขียนแผนการสอน เนื่องจากไม่มีเวลาเพียงพอ แต่ครูต้นแบบจะมีแผนการสอนไว้แล้วอยู่ในใจ แผนการสอนนี้เป็นแผนการสอนจากประสบการณ์การสอนอันยาวนานของครูต้นแบบเองทำให้สามารถจดจำได้อย่างขึ้นใจ อาจมีเปลี่ยนแปลงบ้างในเรื่องของกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย

ขั้นที่ 6 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ในการสอนแต่ละคาบเรียนซึ่งมี 60 นาที ครูต้นแบบจะแบ่งการสอนออกเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ชั้นการสอน และชั้นสรุปและประเมินผล โดยแต่ละชั้นมีรายละเอียดในการดำเนินการดังนี้

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูต้นแบบมีการนำเข้าสู่บทเรียนโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย วิธีการที่ง่ายและรวดเร็วซึ่งครูต้นแบบมักนำมาใช้บ่อยๆ คือ การพูดคุยสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับ เหตุการณ์หรือสิ่งต่างๆที่อยู่ในชีวิตประจำวัน

นอกจากการนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการพูดคุยสนทนากับนักเรียนแล้ว ครูต้นแบบยังใช้เทคนิคอื่นๆในการนำเข้าสู่บทเรียนอีก เช่น นำตัวอย่างของจริงมาให้ให้นักเรียนดู , การใช้คำถามหรือปริศนาท้าทายต่างๆ , การแสดงบทบาทสมมุติ , การเล่นเกม เป็นต้น

ครูต้นแบบใช้เวลาในชั้นการนำเข้าสู่บทเรียนประมาณ 5-15 นาที ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาบทเรียนและกิจกรรมที่ครูต้นแบบกำหนดให้นักเรียนทำ

ชั้นการสอน

ส่วนใหญ่ครูต้นแบบจะเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยใช้กิจกรรมแบบกลุ่มย่อยตามความสนใจของนักเรียน กิจกรรมดังกล่าว เช่น การวาดภาพระบายสีประกอบเนื้อหาบทเรียน การแต่งคำขวัญหรือคำประพันธ์ต่างๆ การทำสมุดคำศัพท์ เป็นต้น เฉลี่ยแล้วใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 35-45 นาที

ในชั้นการสอนนี้มีส่วนประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน และเทคนิคในการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน

จากแนวคิดหลักของครูต้นแบบที่ว่า “ภาษาไทยเรียนได้ทุกที่ ทุกวิชา คือภาษาไทย” ครูต้นแบบได้นำแนวคิดนี้มาดำเนินการให้เป็นรูปธรรมโดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เน้นให้เด็กได้เรียนรู้อย่างอิสระตามความสนใจแต่ให้อยู่ภายในกรอบแนวทางที่ครูวางไว้ การเรียนการสอนในแนวทางนี้จะช่วยให้ทั้งเด็กที่เรียนเก่งและเด็กที่เรียนอ่อนสามารถเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันได้ตามศักยภาพของตนเอง

กิจกรรมที่ครูต้นแบบจัดให้กับนักเรียนมีทั้งกิจกรรมภายในคาบเรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกเวลาเรียน โดยกิจกรรมภายในคาบเรียนจะเน้นด้านเนื้อหาวิชา การที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นหลัก กิจกรรมที่ครูต้นแบบให้เด็กทำจะมีเป้าหมายหลักคือให้นักเรียนสามารถจดจำและทำความเข้าใจกับบทเรียนได้ด้วยการลงมือทำด้วยตนเอง ในขณะที่กิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกบทเรียนจะเน้นที่การปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีงามประกอบ การฝึกทักษะการเรียนรู้ทั้ง 4 ด้าน คือ การฟัง พูด อ่าน และเขียน

สื่อการสอน

ครูต้นแบบเน้นการใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย สามารถหาได้ง่ายใน ห้องถิ่นหรือจากเศษวัสดุของเหลือใช้ต่างๆภายในโรงเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมกันจัดทำสื่อและใช้สื่อร่วมกันเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ สื่อที่ใช้เป็นสื่อที่ง่าย ๆ ใช้แล้วสามารถนำ มหวนเวียนกลับมาใช้ได้อีก

เทคนิคในการสอน

ครูต้นแบบมีเทคนิคการสอนที่เน้นการเสริมแรงด้วยคำพูดชมเชยและ การใช้คำพูดจูงใจมากกว่าการลงโทษ บางครั้งครูอาจมีของรางวัลเล็กๆน้อยๆให้ เช่น ดินสอ สมุดโน้ต ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นความสนใจนักเรียนได้ดี เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมใดๆสำเร็จครูต้น แบบจะมีการพูดชมเชย แต่หากมีการวิจารณ์ ครูต้นแบบจะมีวิธีการเลือกใช้คำพูดที่ไม่ทำให้นักเรียนเสียกำลังใจ

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูต้นแบบเน้น การจัดกิจกรรมที่หลากหลายตามความสนใจของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ในทุกขั้นตอนของการสอน สื่อการสอนเน้นที่วัสดุหาง่ายแต่ใช้ประโยชน์ได้หลายกิจกรรม มี การสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนและใช้เทคนิคการเสริมแรงจูงใจให้นักเรียนอยากเรียน อยากทำกิจกรรมร่วมกับครู

ขั้นสรุปและประเมินผล

การดำเนินการในขั้นนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นสำคัญ หากการเรียนการสอนสิ้นสุดลงในคาบเรียนเดียว ครูจะมีการให้นักเรียนสรุปและ ประเมินผลร่วมกันในตอนท้ายของคาบเรียน แต่หากการเรียนการสอนยังต้องดำเนินการ ต่อไปในคาบเรียนที่ 2 และ 3 ครูต้นแบบจะมีการสรุปทบทเรียนเป็นช่วงๆ เพื่อให้ นักเรียน สามารถทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น ขั้นนี้ใช้เวลาประมาณ 10 นาที

ในส่วนของการวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ครูต้นแบบจะใช้วิธีการประเมินอย่างหลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรมภายในชั้นเรียน การสังเกตและประเมินการทำงานของนักเรียนทั้งแบบเดี่ยวและแบบรายกลุ่ม การประเมินจาก ผลงาน การประเมินจากการทดสอบ เน้นให้มีการประเมินร่วมกันระหว่างครูกับผู้เรียน เปิด โอกาสให้นักเรียนประเมินตนเองและประเมินกันเอง โดยจะประเมินในภาพรวมว่า นักเรียน สามารถปฏิบัติได้และมีความเข้าใจพอที่จะนำไปใช้ได้หรือไม่

4. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เพื่อสร้างความสนใจ ของนักเรียน

ผู้วิจัยสังเกตพบว่า ครูต้นแบบมีการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย กิจกรรมที่ ครูต้นแบบจัด แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ กิจกรรมภายในคาบเรียน และกิจกรรม เสริมหลักสูตรภายนอกคาบเรียน

กิจกรรมภายในคาบเรียน ได้แก่

- กิจกรรมด้านการฟัง
- กิจกรรมด้านการพูด
- กิจกรรมด้านการอ่าน
- กิจกรรมด้านการเขียน

กิจกรรมเสริมหลักสูตรภายนอกเวลาเรียน ได้แก่

- กิจกรรมเที่ยงวันฉันมีสุข
เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ทำ ร่วมกัน ณ หอประชุมโรงเรียน ระหว่างเวลา 12.20-12.40 น. หรือในช่วงเวลาพักกลางวัน

ของทุกวัน โดยอาจเป็นกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมุติ การเล่าข่าว อ่านนิทาน หรือเล่นเกม

- กิจกรรมการขีดหุ่น
เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จัดขึ้นที่
ระเบียงบริเวณหน้าห้องสมุดและห้องภาษาไทย ระหว่างเวลา 12.20-12.40 น. หรือในช่วง
เวลาพักกลางวัน โดยให้นักเรียนจัดแสดงละครหุ่นมือให้นักเรียนรุ่นน้องดู
- กิจกรรมพี่เล่าน้องฟัง
เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดย
ไม่กำหนดเวลาและสถานที่ โดยให้นักเรียนเลือกหนังสือที่ตนเองสนใจไปอ่านให้นักเรียน
รุ่นน้องฟังตามบริเวณต่างๆในโรงเรียนในช่วงเชาก่อนเข้าเรียนหรือช่วงเวลาพักกลางวัน แล้ว
เขียนบันทึกส่งครู
- กิจกรรมตะกร้า 3 พี่น้อง
เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6
โดยครูจะเตรียมตะกร้าพลาสติกไว้ 3 ใบ
ตะกร้าใบที่ 1 ใส่หนังสือ แผ่นความรู้ หรืองานเขียนของนักเรียน
ตะกร้าใบที่ 2 ใส่ดินสอ สี ปากกา
ตะกร้าใบที่ 3 ใส่กระดาษเปล่า ไบงาน และคำสั่ง
การดำเนินกิจกรรม ครูให้นักเรียนนำตะกร้าไปวางไว้ตามจุดต่างๆ
ภายในบริเวณโรงเรียน แล้วดำเนินกิจกรรมต่างๆตามใบงานในตะกร้า โดยมีนักเรียนระดับ
ชั้น ป.1-ป.4 เป็นผู้ร่วมกิจกรรม กิจกรรมพี่เล่าน้องฟังก็เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนี้

นอกจากกิจกรรมต่างๆเหล่านี้แล้ว ยังมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรอื่นๆอีกซึ่ง ครู
ต้นแบบได้ริเริ่มไว้ แต่ไม่ได้มีการดำเนินกิจกรรมอย่างจริงจังในช่วงที่ผู้วิจัยทำการศึกษาในภาค
สนาม เช่น กิจกรรมพฤษภาภาษาไทย กิจกรรมร้านหนังสือฉัตรแก้ว กิจกรรมศุกร์นี้มีสุข
กิจกรรมพ่อแม่ฟังฉันอ่าน/เล่า เป็นต้น

5. ครูมีสื่อการสอนที่หลากหลาย ทำง่าย และสอดคล้องกับบทเรียน

ครูต้นแบบมีแนวความคิดในการทำสื่อการสอน คือ เน้นการใช้วัสดุที่หา
ได้ง่ายในท้องถิ่นมาทำ เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมใช้ และร่วมกันเก็บรักษา
สื่อ

การจัดเตรียมสื่อการสอนในการสอนแต่ละครั้งจะเป็นในรูปของการเตรียม ข้าวของและอุปกรณ์ต่างๆที่ต้องใช้ไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อที่จะขนย้ายไปสอนในห้องเรียนหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ได้ทันทีเมื่อถึง ส่วนสื่อสำเร็จรูปและพวกอุปกรณ์การสอนต่างๆ ครูต้นแบบมีเก็บไว้อยู่แล้วในห้องภาษาไทย เมื่อจะใช้สื่อการสอนอะไรส่วนใหญจะสามารถหยิบมาใช้ได้ทันที โดยที่ไม่ต้องมาเสียเวลานั่งทำ และเมื่อใช้เสร็จแล้วก็จัดเก็บไว้สำหรับใช้ในครั้งต่อไปได้อีก

6. ครูจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ครูต้นแบบไม่เน้นให้นักเรียนเรียนเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาบทเรียน แต่โดยส่วนใหญ่จะให้นักเรียนเรียนที่ระเบียงหน้าห้องสมุดซึ่งเชื่อมต่อกับห้องภาษาไทย การเรียนเป็นการนั่งบนพื้น นักเรียนสามารถนั่งได้ตามสบายโดยไม่มีการบังคับ บางกิจกรรมครูอาจให้นักเรียนเรียนในห้องสมุดซึ่งมีโต๊ะเก้าอี้จัดไว้เป็นชุดๆ และมีหนังสือต่างๆมากมายรอบตัวให้นักเรียนเลือกอ่านได้ตามความสนใจ

นอกจากเรื่องสถานที่เรียนแล้ว ตัวครูเองก็มีส่วนช่วยสร้างบรรยากาศ การเรียนให้สนุกสนานได้ด้วยรอยยิ้มและอารมณ์ขัน การใช้คำพูดที่ไพเราะ น้ำเสียงนุ่มนวล การใช้คำพูดที่เน้นในด้านบวกมากกว่าด้านลบ สิ่งเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่มีผลต่อบรรยากาศที่ดีในการเรียน

7. ครูใช้วิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียนอย่างหลากหลาย และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน

การวัดและประเมินผลนักเรียนตามจุดประสงค์ ครูต้นแบบมีวิธีการประเมินที่หลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรมนักเรียนภายในชั้นเรียน การสังเกตและประเมินการทำงานของนักเรียนทั้งแบบเดี่ยวและแบบรายกลุ่ม การประเมินจากผลงาน การประเมินจากการทดสอบ เน้นให้มีการประเมินร่วมกันระหว่างครูกับผู้เรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนประเมินตนเองและประเมินกันเอง เป็นการประเมินผู้เรียนในภาพรวม

นอกจากการประเมินผลรายจุดประสงค์แล้ว ยังมีการทดสอบปลายภาคเรียนเหมือนกับโรงเรียนอื่นทั่วไป และมีการสอบข้อสอบของส่วนกลางซึ่งเป็นการสอบนอกตารางด้วย ข้อสอบดังกล่าวนี้มาจากการที่โรงเรียนหลายๆโรงเรียนในโซนเดียวกันช่วยกันออก ซึ่งในแต่ละปีแต่ละโรงเรียนจะมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันออกในแต่ละรายวิชา แต่ละโรงเรียนจะแยกย้ายกันตรวจข้อสอบของโรงเรียนตนเอง และนำคะแนนจากการสอบครั้งนี้ไปรวมกับคะแนนสอบในตารางของนักเรียนได้ออกมาเป็นคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในภาคการศึกษานั้นๆ

พฤติกรรมการณ์เรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน

1. นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการฝึกปฏิบัติ มีประสบการณ์ตรงที่สัมพันธ์และนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

ครูต้นแบบจะเน้นการเชื่อมโยงบทเรียนกับชีวิตประจำวันเข้าไว้ด้วยกัน โดยอาจใช้วิธีการยกเป็นตัวอย่าง นำมาเป็นเรื่องการสอน หรือให้นักเรียนสังเกตจากในชีวิตประจำวัน หลังจากนั้นครูจะมีกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้ทดลองปฏิบัติจริงด้วยตนเอง เช่น กิจกรรมการแสดงละคร ครูต้นแบบมีคำสั่งให้นักเรียน แล้วให้นักเรียนดำเนินการด้วยตนเอง ซึ่งนักเรียนต้องลงมือปฏิบัติ เรียนรู้และแก้ปัญหาด้วยตัวเองทุกอย่าง ครูทำหน้าที่เป็นเพียงที่ปรึกษาและคอยอำนวยความสะดวกให้เท่านั้น

2. นักเรียนได้เลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ

ครูต้นแบบจะมีกิจกรรมต่างๆให้นักเรียนทำอย่างหลากหลาย โดยเน้นให้นักเรียนเลือกทำอย่างอิสระตามความสนใจ มีการแบ่งกลุ่มเพื่อให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกัน โดยเน้นให้นักเรียนแบ่งงานกันทำตามความสามารถของแต่ละคน

3. นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและมีโอกาสแสดงความสามารถให้ปรากฏ

ครูต้นแบบพยายามจัดให้มีเสมอในทุกๆคาบเรียนและทุกๆกิจกรรม เช่น ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ หากนักเรียนคนใดมีข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในชั้นเรียนนักเรียนจะสามารถลุกขึ้นถามครูได้ทันที หากนักเรียนคนใดมีความสามารถในด้านใด ครูต้นแบบจะให้นักเรียนออกมานำเสนอที่หน้าชั้นเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกทักษะด้านนั้นๆและได้แสดงความสามารถให้เพื่อนเห็น

4. นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล เกิดความภูมิใจ ชื่นชมและยอมรับในผลงานทั้งของตนเองและผู้อื่น

ในการให้นักเรียนทำผลงานแต่ละชิ้นงาน ครูต้นแบบจะให้นักเรียนวิจารณ์ผลงานและกระบวนการทำงานของตนเอง จากนั้นจะเป็นการประเมินร่วมกันภายในชั้นเรียน และครูจะเป็นผู้สรุปและให้คำแนะนำเพิ่มเติมอีกครั้ง

นักเรียนผลงานของนักเรียนแต่ละครั้ง ครูต้นแบบจะจัดเก็บไว้แล้วคัดเลือก ผลงานที่ดีที่สุดมาจัดบอร์ดนิทรรศการหรือจัดแสดงในโอกาสต่างๆ ซึ่งจะสังเกตได้ตามบริเวณต่างๆ ในโรงเรียน และบอร์ดนิทรรศการเหล่านี้จะเป็นที่สนใจของนักเรียนและผู้ปกครองเป็นจำนวนมาก เป็นการสร้างความภูมิใจให้นักเรียน และทำให้นักเรียนมีความรู้สึกอยากทำผลงานให้ดีขึ้นต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

โครงการครูต้นแบบเป็นโครงการระยะที่สองที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้จัดทำขึ้น เพื่อนำทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้ง 5 ทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาของคณะผู้เชี่ยวชาญในโครงการระยะที่หนึ่งไปสู่การปฏิบัติ ผลจากโครงการนี้ทำให้ได้ครูต้นแบบทางด้าน การเรียนการสอนมาทั้งสิ้น 30 คน ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือ อาจารย์สุขพงศ์ ทัศนกุลกิจ ครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยเลือกมาเป็นกรณีศึกษาเพื่อศึกษาว่าครูต้นแบบท่านนี้มีรูปแบบและพฤติกรรมการสอนอย่างไรจึงได้ชื่อว่าเป็นครูต้นแบบที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขได้ ในขณะเดียวกัน นักเรียนที่เรียนกับครูต้นแบบมีพฤติกรรมการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามได้ชื่อว่าเป็นการเรียนรู้อย่างมีความสุข

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าครูต้นแบบมีรูปแบบและพฤติกรรมการสอนที่เหมาะสมสมควรได้รับการยกย่องให้เป็นแบบอย่างดังต่อไปนี้

1. ครูมีจิตวิญญาณของความเป็นครู ทุ่มเทให้กับงาน และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในการประพฤติปฏิบัติตน

ครูต้นแบบมีจิตวิญญาณของความเป็นครู เป็นกัลยาณมิตรต่อเด็ก เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่พึ่ง มีความเมตตากรุณา ดูแล และให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับคณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ที่กล่าวไว้ว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครู ควรมีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูล ห่วงใย มีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ และ ครูควรเป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าคุณคือเพื่อนที่ช่วยเหลือเขาได้ในทุกเรื่อง และสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข ในการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎีของศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ที่ว่า ครูให้ความเมตตาจริงใจและอ่อนโยนต่อเด็กทุกคนโดยทั่วถึง

ครูต้นแบบมีการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กอย่างต่อเนื่องทุกที่ทุกเวลา ไม่จำกัดเฉพาะในช่วงเวลาสอน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาลักษณะ

นิสัย ทั้งด้านกาย วาจา และใจ ในการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี ของศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541)

2. ครูมีความเข้าใจในพฤติกรรมและธรรมชาติของเด็กแต่ละบุคคล

ครูต้นแบบมีความเข้าใจในพฤติกรรมตามธรรมชาติของเด็ก ซึ่งเป็นวัยที่กำลังก้าวเข้าสู่วัยรุ่นที่ต้องการการแสดงออกและการเป็นที่ยอมรับ ซึ่งสอดคล้องกับที่สุชา จันทร์เอม (2536) ได้กล่าวไว้ว่า เด็กวัยนี้ต้องการการแสดงออกและการยอมรับจากกลุ่ม

3. ครูมีความรอบรู้ในเนื้อหาที่สอน มีการวางแผนและเตรียมการสอนล่วงหน้า

ครูต้นแบบมีการวางแผนและเตรียมการสอนล่วงหน้า โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของบทเรียน ความคิดรวบยอด เนื้อหา กิจกรรม สื่อการสอน และการวัดและประเมินผล แต่การวางแผนและเตรียมการยังไม่ชัดเจนเนื่องจากไม่ได้เขียนแผนการสอนไว้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร การวางแผนเป็นแต่เพียงการเตรียมไว้ในใจจากประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งผู้วิจัยสามารถทราบได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตว่าครูต้นแบบมีการจัดเตรียมอุปกรณ์การสอนล่วงหน้าก่อนการสอนจริง ซึ่งสอดคล้องกับที่วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542) กล่าวไว้สรุปได้ว่า ในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักในการจัดทำแผนการสอน เริ่มตั้งแต่สามารถวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อกำหนดกรอบการจัดการเรียนการสอน สามารถกำหนดโครงสร้างการสอน อันจะนำไปสู่การจัดทำรายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆของแผนการสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ลักษณะการวางแผนและเตรียมการสอนของครูต้นแบบ เริ่มจากการศึกษาหลักสูตรเพื่อทำความเข้าใจหลักสูตรให้ถ่องแท้เป็นลำดับแรก จากนั้นจึงนำประสบการณ์ของตนเองมาประกอบเข้า แล้วสร้างออกมาเป็นหลักสูตรของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับที่คณะอนุกรรมการการปฏิรูป การเรียนรู้ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้กล่าวไว้ว่า ครูต้องเตรียมศึกษา เนื้อหาสาระในหลักสูตรและจุดประสงค์ของการเรียนรู้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า หลักสูตรต้องการอะไร แค่นั้น มีจุดประสงค์ของการเรียนรู้อย่างไร และทำไมจึงต้องการอย่างนั้น เพื่อการวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน

เมื่อสร้างหลักสูตรเป็นของตนเองได้แล้ว ครูต้นแบบมีการกำหนดโครงการสอนรายภาคเรียนและโครงการสอนรายคาบตามลำดับ โดยพิจารณาจากระยะเวลาเรียนประกอบกับเนื้อหาที่นักเรียนต้องเรียนเป็นหลัก จากนั้นจึงกำหนดแผนการสอนเพื่อกำหนดเป้าหมายและวิธีการในการสอนในแต่ละคาบเรียนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542) ที่กล่าวไว้ว่า การจัดทำแผนการสอนจะก่อให้เกิดการวางแผนและการเตรียมการล่วงหน้า

ในแผนการสอน ประกอบด้วยจุดประสงค์ ความคิดรวบยอด เนื้อหา กิจกรรม สื่อการสอน และการวัดและประเมินผล การเขียนแผนการจะช่วยให้ครูมีคู่มือสำหรับการสอนในคาบเรียนจริง จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าครูต้นแบบนาหนางจะมีการเขียนแผนการสอนขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรสักครั้งเพื่อใช้เป็นหลักฐานทางวิชาการ แต่อย่างไรก็ตามจากประสบการณ์ด้านการสอนอันยาวนานกว่า 20 ปี ครูต้นแบบก็ได้มีการมีการกำหนดแผนการสอนไว้ในใจทุกครั้งก่อนสอน เพื่อที่จะกำหนดแนวทางการสอนของตนเองได้

4. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เพื่อสร้างความสนใจของนักเรียน

กิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูต้นแบบจัดให้เด็กมีมากมาย เช่น การใช้เกม การแข่งขัน สถานการณ์จำลอง กรณีตัวอย่าง บทบาทสมมุติ การถาม-ตอบ การอภิปราย กลุ่ม การแก้ปัญหา กลุ่มความรู้ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การเรียนรู้จากห้องสมุด ฯลฯ สอดคล้องกับอรรถีย์ มูลคำ และคณะ (2543) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีอย่างหลากหลาย เด็กแต่ละคนสามารถเรียนรู้ได้ดีในวิธีการที่แตกต่างกัน ดังนั้นการให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมอย่างหลากหลายจึงเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งสอดคล้องกับคณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ที่กล่าวไว้ว่า ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความสามารถทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม ความพร้อมของร่างกาย และจิตใจ และสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง และ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข ในการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี ของศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ที่ว่า เด็กแต่ละคนได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีหัวใจและสมอง

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูต้นแบบมีการแบ่งชั้นการสอนออกเป็น 3 ขั้นตอนอย่างชัดเจนคือ ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ชั้นการสอน และชั้นสรุปและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการดำเนินการเรียนรู้ที่คณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้นำเสนอไว้ทุกประการ

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ครูต้นแบบใช้เวลาในชั้นนี้นานประมาณ 5-15 นาที มีการใช้วิธีการสนทนากับนักเรียนเป็นหลักโดยพยายามใช้คำถามเชื่อมโยงกับชีวิตจริงรอบตัวนักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้คิดและอภิปรายร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับคณะอนุกรรมการ การปฏิรูปการเรียนรู้ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ที่กล่าวไว้ว่า ชั้นนี้ครูควรใช้ประเด็นคำถามสถานการณ์หรือกิจกรรมที่กระตุ้นหรือท้าทายให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยใคร่รู้

ชั้นการสอน ครูต้นแบบเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้โดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้วิจัยได้พบว่า ครูต้นแบบมีการจัด กิจกรรมเสริมนอกห้องเรียนไว้อย่างมากมายหลายกิจกรรมด้วยกัน ทั้งนี้แต่ละกิจกรรมต่างมีจุดมุ่งหมายตรงกัน คือ เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับชาติรี สำราญ (2544) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ต้องจัดการให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจริง ทำจริง และค้นหาจุดพัฒนาของตนเอง

ขั้นสรุปและประเมินผล ในขั้นนี้ครูต้นแบบจะใช้เวลาประมาณ 10 นาที ใน การที่จะให้นักเรียนทำการสรุปเนื้อหาบทเรียนร่วมกัน มีการประเมินผลงานและกระบวนการทำงานร่วมกัน โดยครูเป็นผู้ช่วยในการอธิบายเพิ่มเติมให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ที่กล่าวไว้ว่า ในขั้นนี้ครูและผู้เรียนควรมีการร่วมกันอภิปรายผลที่เกิดจากกิจกรรมการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยเน้นให้ผู้เรียนเกิดการค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง ครูเป็นผู้สังเกต เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับให้องค์ความรู้ที่ได้รับชัดเจน เป็นการเสริมแรงและกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจการค้นคว้าหาความรู้ต่อไป

5. ครูมีสื่อการสอนที่หลากหลาย ท่าง่าย และสอดคล้องกับบทเรียน

สื่อที่ครูต้นแบบใช้เป็นสื่อที่สร้างขึ้นเองจากเศษวัสดุและวัสดุที่หาง่ายในห้องถื่น ดังนั้นครูต้นแบบจึงสามารถสร้างสื่อได้อย่างหลากหลายโดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ และยังเปิดโอกาสให้นักเรียนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดหา จัดทำ ใช้ และการดูแลรักษา หนังสือด้วย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข ในการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี ของศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ที่ว่ามีการใช้สื่อประกอบการเรียนและเร้าใจให้เกิดการเรียนรู้

6. ครูจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

จากแนวคิดของครูต้นแบบที่ว่า “ภาษาไทยเรียนได้ทุกที่” นั้น ครูต้นแบบได้แสดงให้เห็นโดยการที่ไม่เน้นการเรียนการสอนในห้องเรียนแคบๆ แต่ส่วนใหญ่จะให้นักเรียนนั่งเรียนบนพื้นที่ระเบียงทางเดินหน้าห้องสมุดซึ่งเชื่อมต่อกับห้องภาษาไทย บางครั้งอาจมีการสลับสับเปลี่ยนย้ายเข้าไปเรียนในห้องสมุดบ้าง ขึ้นอยู่กับกิจกรรมและเนื้อหาที่จะสอน ซึ่ง สอดคล้องกับคณะกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ที่กล่าวไว้ว่า การเรียนการสอนไม่จำเป็นต้องจำกัดตัวอยู่ในพื้นที่ห้องสี่เหลี่ยม เสมอไป เพราะจะเป็นการทำให้ผู้เรียนรู้สึกเครียดกับบรรยากาศ พยายามเปิดโอกาสให้ ผู้เรียนได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมรอบห้องเรียนบ้าง เด็กๆจะได้มีการเคลื่อนไหวและเรียนรู้ ไปพร้อมกัน และสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข ในการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี

ของศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ (2541) ที่ว่า บทเรียนไม่จำกัดสถานที่ บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของ ทั้งที่ระเบียงทางเดิน และในห้องสมุดซึ่งครูต้นแบบกำหนดให้เป็นสถานที่เรียนสำหรับนักเรียนนั้นเป็นบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เนื่องจากมีความกว้างขวาง เงียบสงบ สะอาด อากาศถ่ายเทได้ดี มีแสงสว่างเพียงพอ และมีหนังสือที่นักเรียนสามารถหยิบมาค้นคว้าได้ใกล้ตัว อีกทั้งนักเรียนยังสามารถผ่อนคลายอิริยาบถได้ตามธรรมชาติของเด็กด้วย

7. ครูใช้วิธีการวัดและประเมินผลนักเรียนอย่างหลากหลาย และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน

ครูต้นแบบมีวิธีการวัดและประเมินผลนักเรียนอย่างหลากหลาย ทั้งการสังเกตพฤติกรรมภายในชั้นเรียน การสังเกตการทำกิจกรรมทั้งแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม การประเมินจากผลงาน การประเมินจากแบบทดสอบ และเปิดโอกาสให้มีการประเมิน ร่วมกันภายในชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้องกับคณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ที่กล่าวไว้ว่า ครูควรเลือกใช้เทคนิคและเครื่องมือในการประเมินที่หลากหลายเหมาะสมกับวัตถุประสงค์และเกณฑ์ในการประเมิน และ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข ในการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี ของศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ที่ว่าการประเมินผลมุ่งเน้นพัฒนาการของเด็กในภาพรวมมากกว่าจะพิจารณาจากผลการทดสอบทางวิชาการ และเปิดโอกาสให้เด็กได้ประเมินผลตนเองด้วย

จากรูปแบบและพฤติกรรมการสอนของครูต้นแบบ ผู้วิจัยพบว่า การที่ครูต้นแบบมีพฤติกรรมการสอนดังกล่าวนี้ได้เนื่องมาจากปัจจัยสนับสนุนทั้งภายในและภายนอก

ปัจจัยภายนอกที่สำคัญที่สุด คือ ครอบครัว ครูต้นแบบมีครอบครัวที่เป็นแบบอย่างที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการทำงาน เนื่องจากครูต้นแบบมีบิดาและมารดาเป็นครู ซึ่งช่วยปลูกฝังให้ครูต้นแบบมีใจรักและผูกพันกับอาชีพครูมาโดยตลอด อีกทั้งครอบครัวยังให้การสนับสนุนโดยเปิดโอกาสให้ครูต้นแบบซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดนครศรีธรรมราชสามารถเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ได้โดยไม่ต้องมีห่วงกังวลเรื่องการดูแลครอบครัว เพราะครูต้นแบบมีน้องที่ช่วยดูแลบิดามารดาให้ ในขณะเดียวกัน ปัจจัยดังกล่าวก็ยังส่งผลให้ครูต้นแบบมีเวลาที่จะอุทิศให้กับการทำงานอย่างเต็มที่ ทั้งในเวลาทำงานและนอกเวลาทำงาน

ปัจจัยสนับสนุนด้านครอบครัวซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกส่งผลให้ครูต้นแบบเกิดคุณลักษณะที่สำคัญหลายประการอันส่งผลให้ครูต้นแบบมีพฤติกรรมการสอนที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขได้ ซึ่งได้แก่ ความเป็นผู้ทุ่มเทและรับผิดชอบงาน ความเป็นผู้ใฝ่รู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์และความเป็นกัลยาณมิตร คุณสมบัติเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ต้องมีการเพาะบ่มมาจากครอบครัวเป็นลำดับแรกทั้งสิ้น

ปัจจัยภายในของครูต้นแบบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การเป็นผู้มีความสามารถเฉพาะตัวด้านการสอน คุณสมบัติข้อนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากพรสวรรค์ที่มีมาเองตั้งแต่กำเนิด แต่อย่างไรก็ตามก็ต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมเองด้วย ซึ่งจากการเป็นผู้มีความใฝ่รู้ของครูต้นแบบดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็ช่วยส่งเสริมปัจจัยข้อนี้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ประสบการณ์การทำงานอันยาวนานมากกว่า 20 ปี โดยมี จุดเริ่มต้นมาจากการเป็นครูผู้สอนวิชาภาษาไทยในโรงเรียนเอกชน และต่อมาได้มีโอกาสย้ายมาทำงานในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร แต่ก็ยังคงเป็นครูผู้สอนวิชาภาษาไทยมา โดยตลอด ระยะเวลาที่ยาวนานดังกล่าวทำให้ครูต้นแบบมีประสบการณ์ในการสอนเพิ่มขึ้น ประกอบกับการได้รับเชิญไปดูงานด้านการสอนในสถานที่ต่างๆ ก็ยิ่งทำให้ครูต้นแบบมีความเชี่ยวชาญในการสอนมากยิ่งขึ้น

ในส่วนของปัจจัยภายนอก นอกจากปัจจัยด้านครอบครัวดังที่ได้กล่าวมา ในข้างต้น ยังมีปัจจัยด้านอื่นอีก คือ เพื่อนร่วมงานยอมรับและให้ความร่วมมือ ผู้บริหาร โรงเรียนมีทัศนคติที่ดี สนับสนุน และยอมรับในความสามารถ ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ด้านการศึกษาต่างให้เกียรติและให้การยอมรับ

ในการปฏิบัติงานในโรงเรียน นอกจากนักเรียนแล้ว บุคคลที่ครูต้นแบบต้องมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ได้แก่ เพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร และบุคลากรต่างๆ ในโรงเรียน ซึ่งจากการที่ครูต้นแบบได้รับรางวัลต่างๆ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมาอย่างมากมายก็ได้ทำให้โรงเรียนและครูในโรงเรียนพลอยมีชื่อเสียงไปด้วย ประกอบกับการที่ครูต้นแบบเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับบุคคลทั่วไป ทำให้ครูต้นแบบเป็นที่เคารพและรักใคร่ของบุคคลต่างๆ ในโรงเรียน ความสัมพันธ์อันดีดังกล่าวส่งผลให้ครูต้นแบบได้รับความร่วมมือและกำลังใจ ในการทำงานจากเพื่อนร่วมงาน และได้รับการสนับสนุนชมเชยจากผู้บริหารโรงเรียน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครูต้นแบบประสบความสำเร็จในการทำงานด้านการสอนมาโดยตลอด

นอกจากนี้ การที่ครูต้นแบบได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่างๆ ทางด้านการศึกษาซึ่งแสดงออกโดยการมอบรางวัล เกียรติบัตร เชิญไปเป็นวิทยากร เชิญไปศึกษา ดูงาน

และเชิญไปเป็นคณะกรรมการต่างๆ ก็เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ครูต้นแบบมีกำลังใจในการทำงาน มากยิ่งขึ้นด้วย

จากการที่ครูต้นแบบได้รับรางวัลครูต้นแบบและต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกำหนด โดยการปฏิบัติหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร นิเทศให้กับครูเครือข่ายของตนเองอีก 10 คน ซึ่งช่วยพัฒนาความสามารถของครูในด้านการสอนให้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นหากมีการส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพให้แก่ครูให้มีความสามารถ จนถึงขั้นเป็นครูต้นแบบได้มากยิ่งขึ้นเท่าใด ก็หมายความว่าจำนวนครูเครือข่ายที่จะได้รับ การนิเทศด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และได้รับการถ่ายทอดฝีมือในการสอนก็จะยิ่งเพิ่ม มากขึ้นด้วย ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาในวงการศึกษาอย่างกว้างขวาง และหากครู ผู้สอน เป็นครูที่มีประสิทธิภาพแล้ว ผลสุดท้ายที่จะตามมาก็คือ การที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนเป็นไปตามเป้าหมายและมีการเรียนรู้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยใช้กรณีศึกษาเป็น ครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา เพื่อศึกษารูปแบบ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพฤติกรรมการสอนของครูต้นแบบที่ส่งผลให้นักเรียนเกิด การเรียนรู้อย่างมีความสุข และศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนนั้น ผล การวิจัยจะเป็นแบบอย่างสำหรับครูในการปรับปรุงรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาภาษาไทยเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุข และเป็นการส่งเสริมให้ครูภาษาไทยเกิด การตื่นตัวในการปรับพฤติกรรมการสอนของตนเอง ซึ่งจากการศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียน

1. จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าครูต้นแบบเป็นผู้ที่มีความสามารถทางด้านการสอนจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป รวมทั้งครูในโรงเรียนเองด้วย แต่ความสามารถของ ครูต้นแบบกลับมีประโยชน์สำหรับผู้อื่นมากกว่าครูในโรงเรียนเดียวกัน ทั้งนี้เพราะครูต้นแบบ ต้องรับเชิญไปเผยแพร่ความรู้ทางการสอนให้แก่บุคคลตามหน่วยงานด้านการศึกษาต่างๆ อยู่เสมอ จนไม่เหลือเวลาสำหรับให้ความรู้แก่เพื่อนครูในโรงเรียนได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่คุณครูในโรงเรียนถึงแม้จะมีความชื่นชมและยอมรับในความสามารถของ ครูต้นแบบ แต่กลับไม่กล้าเข้าหาเพราะความเกรงใจและเกรงว่าตนเองจะเป็นภาระให้ ครูต้นแบบ

ดังนั้น โรงเรียนจึงควรมีการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อให้ครูในโรงเรียนได้มีโอกาสสนิทสนมกับครูต้นแบบมากยิ่งขึ้น ควรมีการจัดอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการสอนและการผลิตสื่อภายในโรงเรียนโดยให้ครูต้นแบบเป็นวิทยากร และมีการเชิญวิทยากรจากที่อื่นมาร่วมบรรยายด้วยอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ควรจัดให้มีโครงการครูเครือข่ายในโรงเรียนเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครู ให้ครูในโรงเรียนที่มีความสามารถ โดยเฉพาะ ครูต้นแบบ ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงให้กับเพื่อนครูคนอื่นๆอย่างใกล้ชิด โดยในระยะแรกอาจกำหนดให้มีครูเครือข่ายเพียง 2-3 คนก่อนตามความสมัครใจ จากนั้นจึงทำการขยายผลให้ ครูเครือข่ายหาเครือข่ายของตนเองอีก 2-3 คนต่อไป ทั้งนี้จะต้องไม่มีการจำกัดรายวิชา เพื่อให้ทุกกลุ่มวิชาของโรงเรียนได้เกิดการพัฒนาไปพร้อมๆกัน

2. โรงเรียนควรจัดให้มีการนิเทศภายในเป็นระยะ เพื่อให้ครูเกิดการตื่นตัวในการสอนอยู่เสมอ โดยเน้นการนิเทศเพื่อการปรับปรุงในเชิงสร้างสรรค์มากกว่าการจับผิดซึ่งกันและกัน

3. โรงเรียนควรเน้นให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการเรียนของบุตรหลานให้มากขึ้น โดยเน้นบทบาทของชุมชนที่มีต่อโรงเรียนให้ชัดเจน ซึ่งอาจจะเป็นในลักษณะของการเชิญผู้ปกครองมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ หรือร่วมเป็นกรรมการโรงเรียนตามโอกาส จัดกิจกรรมผู้ปกครองพบครู (ที่โรงเรียน) และครูพบ ผู้ปกครอง (ที่บ้าน) อย่างสม่ำเสมอทุกปี เพื่อเปิดโอกาสให้ครูและผู้ปกครองได้พูดคุย ให้ความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นการลดช่องว่างระหว่างครูและผู้ปกครองให้ลดลง ในขณะเดียวกัน ผู้ปกครองก็จะได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายต่างๆของโรงเรียนได้มากขึ้น

4. โรงเรียนควรจัดให้มีโครงการแนะแนวเพื่อการศึกษาต่อหรือเพื่อการประกอบอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จัดกิจกรรมด้านการปรึกษาและแนะแนว โดยอาจเชิญครูหรือนักแนะแนวมาจากภายนอก เพื่อให้ให้นักเรียนได้รู้จักตนเองและสามารถวางแผนอนาคตของตนเองได้ ซึ่งหากนักเรียนได้ทำความเข้าใจตนเองและทราบว่าตนเองมีเป้าหมายในชีวิตอย่างไรแล้ว นักเรียนก็จะเรียนในโรงเรียนในขณะปัจจุบันได้อย่าง มีทิศทางมากยิ่งขึ้น

5. โรงเรียนควรมีการติดตามผลภายหลังจากที่นักเรียนเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไปแล้วอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม โดยพยายามทำความเข้าใจกับนักเรียน ให้นักเรียนเห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นหากนักเรียนส่งข้อมูลกลับมาที่โรงเรียน และมีการติดตามผลเป็นระยะในกรณีที่นักเรียนไม่มีการตอบกลับ โดยใช้วิธีการสืบข่าวจากการสอบถามบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือติดตามไปพบนักเรียนที่บ้าน

ข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1. ควรมีการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรนิเทศของครูต้นแบบอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เห็นผลของโครงการได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ควรได้มีการศึกษาหาแนวทางเพื่อขยายเครือข่ายการเป็นกัลยาณมิตรนิเทศออกไปให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น จากครูต้นแบบ 1 คน มีครูเครือข่ายของตนเอง 10 คน และให้ครูเครือข่ายทั้ง 10 คน ขยายเครือข่ายของตนเองออกไปได้อีก ทั้งนี้อาจจะต้องมีการให้การสนับสนุนด้านการอบรมให้ความรู้และการสนับสนุนด้านปัจจัยเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปได้อย่างราบรื่น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษารายกรณีเฉพาะครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในระดับประถมศึกษาเท่านั้น ดังนั้นจึงควรมีการศึกษา ในลักษณะเดียวกันนี้ในรายวิชาอื่นๆด้วย เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และดนตรี หรือในระดับชั้นอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีการให้รางวัล ครูต้นแบบเช่นเดียวกัน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับโครงการครูแห่งชาติต่อไป
2. ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นรูปแบบร่วมของครูต้นแบบแต่ละคน เพื่อให้ได้องค์ความรู้ในภาพรวมที่สามารถนำไปปรับใช้ได้กับทุกรายวิชา
3. จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่าครูต้นแบบทุกคนต้องมีครูเครือข่ายของตนเอง 10 คน เพื่อเผยแพร่แนวทางและรูปแบบการปฏิบัติการเรียนการสอนให้ ดังนั้นจึงควรจะได้มีการศึกษาและติดตามผลการดำเนินการของครูต้นแบบด้วยว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติต้องการให้เป็นหรือไม่ โดยศึกษาทั้งในช่วงเวลาที่อยู่ในเงื่อนไข ซึ่งครูต้นแบบจะได้รับเงินสนับสนุน เดือนละ 5,000 บาท เป็นเวลา 4 เดือน และภายหลังจากที่สิ้นสุดเงื่อนไข

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรุงเทพมหานคร. สำนักการศึกษา. กองวิชาการ. **กำหนดการสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)**. เอกสารฝ่ายวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอน ลำดับที่ 03/2538. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2538.
- กรุงเทพมหานคร. สำนักการศึกษา. กองวิชาการ. **กำหนดการสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)**. เอกสารฝ่ายวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอน ลำดับที่ 03/2538. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2539.
- กองวิชาการ. **รายงานสถิติการศึกษา ปี 2538**. กรุงเทพมหานคร: สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2538.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และ กระทรวงศึกษาธิการ. คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. **ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2543.
- คณะศึกษา “การศึกษาไทยยุคโลกาภิวัตน์”. **ความจริงของแผ่นดิน**. กรุงเทพมหานคร: เจฟิล์ม โปรเซส, 2541.
- คณะศึกษา “การศึกษาไทยยุคโลกาภิวัตน์”. **ความฝันของแผ่นดิน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตะวันออก, 2540.
- คณะอนุกรรมการโครงการชูเศรษฐกิจไทยในสากล. “วิสัยทัศน์เศรษฐกิจและสังคมไทย”. เอกสารประกอบการสัมมนาเฉลิมพระเกียรติ เรื่อง วิสัยทัศน์ประเทศไทย จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 15 พฤษภาคม 2539. หน้า 5. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)
- จรรยา ทองถาวร. **จิตวิทยาพัฒนาการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, 2530.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะครุศาสตร์. **วารสารครุศาสตร์ ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม- ตุลาคม 2540): 7-22**.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. บัณฑิตวิทยาลัย. **คู่มือการเสนอนิพนธ์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ฉวีวรรณ กินาวงศ์. **การศึกษาเด็ก**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2533.
- ชาตรี สาราญ. **ครูรู้ได้อย่างไรว่าเด็กเกิดการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสตรี้สฤกษ์ดีวงศ์, 2544.

- ชูชาติ เชิงฉลาด. **กระบวนการเตรียมการสอน**. กรุงเทพมหานคร: คณะวิชาครุศาสตร์
วิทยาลัยครุชนนทบุรี, 2527
- จิตติมา เจริญกุล. **การสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตที่เกี่ยวกับการสอน
ภาษาไทย ตั้งแต่ปี 2518-2530**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชา
วิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- ดารารวรรณ ศรีกาญจนา. **สภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนสังกัด
กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายและ
การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก,
2542.
- ตุลยา โกกอยู่. **การศึกษาการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการศึกษาระดับ
ประถมศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2540.
- ทูน ภาษีธรรม. **การศึกษาการสอนภาษาไทยของครูภาษาไทยดีเด่นในโรงเรียนสังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต
ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ธีรยุทธ์ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา. **พฤติกรรมครูในการเรียนการสอน**. ใน เอกสารการสอน **ชุด
วิชาพฤติกรรมการสอนประถมศึกษา หน่วยที่ 11-15**. หน้า 119-155.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายการพิมพ์ มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2528.
- นโยบายและแผน, สำนัก. **แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2540-2544)**.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี้, 2540.
- นันทวัน สวัสดิ์ภูมิ. **เส้นทางการพัฒนาครุศึกษาระดับมัธยมศึกษา : การวิจัยรายกรณีของครูดีเด่นระดับ
ประถมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- นายกรัฐมนตรี้, สำนัก. **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. การปฏิรูปการเรียนรู้
ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี**. กรุงเทพมหานคร: ไอเดีย สแควร์, 2541.
- นายกรัฐมนตรี้, สำนัก. **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. โครงการครูแห่งชาติ**.
กรุงเทพมหานคร: เซเว่น พรินต์ติ้ง กรุ๊ป, 2541.
- นายกรัฐมนตรี้, สำนัก. **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แผนพัฒนาการศึกษา
แห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)**. กรุงเทพมหานคร: อรรถพล
การพิมพ์, (ม.ป.ป.).

- นายกรัฐมนตรี, สำนัก. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ศูนย์พัฒนาคุณภาพ
การเรียนการสอน. **ครุต้นแบบ 2541**. กรุงเทพมหานคร: โอเดีย สแควร์,
(ม.ป.ป.).
- นายกรัฐมนตรี, สำนัก. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สรุปสาระสำคัญของแผน
พัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544). **วารสารการศึกษา
แห่งชาติ**. ปีที่ 30 ฉบับที่ 2 (ธันวาคม 2538-มกราคม 2539): 3-12.
- นายกรัฐมนตรี, สำนัก. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. กองคลังข้อมูลและสนเทศสถิติ. **รายงานผล
การสำรวจภาวะการทำงานของประชากรที่ราชอาณาจักร รอบที่ 3 :
3 สิงหาคม 2540**. กรุงเทพมหานคร: กองคลังข้อมูลและสนเทศสถิติ
สำนักนายกรัฐมนตรี, 2540.
- นิตา ชูโต. **การวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร: พี.เอ็น.การพิมพ์, 2540.
- ประคอง สุทธสาร. สอนภาษาไทยอย่างไรจึงจะดี. ใน **เรื่องน่ารู้สำหรับครูภาษาไทย
เล่ม 1**. หน้า 33-41. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ประดิษฐ์ อูปรมย์. ภาษาไทยในระดับประถมศึกษา. ใน **เอกสารการสอน ชุดวิชาการ
สอนกลุ่มทักษะ 1 (ภาษาไทย)**. หน้า 1-46. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายการพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526.
- ประสาธ อิศรปริดา. **สารัตถะจิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: นำอักษรการพิมพ์,
2538.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สหมิตรออฟเซต, 2534.
- ผกา สัตยธรรม. **สุขภาพจิตเด็ก**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2540.
- พยอม อิงคตานุวัฒน์. **เด็กกับโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: สมาคมวางแผนครอบครัวแห่ง
ประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี,
2530.
- เพ็ญศรี คชศิลา. **การนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงคุณภาพมาตรฐานโรงเรียนประถม
ศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา
การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543.
- ไพจิตร วรบาท. **การจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ตาม
หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.
2533) ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกรมตำรวจ**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2539.

- ไพบูลย์ เทวรักษ์. **จิตวิทยา ศึกษาพฤติกรรมภายนอกและภายใน**. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราวิทยาศาสตร์อุตสาหกรรม, 2529.
- รัชนี้ นพรัตน์เขต. **พัฒนาความพร้อม เตรียมสอบเข้า ป.1**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เดอะบุคส์, (ม.ป.ป.).
- ลัดดาวัลย์ สืบจิต. **การพัฒนาแบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนระดับอนุบาล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- วัฒนาพร ระวังทุกข์. **แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร: แอล ที เพรส, 2542.
- วิรัตน์ เลหาวัฒน์. **การศึกษาพฤติกรรมของครูที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครประทับใจในทางบวกและทางลบ โดยใช้ครีติเคลอินซิเดนซ์เทคนิค**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- วิไล ตั้งจิตสมคิด. **การศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2539.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. **คู่มือการประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2535.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมวิชาการ. **หนังสือเรียนวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สาขาศาสนาธรรม สุข 013 การดูแลสุขภาพของเด็กวัยเรียนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 และ วิชาพอ 023 การดูแลสุขภาพของเด็กวัยเริ่มเรียน หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2534.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. **หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2535.
- ศุภนิตย์ วัฒนธาดา. **คู่มือพัฒนาการเด็ก สำหรับ ป.กศ. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์เทียนวัฒนา**, 2518.
- ศุภาพิชญ์ อาศุณชีพันธ์. **การศึกษาพฤติกรรมการสอนภาษาไทยที่พึงปรารถนาของครูภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 1**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. **จิตวิทยาทั่วไป (2121201)**. กรุงเทพมหานคร: อักษราพิพัฒน์, 2532.

- สดศรี-สฤษดิ์วงศ์, มุลนิธิ. การบ้าน ทำลายการเรียนรู้ของเด็กประถม. **สานปฏิรูป**. ปีที่ 2 ฉบับที่ 17 (สิงหาคม 2542): 78.
- สดศรี-สฤษดิ์วงศ์, มุลนิธิ. ครูต้นแบบ. **สานปฏิรูป**. ปีที่ 1 ฉบับที่ 6 (สิงหาคม 2541): 6, 12.
- สดศรี-สฤษดิ์วงศ์, มุลนิธิ. เสียงเด็ก. **สานปฏิรูป**. ปีที่ 1 ฉบับที่ 10 (ธันวาคม 2541): 22.
- สมพร สุทัศนีย์, ม.ร.ว. **จิตวิทยาการปกครองชั้นเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2531.
- สายฤดี วรกิจโกคาทร. **รักลูกให้ถูกทาง เล่มที่ 2**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยประชากร และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2533.
- สำเนา เนื้อทอง. **การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนที่มีความก้าวหน้าด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- สุปรียา มาลากาญจน์. **การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา**. นครศรีธรรมราช: ภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, 2528.
- สุจรีต เพียรชอบ. **การพัฒนาการสอนภาษาไทย**. เอกสารคำสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โครงการพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกับ โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- สุชา จันทน์เอม. **จิตวิทยาทั่วไป (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม)**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2536.
- สุชา จันทน์เอม. **จิตวิทยาพัฒนาการ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2536.
- สุน อมรวิวัฒน์. ภาษาไทยกับความเป็นไทย. ใน **รายงานผลการสัมมนาภาษาไทยกับสังคมไทย**, หน้า 70-93. สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพริก, 2527.
- สุน อมรวิวัฒน์. **ทำไมต้องปฏิรูปการเรียนรู้. วารสารครุศาสตร์** ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-ตุลาคม 2540): 1-6.
- สุรัสวดี กองสุวรรณ. **การอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองชาวเล ในหมู่บ้านสงกาอู่จังหวัดกระบี่: การศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

- สุรางค์ ไคว้ตระกูล. **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- องค์การ อินเทอร์เน็ต. แนวทางการใช้หลักสูตรประถมศึกษาในปัจจุบัน. ใน **เอกสารการสอน ชุดวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนประถมศึกษา หน่วยที่ 6-10**. หน้า 65-117. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายการพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2528.
- อรรถัย มูลคำ และคณะ. **Child Centred : Storyline Method : การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ดวงกมลสมัย, 2543.
- อัจฉรา ชิวพันธ์. **ศาสตร์ของการสอนภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- อารี พันธุ์ณี. **จิตวิทยาการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, 2534.
- อุทุมพร จามรมาน. การวิจัยรายกรณีทางการศึกษา. **เอกสารประกอบการเรียน วิชา 412628 วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ 2**. กรุงเทพมหานคร, 2539. (อัดสำเนา)

ภาษาอังกฤษ

- Dworetzky J.P. **Introduction to Child Development**. 3th ed. St.Paul: West Publishing, 1987.
- Good C. V. **Dictionary of Education**. New York: McGraw. Hill Book, 1956.
- Hammersley, M. **Classroom Ethnography**. Milton Keynes, Open University Press, 1990.
- Hilgard, Ernest R. **Theories of Learning**. New York: Appleton Century-Crofts, 1966.
- LeCompte M. D. and Preissle, J. **Ethnography and Qualitative Design in Educational Research**. 2nd ed. San Diego, CA: Academic press, 1993.
- Robert K. Yin. **Case Study Research**. Applied Social Research Methods Series Volume 5. 4th ed. Beverly Hills, London: SAGE Publications, 1986.
- Salkind N. **Child Development**. 6th ed. NY: Holt, Rinehart and Winston, 1990.
- Seifert K.L. and Hoffnung R.J. **Child and Adolescent Development**. Boston: houghton mifflin, 1987.
- Wiersma W. **Research Methods in Education**. 5th ed. Boston, MA: Allyn and Bacon, 1991.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก
จดหมายขอความร่วมมือในการทำวิจัย

ที่ ทม 0302 (2702) / ว. 377

ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

15 ธันวาคม 2541

เรื่อง ขอความร่วมมือในการทำวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา

เนื่องด้วยนางสาววราศิริ วงศ์สุนทร นิสิตระดับปริญญาโท ภาควิชา
วิจัยการศึกษา กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การเรียนรู้อย่างมีความสุข:
การวิจัยรายกรณี ครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นชั้นประถมศึกษา”
โดยมีรองศาสตราจารย์นิศา ชูโต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตจำเป็นต้องเก็บรวบรวม
ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยการเข้าไปปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ช่วยครูต้นแบบ ซึ่งเป็นกรณีศึกษา เพื่อทำ
การสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลจากเอกสาร เป็นระยะเวลาประมาณ 3
เดือน คือ ตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม 2542 ถึง 31 มีนาคม 2542

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้
นางสาววราศิริ วงศ์สุนทร ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ
และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย)

หัวหน้าภาควิชาวิจัยการศึกษา

ภาคผนวก ข

แบบรายงานผลงานครูผู้มีผลงานดีเด่นด้านการเรียนการสอน
เพื่อเสนอชื่อคัดเลือกเป็นครูต้นแบบ

ตอนที่ 1 ประวัติครู

1. ชื่อ (นาย นาง นางสาว).....นามสกุล.....
2. เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ..... อายุ.....ปี
3. ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....
สอนวิชา..... ชื่อสถานศึกษา.....
ตั้งอยู่เลขที่.....ถนน.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์.....
4. การศึกษา เรียงจากวุฒิสูงสุดตามลำดับและที่สำคัญ

วุฒิ	ปี พ.ศ.ที่สำเร็จ การศึกษา	ชื่อสถาบัน
4.1.....
4.2.....
4.3.....
4.4.....
5. ระยะเวลาการปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ตั้งแต่วันที่.....เดือน.....
พ.ศ..... ถึงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
6. ประวัติการทำงานตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน (ระบุเฉพาะวันเริ่มและวันสิ้นสุดของ
การดำรงตำแหน่งและสถานที่ของแต่ละตำแหน่ง)
.....
.....
.....
.....
.....

ตอนที่ 2 คุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

1. เป็นผู้ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาระดับ
 - () ก่อนประถมศึกษา
 - () ประถมศึกษา
 - () มัธยมศึกษาตอนต้น
 - () อื่นๆ ระบุ.....

2. สถานศึกษาที่ปฏิบัติการสอนสังกัด
 - () ภาครัฐ
 - () ภาคเอกชน
 - () อื่นๆ ระบุ.....

3. เป็นผู้ปฏิบัติการสอนรายวิชา.....
 ตั้งแต่วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2540 รวมระยะเวลา.....ปี.....เดือน

4. คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพความเป็นครูและมีมนุษยสัมพันธ์
 (บรรยายคุณลักษณะของผู้สมัครได้รับการคัดเลือกให้ชัดเจนเท่าที่จะสามารถ
 เขียนบรรยายได้)

5. คุณลักษณะการเป็นผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ.2537 และ
 คุณลักษณะการมีคุณสมบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ.2537 โดยยกตัว
 อย่างเป็นชัดเจน รวมทั้งอธิบายพร้อมยกตัวอย่างการปฏิบัติตนตามจรรยา
 บรรณครู พ.ศ.2539 เท่าที่สามารถเขียนได้ตามรายละเอียดเอกสารหมายเลข 3
 และ 4)

6. ผลงานด้านการเรียนการสอนตามรูปแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
 (เขียนบรรยายลักษณะผลงานตามหัวข้อที่กำหนด)
 - * ความเป็นมาของรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น
 - * ขั้นตอนการพัฒนาผลงานการสอน
 - * ผลงานดีเด่นด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นที่ยอมรับ
 - * การเผยแพร่ผลงาน
 - * ผลการเผยแพร่ผลงาน

7. การเป็นครูต้นแบบและการปฏิบัติตามเงื่อนไข

- ยินดีเป็นครูต้นแบบ
- ไม่สามารถเป็นครูต้นแบบ เนื่องจาก.....

ลงชื่อ.....

()

ตำแหน่ง.....

หมายเหตุ

1. รายละเอียดของหลักฐานการปฏิบัติงานต่างๆที่จะแนบมาด้วยให้เป็นเฉพาะหลักฐานที่เกี่ยวกับผลงานด้านการเรียนการสอน เพื่อประกอบการพิจารณาของคณะทำงาน
2. รายละเอียดข้อ 4 ข้อ 5 และข้อ 6 ในตอนที่ 2 โปรดบรรยายหรืออธิบายเพิ่มเติมพอสังเขปนอกเหนือจากแบบฟอร์มที่ให้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค
รายชื่อครูเครือข่ายเพื่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

ครูต้นแบบ อ.สุขพงศ์ ทัศนกุลกิจ สาขาวิชา ภาษาไทย ระดับ ประถมศึกษา

ที่	ชื่อ-นามสกุล	โรงเรียน	เขต	สังกัด
1	นางเฉลา ชันดีสา	วัดฉัตรแก้วจงกลณี	บางพลัด	กรุงเทพมหานคร
2	นางพัชรี ภู่มาลา	วัดศฤหบดี	บางพลัด	กรุงเทพมหานคร
3	นางสุพัตรา พรหมสกุล	วัดเทพากร	บางพลัด	กรุงเทพมหานคร
4	นางบุษบา กลิ่นหอม	พิมลวิทย์	บางพลัด	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
5	นางเฉลา อรุณรัตน์	วัดทรัพย์สโมสร	หนองจอก	กรุงเทพมหานคร
6	นางคณิง นกอยู่	วัดสี่สุก	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร
7	นางปิ่นแก้ว เสียงเย็น	วัดประยูรวงศ์	ธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
8	นางสุกัญญา วงศ์ภักดี	วัดวิเศษการ	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร
9	นางสมคิด งามประเสริฐ	เฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา	อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
10	นางทิพวัลย์ พัฒนเข้ม	วัดสุชน	อ.ลี้ชล จ.นครศรีธรรมราช	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

หมายเหตุ : ทั้ง 10 คน มีตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7

ภาคผนวก ง

รายชื่อโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

สำนักงานเขตพระนคร

โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม	โรงเรียนวัดตรีศเทพ
โรงเรียนวัดราชโหนดดา	โรงเรียนวัดมหารณพ์
โรงเรียนวัดสุทัศน์	โรงเรียนวัดมหาธาตุ
โรงเรียนวัดพระเชตุพน	โรงเรียนราชบพิศ
โรงเรียนวัดราชบูรณะ	โรงเรียนวัดอินทรวีหาร
โรงเรียนวัดใหม่อมตรส	

สำนักงานเขตป้อมปราบฯ

โรงเรียนวัดพระพิเรนทร์	โรงเรียนวิสิตาราม
โรงเรียนวัดคณิกาผล	โรงเรียนวัดติสานุการาม

สำนักงานเขตปทุมวัน

โรงเรียนวัดบรมนิวาส	โรงเรียนวัดชัยมงคล
โรงเรียนวัดปทุมวนาราม	โรงเรียนสวนหลวง
โรงเรียนวัดสระบัว	โรงเรียนสวนลุมพินี
โรงเรียนปทุมวัน	โรงเรียนวัดดวงแข
โรงเรียนปลุกจิต	

สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์

โรงเรียนวัดจักรวรรดิ	โรงเรียนวัดปทุมคงคา
โรงเรียนวัดสัมพันธวงศ์	

สำนักงานเขตดุสิต

โรงเรียนวัดประหาระปิอธรรม	โรงเรียนวัดสวัสดิ์วารีสีมาราม
โรงเรียนวัดราชผาติการาม	โรงเรียนวัดเทวราชกุญชร
โรงเรียนวัดสัมณานัมบริหาร	โรงเรียนเบญจมบพิตร
โรงเรียนสุโขทัย	โรงเรียนวัดจันทร์สโมสร
โรงเรียนวัดธรรมมาภิรตาราม	

สำนักงานเขตบางรัก

โรงเรียนวัดหัวลำโพง	โรงเรียนวัดม่วงแค
โรงเรียนวัดมหาพฤฒาราม	โรงเรียนวัดสวนพลู
โรงเรียนวัดแก้วแจ่มฟ้า	

สำนักงานเขตราชเทวี

โรงเรียนกึ่งเพชร	โรงเรียนวัดติสหงสาราม
โรงเรียนวัดพระยาหยัง	โรงเรียนวัดทัศนารุณสุนทรिकาราม

สำนักงานเขตบางซื่อ

โรงเรียนวัดประดู่ธรรมธิปัตย์	โรงเรียนวัดบางโพโสมาวาส
โรงเรียนวัดสร้อยทอง	โรงเรียนวัดทองสุทธาราม
โรงเรียนวัดมัชฌันติการาม	โรงเรียนวัดเสียบราษฎร์บำรุง
โรงเรียนวัดประชาศรีทธาธรรม	

สำนักงานเขตพญาไท

โรงเรียนวัดไผ่ตัน

สำนักงานเขตยานนาวา

โรงเรียนวัดดอกไม้	โรงเรียนวัดช่องลม
โรงเรียนวัดช่องนนทรี	โรงเรียนวัดปริวาส
โรงเรียนวัดคลองใหม่	โรงเรียนวัดคลองภูมิ

สำนักงานเขตสาทร

โรงเรียนวัดดอน	โรงเรียนวัดยานนาวา
----------------	--------------------

สำนักงานเขตบางคอแหลม

โรงเรียนวัดไผ่เงินโชตนาราม	โรงเรียนวัดราชสิงขร
โรงเรียนวัดลาดบัวขาว	โรงเรียนวัดไทร
โรงเรียนวัดจันทร์นอก	โรงเรียนวัดบางโคล่นอก
โรงเรียนวัดจันทร์ใน	

สำนักงานเขตจตุจักร

โรงเรียนวัดเสมียนหารี	โรงเรียนวัดเทวสุนทร
โรงเรียนบ้านลาดพร้าว	โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช
โรงเรียนเสนานิคม	โรงเรียนประชานิเวศน์

สำนักงานเขตพระโขนง

โรงเรียนวัดบางนาใน	โรงเรียนวัดบางนาออก
โรงเรียนบางจาก	โรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธาทาราม
โรงเรียนผ่องพลอยอนุสรณ์	โรงเรียนพูนสิน
โรงเรียนรุ่งเรืองอุทิศ	โรงเรียนอำนวยการกนกศิริอนุสรณ์
โรงเรียนศรีเอี่ยมอนุสรณ์	โรงเรียนวัดธรรมมงคล
โรงเรียนเพ็ญพินอนุสรณ์	

สำนักงานเขตคลองเตย

โรงเรียนวัดธาตุทอง	โรงเรียนวิจิตรวิทยา
โรงเรียนวัดสะพาน	โรงเรียนวัดคลองเตย
โรงเรียนสุเหร่าบ้านดอน	โรงเรียนสุเหร่าบางมะเขือ
โรงเรียนสุเหร่าสามอิน	โรงเรียนวัดภาษี
โรงเรียนแจ่มจันทร์	โรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ
โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา	โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา

สำนักงานเขตภาษีเจริญ

โรงเรียนวัดนิมมานรดี	โรงเรียนวัดจันทร์ประดิษฐาราม
โรงเรียนวัดอ่างแก้ว	โรงเรียนวัดบางแค
โรงเรียนวัดไชยฉิมพลี	โรงเรียนวัดบุญประดิษฐ์
โรงเรียนคลองหนองใหญ่	โรงเรียนวัดโคกนอน
โรงเรียนวัดมะพร้าวเตี้ย	โรงเรียนวัดโดนด
โรงเรียนเพชรเกษม	โรงเรียนวัดศาลาแดง
โรงเรียนวัดบางไผ่	โรงเรียนวัดตะล่อม
โรงเรียนวัดกำแพง	โรงเรียนวัดบางเชือกหนัง
โรงเรียนวัดทองศาลางาม	โรงเรียนวัดวิจิตรการนิมิตร
โรงเรียนวัดประตู	โรงเรียนวัดพรหมสุวรรณสามัคคี
โรงเรียนบางจาก	โรงเรียนบางแคเหนือ

สำนักงานเขตประเวศ

โรงเรียนวัดตะกล้า	โรงเรียนแก่นทองอุปถัมภ์
โรงเรียนวัดกระทู้มเสื่อปลา	โรงเรียนคลองมะขามเทศ
โรงเรียนสุเหร่าจรเข้ขบ	โรงเรียนสุเหร่าทางควาย
โรงเรียนสุเหร่าทับช้าง	โรงเรียนสุเหร่าทับช้างคลองบน
โรงเรียนสุเหร่าบึงหนองบอน	โรงเรียนสุเหร่าศาลาลอย
โรงเรียนสุเหร่าบ้านม้า	โรงเรียนวัดลาดบัวขาว
โรงเรียนคลองปึกหลัก	โรงเรียนงามมานะ
โรงเรียนคชเผือกอนุสรณ์	โรงเรียนสุวิทย์เสรีอนุสรณ์
โรงเรียนสมโภชกรุงอนุสรณ์	โรงเรียนอยู่เป็นสุขอนุสรณ์

สำนักงานเขตบางเขน

โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์	โรงเรียนบ้านคลองบัว
โรงเรียนบ้านบัวมล	โรงเรียนสายไหม
โรงเรียนวัดเกาะสุวรรณาราม	โรงเรียนออเงิน
โรงเรียนวัดหนองใหญ่	โรงเรียนประชาภิบาล
โรงเรียนวัดไตรรัตนาราม	โรงเรียนฤทธิยะวรรณาลัย
โรงเรียนประชานุกูล	โรงเรียนวัดพระร่วงประสิทธิ์
โรงเรียนวัดราษฎร์นิยมธรรม	

สำนักงานเขตดอนเมือง

โรงเรียนวัดดอนเมือง	โรงเรียนวัดหลักสี่
โรงเรียนทุ่งสองห้อง	โรงเรียนพหลโยธิน
โรงเรียนวัดเวฬุวนาราม	โรงเรียนประชาอุทิศ
โรงเรียนเปรมประชา	โรงเรียนทุ่งสีกัน
โรงเรียนการเคหะท่าทราย	โรงเรียนบางเขน
โรงเรียนเคหะทุ่งสองห้องวิทยา 1	
โรงเรียนเคหะทุ่งสองห้องวิทยา 2	

สำนักงานเขตลาดพร้าว

โรงเรียนลอยสายอนุสรณ์	โรงเรียนจินดาบำรุง
โรงเรียนวัดลาดพร้าว	โรงเรียนเทพวิทยา
โรงเรียนวัดลาดปลาเค้า	โรงเรียนคลองเสื่อน้อย
โรงเรียนคลองทรงกระเทียม	

สำนักงานเขตบางกะปิ

โรงเรียนไชศรีปราโมชอนุสรณ์	โรงเรียนสุเหร่าคลองจั่น
โรงเรียนสุเหร่าลาดพร้าว	โรงเรียนสุเหร่าดอนสะแก
โรงเรียนวัดสามัคคีธรรม	โรงเรียนวัดเทพศิลา
โรงเรียนวัดศรีบุญเรือง	โรงเรียนลำสาสี
โรงเรียนคลองกะจะ	โรงเรียนสุเหร่าวังใหม่
โรงเรียนสุเหร่าหัวหมากน้อย	โรงเรียนบ้านบางกะปิ
โรงเรียนวัดบึงทองหลาง	

สำนักงานเขตบึงกุ่ม

โรงเรียนวัดบางเตย	โรงเรียนประสาทวิทยา
โรงเรียนคลองลำเจียก	โรงเรียนวัดนวลจันทร์
โรงเรียนวัดพิชัย	โรงเรียนคันทนายาว
โรงเรียนสุเหร่าชีร่อ	โรงเรียนสุเหร่าลาดบัวขาว
โรงเรียนคลองกุ่ม	โรงเรียนสามแยกคลองหล่อแหล
โรงเรียนพิชัยพัฒนา	โรงเรียนแย้มจาดวิชชานุสรณ์

สำนักงานเขตธนบุรี

โรงเรียนวัดประยูรวงศ์	โรงเรียนวัดบุคคโล
โรงเรียนวัดดาวคนอง	โรงเรียนวัดกัลยาณ
โรงเรียนวัดราชคฤห์	โรงเรียนวัดประดิษฐาราม
โรงเรียนวัดบางสะแกใน	โรงเรียนวัดเวฬุราชิน
โรงเรียนก้นตทาราราม	โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร
โรงเรียนวัดใหม่ยายหุ้ย	โรงเรียนวัดกระจับพินิจ
โรงเรียนวัดราชวรินทร์	โรงเรียนวัดบางสะแกนอก
โรงเรียนวัดใหญ่ศรีสุพรรณ	โรงเรียนวัดบางน้ำชน

สำนักงานเขตจอมทอง

โรงเรียนวัดมงคลวราราม	โรงเรียนวัดนางนอง
โรงเรียนวัดศาลาศรีน	โรงเรียนวัดโพธิ์ทอง
โรงเรียนวัดสี่สุก	โรงเรียนวัดบางประทุนอก
โรงเรียนวัดโพธิ์แก้ว	โรงเรียนวัดนาคนิมิตร
โรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก	โรงเรียนวัดนางรม
โรงเรียนวัดไทร	

สำนักงานเขตคลองสาน

โรงเรียนวัดเศวตฉัตร	โรงเรียนวัดสุทธอาราม
โรงเรียนวัดทองเพ็ญ	โรงเรียนวัดทองธรรมชาติ
โรงเรียนวัดทองนพคุณ	โรงเรียนวัดพิชัยญาติ
โรงเรียนวัดสุวรรณ	

สำนักงานเขตบางพลัด

โรงเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม	โรงเรียนวัดศิริไอยสวรรคค์
โรงเรียนวัดเปาโรหิตย์	โรงเรียนวัดเทพากร
โรงเรียนวัดฉัตรแก้วจางลณี	โรงเรียนวัดวิมุตยาราม
โรงเรียนวัดบางพลัด	โรงเรียนวัดคฤหบดี
โรงเรียนวัดรวก	โรงเรียนวัดสามัคคีสุทธาวาส

สำนักงานเขตบางขุนเทียน

โรงเรียนหมู่บ้านเกาะโพธิ์	โรงเรียนวัดหัวกระบือ
โรงเรียนบ้านนายเหรียญ	โรงเรียนบ้านนายผล
โรงเรียนคลองห้วยทราย	โรงเรียนบ้านนายสี
โรงเรียนวัดสะแกงาม	โรงเรียนวัดแสงดำ
โรงเรียนแก้วชำทับอุปถัมภ์	โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์
โรงเรียนวัดบางกระตั้ง	โรงเรียนวัดกำแพง
โรงเรียนศาลเจ้า	โรงเรียนวัดบางบอน
โรงเรียนวัดท่าข้าม	โรงเรียนวัดบัวผัน
โรงเรียนวัดกก	โรงเรียนวัดประชานำรุง
โรงเรียนพรหมราชกุฎรังสรรค์	โรงเรียนสถานีพรหมแดน
โรงเรียนวัดเลา	โรงเรียนวัดนินสุขาราม
โรงเรียนบางขุนเทียนศึกษา	โรงเรียนพระยามนธัตราษศรีพิจิตร

สำนักงานเขตราษฎร์บูรณะ

โรงเรียนวัดบางประกอก	โรงเรียนวัดจันตะอุทิศ
โรงเรียนวัดประเสริฐสุทธาวาส	โรงเรียนนาหลวง
โรงเรียนวัดแจ้งร้อน	โรงเรียนวัดสน
โรงเรียนวัดสารอด	โรงเรียนสามัคคีบำรุง
โรงเรียนบางมด	โรงเรียนราษฎร์บูรณะ
โรงเรียนรางราชพฤกษ์ฯ	โรงเรียนวัดทุ่งครุ
โรงเรียนคลองรางจาก	

สำนักงานเขตบางกอกน้อย

โรงเรียนวัดบางขุนนนท์	โรงเรียนวัดวิเศษการ
โรงเรียนวัดเจ้าอาาม	โรงเรียนวัดโพธิ์เรียง
โรงเรียนวัดยางสุทธาราม	โรงเรียนวัดศรีสุทธาราม
โรงเรียนวัดบางเสาธง	โรงเรียนวัดสุวรรณาราม
โรงเรียนวัดพระยาทำ	โรงเรียนวัดมะลิ
โรงเรียนวัดดงมูลเหล็ก	โรงเรียนวัดอัมพวา
โรงเรียนวัดสุวรรณคีรี	โรงเรียนวัดดุสิตาราม
โรงเรียนวัดปฐมบุตรวิศราราม	

สำนักงานเขตห้วยขวาง

โรงเรียนประชาราษฎร์บำเพ็ญ

สำนักงานเขตตลิ่งชัน

โรงเรียนวัดไก่อเต็ย	โรงเรียนวัดชัยฤกษ์มาลา
โรงเรียนชุมชนทางตลิ่งชัน	โรงเรียนฉิมพลี
โรงเรียนวัดทอง	โรงเรียนวัดมะกอก
โรงเรียนวัดโพธิ์	โรงเรียนวัดอินทราวาส
โรงเรียนคลองตันไทร	โรงเรียนวัดปากน้ำฝั่งเหนือ
โรงเรียนวัดประสาธ	โรงเรียนวัดเกาะ
โรงเรียนวัดพิบูล	โรงเรียนวัดกระโสมทอง
โรงเรียนคลองทวีวัฒนา	โรงเรียนคลองบางพรหม
โรงเรียนคลองมหาสวัสดิ์	โรงเรียนวัดปุณณาวาส
โรงเรียนวัดรัษฎาภิฐาน	โรงเรียนวัดตลิ่งชัน
โรงเรียนวัดช่างเหล็ก	โรงเรียนตั้งพิรุฬธรรม

สำนักงานเขตบางกอกใหญ่

โรงเรียนวัดราชสิทธิาราม	โรงเรียนวัดท่าพระ
โรงเรียนวัดประดู่ฉิมพลี	โรงเรียนวัดใหม่พิเรนทร์
โรงเรียนวัดตีตวัด	โรงเรียนวัดนาคกลาง

สำนักงานเขตดินแดง

โรงเรียนสามเสนนอก	โรงเรียนวิชูทิศ
โรงเรียนวิชากร	

สำนักงานเขตมีนบุรี

โรงเรียนกลางคลองสอง	โรงเรียนคลองสองต้นนุ่น
โรงเรียนคลองสาม	โรงเรียนคลองสี่
โรงเรียนบางชัน	โรงเรียนบ้านเกาะ
โรงเรียนบ้านแบนชะโด	โรงเรียนบ้านหนองระแหง
โรงเรียนบึงขวาง	โรงเรียนประชากรราษฎร์อุปถัมภ์วิทยา
โรงเรียนมีนบุรี	โรงเรียนวัดคูบอน
โรงเรียนวัดทองสัมฤทธิ์	โรงเรียนวัดบัวแก้ว
โรงเรียนวัดบำเพ็ญเหนือ	โรงเรียนวัดแป้นทอง
โรงเรียนวัดพระยาสุเรนทร์	โรงเรียนวัดลำกระดาน
โรงเรียนวัดศรีสุข	โรงเรียนวัดสุขใจ
โรงเรียนวัดสุทธิสะอาด	โรงเรียนวัดแสนสุข
โรงเรียนวัดใหม่ลำนากแขวก	โรงเรียนศาลาแก้ว
โรงเรียนสุเหร่าเกาะขุนเณร	โรงเรียนสุเหร่าคลองสี่
โรงเรียนสุเหร่าคลองหนึ่ง	โรงเรียนสุเหร่าบางชัน
โรงเรียนสุเหร่าทรายกองดิน	โรงเรียนสุเหร่าสามวา
โรงเรียนสุเหร่าแสนแสบ	

สำนักงานเขตลาดกระบัง

โรงเรียนวัดลาดกระบัง	โรงเรียนวัดปลุกศรีทธา
โรงเรียนวัดสังฆราชา	โรงเรียนวัดบารุงริน
โรงเรียนวัดพลมานีย์	โรงเรียนวัดสุทธาโกชน์
โรงเรียนแสงหิรัญวิทยา	โรงเรียนบ้านทับยาว
โรงเรียนวัดบึงบัว	โรงเรียนวัดทิพพาวาส
โรงเรียนลำพะอง	โรงเรียนวัดราชโกษา
โรงเรียนวัดชุมทอง	โรงเรียนตำบลชุมทอง
โรงเรียนเพชรทองคำอุปถัมภ์	โรงเรียนวัดลานบุญ
โรงเรียนวัดปากบึง	โรงเรียนสุเหร่าลำชายโศ
โรงเรียนแดงเป่า	โรงเรียนเคหะชุมชนลาดกระบัง

สำนักงานเขตหนองแขม

โรงเรียนวัดหนองแขม	โรงเรียนวัดม่วง
โรงเรียนวัดราษฎร์บำรุง	โรงเรียนวัดอุดมรังสี
โรงเรียนประชาบำรุง	โรงเรียนบ้านขุนประเทศ
โรงเรียนคลองบางแวก	โรงเรียนหมู่บ้านเศรษฐกิจ
โรงเรียนวัดศรีนวลธรรมวิมล	

สำนักงานเขตหนองจอก

โรงเรียนภักดีนครเศรษฐ์	โรงเรียนสุเหร่าหะยีมินา
โรงเรียนสุเหร่าบ้านเกาะ	โรงเรียนลำบุหรีพวง
โรงเรียนหนองจอกพิทยานุสรณ์	โรงเรียนสุเหร่าศาลาแดง
โรงเรียนสุเหร่าใหม่	โรงเรียนสามแยกท่าไข่
โรงเรียนหลวงแพ่ง	โรงเรียนนิลราชบุรีอุปถัมภ์
โรงเรียนบ้านเจียรดับ	โรงเรียนวัดทรัพย์สโมสร
โรงเรียนสุเหร่านาตบ	โรงเรียนสุเหร่าอีริ้ว
โรงเรียนอิสลามลำไทร	โรงเรียนบ้านลำต้นกล้วย
โรงเรียนวัดพระยาปลา	โรงเรียนวัดแสนเกษม
โรงเรียนวัดใหม่เจริญราษฎร์	โรงเรียนวัดสามง่าม
โรงเรียนวัดสี่ชมพู	โรงเรียนลำเจดีย์
โรงเรียนสุเหร่าคลองแก้ว	โรงเรียนสุเหร่าคลองสิบ
โรงเรียนสุเหร่าคลองสิบเอ็ด	โรงเรียนสุเหร่าสนามกลางลำ
โรงเรียนวัดใหม่กระทุ่มล้ม	โรงเรียนผลสี่รุ่งเรือง
โรงเรียนวัดราษฎร์บำรุง	โรงเรียนคลองสอง
โรงเรียนคารีอุปถัมภ์	โรงเรียนสุเหร่าลำแขก
โรงเรียนศิริรังวิทยาการ	โรงเรียนสังฆประชานุสรณ์
โรงเรียนวัดอู่ตะเภา	โรงเรียนวัดลำต้อยติ่ง
โรงเรียนลำผักชี	

สำนักงานเขตสวนหลวง

โรงเรียนวัดใต้	โรงเรียนนาคนาวาอุปถัมภ์
โรงเรียนวัดปากบ่อ	โรงเรียนสุเหร่าใหม่
โรงเรียนหัวหมาก	โรงเรียนคลองก้านตัน
โรงเรียนวัดทองใน	

สำนักงานวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

**สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

แนวการสัมภาษณ์ครูต้นแบบ

ตอนที่ 1 ภูมิหลังของครู

1. ภูมิลำเนาเดิมของท่านอยู่จังหวัดใด
2. ปัจจุบันท่านพักอยู่ที่ใด มาทำงานที่โรงเรียนประมาณเวลาเท่าใด และกลับเวลาประมาณเท่าใด ระยะทางระหว่างที่พักกับโรงเรียนเป็นอุปสรรคในการทำงานหรือไม่อย่างไร
3. ครอบครัวของท่านมีสมาชิกทั้งหมดกี่คน ปัจจุบันท่านอาศัยอยู่กับใคร
4. บุคคลในครอบครัวมีผลต่อชีวิตการทำงานของท่านหรือไม่ อย่างไร
5. ท่านจบการศึกษาสูงสุดระดับใด วิชาเอกใด และจากสถาบันการศึกษาใด
6. ท่านรับราชการมาแล้วกี่ปี ระยะเวลาที่สอนในโรงเรียนนี้กี่ปี
7. ท่านมีความรู้สึกร้อยไรต่ออาชีพครู
8. ท่านมีความรู้สึกร้อยไรต่อวิชาภาษาไทย

ตอนที่ 2 ด้านการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงาน

การจัดการเรียนการสอน

ก. ด้านการเตรียมการสอน

1. ท่านมีการเตรียมการสอนอย่างไรในการสอนวิชาภาษาไทยแต่ละครั้ง
2. ในการเตรียมการสอนแต่ละครั้งท่านต้องคำนึงถึงอะไรบ้าง

ข. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3. ท่านมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไรเพื่อฝึกให้นักเรียนมีทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียน ให้ยกตัวอย่างกิจกรรม
4. ท่านมีแนวการสอนอย่างไร สำหรับเด็กที่เก่งและเด็กที่อ่อน ได้ผลหรือไม่ มีการตรวจสอบผลอย่างไร

ค. ด้านการใช้สื่อการสอน

5. ท่านมีวิธีการเลือกใช้สื่อเพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่ใช้สอนอย่างไร
6. ท่านมีวิธีการจัดหาหรือเตรียมสื่อการสอนอย่างไร
7. ท่านใช้สื่อการสอนประเภทใดบ่อยครั้งมากที่สุด เพราะเหตุใด
8. ท่านประสบปัญหาในการใช้สื่อการสอนหรือไม่ อย่างไร

ง. **ด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน**

9. ท่านคิดว่าสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับวิชาภาษาไทยควรมีการจัดอย่างไร และเกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง
10. ท่านดำเนินการจัดบรรยากาศหรือส่งเสริมบรรยากาศในชั้นเรียนโดยวิธีใด

จ. **ด้านการวัดและประเมินผล**

11. ท่านดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนแต่ละครั้งอย่างไร
12. ท่านมีแนวทางการออกข้อสอบอย่างไร ผลการสอบของเด็กเป็นอย่างไร
13. การสอบข้อสอบของ กทม. ใน 1 ปีมีการจัดสอบทั้งหมดกี่ครั้ง โรงเรียนทราบคะแนนหรือไม่ และนักเรียนทำข้อสอบได้หรือไม่

ฉ. **ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร**

14. ท่านมีแนวความคิดอย่างไรเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตร และท่านได้ดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างไร
15. ท่านได้ดำเนินการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับวิชาภาษาไทยให้แก่นักเรียนอย่างไร ยกตัวอย่างกิจกรรม

การปฏิบัติงานและงานด้านอื่น ๆ

16. นอกเหนือจากการสอนตามปกติแล้ว ท่านต้องรับผิดชอบงานด้านอื่นในโรงเรียนอีกอย่างไรบ้าง
17. ท่านมีการจัดสรรเวลาในการทำงานแต่ละด้านอย่างไร
18. ท่านมีวิธีการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาการสำหรับตัวท่านเองอย่างไร

ตอนที่ 3 ด้านการเป็นครูต้นแบบ

การเป็นครูต้นแบบ

19. ท่านเข้ามาเป็นครูต้นแบบได้อย่างไร
20. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อโครงการครูต้นแบบและโครงการนี้ได้ให้อะไรแก่ท่านบ้าง
21. มีบุคคลใดบ้างที่ช่วยเหลือหรือสนับสนุนให้ได้รับรางวัลนี้ ถ้ามี สนับสนุนอย่างไร
22. การได้เป็นครูต้นแบบมีผลต่อชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวของท่านอย่างไร
 - ด้านดี
 - ด้านลบ การแก้ไข

23. เมื่อได้เป็นครูต้นแบบแล้ว ผู้บริหาร เพื่อนครู และนักเรียน มีการแสดงออกต่อท่านอย่างไร
24. ท่านมีวิธีการเผยแพร่ความรู้และวิธีการเกี่ยวกับการสอนและการผลิตสื่อให้แก่เพื่อนครูในโรงเรียนอย่างไร
25. ในช่วงของการปฏิบัติหน้าที่ตามเงื่อนไขของ สกศ. ทาง สกศ. ได้มีการติดตามผลและประเมินผลการทำงานของท่านหรือไม่ อย่างไร

การปฏิบัติหน้าที่ครูต้นแบบ

26. ท่านมีวิธีการหรือเกณฑ์อย่างไร ในการสรรหาหรือคัดเลือกครูเครือข่าย (อายุ เพศ ประสบการณ์การทำงาน ความสนิทสนมคุ้นเคย ฯลฯ)
27. ท่านมีวิธีการอย่างไรเพื่อให้ได้มาซึ่งครูเครือข่าย
28. ท่านได้ทำหน้าที่ของกัลยาณมิตรนิเทศอย่างไรบ้าง
29. ภายหลังจากที่เงื่อนไขการเป็นกัลยาณมิตรนิเทศของ สกศ. สิ้นสุดลง (ซึ่งหมายความว่าท่านจะไม่ได้รับเงินสนับสนุนอีกต่อไป) ท่านได้ดำเนินการเป็นกัลยาณมิตรนิเทศต่อไปอีกหรือไม่ อย่างไร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวการสัมภาษณ์นักเรียน

ชื่อ - นามสกุล..... ชั้น ป...../.....

(ก่อนการสอนให้ทำความเข้าใจกับนักเรียนก่อนว่าเป็นคำถามที่เกี่ยวกับวิชาภาษาไทยและ
อ.สุขพงศ์เท่านั้น)

ตอนที่ 1 ด้านการจัดการเรียนการสอน

1. นอกจากหนังสือเรียนที่ใช้เรียนตามปกติแล้ว ครูมีการเตรียมเอกสารหรือใบความรู้ประกอบเนื้อหาในบทเรียนให้นักเรียนใช้ศึกษาเพิ่มเติมหรือไม่ ให้อีกตัวอย่างประกอบ
2. ครูได้มีการทบทวนความรู้เดิมก่อนสอนเนื้อหาใหม่หรือไม่
3. ครูใช้ภาษาและวิธีการอธิบายให้นักเรียนฟังได้ชัดเจนและเข้าใจง่ายหรือไม่ ถ้าไม่เข้าใจนักเรียนจะทำอย่างไร
4. ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกทักษะเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคลหรือไม่ อย่างไร
5. ยกตัวอย่างกิจกรรมที่ครูให้นักเรียนทำในแต่ละคาบเรียน นักเรียนชอบกิจกรรมดังกล่าวนี้หรือไม่ อย่างไร
6. ครูมีการกระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไรบ้าง ได้ผลหรือไม่ อย่างไร
7. ครูใช้สื่อการสอนบ่อยหรือไม่ สื่อการสอนของครูเป็นอย่างไร นักเรียนรู้สึกอย่างไรต่อสื่อการสอนของครู
8. นักเรียนชอบเรียนภาษาไทยกับครูหรือไม่ เหตุผลที่ชอบหรือไม่ชอบนั้นเกิดจากตัวครูหรือลักษณะวิชา
9. ในขณะที่การสอน ครูให้ความสนใจนักเรียนอย่างทั่วถึงหรือไม่
10. นักเรียนเคยมีเรื่องปรึกษากับครูหรือไม่ ถ้ามี เป็นเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องการเรียนรู้ และครูให้ความช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำที่ดีกับนักเรียนหรือไม่ อย่างไร
11. ครูเคยบอกนักเรียนหรือไม่ว่า เพราะเหตุใดนักเรียนจึงต้องเรียนวิชาภาษาไทย และวิชาภาษาไทยมีความสำคัญอย่างไร
12. ครูเคยจัดกิจกรรมเหล่านี้ในการสอนนักเรียนหรือไม่ ถ้าเคย สอนเกี่ยวกับเรื่องอะไร
 - () การฟังข่าวหรือโฆษณาทางวิทยุหรือโทรทัศน์
 - () การฟังเพลงประกอบบทเรียน
 - () การเล่นนิทาน
 - () การแสดงละคร
 - () การแสดงบทบาทสมมุติ
 - () การโต้ว่าที่
 - () การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในชั้นเรียน

- () การฝึกพูดหน้าชั้น
 - () การขีดหุ่นประกอบการเล่านิทาน
 - () การทนายปัญหา
 - () การแต่งคำประพันธ์
 - () การอ่านทำนองเสนาะ
 - () การอ่านบทความหรือสารคดีที่ครูจัดทำให้
 - () การฝึกอ่านคำยาก
 - () การเขียนบันทึกประจำวัน
 - () การเขียนเรียงความ
 - () การเขียนคำขวัญหรือคำโฆษณา
 - () การเขียนบรรยายประกอบภาพ
 - () การฝึกแต่งประโยค
 - () การเล่นเกม
13. ครูมีการช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนช้าหรือไม่ อย่างไร
14. หลังจากเรียนจบบทเรียนในแต่ละบทเรียนแล้ว ครูมีแบบฝึกหัดให้นักเรียนทำหรือไม่ ถ้ามี
ครูนำแบบฝึกหัดมาจากไหน
15. ครูเคยใช้สื่อเหล่านี้สอนนักเรียนหรือไม่ ถ้าเคย ใช้ในการสอนเรื่องเกี่ยวกับอะไร
- () รูปภาพ
 - () แผนภูมิ
 - () แบบฝึกหัด
 - () บัตรคำหรือแถบประโยค
 - () วิทยู
 - () ภาพสไลด์พร้อมเครื่องฉาย
 - () หุ่นจำลอง / หุ่นกระบอก / หุ่นมือ
 - () โทรทัศน์ / วิดีโอเทปพร้อมเครื่องเล่น
 - () ของจริง
 - () หนังสือส่งเสริมการอ่าน / หนังสือเสริมบทเรียน
 - () หนังสือพิมพ์ / สิ่งพิมพ์ต่างๆ
16. ครูเคยให้นักเรียนช่วยทำสื่อหรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวกับการสอนภาษาไทยหรือไม่ ถ้าเคย ทำ
สื่ออะไร
17. ครูมีวิธีการสอบเพื่อให้คะแนนนักเรียนอย่างไรบ้าง ครูสอบนักเรียนบ่อยครั้งแค่ไหน
18. ครูเคยพานักเรียนออกไปทัศนศึกษานอกสถานที่บ้างหรือไม่ อย่างไร

ตอนที่ 2 ด้านการเป็นครูต้นแบบ

1. นักเรียนทราบหรือไม่ว่า ครูเคยได้รับรางวัลอะไรมาบ้าง
2. นักเรียนรู้จักรางวัล “ครูต้นแบบด้านการสอนภาษาไทย” หรือไม่ และทราบหรือไม่ว่า ครูเคยได้รับรางวัลนี้ ถ้าทราบ ทราบได้อย่างไร
3. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร ที่ครูของนักเรียนได้รับรางวัลนี้
4. นักเรียนคิดว่า “ครูภาษาไทยที่ดี” ควรมีลักษณะอย่างไร
5. ครูมีคุณสมบัติเหมือนที่นักเรียนบอกใน ข้อ 4 หรือไม่ อย่างไร
6. นักเรียนคิดว่าครูสุพงษ์สอนวิชาภาษาไทยดีแล้วหรือยัง ถ้ายัง ควรปรับปรุงที่จุดไหน อย่างไร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน

(ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการโดยการพูดคุยธรรมดา – ผู้ให้ข้อมูลไม่รู้ตัว)

ผู้ปกครองของ..... ชั้น ป...../.....
 เกี่ยวข้องกับนักเรียนเป็น.....อาชีพของผู้ปกครอง.....
 สถานภาพทางเศรษฐกิจ (ประเมินด้วยสายตาจากสภาพบ้านข้าวของเครื่องใช้และการแต่งกาย)
 ดี ปานกลาง ยากจน

แนวคำถาม

1. บุตรหลานของท่านเดินทางไปโรงเรียนโดยวิธีใด
2. บุตรหลานของท่านได้เงินมาโรงเรียนวันละประมาณเท่าไร ได้เป็นจำนวนที่แน่นอนทุกวันหรือไม่
3. ท่านได้มีส่วนร่วมในการศึกษาของบุตรหลานบ้างหรือไม่ อย่างไร
4. บุตรหลานของท่านเล่าเรื่องที่โรงเรียนให้ฟังว่าอย่างไรบ้าง
 - เกี่ยวกับเพื่อน
 - เกี่ยวกับครู
 - เกี่ยวกับกิจกรรมที่โรงเรียน
5. ท่านทราบหรือไม่ว่าบุตรหลานของท่านชื่นชอบครูคนใดหรือชอบเรียนวิชาใดเป็นพิเศษ เพราะเหตุใด
6. บุตรหลานของท่านมีความกระตือรือร้นในการไปโรงเรียนมากน้อยแค่ไหน เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
7. บุตรหลานของท่านมีการบ้านทุกวันหรือไม่ ส่วนใหญ่เป็นการบ้านวิชาใด
8. บุตรหลานของท่านเคยมีการบ้านวิชาภาษาไทยกลับมาทำบ้างหรือไม่ ถ้ามี เป็นการบ้านลักษณะใด
9. ท่านรู้จักหรือสนิทสนมคุ้นเคยกับครูที่โรงเรียนมากน้อยแค่ไหน
10. ท่านรู้จักหรือสนิทสนมคุ้นเคยกับครูสุขพงศ์หรือไม่ อย่างไร ให้ท่านพูดถึงครูสุขพงศ์ตามที่ท่านรู้จัก
11. ท่านทราบหรือไม่ว่า ครูสุขพงศ์เคยได้รับรางวัลอะไรมาบ้าง ทราบได้อย่างไร
12. ท่านทราบหรือไม่ว่า ครูสุขพงศ์เคยได้รับรางวัล “ครูต้นแบบด้านการสอนภาษาไทย” ถ้าทราบ ทราบได้อย่างไร
13. ท่านมีความรู้สึกอย่างไร ที่ครูของบุตรหลานท่านได้รับรางวัลจากการทำงานด้านการสอน
14. ท่านคิดว่า การได้รับรางวัลของครูสุขพงศ์จะมีผลต่อบุตรหลานของท่านหรือไม่ อย่างไร
15. ท่านคิดว่า “ครูที่ดี” ควรมีลักษณะอย่างไร

**แนวการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูในโรงเรียน
เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานของครูต้นแบบ**

ตอนที่ 1 ทศนคติและความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการครูต้นแบบ

1. ท่านเคยรู้จักโครงการครูต้นแบบมาก่อนหรือไม่ อย่างไร
2. ในฐานะผู้บริหารโรงเรียน/เพื่อนร่วมงาน ท่านมีความรู้สึกอย่างไรที่มีครูต้นแบบอยู่ในโรงเรียน
3. ท่านคิดว่า การมีครูต้นแบบอยู่ในโรงเรียนจะมีผลอย่างไรบ้าง
 - 3.1 ผลต่อตัวท่านเอง
 - 3.2 ผลต่อโรงเรียน
 - 3.2 ผลต่อครูในโรงเรียน
 - 3.3 ผลต่อนักเรียน

ตอนที่ 2 การจัดการเรียนการสอน

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4. ครูต้นแบบมีบทบาทหรือมีส่วนช่วยเหลือและสร้างความก้าวหน้าในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียนอย่างไรบ้าง
4. ครูต้นแบบมีการเสนอแนะและร่วมมือในการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในโรงเรียนอย่างไร
5. ท่านเคยสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูต้นแบบหรือไม่ ครูต้นแบบมีเทคนิคในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างไร
6. ท่านคิดว่านักเรียนที่เรียนวิชาภาษาไทยกับครูต้นแบบมีความสามารถทางภาษาไทยเป็นอย่างไร และครูต้นแบบมีบทบาทต่อนักเรียนเหล่านั้นอย่างไร
7. ท่านคิดว่านักเรียนมีพฤติกรรมอย่างไรเมื่อเรียนกับครูต้นแบบ

ด้านการใช้สื่อการสอน

8. ท่านคิดว่าครูต้นแบบมีความสามารถในการสร้างสื่อ และใช้สื่อการเรียนการสอนได้เป็นอย่างไร
9. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อสื่อการสอนที่ครูต้นแบบผลิตและนำมาใช้

ด้านการวัดและประเมินผล

10. ท่านได้ให้ความช่วยเหลือครูต้นแบบให้มีความรู้ในด้านการวัดและประเมินผลหรือไม่อย่างไร
11. ท่านคิดว่าวิธีการวัดและประเมินผลที่ครูต้นแบบใช้อยู่เป็นอย่างไร

ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร

12. ครูต้นแบบมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสามารถและตอบสนองความสนใจของเด็กหรือไม่ อย่างไร
13. ครูต้นแบบมีบทบาทในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรกลุ่มทักษะภาษาไทยอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 3 การปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ

14. ครูต้นแบบมีบทบาทนอกเหนือจากงานด้านการเรียนการสอนอย่างไร

ตอนที่ 4 ความสัมพันธ์กับผู้อื่น

15. ท่านคิดว่าครูต้นแบบมีลักษณะนิสัยส่วนตัวเป็นอย่างไร
16. ท่านคิดว่าครูต้นแบบมีความสัมพันธ์อย่างไรต่อบุคคลต่อไปนี้
 - 16.1 ตัวท่านเอง
 - 16.2 ผู้ร่วมงาน
 - 16.3 ผู้ปกครองและชุมชน
 - 16.4 นักเรียน

ตอนที่ 5 บทบาทการเป็นครูต้นแบบ

17. ท่านมีส่วนช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริม ให้ครูต้นแบบได้รับรางวัล ทั้งในทางตรงและทางอ้อมหรือไม่ อย่างไร
18. ท่านคิดว่า เหตุผลสำคัญที่ทำให้ครูต้นแบบได้รับรางวัลนี้คืออะไร
19. ท่านทราบภาระงานที่ครูต้นแบบต้องปฏิบัติในฐานะครูต้นแบบหรือไม่ ทราบได้อย่างไร
20. หลังจากที่ครูต้นแบบได้รับรางวัลครูต้นแบบแล้ว ท่านได้ให้การช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริม แก่ครูต้นแบบในการปฏิบัติงานด้านต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไรบ้าง
 - 20.1 ด้านงานประจำในโรงเรียน
 - 20.2 ด้านงานในหน้าที่ของครูต้นแบบ

- *21. ท่านมีแนวคิดที่จะสนับสนุนให้ครูท่านอื่นๆในโรงเรียนได้รับรางวัลครูต้นแบบเช่นเดียวกันนี้หรือไม่ และท่านได้ดำเนินการอย่างไรบ้าง
- **/**22.ครูต้นแบบเคยเผยแพร่แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการผลิตสื่อการสอนของตนเองให้แก่ท่านหรือไม่ อย่างไร
- **23. ท่านทราบหรือไม่ว่า ครูต้นแบบจะต้องมีครูเครือข่ายของตนเอง 10 คน ครูต้นแบบเคยชักชวนให้ท่านเข้าเป็นครูเครือข่ายของตนเองหรือไม่ อย่างไร
- **24. เพราะเหตุใดท่านจึงไม่เข้าเป็นครูเครือข่ายของครูต้นแบบ
- ***25. ท่านทราบหรือไม่ว่า ครูต้นแบบจะต้องมีครูเครือข่ายของตนเอง 10 คน ถ้าท่านเป็นครูสอนภาษาไทย ท่านจะเข้าเป็นครูเครือข่ายของครูต้นแบบท่านนี้หรือไม่ เพราะเหตุใด

หมายเหตุ :

- * หมายถึง คำถามเฉพาะผู้บริหารเท่านั้น
- ** หมายถึง คำถามเฉพาะครูผู้สอนวิชาภาษาไทยเท่านั้น
- *** หมายถึง คำถามเฉพาะครูในโรงเรียน (ยกเว้นครูภาษาไทย) เท่านั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**แนวการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูในโรงเรียน
เกี่ยวกับคุณลักษณะของครูต้นแบบด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณ
ตามมาตรฐานวิชาชีพครู**

ครูต้นแบบมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้หรือไม่

มีความเมตตากรุณา

1. ไม่นิ่งดูดาย เต็มใจช่วยเหลือนักเรียนและผู้อื่นตามกำลังความสามารถ
2. แนะนำ เอาใจใส่ ช่วยเหลือนักเรียนและเพื่อนร่วมงานให้ได้รับความสุขและพ้นทุกข์
3. เป็นกันเองกับนักเรียน และเป็นที่พักพิงของนักเรียนได้

มีความยุติธรรม

4. เอาใจใส่และปฏิบัติต่อผู้เรียนและเพื่อนร่วมงานทุกคนอย่างเสมอภาค ไม่ลำเอียง
5. มีความเป็นธรรมในการให้คะแนนและการลงโทษ
6. ยินดีช่วยเหลือนักเรียน ผู้ร่วมงาน และผู้บริหาร โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

มีความรับผิดชอบ

7. มีวิธีการที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย
8. วางแผนการใช้เวลาได้อย่างเหมาะสมและปฏิบัติงานได้ทันเวลา
9. ใช้เวลาอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ
10. วางแผนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ
11. ปฏิบัติงานตามแผนได้สำเร็จและมีประสิทธิภาพ

มีวินัย

12. ควบคุมตนเองได้อย่างถูกต้องตามครรลองคลองธรรม
13. ดูแลนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัยได้
14. มีวิธีการทำงานที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น
15. ปฏิบัติงานตามกฎหมายและระเบียบของหน่วยงานและสถานศึกษา

มีความขยัน

16. มีความกระตือรือร้นและปฏิบัติงานเต็มความสามารถ
17. ไม่ทอดทิ้งต่ออุปสรรคในการปฏิบัติงาน
18. มีความพยายามที่จะสอนนักเรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

มีความอดทน

19. ปฏิบัติงานเต็มที่ไม่ว่าที่ว่างกลางคัน
20. ไม่โกรธง่ายและสามารถควบคุมอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม
21. อดทน อดกลั้น ต่อคำวิพากษ์วิจารณ์

มีความประหยัด

22. รักษาและใช้สมบัติส่วนรวมอย่างประหยัด
23. ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินฐานะของตนเอง
24. รู้จักมัธยัสถ์และอดออม

มีความรักและศรัทธาในอาชีพครู

25. สนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรวิชาชีพครู
26. ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดผลดีและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม
27. เป็นตัวอย่างที่ดีในการทำงาน
28. รักษาความสามัคคีและช่วยเหลือเพื่อนครูในการทำงาน
29. เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับวิชาชีพครู
30. ปกป้องและสร้างความเข้าใจอันดีต่อสังคมเกี่ยวกับวิชาชีพครู
31. ปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับที่เป็นปุชนียบุคคล

มีความเป็นประชาธิปไตยในการปฏิบัติงานและการดำรงชีวิต

32. เปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น
33. รับฟังความคิดเห็นและข้อโต้แย้งของผู้อื่น
34. ยอมรับและปฏิบัติตามความคิดเห็นที่มีเหตุผลโดยคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก
35. ให้หลักการและเหตุผลในการตัดสินใจและแก้ปัญหา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวการสัมภาษณ์ครูเครือข่าย

ตอนที่ 1 การเข้ามาเป็นครูเครือข่าย

1. ท่านรู้จักครูต้นแบบท่านนี้ได้อย่างไร
2. ท่านเข้ามาเป็นครูเครือข่ายได้อย่างไร
3. เพราะเหตุใดท่านจึงเข้ามาเป็นครูเครือข่าย
4. เพราะเหตุใดท่านจึงเลือกเป็นครูเครือข่ายของครูต้นแบบท่านนี้

ตอนที่ 2 การติดต่อ / ประชุม / แลกเปลี่ยนความรู้กับครูต้นแบบ

1. ท่านสามารถติดต่อกับครูต้นแบบได้ทางใดบ้าง
2. ส่วนใหญ่ท่านมีการติดต่อกับครูต้นแบบโดยทางใด เพราะเหตุใด
3. ท่านมีการติดต่อกับครูต้นแบบบ่อยครั้งแค่ไหน (โดยเฉลี่ย)
4. ในการติดต่อกับครูต้นแบบแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่ใครจะเป็นผู้ติดต่อไปหาใคร
5. การพบกับครูต้นแบบแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่จะเป็นไปในลักษณะใด
(ตัวต่อตัว / กลุ่มย่อย 2-5 คน / กลุ่มใหญ่ 5 คนขึ้นไป)
6. ส่วนใหญ่ท่านติดต่อกับครูต้นแบบเพื่อจุดประสงค์อะไร

ตอนที่ 3 สิ่งที่ได้รับจากการเป็นครูเครือข่าย

1. ครูต้นแบบแนะนำอะไรในด้านต่อไปนี้ให้ท่านบ้าง และท่านได้นำไปใช้หรือไม่ อย่างไร
 - 1.1 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - กิจกรรมการเรียนการสอนทั่วไป
 - กิจกรรมเสริม
 - 1.2 ด้านการผลิตและ การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน
 - 1.3 ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียน
 - 1.4 ด้านอื่นๆ
2. ท่านได้อะไรบ้างจากการเป็นครูเครือข่าย
3. ท่านสามารถเปรียบเทียบได้หรือไม่ว่า การเป็นครูเครือข่ายของครูต้นแบบท่านนี้ มีข้อแตกต่างจากการเป็นครูเครือข่ายของครูต้นแบบท่านอื่นอย่างไร

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นของครูเครือข่าย

1. ท่านเคยสังเกตการสอนของครูต้นแบบหรือไม่
ถ้า เคย เป็นการสังเกตในลักษณะใด
(สังเกตในสภาพการณ์จริง / การสาธิตการสอน / อื่นๆ)
2. กรุณาแสดงความคิดเห็นต่อครูต้นแบบในด้านต่อไปนี้
 - 2.1 แนวการสอน และ วิธีการสอน
 - 2.2 กิจกรรม และ สื่อการสอน
 - 2.3 การวัดและประเมินผลผู้เรียน
3. ในฐานะที่เป็นครูเครือข่าย ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อครูต้นแบบท่านนี้ในด้านลักษณะ
นิสัยส่วนตัวและการทำงาน
4. ท่านมีความรู้สึกอย่างไรที่ได้เข้ามาเป็นครูเครือข่ายของครูต้นแบบท่านนี้ เพราะเหตุใด
5. การมีครูต้นแบบเป็นเพศตรงข้ามกับท่าน มีผลต่อท่านหรือไม่ อย่างไร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ฉ
รายละเอียดการเก็บรวบรวมข้อมูลและกิจกรรมการวิจัย

ระยะ / วัน เดือน ปี	เป้าหมาย ในการศึกษา	การดำเนินการ	เครื่องมือ	จำนวน ครั้ง
4 ธ.ค. 41	* ครูต้นแบบ * ผู้บริหารโรงเรียน	* แนะนำตัว * แจงวัตถุประสงค์ใน การทำวิจัย * ขออนุญาตเก็บข้อมูล ภาคสนาม	1. แบบบันทึก การสังเกต 2. แบบบันทึก การสัมภาษณ์ 3. แบบบันทึก ข้อมูล จากเอกสาร	
17 ธ.ค. 41	* ขออนุญาตเก็บข้อมูล ภาคสนาม	* ยื่นหนังสือขออนุญาต ที่สำนักงานการศึกษา		
21-29 ธ.ค. 41	* สนามในการศึกษา	* สังเกต * วิเคราะห์เอกสาร		3 2
30 ธ.ค. 41	* ขออนุญาตเก็บข้อมูล ภาคสนาม	* ยื่นหนังสือขออนุญาต ที่สำนักงานเขต		
4 ม.ค. 42	* ผู้บริหารโรงเรียน * นักเรียน ป. 5/1 * ครูต้นแบบ	* ยื่นหนังสือขออนุญาต เก็บข้อมูลภาคสนาม * แนะนำตัว, สร้างความ สัมพันธ์ * สังเกต		1
5 ม.ค. 42	* นักเรียน ป. 5/2 * ครูต้นแบบ * เอกสาร * ครูทั้งหมดในโรงเรียน	* แนะนำตัว, สร้างความ สัมพันธ์ * สังเกต * วิเคราะห์เอกสาร * แนะนำตัว, สร้างความ สัมพันธ์		1 1 1
6 ม.ค. 42	* นักเรียน ป. 6/2 * นักเรียน ป. 6/1 * ครูต้นแบบ	* แนะนำตัว, สร้างความ สัมพันธ์ * แนะนำตัว, สร้างความ สัมพันธ์ * สังเกต * สัมภาษณ์		2 1
7 ม.ค. 42	* นักเรียน ป. 5/2 * นักเรียน ป. 6/2 * ครูต้นแบบ	* สังเกต * สังเกต * สังเกต * สัมภาษณ์		1 1 2 1
8 ม.ค. 42	* ครูในโรงเรียน	* สังเกต * สัมภาษณ์		4 4

ระยะ / วัน เดือน ปี	เป้าหมาย ในการศึกษา	การดำเนินการ	เครื่องมือ	จำนวน ครั้ง
11 ม.ค. 42	* นักเรียน ป. 5/1	* สังเกต * สัมภาษณ์	1. แบบบันทึก การสังเกต	1 1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต * สัมภาษณ์	2. แบบบันทึก การสัมภาษณ์	1 1
12 ม.ค. 42	* นักเรียน ป. 6/1	* สังเกต * สัมภาษณ์	3. แบบบันทึก ข้อมูล จากเอกสาร	1 1
	* นักเรียน ป. 5/2	* สังเกต * สัมภาษณ์		1 1
	* นักเรียน ป. 5/1	* สังเกต * สัมภาษณ์		1 1
	* นักเรียน ป. 6/2	* สังเกต * สัมภาษณ์		1 1
13 ม.ค. 42	* เอกสาร	* วิเคราะห์เอกสาร		1
	* นักเรียน ป. 5/2	* สังเกต * สัมภาษณ์		1 1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต * สัมภาษณ์		1 1
14 ม.ค. 42	* นักเรียน ป. 5/2	* สังเกต * สัมภาษณ์		1 1
	* นักเรียน ป. 6/1	* สังเกต * สัมภาษณ์		1 1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต * สัมภาษณ์		2 1
	* ครูในโรงเรียน	* สังเกต * สัมภาษณ์		1 1
15 ม.ค. 42	* นักเรียน ป. 5/1	* สังเกต * สัมภาษณ์		1 1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต * สัมภาษณ์		2 1
	* ครูในโรงเรียน	* สังเกต * สัมภาษณ์		2 2
18 ม.ค. 42	* นักเรียน ป. 6/2	* สังเกต * สัมภาษณ์		1 1
	* การจัดกิจกรรมของ นักเรียน ป. 5-6	* สังเกต		1
	* ครูในโรงเรียน	* สังเกต * สัมภาษณ์		1 1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต * สัมภาษณ์		2 2

ระยะ / วัน เดือน ปี	เป้าหมาย ในการศึกษา	การดำเนินการ	เครื่องมือ	จำนวน ครั้ง
19 ม.ค. 42	* นักเรียน ป. 5/2	* สังเกต	1. แบบบันทึก	1
		* สัมภาษณ์	การสังเกต	1
	* นักเรียน ป. 6/2	* สังเกต	2. แบบบันทึก	1
		* สัมภาษณ์	การสัมภาษณ์	1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต	3. แบบบันทึก	2
		* สัมภาษณ์	ข้อมูล	1
20 ม.ค. 42	* นักเรียน ป. 6/2	* สังเกต	จากเอกสาร	1
		* สัมภาษณ์		1
	* การจัดกิจกรรมของ นักเรียน ป. 5-6	* สังเกต		1
	* นักเรียน ป. 6/1	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
	* นักเรียน ป. 5/2	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต		2
	* สัมภาษณ์		1	
21 ม.ค. 42	* นักเรียน ป. 5/1	* สังเกต		1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต		1
22 ม.ค. 42	* ครูต้นแบบ	* สัมภาษณ์		1
25 ม.ค. 42	* นักเรียน ป. 5/2	* สัมภาษณ์		1
	* การจัดกิจกรรมของ นักเรียน ป. 5-6	* สังเกต		1
	* นักเรียน ป. 5/1	* สัมภาษณ์		1
	* เอกสาร	* วิเคราะห์เอกสาร		1
26 ม.ค. 42	* นักเรียน ป. 5/1	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
	* นักเรียน ป. 6/2	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต		2
		* สัมภาษณ์		1
27 ม.ค. 42	* ครูในโรงเรียน	* สังเกต		4
		* สัมภาษณ์		4
	* เอกสาร	* วิเคราะห์เอกสาร		3
	* นักเรียน ป. 6/1	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
	* นักเรียน ป. 5/2	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต		2
	* สัมภาษณ์		1	

ระยะ / วัน เดือน ปี	เป้าหมาย ในการศึกษา	การดำเนินการ	เครื่องมือ	จำนวน ครั้ง
28 ม.ค. 42	* นักเรียน ป. 6/1	* สังเกต	1. แบบบันทึก การสังเกต	1
	* ครูต้นแบบ	* สัมภาษณ์		1
		* สังเกต	2. แบบบันทึก การสัมภาษณ์	1
	* ครูในโรงเรียน	* สัมภาษณ์	3. แบบบันทึก	1
29 ม.ค. 42	* นักเรียน ป. 5/1	* สัมภาษณ์	ข้อมูล	1
1 ก.พ. 42	* นักเรียน ป. 5/2	* สังเกต	จากเอกสาร	1
		* สัมภาษณ์		1
	* นักเรียน ป. 6/2	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
	* การจัดกิจกรรมของ นักเรียน ป. 5-6	* สังเกต		1
	* นักเรียน ป. 5/1	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต		4
	* สัมภาษณ์		2	
3 ก.พ. 42	* นักเรียน ป. 6/2	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
	* การจัดกิจกรรมของ นักเรียน ป. 5-6	* สังเกต		1
	* นักเรียน ป. 6/1	* สังเกต		1
	* เอกสาร	* วิเคราะห์เอกสาร		1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต		3
	* สัมภาษณ์		2	
5 ก.พ. 42	* ครูต้นแบบ	* สัมภาษณ์		1
	* ครูในโรงเรียน	* สัมภาษณ์		1
10 ก.พ. 42	* นักเรียน ป. 5/1	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
12 ก.พ. 42	* นักเรียน ป. 5/1	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
	* การจัดกิจกรรมของ นักเรียน ป. 5-6	* สังเกต		1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต		2
		* สัมภาษณ์		1

ระยะ / วัน เดือน ปี	เป้าหมาย ในการศึกษา	การดำเนินการ	เครื่องมือ	จำนวน ครั้ง
15 ก.พ. 42	* นักเรียน ป. 5/2	* สังเกต	1. แบบบันทึก	1
	* นักเรียน ป. 6/2	* สังเกต	การสังเกต	1
	* การจัดกิจกรรมของ นักเรียน ป. 5-6	* สังเกต	2. แบบบันทึก	1
	* นักเรียน ป. 5/1	* สังเกต	การสัมภาษณ์	1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต	3. แบบบันทึก	1
			* สัมภาษณ์	ข้อมูล จากเอกสาร
17 ก.พ. 42	* นักเรียน ป. 6/2	* สังเกต		1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต		1
18 ก.พ. 42	* นักเรียน ป. 5/1	* สัมภาษณ์		1
	* นักเรียน ป. 6/1	* สัมภาษณ์		1
	* การจัดกิจกรรมของ นักเรียน ป. 5-6	* สังเกต		1
	* ครูในโรงเรียน	* สัมภาษณ์		1
			* สัมภาษณ์	1
19 ก.พ. 42	* นักเรียน ป. 5/1	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
	* การจัดกิจกรรมของ นักเรียน ป. 5-6	* สังเกต		1
	* นักเรียน ป. 6/2	* สัมภาษณ์		1
		* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์	1	
22 ก.พ. 42	* เอกสาร	* วิเคราะห์เอกสาร		4
23 ก.พ. 42	* นักเรียน ป. 6/1	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
	* นักเรียน ป. 5/2	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต		2
		* สัมภาษณ์	1	
24 ก.พ. 42	* นักเรียน ป. 6/2	* สังเกต		1
26 ก.พ. 42	* นักเรียน ป. 5/1	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
	* การจัดกิจกรรมของ นักเรียน ป. 5-6	* สังเกต		1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
		* สัมภาษณ์		1
	* เอกสาร	* วิเคราะห์เอกสาร		1
3 มี.ค. 42	* นักเรียน ป. 6/2	* สัมภาษณ์		1
	* นักเรียน ป. 6/1	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1

ระยะ / วัน เดือน ปี	เป้าหมาย ในการศึกษา	การดำเนินการ	เครื่องมือ	จำนวน ครั้ง
3 มี.ค. 42 (ต่อ)	* นักเรียน ป. 5/2	* สังเกต	1. แบบบันทึก	1
	* ครูต้นแบบ	* สัมภาษณ์	การสังเกต	1
8 มี.ค. 42	* นักเรียน ป. 6/2	* สังเกต	2. แบบบันทึก	2
	* การจัดกิจกรรมของ นักเรียน ป. 5-6	* สัมภาษณ์	การสัมภาษณ์	1
	* นักเรียน ป. 5/1	* สังเกต	3. แบบบันทึก	1
	* ครูต้นแบบ	* สัมภาษณ์	ข้อมูล	1
		* สังเกต	จากเอกสาร	1
		* สัมภาษณ์		1
10 มี.ค. 42	* นักเรียน ป. 6/1	* สังเกต		1
	* นักเรียน ป. 6/2	* สัมภาษณ์		1
	* ครูต้นแบบ	* สังเกต		1
	* ครูในโรงเรียน	* สัมภาษณ์		1
		* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		1
11 มี.ค. 42	* นักเรียน ป. 6	* สังเกต		2
		* สัมภาษณ์		2
12 มี.ค. 42	* การจัดกิจกรรมของ นักเรียน ป. 5-6	* สังเกต		1
		* สัมภาษณ์		4
16 มี.ค. 42	* เอกสาร	* วิเคราะห์เอกสาร		1
17 มี.ค. 42	* ครูต้นแบบ	* สัมภาษณ์		1
	* ครูในโรงเรียน	* สังเกต		2
		* สัมภาษณ์		2
18 มี.ค. 42	* การจัดกิจกรรมของ นักเรียน ป. 5-6	* สังเกต		1
	* ครูในโรงเรียน	* สัมภาษณ์		2
23 มี.ค. 42	* เอกสาร	* วิเคราะห์เอกสาร		1
31 มี.ค. 42	* การจัดกิจกรรมของ นักเรียน ป. 5-6	* สัมภาษณ์		4
	* ครูในโรงเรียน	* สัมภาษณ์		2
	* ผู้บริหารโรงเรียน	* สัมภาษณ์		1
2 เม.ย. 42	* ครูต้นแบบ	* สัมภาษณ์		1
	* เอกสาร	* วิเคราะห์เอกสาร		1
	* ครูเครือข่าย (4-2)	* สัมภาษณ์		1

ระยะ / วัน เดือน ปี	เป้าหมาย ในการศึกษา	การดำเนินการ	เครื่องมือ	จำนวน ครั้ง
21 พ.ค. 42	* ครูในโรงเรียน	* สัมภาษณ์	1. แบบบันทึก	2
24 พ.ค. 42	* ครูในโรงเรียน	* สัมภาษณ์	การสังเกต	4
	* ครูเครือข่าย (1-1)	* สัมภาษณ์	2. แบบบันทึก	1
25 พ.ค. 42	* ครูในโรงเรียน	* สัมภาษณ์	การสัมภาษณ์	2
	* ครูเครือข่าย (2-2)	* สัมภาษณ์	3. แบบบันทึก	1
26 พ.ค. 42	* ครูเครือข่าย (2-1)	* สัมภาษณ์	ข้อมูล	1
2 มิ.ย. 42	* ครูเครือข่าย (3-2)	* สัมภาษณ์	จากเอกสาร	1
	* ครูเครือข่าย (3-1)	* สัมภาษณ์		1
3 มิ.ย. 42	* ครูเครือข่าย (2-3)	* สัมภาษณ์		1
4 มิ.ย. 42	* ครูเครือข่าย (3-4)	* สัมภาษณ์		1
14 มิ.ย. 42	* ครูเครือข่าย (3-3)	* สัมภาษณ์		1
23 มิ.ย. 42	* ครูเครือข่าย (4-1)	* สัมภาษณ์		1
20 ก.ค. 42	* ครูต้นแบบ	* สัมภาษณ์		1
26 ส.ค. 42	* ครูต้นแบบ	* สัมภาษณ์		1

สรุปการเก็บข้อมูลภาคสนามจากตาราง

สังเกต จำนวน 125 ครั้ง

สัมภาษณ์ จำนวน 123 ครั้ง

ศึกษาเอกสาร จำนวน 14 ครั้ง

หมายเหตุ : การสังเกตและสัมภาษณ์ดังกล่าวจะเป็นการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและเป็นการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ เนื่องจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นอยู่แล้วตลอดเวลา และผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการทันทีที่มีโอกาส

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาววราศิริ วงศ์สุนทร เกิดวันพุธที่ 21 เมษายน พ.ศ.2519 ที่บ้านเลขที่ 162 ซอย 8 ถนนพิบูลละเอียต ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (เกียรตินิยมอันดับ 2) สาขาวิชาประถมศึกษา ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2539 และเข้าศึกษาต่อในสาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2540 ปัจจุบันทำงานเป็นอาจารย์และนักวิจัยการศึกษาระดับประถมศึกษา ประจำหน่วยวิจัยและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ฝ่ายวางแผนและพัฒนา โรงเรียนอานวยศิลป์ เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย